

משנה מסכת בכורות (מ)

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#) • [פרק ו](#) • [פרק ז](#) • [פרק ח](#) • [פרק ט](#)

[פרק א](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

[פרק ב](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#)

[פרק ג](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#)

[פרק ד](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

[פרק ה](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

[פרק ו](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#)

[פרק ז](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

[פרק ח](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק א - משנה א

הלוקח עבר חמורו של נכרי, והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי, והמשתתף לו, והמקבל ממנו, והנותן לו בקבלה **{א}**, פטור מן הבכורה, שנאמר (במדבר ג), בִּישְׂרָאֵל, אָבֵל לֹא בְּאַחֲרִים. כֹּהֲנִים וְלוֹיִם פְּטוּרִין מִקָּל וְחֹמֶר, אִם פָּטְרוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר **{ה}**, דִּין הוּא שֶׁיִּפְטְרוּ שֶׁל עֶצְמוֹ:

ר"ע מברטנורה הלוקח עבר חמורו של נכרי. כשהוא במעי אמו ובכור הוא. ולהכי נקט עבר חמורו, שאין לך בהמה טמאה קדושה בבכורה אלא פטר חמור בלבד, ואידי דזוטרין מליה דפטר חמור, פסיק ושרי ליה **{א}**. וכל הנדף פרקי אחריני מיירי בבכור בהמה טהורה: אף על פי שאינו רשאי. למכר לנכרי בהמה גסה, מפני שנעשית בה מלאכה בשבת **{ב}**: והמשתתף לו. אפלו חלק הנכרי מסים וידוע, כגון ידו או רגלו של בכור, או של אמו. כל זמן שאם יחתך ממנו אותו אבר תשארה בהמה בעלת מום **{ג}** הרי זה שתפיות נכרי ופטור: והמקבל ממנו. שהחמורה של נכרי

וישראל מקבלה ומטפל בה כדי שיהיו חולקין בולדות, אבל גוף הבהמה של נכרי: **פטור מן הבכורה**. אותו עבר שקנה מן הנכרי או שמכר הוא לנכרי אינו קדוש, הואיל ויש לנכרי חלק בו או באמו, שנאמר (במדבר ג) הקדשתי לי כל בכור בישראל, ולא נכרי: **אם פטרו את של ישראל במדבר**. הלויים לא פטרו בהמתן של ישראל במדבר, דפטר בהמה, בהמה פטרה, כדכתיב (שם) ואת בהמת הלויים תחת בהמתם. אלא הכי קאמר, הלויים הפקיעו קדשת בכורי ישראל במדבר, כדכתיב (שם) קח את הלויים {ו} תחת כל בכור כו', ואם הפקיעה קדשת הלויים את קדשתן של ישראל, דין הוא שתפקיע את של עצמן, ומאחר שלמדנו שהפקעה קדשת בכורה מעצמן של לויים, למדנו שפטרי חמוריהן פטורין מן הבכורה, דכתיב (שם יח) אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה, כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה, וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה. אבל מבכור בהמה טהורה לא נפטרו כהנים ולויים, כדלקמן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] ומיהו איכא נמי דיני דמתנגא בטורה ואיתנהו נמי בטמאה, כגון המקבל צאן ברזל: **[ב]** הוה ליה לפרש המסקנא שהוא שמא ישאיל או ישכיר. ועין תוספות יום טוב: **[ג]** ואם תאמר היכי משפחת לה שיחתך שום אבר ולא תהיה בעלת מום כו'. ויש לומר דמשפחת לה כגון שהיה יתר כמין אצבע בידי או ברגליו ואין בו עצם, שאם חתכו פשר. בית יוסף: **[ד]** הלוקח כו'. בגמרא עביד צריכותא כל הני למה לי למתני: **[ה]** **במדבר**. ולדורות מנלן, אמר קרא [במדבר ג] והיו לי הלויים, והיו בהנותן יהו. גמרא: **[ו]** כהנים מנלן, כדאמר רבי יהושע בן לוי בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לויים, וזה אחד מהן, והכהנים הלויים בני צדוק [יחזקאל מד]. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ כו' שנאמר בישראל אבל לא כו': כהנים ולויים פטורין מק"ו כו': דבר תורה ופטר חמור תפדה בשה ונאמר פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה ונאמר לאהרן ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה רמז לפטר חמור לפי שאין אוחו בכורה בבהמה טמאה אלא בחמור ומקבל ממנו הוא שיהיו החמורים של עובד כוכבים ולוקח אותם ממנו ישראל לפרנסם ולהתעסק בהן וכל מה שילדו יהיו לאמצע ובהפך זה הוא שנותן לו בקבלה והשמיענו שאין הפרש בין שקנה הבכור שיכניס אותו לקדושה או מכירת בכור לעובד כוכבים שמפקיע קדושה ממנו אין קונסין אותו וכן אם היה עיקר הבהמות שלו וילדו בשותפות עובד כוכבים פטור מן הבכורה ושיעור השותפות שיהיה לעובד כוכבים בבכור או באמו ואפי' חלק מסויים כגון ידו או רגלו ועל מנת שתהא הבהמה בעלת מום אם נחתך ממנה אותו אבר אז יהיה לו בה שותפות ויפטר מן הבכורה: ומה שאמר אם פטרו את של ישראל [במדבר ר"ל שהלויים פטרו בכורי ישראל] במדבר מן הבכורה כמו שנאמר בכתוב קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל אמרו אם הפקיע קדושתן של לויים את קדושתן של ישראל במדבר דין הוא שמפקיע את של עצמן ולפי שנתאמת במאמר הזה שהלויים פטורים מבכור אדם ואינן חייבין לפדות נפטרו ג"כ מפטר

חמור שנאמר אך פדה תפדה וגוי כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה
טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אבל בכור בהמה
טהורה חייבים בו הלויים מה שחייבין בו ישראל ושמור זה: (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

פְּרָה שְׁיִלְדָה כְּמִין חֲמוֹר, וְחֲמוֹר שְׁיִלְדָה כְּמִין
סוּס **(ז)**, פְּטוֹר מִן הַבְּכוֹרָה, שְׁנֵאמַר פֶּטֶר חֲמוֹר
פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנֵי פְעָמִים, עַד שֶׁיְהֵא הַיּוֹלֵד חֲמוֹר
וְהַנּוֹלָד חֲמוֹר. וְמָה הֵם בְּאֲכִילָה. בְּהֶמָּה
טְהוֹרָה **(ט)** שְׁיִלְדָה כְּמִין בְּהֶמָּה טְמֵאָה, מִתֵּר
בְּאֲכִילָה. וְטְמֵאָה שְׁיִלְדָה כְּמִין בְּהֶמָּה טְהוֹרָה,
אֲסוּר בְּאֲכִילָה, שֶׁהַיּוֹצֵא מֵהַטְּמֵא, טְמֵא.
וְהַיּוֹצֵא מִן הַטְּהוֹר, טְהוֹר. דָּג טְמֵא שֶׁבִּלְע דָּג
טְהוֹר, מִתֵּר בְּאֲכִילָה. וְטְהוֹר שֶׁבִּלְע דָּג טְמֵא,
אֲסוּר **(יב)** בְּאֲכִילָה, לְפִי שְׁאִינוֹ גְדוּלָיו:

ר"ע מברטנורה פְּרָה שְׁיִלְדָה כְּמִין חֲמוֹר וְחֲמוֹר שְׁיִלְדָה כְּמִין סוּס פֶּטוֹר.
אִי תִנָּא פְּרָה שְׁיִלְדָה כְּמִין חֲמוֹר וְלֹא תִנָּא חֲמוֹר שְׁיִלְדָה כְּמִין סוּס, הָוָה
אֲמִינָא פְּרָה שְׁיִלְדָה כְּמִין חֲמוֹר הוּא דְפֶטוֹר מִשּׁוּם דְּלֹא דָמוּ אֶהְדָּדִי כָלֵל,
דְּהָא יֵשׁ לָהּ קַרְנִים וְהָא אֵין לָהּ קַרְנִים, הָא פְּרָסוּתִיָּה סְדוּקוֹת וְהָא
פְּרָסוּתִיָּה קְלוּטוֹת. אֲבָל חֲמוֹר שְׁיִלְדָה כְּמִין סוּס, אִימָא חֲמוֹר אָדָם הוּא
(ח) וְלַחֲיֵב. וְאִי תִנָּא סִיפָא וְלֹא תִנָּא רִישָׁא, הָוָה אֲמִינָא חֲמוֹר שְׁיִלְדָה
כְּמִין סוּס הוּא דְפֶטוֹר מִשּׁוּם דְּסוּס לֹא קְדוּשׁ בְּבִכּוּרָה, אֲבָל פְּרָה שְׁיִלְדָה
כְּמִין חֲמוֹר דְּתַרְוֵיהּוּ קְדָשִׁי בְּבִכּוּרָה אִימָא לִיחֵיב, צְרִיכִי: **פֶּטֶר חֲמוֹר**
פֶּטֶר חֲמוֹר שְׁנֵי פְעָמִים. חַד בְּקַדְשׁ לִי כָל בְּכוֹר, וְחַד בְּרָאָה אֶתְּהּ אוֹמֵר
אֵלַי: **מָהוּ בְּאֲכִילָה.** פְּלוֹמֵר בְּהֶמָּה שְׁאִין הַיּוֹלֵדֶת דּוֹמָה לְנוֹלָד, מָהוּ
בְּאֲכִילָה: **שֶׁהַיּוֹצֵא מֵהַטְּמֵא טְמֵא.** וְדַבֵּשׁ דְּבוּרִים וְצָרְעִין מִתֵּר, וְלֹא

מקרי יוצא מן הטמא, לפי שאין ממצות אותו מבשרן אלא מכניסות אותו לגופן, שאוכלות מפרחי האילנות ומהן נעשה הדבש. וחלב האדם מתר כשפרש [י], אבל לינק משדי האשה אסור. וכל שאר חלב של בהמה וחיה טמאה, הוי יוצא מן הטמא ואסור: דג טמא שבלע דג טהור. אף על גב דלא חזינן ליה שבלע, כיון דרב דגים משריצים במינו, כמו שבלע בפנינו דמי [יא]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ז] סוס. הרא"ש גרס כמין פרה, מדגרס בסמוך ומה הם, ולא ומהו. וגם מדתנו לקמן וטמאה שילדה כמין טהורה. וכמין סוס בברייתא תני לה. וגם הצריכותא שכתב הר"ב אברייתא נאמרה בסגיא. ומיהו הר"ב גרס ומהו: [ח] סתם סוסים אדמים הם. רש"י: [ט] טהורה שילדה כוי. בגמרא יליף להו מקרא. והא דקתני שהיוצא כוי, סימנים בעלמא הוא דלא תחלף לך גרסתך, דלא תימא זיל בתריה דידיה, והאי טהור מעליא הוא, והאי טמא מעליא הוא, אלא זיל בתר אמיה. גמרא: [י] נפקא לן בגמרא, הוא טמא, ואין חלב מהלכי שתים טמא. ואמרינן עלה, כשפרש. אבל לא פרש, אסור מדרבנן. וכתב הרא"ש דטעמא משום דאתי לאחלופי בחלב בהמה טמאה. וכן בשר אדם כיון דאין דרד לאכל בשר אדם מחלף בבהמה טמאה: [יא] פרוש, דדג טמא משריץ בגופו עברו כשאר בהמה וחיה. אלא דרב משריץ במינו, וזה השריץ מין אחר, כמו שבלע כוי: [יב] אסור כוי. תימה, דבמסכת אהלות סוף פרק י"א תנו, בעופות ובדגים כדי שתפל לאור ותשרף, אלמא חשיב עכול, והכא נמי לשתרי. ויש לחלק בין אסור לטמאה. עוד יש לומר דיש להחמיר כרבי יהודה בן בתירא דבעי מעת לעת, והכא בלא שקה שם כדי עכול. תוספות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין אדם כוי: דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור כוי: יש בין הפרה והחמור שינוים הרבה שהיא מפרסת פרסה והקרנים ולפיכך פטור מן הבכור אבל חמור שילדה כמין סוס הואיל ושני המינים קרובין מאד לפי שהולד יוצא משני אישים מאלו שני המינים ולפיכך שמא יעלה על הדעת שמפני כן הוא חייב בבכורה בא להשמיענו שהוא פטור ואילו זכר ג"כ זה הענין האחרון בלבד אמרנו חמור שילדה כמין סוס הוא שהוא פטור לפי שילדה מין שאין בו קדושה אבל ילדה פרה כמין חמור הואיל ויש בו קדושה ר"ל במין החמור לפי שהוא מתקדש בפטר רחם הרי הודיענו שאינו מתקדש עד שתלד החמור כמין חמור. ומה שאמר ומה הן באכילה עניינו לפי סדר המאמר הוא כך ואיך דין המין אם נולד משונה ממינו בצורתו השיב ואמר בהמה טהורה וכו': ומה שאמר שהיוצא מן הטמא וכו' ר"ל שהחלבים מצטרפין אל הנולדים כמו שזכר והביצים ג"כ מלבד חלב האדם בלבד שהוא מותר ע"מ שיחלבנו ואח"כ ישתה אותו אבל לינק אותו מן הדד אחר שיגמל הרי זה אסור כמו שנתבאר בגמרא כתובות: (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

חמור שלא בכרה, וילדה שני זכרים, נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה, מפריש טלה אחד לעצמו. שתי חמורים שלא בכרו, וילדו שני זכרים, נותן שני טללים לכהן. זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה, נותן טלה אחד לכהן. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות, אין כאן לכהן כלום:

ר"ע מברטנורה **נותן טלה אחד לכהן**. בפדיון. דממה נפשך חד מניהו בכור: **זכר ונקבה**. ואין ידוע אם יצא זכר תחלה והוא בכור, או נקבה יצאה תחלה ואין כאן דין בכורה: **מפריש טלה**. משום ספק, ומפקיע עליו קדשת **[יג]** הפטר חמור: **והוא לעצמו**. שהוא עצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן, דכהן הוי מוציא מחברו, ועליו הראיה להביא עדים שהזכר יצא תחלה. ואסורא ליכא, דאפלו פטר חמור גמור שפדאו בשה שוב אין קדשה לא בו ולא בפדיונו, אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן טלה לכהן, דממונו הוא, והכא ליכא גזל דספק הוא: **שתי חמורות וילדו וכו'**. זכר ונקבה, נותן טלה אחד לכהן בשביל הזכר. או שני זכרים ונקבה, דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה או אי נמי חדא ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה, נותנים טלה אחד לכהן, דהא חד זכר איכא ודאי בכור, ואאידי דהוי ספק דשמא הנקבה יצאה תחלה מפריש **[יד]** טלה והוא לעצמו **[טו]**: **שני זכרים ושתי נקבות**. ספק הו, דשמא כל חדא ילדה זכר ונקבה, ושמא הנקבות יצאו תחלה, הלכך אין לכהן כאן כלום, אלא מפריש עליהם שני טללים לאפקועי לאסוריהו והו לעצמן, כד פרושו רבותי. אבל רמב"ם סבר דאין כאן לכהן כלום ואפלו טלה לעצמו אינו צריך להפריש, משום דאיכא בכל חד מהנד ספקי טובא פשילדו שתי נקבות וזכר, שמא אחת משתיהן ילדה שתי נקבות והאחרת זכר, או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה, או נקבה ואחריה זכר. וכן ספקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות, הלכך אפלו טלה לעצמו אינו מפריש **[טז]**. ופרוש רבותי עקר **[יז]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יג] דלפטר ממצות עריפה לא היה צריך להפריש מספק. כמו שאין נותן לפהו מספק, כמו כן אינו עורפו מספק. תוספות. ובגמרא מתניתין רבי יהודה היא דסבירא ליה פטר חמור אסור בהנאה ואפלו מחיים. ועין תוספות יום טוב: [יד] ואף על גב דלגבי הפרשת טלה אחד הוי ליה תרי ספקי, שמא אחת ילדה שני הזכרים, ואם תמצא לומר אחת ילדה זכר ונקבה, שמא יצאה הנקבה תחלה, אפלו הכי כיון דאפשר בתקנתא לית ליה למסמך אספיקי. ועין תוספות יום טוב: [טו] ולא חש לאדכורי תנא דמתניתין, משום דכבר אשמועינן בבבא קמיתא דבמקום הספק מפריש טלה והוא לעצמו. ובבבא דסיפא דאחת בכרה ואחת לא בכרה דתנא זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו, ולא תנא אין לפהו כלום, משום דבעי לאסוקי עלה שניאמר ופטר חמור תפדה בשה. ועוד כו'. תוספות: [טז] ואף על גב דבזכר ונקבה או שני זכרים ונקבה לא ממעיט מהפרשת טלה אף על גב דאיכא נמי תרי ספקי, תרץ הפסוק משנה דיש לומר דשאני שני זכרים ונקבה דמתוך שהוא צריך לעשות בהם מעשה לתן טלה אחר לפהו אמרינן ליה דיפריש טלה ואף על גב דתרי ספקי הוא. אבל בשתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות כיון דאין צריך לעשות מעשה לתן שום טלה לפהו, לא אמרינן שיפריש טלה לעצמו, מאחר דתרי ספקי הוא: [יז] גם הרמב"ד השיגו שהכל נכנס בספק אחד שהוא שמא הזכר יצא אחר הנקבה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חמורה שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה כו': מה שאמר מפריש טלה אחד לעצמו ר"ל שהזכר הזה שהוא ספק אם הוא שקדם בשעת הלידה וצריך לפדותו בשה או נתאחר ואינו חייב לפדותו בשה ואוכל הוא עצמו אותו השה וכבר הקשו ואמרו וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושיה והיה התירוץ לאפקועיה לאיסוריה מיניה ר"ל עד שיסיר ממנו איסור הנאה לפי שהמשנה הזאת היא לר' יהודה שאומר שפטר חמור קודם שיפדה אסור בהנאה ולפיכך פודה אותו מספק וזו שאמר ר' יהודה שהוא אסור בהנאה מחיים הוא הנאת דמיו [א] הגהות הגרי"פ. עיין הנוסחא הנכונה בתוי"ט ספ"ק ד"ה וקוברו] אבל הנאת גופו אינה אסורה אלא אחר עריפה וכן הלכה: ומה שאמר בשתי נקבות וזכר (ר"ל) שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום ר"ל לפי שאני אומר על ההלכה הראשונה שאחד משתיהן ילדה נקבה והשנית נקבה ואח"כ זכר ונאמר בהלכה שניה כל אחת משתיהן ילדה נקבה ואח"כ זכר ואם תאמר למה אינו מפריש בספק הזה טלה לעצמו לפי שבכל ההלכה משתי ההלכות האלה שני ספיקות ואלו הן שבהלכה הראשונה אנו אומרים שמא אחת משתיהן ילדה שתי נקבות והשנית זכר או אחת משתיהן נקבה ואח"כ זכר והשנית נקבה וכן בשניה ומפני רוב הספיקות שבכאן לא יפריש טלה: (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים {יח}, נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה, מפריש טלה אחד לעצמו, שנאמר {יט} (שמות לד), ופטר חמור תפדה בשה, מן הכבשים ומן העזים, זכר ונקבה, גדול וקטן, תמים ובעל מום {כ}. ופודה בו פעמים הרבה {כא}. נכנס לדיר להתעשר. ואם מת, נהנים בו:

ר"ע מברטנורה זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו. דשמא אותה שלא בכרה ילדה את הנקבה: שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל שה במשמע, שה כבשים או שה עזים, שה זכר או שה נקבה וכו': ופודה בו פעמים הרבה. אם חזר כהן ונתנו לו {כב}: נכנס לדיר להתעשר. כגון ישראל שהיו לו עשרה {כג} ספק פטרי חמורים והפריש עליהן עשרה שיון והן שלו, הרי אלו נכנסים לדיר למקום שמכניסים שם הבהמות להתעשר, ומעשרן כדרך שמעשרים שאר בהמות. והוא הדין שאם היה לו ספק פטר חמור אחד או שנים [והפריש עליהם שה אחד או שנים], שנכנס לדיר עם שאר כבשיו להתעשר: ואם מת נהנים בו. שה שהפרישו לפדיון פטר חמור, אם מת ביד בעלים קדם שיבא ליד כהן, נהנה בו הכהן אף על פי שלא הגיע לידו מחיים, דמעדנא דאפרשיה ברשותא דכהן קאי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יח} שני זכרים. ונתערבו. הרמב"ם: {יט} שנאמר. ארישא קאי, כלומר מנלן דפדיון פטר חמור בשה, שנאמר ופטר חמור וגו'. רש"י: {כ} גדול כו'. תפדה תפדה, רבה: {כא} ופודה כו'. מדכתוב ואת בהמת הלויים תחת בהמתם וגו', מאי בהמה תחת בהמתם, שמע מנה חד פטר טובא. גמרא: {כב} רש"י. דבעודו ביד ישראל אי אפשר לפרש, דאם כן למה נותן שני טלאים כשילדה שני זכרים כדתנן במתניתין דלעיל. והתוספות כתבו דהכא בספקות מירי, כמו הסיפא נכנס לדיר כו'. והשתא אפלו כשהיא עדין ביד ישראל: {כג} הכי נקט בגמרא בהיה לו עשרה כו'. וכתבו התוספות דלרבותא נקט עשרה, אף על גב שכלן [פדיון] פטר חמור, כלן נכנסים לדיר להתעשר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים כו': ידוע שהזכר הזה יש בו ספק אחד אם הוא בן של בכרה או בן שלא בכרה ע"כ פודה אותו בשה ואותו השה שלו כמו שזכרנו אח"כ אמר שפטר חמור פעמים באיש א'

משני מיני הצאן והעזים הזכרים או מן הנקבות ואין משגיחין בו על מום אח"כ אמר ופעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ר"ל פדיון ספק פטר חמור שאפשר שיתעשר בו כמו שנתבאר בגמרא וזה שאם יש אצלו י' זכרים כל אחד מהן ספק פטר חמור שצריך להפריש עליו טלה א' הרי מפריש עליהן עשרה טלאים וחייבין במעשר ודיר שם מקום שמכניסין שם הבהמות לעשר כמו שיתבאר אח"כ ומוציא אחד להיות מעשר ואוכל אותו בתורת מעשר והט' אוכלן חולין: ומה שאמר פעמים הרבה ר"ל שזה קרה פעמים רבות מפני שהוא אפשר קרוב: ומה שאמר ואם מת נהנין בו הוא שב על פדיון פטר חמור האמתי לפי שאם מת ואפי' ברשות ישראל יהנה בו הכהן לפי שמאחר שהפריש אותו הרי הוא ברשות כהן ואע"פ שלא הגיע לידו: (רמב"ם)

פרק א - משנה ה

אין פוֹדִים לא בַּעֲגָל, וְלֹא בַחֲיָה, וְלֹא בַשְּׁחוּטָה, וְלֹא בַטְרֵפָה, וְלֹא בַכִּלְאִים, וְלֹא בַכּוֹי **[כד]**. רַבִּי אֶלְעָזָר מֵתִיר בַּכִּלְאִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא שָׁה, וְאוֹסֵר בַּכּוֹי מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. נִתְּנוּ לַכֹּהֵן, אֵין הַכֹּהֵן רִשָּׁאֵי לְקִיּוּמוֹ עַד שֶׁיִּפְרִישׁ שָׁה תַחֲתָיו:

ר"ע מברטנורה **ולא בחיה**. צבי ואיל **[כה]**: **ולא בשחוטא**. בשה שחוט: **ולא בטרפה**. כגון שנחתכו רגליה **[כו]** מן הארכובה ולמעלה: **כלאים**. תיש הבא על רחל: **מפני שהוא ששה**. דבין רחל בין עז קרויין ששה. ואין הלכה כרבבי אליעזר: **כוי**. בריה בפני עצמה היא, ספק חיה ספק בהמה **[כז]**: **נתנו לכהן**. הפטר חמור עצמו: **עד שיפריש ששה תחתיו**. והוא לעצמו. ואחר כך ישתמש בפטר חמור. ולפי שהכהנים חשודים לענין זה שלא להפריש ששה תחתיו **[כח]**, הלכך ישראל הנותן פטר חמור לכהן אינו זז משם עד שיפדנו הכהן בפניו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כד] לא בעגל כוי. נאמר כאן ששה ונאמר להלן בפסח ששה, מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן כוי. גמרא: **[כה]** היו"ד קמוצה. והוא חיה. וכן הוא בכתוב, כצבי וכאיל [דברים טו]: **[כו]** נקט הכי, לפי שהיא טרפות הנראה ונכר. אבל ודאי אי הוה טרפות אחרת נמי הפדיה שפדה בו אינה

פְּלוּם: {כז} פְּלוּמֵר, וְלֹא הִכְרִיעוּ בּוֹ חֻכְמִים אִם הוּא חֵיָה אוֹ בְּהֵמָה: {כח} דְּמוּרָה בָּהּ הִתְרָא, דְּקִסְבֵּר פִּינּוֹן דְּשָׂה שְׂאֲפָרִישׁ תַּחְתֵּיוֹ יְהֵא שְׁלִי לָמָּה לִּי לְפָדוּתוֹ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין פודים לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא כוי: נתנו לכהן רוצה לומר נתנו לכהן פטר חמור עצמו יתחייב הכהן לפדות אותו בשה לעצמו ויאכל אותו השה ואז ישתמש בחמור כשאר החמורים והכהנים חשודים על ענין זה לפי שלפעמים אינו מפריש עליו שה לפיכך אינו מותר לישראל לתת פטר חמור לכהן אלא אם פדה אותו הכהן בפניו ואין הלכה כר' אליעזר: (רמב"ם)

פרק א - משנה ו

המפריש פדיון פטר חמור ומת, רבי אליעזר אומר, חיבין באחריותו, כחמש סלעים של בן. וחכמים אומרים, אין חיבין באחריותו, כפדיון מעשר שני. העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת, שאין כאן לכהן פלום. מת פטר חמור, רבי אליעזר אומר, יקבר, ומתן בהנאתו של טלה. וחכמים אומרים, אינו צריך להקבר, והטלה לכהן:

ר"ע מברטנורה כחמש סלעים של פדיון הבן. דחיב באחריותו: כפדיון מעשר שני. דאם אבד אינו חיב באחריותו. דההיא פסוף חיביה רחמנא לאכל בירושלים והא אזל ליה. וטעמא דרבי אליעזר, שפן מצינו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, שנאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בנגיד תפדה. וחכמים אומרים אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה, לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר {כט}: שאין כאן לכהן פלום. שאין חיב באחריותו, כרבנן. וכן הלכה: מת פטר חמור. לאחר שהפריש הפדיון, ועדין לא נתנו לכהן:

רבי אליעזר אומר יקבר. דהואיל והוא חייב באחריות הטלה, כמאן דלא
אפרשיה דמי: ומתר. ישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישו: אין
צריך להקבר. דמעדנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות פהו והפקעה
קדשתו של פטר חמור. וכו' הלכה: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {כט} הרמב"ם. ותימה, דאם כן למאי הוקש כלל, דלפדיה גופה
בהדיא כתיב. ובגמרא משמע דבאמת לית להו לרבנן הקשא דפדיה כלל.
ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המפריש פדיון פטר חמור ומת ר' אליעזר אומר כו': חייב באחריותו
הוא שיהא חייב להביא טלה ביד כהן ואם מת הטלה קודם שיגיע ליד כהן
חייב לשלם טלה אחר לכהן על דעת ר' אליעזר לפי שהוא מקיש בכור חמור
לבכור אדם כמו שאמר ופטר חמור תפדה בשה וגוי וכל בכור בניך תפדה
וחכמים אומרים אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה
תפדה לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר ועדות זה אמת והלכה בכולן
כחכמים: (רמב"ם)

פרק א - משנה ז

לא רצה לפדותו {ל}, עורפו בקופיץ מאחריו
וקוברו. מצות פדיה קודמת למצות עריפה,
שנאמר (שמות יג), ואם לא תפדה וערפתו. מצות
יעידה קודמת למצות פדיה, שנאמר (שם כא),
אשר לא יעדה והפדה. מצות יבוס קודמת
למצות חליצה, בראשונה, שהיו מתכוננין לשם
מצוה. ועכשיו שאין מתכוננין לשם מצוה,
אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבוס.
מצות גאלה באדון הוא קודם לכל אדם,
שנאמר (ויקרא כז), ואם לא יגאל ונמכר בערפך:

ר"ע מברטנורה **קופיץ**. סכין גדול כמין גרזן קטן שהקצבים מחתכים בו בשר: **ועורפו**. הינו שחותך ראשו ממול ערפו: **וקוברו**. לפי שאסור בהנאה לאחר עריפה **[לא]**: **מצות יעידה**. באמה העבריה: **בראשונה שהיו מתפונים לשם מצוה**. והיו אומרים המינם לשם נוי לשם ממון הוי פוגע בערוה שלא במקום מצוה. ואין כן הלכה, אלא הואיל ופקע אסור אשת אח מנה כשמת אחיו בלא בנים הרי התרה לו לגמרי ואפלו יבמה לשם נוי ולשם ממון: **מצות גאלה באדון**. המתפיס בהמה לבדק הבית, מצות פדיתה באדון קדם לכל אדם, שהוא מוסיף את החמש **[לב]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ל] לפדותו. ולא לתנו לפהו. טור: **[לא]** וכלומר לדברי הפל. דלהלכה אף מחיים אסור בהנאה. ועין תוספות יום טוב: **[לב]** הכי תנן במשנה ב' פרק ח' דערכין. ופריד בגמרא דתפוק ליה ממצות גאלה באדון. ומשני, חדא ועוד קאמר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחריו וקוברו כו': קופיץ סכין גדול כמין גרזן שהקצבים חותכים בו הבשר: ומה שאמר קוברו להודיעך שהוא אסור בהנאה אחר העריפה והפועל הזה נגזר מעורף שאין מותר לשוחטו ולא לחנקו אלא לחתוך ראשו ממול ערפו ומה שאמר בכאן על החליצה והיבום על דעת האומר שהיבמה אינה מותרת אלא עד שיכוון היבם בבעילתו לשם מצוה אבל אם נשא אותה לשם ממון או לשם נוי הרי הוא כאילו פגע בערוה ואין זה אמת לפי שמאחר שנסתלק ממנה איסור הערוה כשמת אחיו בלא בנים הרי הוא מותר* [בה] ואפי' נתכוין שלא למצוה ולפיכך יהיה הדין על דעת זו שמצות יבום קודמת למצות חליצה בכל זמן וכן ההלכה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

הְלוֹקַח עֵבֶר פָּרְתוֹ שֶׁל נֶכְרִי, וְהַמּוֹכֵר לוֹ אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאִי, הַמְּשַׁתֵּתֵף לוֹ, וְהַמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקַבְּלָהּ, פָּטוּר מִן הַבְּכוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ג), בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בְאַחֲרִים. כֹּהֲנִים וְלוֹוִיִּם חִיְבִין {א}. לֹא נִפְטְרוּ מִבְּכוּר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, (ולא נִפְטְרוּ) אֲלָא מִפְּדִיוֹן הַבֵּן וּמִפְּטוֹר חָמוֹר:

ר"ע מברטנורה הלוקח עבר פרתו. אף על פי שאינו רשאי. למכר לו בהמה גסה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} כהנים כו'. ואף על פי שהכהן הוא שיאכל הבכור, חבב הוא להקריבו ולאכל אותו בקדשה. הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אף כו': ההלכה הזאת כולה מבוארת מהעיקרים שהקדמנו בפרק הראשון ואע"פ שהכהן הוא שיאכל הבכור חייב הוא להקריבו ולאכול אותו בקדושה כפי התנאים שזכרנו באורם בה' מזבחים ולפי שהמשא והמתן בביאור ענין פטר חמור הוא מעט הקדים אותו לפטר בהמה טהורה ואח"כ חזר לענין המסכת הראשון כדי לגמור אותה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדָּשׁוֹ, וְנִפְדּוּ, חִיְבִים בְּבְכוּרָה וּבַמִּתְנֹת, וְיוֹצְאִין

לְחַלֵּין לְגַזֵּז וּלְהַעֲבֹד, וּלְזָדוֹן וּלְחִלְבוֹן מִתֵּר לְאַחַר
פְּדִיוֹנָן, וְהַשׁוֹחֲטִין בַּחוּץ פֶּטוּר, וְאִין עוֹשִׂים
תְּמוּרָה, וְאִם מִתּוֹ יִפְדּוּ, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן
הַמַּעֲשֵׂר :

ר"ע מברטנורה ב-ג **כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְּדָשׁ כּוֹי**. וְכָל
שֶׁקָּדַם הַקְּדָשׁ אֶת מוֹמָן. הֵנָּה תִּרְתִּי בְּבִי פֶרְשָׁנוּ לְעִיל בְּמִסְכַּת חֲלִין **[ב]** :
(ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[ב]** פֶּרֶק י' מְשֻׁנָּה ב'. וְכָתַב רִשְׁיִי שָׁם, (דְּהַקָּא) [דְּהַתָּם] תְּנִי לָהּ מְשׁוּם
מִתְּנוּת, וְהַקָּא מְשׁוּם בְּכוּרָה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְּדָשׁ וּנְפָדוּ כּוֹי : מוֹם קְבוּעַ כְּגוֹן
חֲתִיכַת אֶבֶר וְהַפְּרָשָׁתוֹ מִן הַגּוֹף וּמוֹם עוֹבֵר כְּגוֹן הַחֲזוּזִית וְהַגְּרֵב וְהַשְּׂמִטָּה
הַפֶּרֶק וְהַשְּׂבוּרָה שֶׁאֵפְשָׁר לְהַרְפֹּא וְעוֹד יִתְבָּארוּ הַמוּמִין כּוֹלָן בְּמִסְכַּת הַזֹּאת :
וּמָה שֶׁאֵמַר לְאַחַר פְּדִיוֹן אֲבָל לִפְנֵי פְדִיוֹן הֵרִי הֵן אֲסוּרִין בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה
וּלְזָדוֹן וּלְחִלְבוֹן אֲסוּר וְאוֹתוֹ הוּוּלָד שֶׁנּוּלָד קוֹדֵם הַפְּדִיוֹן יִפְדֶּה וַיֵּצֵא לְחוּלִין
וְהַשׁוֹחֲטִין בַּחוּץ פֶּטוּר וְאִפִּי קוֹדֵם שֶׁיִּפְדּוּ לִפִּי שֶׁאִין רְאוּיָן לְבֹא בְּפָנִים כְּמוֹ
שֶׁהַקְּדָמָנוּ בְּאוּרוֹ בְּסוּף זְבָחִים וְכֵן מָה שֶׁאֵמַר אִין רְאוּיָן וְאִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה
וְאִפִּי קוֹדֵם שֶׁיִּפְדּוּ לִפִּי שֶׁקְדוּשַׁתָּן אִינָה אֲלֵא קְדוּשַׁת דָּמִים לֹא קְדוּשַׁת הַגּוֹף
מִחֲמַת הַמוֹם * [שֶׁקָּדַם] הַנִּזְכָּר לְהַקְּדָשׁ לִפְיֶכֶךְ עֲצֻמָּן אִין רְאוּיָן לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ
אֲבָל דְּמִיָּהֶם לּוֹקָחִין בְּהֵם תְּמִימִים וּמִקְרִיבִין אוֹתָן וּלְפִיכֶךְ אִם מִתּוֹ יִפְדּוּ
אַחַר מִיתָה לִפִּי שֶׁהֵן קְדוּשַׁת דָּמִים וְדוּמָה לְקְדוּשַׁת בְּדֵק הַבַּיִת אֲבָל קְדָשִׁי
מִזְבֵּחַ שֶׁהֵן רְאוּיָין לְקָרְבַּן אַחַר הַהַקְּדָשׁ אִם מִתּוֹ יִקְבְּרוּ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר : וּמִ"שׁ
חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר לִפִּי שְׁנַיִם אֲלוֹ אַע"פ שֶׁקָּדַם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְּדָשׁ
כְּגוֹן שֶׁנּוּלָד הַבְּכוֹר בְּעַל מוֹם קְדוּשָׁה חֲלָה עֲלֵיהֶן וְאִין יוֹצֵאִין לְחוּלִין כִּיוֵן
שֶׁנּוּלָד לְהַגְזֵז וּלְהַעֲבֹד : (רמב"ם)

פֶּרֶק ב - מְשֻׁנָּה ג

כָּל שֶׁקָּדַם הַקְּדָשׁ אֶת מוֹמָן, אִז מוֹם עוֹבֵר

לְהַקְדִּישׁוּ, וְלֵאחֵר מִפָּאן נוֹלָד לָהֶם מוֹם קְבוּעַ
(וְנִפְדוּ), פְּטוּרִין מִן הַבְּכוּרָה וּמִן הַמִּתְנֻנּוֹת, וְאִינֹן
יוֹצְאִין לְחֵלִין לְגִזְזוֹ וְלִהְעֵבֵד, וְיִלְדוּ וְחִלְבוּ אֶסוּר
לְאֵחֵר פְּדִיוֹנֹן, וְהַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ חֵיב, וְעוֹשֵׂין
תְּמוּרָה, וְאִם מֵתוּ יִקְבְּרוּ:

רמב"ם כל שקדם הקדשן את מומם או מום עובר להקדשן כו': נאמר בפסולי המוקדשין ואם יהיה בו מום וגוי בשעריך תאכלנו וגוי כצבי וכאיל מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות וכן פסולי המוקדשין ר"ל קדשי המזבח אסורין בגיזה ועבודה אפ"י לאחר פדיונן ואין מותר ליהנות מהן אלא אחר שחיטה. ומה שאמר וולדן אסור ע"מ שתעבר קודם פדייה ותלד אחר פדיונן אבל אם נתעברה אחר פדיונה הולד תולין והשוחט בחוץ פטור לפני פדיונן לפי שאינן ראוין לפנים: ומה שאמר ועושין תמורה ואפ"י לאחר שיפדו ואותה תמורה אין מקריבין אותה אבל דינה שתמות ר"ל שמניחין אותה בלא אכילה עד שתמות כמו החטאות שימותו כמו שיתבאר אבל תמורה שקנה פדיונה הרי היא נקרבת כמו שיתבאר במסכת תמורה: (רמב"ם)

פּרָק ב - מִשְׁנָה ד

הַמְקַבֵּל צֵאן בְּרִזָּל מִן הַנְּכָרִי, וְלָדוֹת פְּטוּרִין {ג},
וְיִלְדֵי וְלָדוֹת חֵיבִין. הֶעֱמִיד וְלָדוֹת תַּחַת
אֲמוֹתֵיהֶם, וְלָדֵי וְלָדוֹת פְּטוּרִין, וְיִלְדֵי וְלָדֵי
וְלָדוֹת חֵיבִין. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,
אֲפֹלוּ עַד עֲשָׂרָה דוֹרוֹת, פְּטוּרִין, שְׁאַחֲרֵיהֶן
לְנִכְרֵי:

ר"ע מברטנורה **המקבל צאן ברזל מן הנכרי**. ששם לו הנכרי בהמותיו בְּדָמִים קְצוּבִים וְלָתֵת לוֹ אוֹתָן דָּמִים עַד עֶשֶׂר שָׁנִים בֵּין מֵתוֹ בֵּין הוֹזְלוֹ, וְאוֹתָן וְלָדוֹת שִׁיְהִיו לָהֶן עַד אוֹתוֹ זְמַן יִהְיוּ בִינֵיהֶן: **וְלָדוֹת פְּטוּרִין**. מִן הַבְּכוּרָה. וְלָדוֹתֵיהֶן שֶׁל אוֹתָן צֵאן כְּשִׁיגְדְלוּ וַיִּבְכְּרוּ יִפְטְרוּ מִן הַבְּכוּרָה. דָּאִי לֹא יִהְיֶה זְוִזֵי לְנִכְרֵי תַּפְּיִס בְּהֵמָה, וְאִי לֹא מִשְׁכַּח בְּהֵמָה תַּפְּיִס וְלָדוֹת, אֲשֶׁתַּכַּח דְּשִׁיכָא יַד נִכְרֵי בְּוֹלָדוֹת. הַלְּכָף וְלָדוֹת בְּכוּרוֹת שִׁיְהִיו לְאוֹתָן וְלָדוֹת פְּטוּרוֹת מִן הַבְּכוּרָה, דְּכָל דְּשִׁיכָא יַד נִכְרֵי בְּאִמּוֹ הוּא פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה. אֲבָל מָה שִׁיִּבְכְּרוּ וְלָדֵי וְלָדוֹת, דְּהֵינּוּ רְבִיעֵי לְצֵאן בְּרִזָּל, יִתְּנוּ לַכֹּהֵן, דְּכֵלִי הָאִי לֹא שִׁיכָא יַד נִכְרֵי לְמִתְפָּס וְלָדֵי וְלָדוֹת: הֵכִי גְרָסִינָן הָעֵמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אֲמוֹתֵיהֶן וְלָדֵי וְלָדוֹת פְּטוּרִין וְלָדֵי וְלָדוֹת חִיבִים. הָעֵמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אֲמוֹתֵיהֶן, שִׁפְתַּח לוֹ פְּתַח לְנִכְרֵי לְהִיּוֹת לוֹ כַּח בְּוֹלָדוֹת וְאָמַר לוֹ אִם יָמוּתוּ הַבְּהֵמוֹת תִּטַּל וְלָדוֹת הַמְּגִיעוֹת לְחֻלְקֵי, הַשְּׁתָא אֲלִימָא יַד נִכְרֵי טַפֵּי וְשִׁיכָא בְּדוֹר אֶחָד טַפֵּי מִשְׁלַח הָרֵאשׁוֹן **{ד}**. הַלְּכָף וְלָדֵי וְלָדוֹת שֶׁל בְּהֵמוֹת צֵאן בְּרִזָּל כְּשִׁבְכְרוּ פְּטוּרוֹת מִן הַבְּכוּרָה, הוֹאִיל וְשִׁיכָא יַד הַנִּכְרֵי בְּדִידָהּ. וְוֹלָדֵי וְלָדוֹת שֶׁל וְלָדוֹת כְּשִׁבְכְרוּ, דְּהֵינּוּ חֲמִישֵׁי לְצֵאן בְּרִזָּל, יִנְתְּנוּ לַכֹּהֵן: **שְׂאֲחָרִיוֹתָן לְנִכְרֵי**. דְּלַעוֹלָם כָּל מָה דְּמִשְׁכַּח נִכְרֵי תַּפְּיִס. וְאִין הִלְכָה כְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{ג}** **פְּטוּרִין**. אֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁחֲלַק עִם הַנִּכְרֵי בְּוֹלָדוֹת. טוֹר. כְּלוּמַר בְּתוֹךְ יָמֵי מִשְׁדֵּךְ זְמַן הַשּׁוּמָא: **{ד}** רַש"י. וְטַעַמָּם, דְּהָא בְּלֹא פְּתָחוּ יֵשׁ לְנִכְרֵי שְׂיָכוֹת בְּוֹלָדוֹת, וּמַכְיִין דְּפְתַח לוֹ אֶתִּי לְטַפּוּיֵי לִיה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין וולדי כו': כבר ידעת שענין צאן ברזל הקיום ר"ל שלא יפסיד העובד כוכבים כלום ויש לו הריוח ותובע הקרן שלו שלם ושלא יפחת ממנו לעולם וזה מותר עם העובד כוכבים כמו שנתבאר במציעא וכשיתבע ממנו העובד כוכבים ולא ימצא בידו ממון נוטל הבהמה שנתן לו מכלל ממונו לפי שמעיקרא היא שלו והרי יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטור מן הבכורה ולפיכך בולדי הבהמה הזאת יש לעובדי כוכבים שייכות ופטורה מן הבכורה ולדי וולדות חייבין בבכורה וכן אפי' העמידו וולדות תחת אמותיהן והיו הולדות כאילו הן צאן ברזל כבתחלה הרי וולדי וולדותיהן חייבין בבכורה ור"ש אומר שהוא פטור על הולדות וולדי הולדות מפני שאחריותן עליהן ועל כל היוצא מהן ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ה

רַחֵל שְׁיַלְדָה כְּמִין עֵז, וְעֵז שְׁיַלְדָה כְּמִין רַחֵל,
פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מְקַצֵּת סִימָנִין,
חַיֵּב **{ו}** :

ר"ע מברטנורה רַחֵל שְׁיַלְדָה כְּמִין עֵז. אֵף עַל גַּב דְּתַרְוִיחֵהוּ מִיָּנִים חַיֵּבִים
בְּבְכוּרָה, אֲפִלּוּ הֵכִי אִם אֵינּוּ דוֹמָה לְאִמּוֹ פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה. דְּכָתִיב אַךְ
בְּכוֹר שׁוֹר, עַד שְׁיִהְיֶה הוּא [שור] וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר **{ה}** : וְאִם יֵשׁ בּוֹ מְקַצֵּת
סִימָנִים. שְׁדוּמָה לְאִמּוֹ עַד שֶׁהוּא נֶכְרַ בְּהֵן שֶׁהוּא מְאוֹתוֹ הַמִּין, חַיֵּב : (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} בְּגִמְרָא. וּמְסִימִים בְּהָ, בְּכוֹר כְּשֶׁב, שְׁיִהְיֶה הוּא כְּשֶׁב וּבְכוֹרוֹ
כְּשֶׁב. בְּכוֹר עֵז, שְׁיִהְיֶה כּוֹי. יָכוֹל אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ מְקַצֵּת סִימָנִים, תְּלַמוּד לֹמַר אַךְ,
חֵלֶק. וּמְסִיק מְדַהֵה מְצִי לְמַכְתֵּב אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר כְּשֶׁב וְעֵז, גִּי בְּכוֹר לָמָּה לִי,
אֶלָּא לְמַדְרֵשׁ בְּכֻלְהוּ כְּדָאֲמַרְן. וְעֵינַן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **{ו}** חַיֵּב. הוּא הַדִּין נִמְי
בְּפָרָה שְׁיַלְדָה כְּמִין חֲמוֹר. אֲבָל יַלְדָה מִן סוּס, אִי נִמְי חֲמוֹרָה שְׁיַלְדָה מִן
סוּס, לֹא אֲפִשִּׁיטוּ בְּגִמְרָא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רַחֵל שִׁילְדָה כְּמִין עֵז וְעֵז שִׁילְדָה כְּמִין רַחֵל פְּטוּר כּוֹי : אַע"פ שְׁכַל
אֶחָד מִשְׁנֵי אֵלוֹ הַמִּינִין חַיֵּב בְּבְכוּרָה כְּשֶׁתֵּלַד מִן דוּמָה לְמִין אַחַר פְּטוּר
שְׁנֵאֲמַר אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר עַד שִׁיִּהְיֶה הוּא וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר. וּמְקַצֵּת סִימָנִין ר"ל קַצֵּת
הַדְּמִיוֹן עַד שִׁירָאָה לְהֵן שֶׁהוּא מִמִּין פְּלוּנִי : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ו

רַחֵל שְׁלֹא בְּפָרָה וְיַלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים וְיִצְאוּ שְׁנֵי
רְאִשֵׁיהֶן כְּאַחַד, רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, שְׁנֵי הֶן
לְכַהֵן. שְׁנֵאֲמַר (שמות יג), הַזְּכָרִים לְה'. וְחֲכָמִים

אומרים, אי אפשר, אלא אחד לו ואחד לכהן. רבי טרפון אומר, הלהן בורר לו את היפה. רבי עקיבא אומר, משמנים ביניהן, והשני ירעה עד שישתאב. וחיב במתנות **ח**. רבי יוסי פוטר. מת אחד מהן, רבי טרפון אומר, יחלוקו. רבי עקיבא אומר, המוציא מחברו עליו הראיה. זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום:

ר"ע מברטנורה שְׁנֵי אֲמָר הַזְכָּרִים לֵה'. הַזְכָּרִים מִשְׁמַע שְׁנַיִם: אִי אֶפְשָׁר. לְצַמְצֵם שְׁיִצְאוּ שְׁנֵי רֵאשִׁי הֶן כְּאֶחָד, אֶלָּא הָאֶחָד יֵצֵא תַחֲלָה וְלֹא יִדְעִינן הִי מְנִיחָהוּ: **בּוֹרֵר לֹא אֶת הַיָּפֶה**. דְּמִסְתַּמָּא הַיָּפֶה וְהַבְּרִיא נִפְק בְּרִישָׁא: **מִשְׁמָנִים בִּינֵיהֶן**. הַבְּעָלִים וְהַכֹּהֵן אֵין לָהֶם יִתְרוֹן זֶה עַל זֶה בְּחִלְקָתוֹן אֶלָּא הַשָּׁמֶן, שְׁהַיִּשְׂרָאֵל נוֹטֵל הַשָּׁמֶן וּמְנִיחַ הַכַּחוּשׁ לְכֹהֵן, שְׁהַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה. וְהַלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא: **וְהַשְּׁנִי**. שְׁנֵי שְׂאֵר לְיִשְׂרָאֵל, יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל בּוֹ מוֹם וְאַחַר כֶּן יֵאָכֵל, דְּסַפֵּק בְּכוֹר הוּא, הַלְכָּךְ אֵינוֹ נִשְׁחַט תָּמִיד. וּבְאוֹתוֹ שֶׁל כֹּהֵן לֹא צָרִיךְ לְמִימַר, דְּוָדַאי אֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ עַד שְׁיִהְיֶה בּוֹ מוֹם, דְּבִזְמַן הַזֶּה קָמְרִי **ז**: **וְחִיב בְּמַתָּנוֹת**. הַיִּשְׂרָאֵל כְּשֵׁי שְׁחָטְנוֹ יִתֵּן לְכֹהֵן הַזֶּרֹעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה. מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִי בְּכוֹר הוּא כָּלוּ לְכֹהֵן, אִי לֹא בְּכוֹר הוּא חִיב בְּמַתָּנוֹת: **וְרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר**. דִּהְוִי כְּאֵלוֹ זָכָה בּוֹ כֹהֵן וְהִגִּיעַ לְיָדוֹ **ט** וְכִשְׁנִפֹּל בּוֹ מוֹם נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא שֶׁהוּא פְּטוֹר מִן הַמַּתָּנוֹת, הוֹאִיל וְחֲשַׁבְנִין לִיהַּ כְּאֵלוֹ בָּא מִיַּד כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל. וְהַלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: **רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר יַחֲלֹקוּ**. דִּהְדַּר בֵּיהַּ רַבִּי טְרַפּוֹן מִמָּאֵי דְאָמַר לְעִיל דְּכֹהֵן בּוֹרֵר לֹא אֶת הַיָּפֶה, וְסַבֵּר דְּמַחֲסִיִּים נִמְי שְׁמִין אֶת שְׁנֵיהֶם בְּדָמִים וְחוֹלְקִים אֶת הַדָּמִים. דְּלִשְׁנֵיהֶן יֵשׁ חֵלֶק בְּשְׁנֵיהֶם **י**, הַלְכָּךְ מֵת אֶחָד מֵהֶם יַחֲלֹקוּ אֶת הַחֵי: **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה**. וְהַלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא: **זָכָר וְנִקְבָּה אֵין לְכֹהֵן כָּלוּם**. דְּשָׂמָא נִקְבָּה יֵצֵאתָה תַחֲלָה וְהַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה. וְהָכָא אֶפְלוֹ רַבִּי טְרַפּוֹן מוֹדָה **יא**, דִּהְתֵּם הוּא דְקָא פְּלִיג מְשׁוּם דְּוָדַאי הוּי חַד לְכֹהֵן הַלְכָּךְ יָפֶה כָּחוֹ לְחֵלֶק בְּשׂוּהַ, אֲבָל הָכָא הִרְעַ כָּחוֹ דְּשָׂמָא לֹא שְׂיָכָא בְּכוֹרָה כָּלָל. וּמִיָּהוּ יִרְעָה עַד שְׁיִסְתַּאב וְאַחַר כֶּן יֵאָכֵל, דְּסַפֵּק הוּא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט ז אִי נִמְי בְּזִמְן הַבֵּית, וְדִכְהוֹן לֹא חֲזִי לְהַקְרִיבָה דְּסַפֵּק בְּכוֹר הוּא וְאִיכָּא לְמִיחַשׁ מְשׁוּם חֲלִין בְּעִזְרָה, לְפִיכָךְ יֵאָכֵל נִמְי בְּמוֹמוֹ. וְהֵאֵי דְנִקְט שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִרְעָה כּוֹי, מְשׁוּם דְּבַעֲי לְמִימַר וְחִיב בְּמַתָּנוֹת, דְּאֵלוֹ כֹהֵן פְּטוֹר מִן הַמַּתָּנוֹת לְגַמְרִי, כְּדַמְפְּרֵשׁ בְּחֵלִין דִּף קִלְיָב כּוֹי. רִשְׁיִי: **ח** **וְחִיב כּוֹי**. סָתָם מְשֻׁנָּה הִיא זֹו. רִשְׁיִי. וְאַף עַל גַּב דְּוְהַשְּׁנִי יִרְעָה דְּבַרִּי רַבִּי עֲקִיבָא הוּן, מְפָרֵשׁ רִשְׁיִי לְעִיל דְּמְשׁוּם וְחִיב בְּמַתָּנוֹת נָסִיב לֵהּ בְּיִשְׂרָאֵל. רְצוֹנוֹ לֹאֵר דְּרַבִּי שְׁסִדֵּר הַמְשֻׁנִּיּוֹת נָסִיב בְּדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא וְהַשְּׁנִי כּוֹי, מְשׁוּם דְּבַעֲי לְמַתְנֵי בְּתַר הַכִּי

וּחִיב בַּמִּתְנֻת : {ט} שָׂאָף עַל פִּי שְׁלֵא זָכָה, עָשׂוּ שְׂאִינוּ זֹכָה כְּזֹכָה, כְּחֻכְמִים דְּפָרַק ה' דְּפָאָה מְשֻׁנָּה ב'. וְעֵינְ תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : {י} דְּמִסְקִינְן בְּסִגְיָא דְּנַחְלָקוּ בְּכַגּוֹן שְׁהַבְּכוֹר חֵי עוֹמֵד בְּחֻצֵּר בְּעַל הַבֵּית וְכֵהֵן רוּעָה כָּל בְּהֵמוֹתָיו שֶׁל בְּעַל הַבֵּית. רַבֵּי טְרַפּוֹן סָבַר אֶקְנוֹיֵי אֶקְנִי לִיָּה בְּעַל הַבֵּית לְכַהֵן מְקוֹם בְּחֻצְרוֹ כְּדִי שְׂיִזְכָּה הַכֹּהֵן בְּבִכּוּרוֹת כְּשִׁינְלָדוֹ מִיַּד דְּתִקְנִי לִיָּה חֻצְרוֹ, דְּנִיחָא לִיָּה לְאִינְש דְּתַעֲבַד מִצּוּהָ בְּמִמוּנִיָּה שְׂיִגְדְּלוּ בְּכוֹרוֹתָיו שֶׁל כֹּהֵן בְּחֻצְרוֹ, וְהָוָה לִיָּה חֻצֵּר שֶׁל שְׂנִיָּהֶם, הַלְּפָדָּ חוֹלְקִים, דְּבִרְשׁוֹת שְׂנִיָּהֶם עוֹמֵד. וְרַבֵּי עֲקִיבָא סָבַר, כִּיּוֹן דְּאִית לִיָּה פְּסֻדָּא הֵיכָא דְּאִיכָא סְפִקָא, דְּמִפְסִיד בְּעַל הַבֵּית אִי קִימָא חֻצֵּר בְּרְשׁוֹת כֹּהֵן, לֹא מְקִנִי לִיָּה מִדְּעַם : {יא} וְהַתּוֹסְפּוֹת כְּתָבוּ, דְּאָף רַבֵּי יוֹסִי הִגְלִילִי מוֹדָה וְאֶפְלוּ יֵצְאוּ שְׁנֵי רְאִשֵׁיהֶם כְּאֶחָד קִאִי, דְּכִיּוֹן דְּנִקְבָּה יֵצְאָה עִמּוֹ בְּטֻלָּה בְּכוֹרְתוֹ לְגַמְרֵי כּוֹי : (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני כו': אי אפשר ר"ל שא"א לצאת שני ראשים כאחת אלא האחד קודם ומה שאמר ר' עקיבא משמנין ביניהן אינו מענין השיעור עד שיהא נגזר משומא ושמן אבל הוא מן שמן ר"ל מענין השומן והוא שהכהן נוטל כחוש וישראל נוטל השמן ואין הפרש ביניהן אלא הטוב שישראל נוטל הטוב לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה והוא מה שאמר כהן נוטל כחוש והא משמנים ביניהן תנן מאי משמנין ביניהן שמן יהיה ביניהן. ויתחייב השני במתנות ממה נפשך אם בכור הוא כלו לכהן ואם אינו בכור המתנות לכהן ולר' יוסי הואיל ונסתאב כאילו הגיע ליד כהן ונתן אותו לישראל שאינו חייב במתנות כמו שנתבאר בעשירי מחולין והלכה כר"ע בכל וכו' יוסי : (רמב"ם)

פ ר ק ב - מ ש נ ה ז

שְׁתֵּי רְחִלוֹת שְׁלֵא בְּכָרוּ, וַיִּלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתָן שְׂנִיָּהֶם לְכַהֵן. זָכָר וַיִּנְקְבָּה, הַזָּכָר לְכַהֵן. שְׁנֵי זְכָרִים וַיִּנְקְבָּה, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְכַהֵן. רַבֵּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר, הַכֹּהֵן בּוֹרֵר {יב} לוֹ אֶת הַיָּפָה. רַבֵּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְשַׁמְנִים בִּינֵיהֶן, וְהַשְּׂנִי יִרְעָה עַד שְׂיִסְתָּאֵב. וְחִיב בַּמִּתְנֻת. רַבֵּי יוֹסִי פּוֹטֵר. מֵת

אֶחָד מֵהֶן, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, יַחְלוּקוּ. רַבִּי
עֲקִיבָא אָמַר, הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֶרְאָיָה.
שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת,
אֵין כָּאֵן לִכְהֵן כָּלוּם :

עיקר תוי"ט {יב} בורר. דְּמִסְתַּמָּא דִּילְדָה חֲדָא שְׁבִית טְפִי. וּבְהַכִּי עֲבִיד
צְרִיכוּתָא בְּגִמְרָא, דְּקָא מְשַׁמַּע לֶן דְּאָף בְּזוּ פְּלִיג רַבִּי עֲקִיבָא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שתי רחלות שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן שניהן כו' : הפירוש על
זה כמו שהפירוש במה שלפניו והוא ידוע שמאחר שאמר עד שתביא ב'
נקבות אנו אומרים כל אחת ילדה נקבה בתחלה ולפיכך אין לכהן כלום
והלכה כר"ע : (רמב"ם)

פ ר ק - ב - מ ש נ ה ח

אֶחָת בְּכָרָה וְאֶחָת שְׁלֵא בְּכָרָה וַיִּלְדּוּ שְׁנֵי
זָכָרִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לַכְּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר,
הִכְהֵן בּוֹרֵר {יג} לוֹ אֶת הַיָּפָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר,
מְשַׁמְּנִין בֵּינֵיהֶן, וְהַשְּׁנֵי יִרְעָה עַד שְׁיִסְתַּאֲב.
וְחֵיב בְּמִתְּנוֹת. רַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר, שְׁהֵיָה רַבִּי יוֹסִי
אָמַר, כָּל שְׁחֲלִיפִיו בְּיַד כְּהֵן, פְּטוֹר מִן
הַמִּתְּנוֹת. רַבִּי מְאִיר מְחַיֵּב. מִת אֶחָד מֵהֶן, רַבִּי
טַרְפוֹן אָמַר, יַחְלוּקוּ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר,
הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֶרְאָיָה. זָכָר וְנִקְבָּה, אֵין
כָּאֵן לִכְהֵן כָּלוּם :

עיקר תוי"ט {יג} **בורר כו'.** דְּמִסְתַּמָּא הָדָּ דְּלֵא בְּכֶרֶה שְׁבִיחַ טְפִי. וּבִהְיָי נְמִי עֲבִיד צְרִיכוּתָא, דְּקָא מְשַׁמַּע לֶן דְּאָף בְּזוּ פְּלִיג רַבִּי עֲקִיבָא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים כו': השמיענו מחלוקת ר' עקיבא ור' טרפון בהלכה הראשונה והוא שני זכרים מרחל אחת אבל בהלכה השניה שנתן להוולדות ג' אישים משתי רחלות היה עולה בדעתינו שהטוב והגדול הוא שנוולד לבדו ויטלנו הכהן ואין ר"ע חולק על זה הודיענו שאפ"י על זה ג"כ הוא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה ואין לכהן אלא הכחוש שבהם. אח"כ השמיענו ההלכה השלישית שאמר אחת בכרה ואחת שלא בכרה שמא יעלה על הדעת שאותה שלא בכרה היא שילדה הקטן הכחוש שכן הוא ידוע ושר' טרפון אינו חולק על זה הודיענו שאפ"י בזה אומר ר' טרפון כהן בורר לו את היפה ומה שאמר ר"מ מחייב ר"ל שאפ"י ר"מ אינו מחייב המתנות אלא לספק בכור על הסדר הזה אבל ספק מעשר פטור מן המתנות ואפ"י לר"מ וכן הלכה וכבר אמרנו שהלכה כר"ע בכל וכו' יוסי : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ט

יוצא דפן והבא אחריו, רבי טרפון אומר, שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים. רבי עקיבא אומר, שניהן אינן בכור, הראשון משום שאינו פטר רחם, והשני משום שקדמו אחר :

ר"ע מברטנורה יוצא דפן. שנקרעה אמו והוציאו העבר דרך דפנותיה : **והבא אחריו.** הנוולד אחריו דרך הרחם : **ירעו עד שיסתאבו.** דמספקא ליה לרבי טרפון אי בכור לולדות קדיש אף על פי שאינו בכור לרחמים, כגון יוצא דפן שהוא הראשון שנוולד אף על פי שלא פטר את הרחם, אי בכור לרחמים קדיש אף על פי שאינו בכור לולדות, כגון הבא אחר יוצא דפן שהוא הראשון שפטר את הרחם אבל אינו בכור לולדות שהרי יוצא דפן קדמהו. ומספקא שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים, דשמא תרתי בעינן, בכור לולדות ולרחמים, ואין שום אהד

מֵהוּ קְדוּשָׁה, וְהַמוֹצֵיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרֶאָה. וְרַבֵּי עֲקִיבָא פְּשִׁיטָא לִיה
דִּתְרוּנְהוּ בְּעֵינָיו וְאֵין שׁוּם אֶחָד מֵהוּ קְדוּשָׁה. וְהִלְכָה פְּרַבֵּי עֲקִיבָא: (ר"ע
מברטנורה).

רמב"ם יוצא דופן והבא אחריו ר' טרפון אומר שניהם ירעו כו': יוצא דופן
הוא שיקרע כסל הבהמה ויצא הוולד משם ועושים זה כמו כן באשה
שתקשה ללדת והגיעה לשערי מות והלכה כר"ע: (רמב"ם)

ג

פרק

פרק ג - משנה א

הַלּוֹקַח בְּהֵמָה מִן הַנֶּכְרִי וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּכֶרֶה
וְאִם לֹא בְּכֶרֶה, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר, עַז בֵּית
שְׁנֵתָה וְדַאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וְאֵילָךְ סָפֵק [א]. רַחֵל
בֵּית שְׁתֵּיִם וְדַאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וְאֵילָךְ סָפֵק. פֶּרֶה
וְחִמּוֹר בְּנוֹת שְׁלֹשׁ וְדַאי לַכֹּהֵן, מִכָּאן וְאֵילָךְ
סָפֵק. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אֵלּוּ בְּנֵי־בֶלֶד
בְּהֵמָה נִפְטָרִת, הִזְיָה כְּדַבְּרִיךָ, אֵלּא אָמְרוּ, סִימָן
הַנֶּלֶד בְּבֵהֵמָה דְקָה, טְנוּף. וּבְגִשָׁה, שְׁלִיא.
וּבְאִשָּׁה, שְׁפִיר וְשְׁלִיא. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שִׁדְדוּעַ

שֶׁבְּכָרָה, אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כָּלוּם. וְכָל שְׁלֹא בְּכָרָה, הֵרִי זֶה לַכֹּהֵן. אִם סָפֵק, יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ לְבַעְעָלִים. רַבִּי אֶלְיעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, בְּהֵמָה גִּסָּה שֶׁשֶּׁפְּעָה חֲרַרְתָּ דָם, הֵרִי זֶה תִּקְבֵּר, וְנִפְטָרָה {ג}

מִן הַבְּכוּרָה:

ר"ע מברטנורה הלוקח. עז בת שנתה. שילדה בתוך שנתה: **ודאי.** אותו הולד לכהן, דקדמ לכו לא ילדה: **ספק.** ירעה עד שיפל בו מום ויאכל במומו לבעלים. ואם ספק פטר חמור הוא, מפריש טלה והוא שלו: **טנוף.** אבעבועות של דם שפולטת הבהמה. ומראים אותו לרועה חכם ומכיר בהן אם הן מחמת הריון שהפילה ושמה טנפה בתוך שנתה דהוי ספק ולד ונפטרה מן הבכורה, הלכך אפלו עז בת שנתה ספק הוא: **שליא.** כמין כסוי על העבר שהעבר מנח בה: **שפיר.** למעלה מן השליא קרום שיש בו דם נקרש והוא קרוי שפיר. ורבותי פרושו, חתיכה של בשר שיש בה צורת אדם. ויש אומרים לפיכך נקראת שפיר, לפי שעשויה כשפופרת: **ששפעה חררת דם.** שהפילה חתיכה דם: **הרי זו תקבר.** להודיע {ב} שנפטרה מן הבכורה. שהרואה שקוברים אותה יודע שהבא אחריו אינו קדוש בבכורה. והלכה כרבי עקיבא ורבי אליעזר בן יעקב: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} ספק. ובגמרא, אמאי ספק, הלך אחר רב בהמות, ורב בהמות מתעברות ויולדות בתוך שנתן, והא ודאי מילד אוליד. ומסיק רבינא, כי אזלינו בתר רבא, ברבא דלא תלי במעשה, אבל רבא דתלי במעשה כגון עבור הבהמה דתלי בהרבעה ואיכא למיחש שמה לא עלה עליה זכר, לא: {ב} דמשום עצמה אין בה קדשה, דסמוך מעוטא דנדמה למחצה דנקבות כו'. אלא הכא הינו טעמא דקוברה, כדי לפרסם לפי שאין הדבר ידוע שתהא חררה פוטרת. אבל שליא אינה צריכה פרסום, דכיון שאין שחזקתה שהולד בתוכה ורבה עליו הדם והפסידו ובטל. הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואין ידוע אם בכרה כו': טינוף ידוע והכוונה במקום הזה שתפיל שום דבר שיאמרו עליו רועי הבהמות שהוא הריון אלא שנפסד אע"פ שאין בו דמות כל עיקר ואמר אין טינוף פחות מלי יום והדבר הזה שמפלת ר"ל הטינוף צריך להראותו לרועה חכם ואז תפטר מן הבכורה. ויתבונן ממותרות דם הנדות ושכבת הזרע כמין כסוי על העובר בתוך הקרום שעליו ששמו שליא והעובר בתוך השליא ומעל לשליא קרום שיש בו דמות דם נקרש הוא הנקרא שפיר ופירוש ששפעה חררת דם שהפילה חתיכת דם והחתיכה הזאת אינה מטמאה בשום צד לפי

שאינה שום דבר אבל היא נקברת להודיע שהיא נפטרת מן הבכורה והלכה כר' אליעזר בן יעקב וכו"ע: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִנִּיקָה מִן הַנְּכָרִי, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל אַחֲרֵת הִיא. נִכְנַס לְתוֹךְ עֶדְרוֹ וְרָאָה אֶת הַמְּבֻכָּרוֹת מִנִּיקוֹת וְאֵת שְׂאִינָן מִמְּבֻכָּרוֹת מִנִּיקוֹת, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה זֶה לֹא אֶצֶל זֶה, אוֹ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה זֶה לֹא אֶצֶל זֶה:

ר"ע מברטנורה אין חוששין שמא בנה של אחרת היא. שיהא הבא אחריו בכור ספק דנימא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא שאהבה את זה בן חברתה, ואי משום דאית לה חלב, הא איכא מעוטא (ד) דחולבות אף על פי שאינן יולדות, הא ודאי לא אמרינן, אלא בנה הוא ופטורה מן הבכורה: **מבכירות**. בחורות שלא ילדו עד עכשיו: **אין חוששין שמא בנה של זה זבא לו אצל זה**. דלחוש לכלהו בספק בכורות, אלא ודאי אותן הכרוכין אחר המבכירות הוו בכורות ודאין, והכרוכין אחר שאין מבכירות הוו פשוטין ודאין. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ד) ומשמע דאיכא למיחש למעוטא, אלא הקא לא אמרינן שאהבה כו'. וקשיא דלא קימא לן פרבי מאיר דחייש למעוטא כו'. אלא כדמסקי התוספות והרא"ש, דהקא שראינוה חולבת קדם לידה דודאי החזקה מן המעוט. אבל ודאי בשאר בהמות חלב פוטר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים כו': המאמר הראשון הוא שהואיל ולקח אותה מניקה אומרים עליה שבנה הוא זה שמניקה אותו ומה שתלד אצלו אינו בכור והמאמר השני שהוא הנכנס לעדר הצאן והיו שם מבכירות ושאינן מבכירות ומצא המבכירות מניקות

נקבות ושאינן מבכירות מניקות זכרים אינו חושש שמא הדבר בהפך היה בשעת הלידה ושהמבכירות שלא ילדו לעולם הן הן שילדו הזכרים אלא מניח הענין כפי מה שמצא אותו והלכה כרשב"ג: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

רבי יוסי בן משלם אומר, השוחט את הבכור, עושה מקום בקופיץ מכאן ומכאן ותולש השער, ובלבד שלא יזיזנו ממקומו **(ז)**. וכן התולש **(ח)** את השער לראות מקום המום:

ר"ע מברטנורה עושה מקום בקופיץ. גרסינו. ובגמרא **(דף כה)** מפרש, תני לקופיץ, כלומר לצרף מקומו של קופיץ **(ה)** תולש שער של צנאר. ואין כאן משום לא תגזו בכור צאנף **(ו)**, דתלישה ביד לאו גזיזה היא. אבל בבבלי ודאי אסור: **וכן מתר לתלש את השער**. ואפלו לכתחלה, להראות בו לחכם מקום המום. והלכה כרבי יוסי בן משלם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(ה)** ואף על גב דבמשנה ג' פרק ח' דשקלים מוכח דאין רגילין לשחט בקופיץ, נקט הכא קופיץ, משום דבעי עשיית מקום גדול טפי מספין כו' לפי שאין קופיץ נוח לחתף בלא עשיית מקום. ולהכא נמי נקט בכור, דאלו שאר קדשים נשחטים בעזרה ויש שם ספינים מזמנים כו'. תוספות ועין תוספות יום טוב: **(ו)** ואיכא למידק אמאי תנן שער, דהא בצאן צמר מקרי, והכי תנן במתניתין דלקמן, צמר המדלדל. ונראה לי דמלתא אגב אורחיה קא משמע לן דלא תגזו שניד נמי בבכור שור, וכדאיתא בגמרא כו'. תוספות יום טוב. וקשה, אם כן למה חזר ותני במשנה שלש פעמים שער. אלא נראה לי דקא משמע לן רביתא אפלו שער שאינו מסבף כמו צמר אפלו הכי שרי. וכן לקמן אשמועינן רביתא אף על גב דשער אין דרף לפל מעצמו כמו צמר, גם אין דמיו יקרים, אפלו הכי גזרו חכמים שפא ישהה כדי שיפל שער. תוספות חדשים: **(ז)** **שלא כו'**. שלא יאמרו גזיזה עביד בקדשים. אלא יניחנו מסבף עם הצמר מכאן ומכאן. רש"י: **(ח)** **התולש**. הכי גרסינו. והינו דצריכי הרמב"ם והר"ב לפרש ואפלו לכתחלה. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה כו' : אמר רחמנא לא תגוז בכור צאנך ותולש לאו היינו גוזז ואינו מותר לתלשו בכלי אלא בידו : ומה שאמר בכאן בקופיץ ר"ל מקום ראוי לקופיץ וכן ביאר הגמרא : ומה שאמר וכן התולש ואפילו לכתחלה מותר לו שיתלוש להראות לו המום אבל מניח אותו דבוק בצמר כמו שזכרנו וזה מותר ביו"ט בכל הזבחים וכתוב בגמרא כל כנגדו ביו"ט מותר לפי שהוא עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ר"ל שאין דרך הצמר לתלוש אותו כך אבל העוף שדרכו לתלוש כמו שאמרנו בכך היינו אורחיה אינו מותר לתלוש צוארו במועד בשעת שחיטה וזכרתי זה ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו והלכה כר' יוסי בן משולם : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ד

שְׁעַר בְּכוֹר בְּעַל מוֹם שְׁנָשֵׁר וְהֵנִיחוּ בַחֲלוֹן וְאַחַר
כֶּךָ שְׁחָטוּ, עֶקְבֵיָא בֶן מֵהַלְלָאֵל מִתִּיר, וְחֲכָמִים
אוֹסְרִין, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא
בְּזָה הַתִּיר עֶקְבֵיָא, אֶלָּא בְשְׁעַר בְּכוֹר בְּעַל מוֹם
שְׁנָשֵׁר וְהֵנִיחוּ בַחֲלוֹן וְאַחַר כֶּךָ מֵת, בְּזָה עֶקְבֵיָא
בֶן מֵהַלְלָאֵל מִתִּיר, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין. הַצֹּמֵר
הַמְדַבֵּל בַּבְּכוֹר, אֶת שְׁהוּא נִרְאָה מִן הַגְּזָה,
מֵתָר. וְאֵת שְׁאִינוּ נִרְאָה מִן הַגְּזָה, אָסוּר :

ר"ע מברטנורה עֶקְבֵיָא בֶן מֵהַלְלָאֵל מִתִּיר. הַצֹּמֵר בִּהְנֵאָה לִכְהֵן : וְחֲכָמִים
אוֹסְרִים. דָּאֵי שְׁרִית לִיהַ צֹמֵר הַנוֹשֵׁרֶת מִחַיִּים אֶתִּי לְאִשְׁהוּי לַבְּכוֹר כְּדֵי
שְׁתַּשִּׁיר צֹמְרוֹ כֹּל שְׁעָה, וְאֶתִּי בְּהַ לִּידֵי תַקְלָה שְׁיִגְזֹז וְיַעֲבֹד בּוֹ, וּפְסוּלֵי
הַמְקַדְּשִׁין אֲסִירֵי בְּגָזָה וְעַבְדָּה דְּכַתִּיב תִּזְבַּח וְאֶכְלֶתָּ בָּשָׂר, תִּזְבַּח וְלֹא
גְזָה : לֹא בְּזָה הַתִּיר עֶקְבֵיָא. כְּלוּמַר לֹא בְּזָה עֶקְבֵיָא מִתִּיר וְחֲכָמִים
אוֹסְרִים, דְּבִשְׁחָטוּ דְּבָרֵי הַכֹּל שָׂרִי, דְּמִגּוֹ דְּמֵהֲנֵיָא שְׁחִיטָה לְצֹמֵר הַמְחַבֵּר
בּוֹ לְהַתִּירוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה מֵהֲנֵיָא נִמְי לְתִלוּשׁ וּמִנַּח בַּחֲלוֹן. וְלֹא נַחֲלֵקוּ
אֶלָּא בְּמֵת, דָּאוֹתוֹ צֹמֵר הַמְחַבֵּר בּוֹ טְעוֹן קְבוּרָה, עֶקְבֵיָא מִתִּיר לְצֹמֵר

שְׁנֵשֶׁר מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא בְּחַיִּים, וְחַכְמִים אוֹסְרִים, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁהֵנוּ כְּדֵי לְהַנּוֹת בְּצִמְר שְׁנוֹשֶׁר מִמֶּנּוּ כֹּל שְׁעָה וְאַתִּי לְמַעַבְד בִּיה גְּזָה וְעִבּוּדָה. וּפְסִק הֶהֱלַכָה, דְּאַפְלוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה צִמְר שְׁנֵשֶׁר מִמֶּנּוּ בְּחַיִּים אָסוּר: **צִמְר הַמְדַבְּלָל**. שְׁלֹא נִתְלַשׁ לְגַמְרֵי אֲבָל מִחֲבַר הוּא עִם הַצִּמְר וְאִינוּ נוֹפֵל: **אֵת שְׁנֵרָאָה עִם הַגְּזָה**. כְּשִׁישְׁחֲטָנוּ וְגוֹזְזוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה, וִיְהֵא הַצִּמְר הַמְדַבְּלָל נִבְלָל עִם שְׁאָר הַגְּזָה וְאִינוּ נִרְאָה כְּמַפְרָשׁ מִמֶּנָּה, מִתֵּר כְּשִׁאָר הַגְּזָה: **וְשֵׁאִינוּ נִרְאָה עִם הַגְּזָה**. שְׁיִצָּא חוּץ יוֹתֵר מִדָּאֵי וְנִכָּר לְכֹל (שְׁמִדְבָלָל) [שְׁמִדְבָלָל] מִן הַגְּזָה: **אָסוּר**. כְּמִי שְׁנֵשֶׁר לְגַמְרֵי קִדְם שְׁחִיטָה. וּסְתָמָא כְּרַבְנָן [ט] דְּפִלְגִי עֲלֵיה דְּעַקְבִּיא דְּהֶלְכְתָא כּוֹתִיָהוּ: (ר"ע מְבַרְטִנּוּרָה).

עיקר תוי"ט [ט] וְכַרְבִּי יְהוּדָה דְּבִשְׁחִיטָה פְּלִיגִי, דְּאֵי כְּרַבִּי יוֹסִי וּבְשְׁחֲטוּ הָא לְכֹלֵי עֲלָמָא שְׁרִי, וְאֵלָא בְּמֵת לְרַבְנָן אִידִי וְאִידִי אָסוּר, וְאֵי עַקְבִּיא אֲפִכָא מִבְּעִיא לִיה, נִרְאָה עִם הַגְּזָה אָסוּר דְּמִיתָה קְאָסְרָה לִיה וּבְעֵי קְבוּרָה וְאִינוּ נִרְאָה עִם הַגְּזָה מִתֵּר דְּמַעְקָרָא תְּלִישׁ. אֵלָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא. וְאֵי בְּמֵת לְכֹלֵי עֲלָמָא אִידִי וְאִידִי מִיֶּסֶר אָסְרֵי אֵלָא לָאוּ בְּשְׁחֲטוּ, וְאֵי עַקְבִּיא אִידִי וְאִידִי מִשְׁרֵי שְׁרִי. אֵלָא לָאוּ רַבְנָן הִיא. גְּמָרָא: (עִיקָר תוֹי"ט).

רמב"ם שַׁעַר בְּכוֹר בַּעַל מוֹם שֶׁנֶּשֶׁר וְהִנִּחוּ בַחֲלוֹן וְאֲחִ"כ כּו': עִיקָר הַמַּחֲלוּקָת הָאֵלֶּה כְּמוֹ שֶׁאֵנִי מְגִיד וְהוּא שֶׁהַכְּתוּב אִסֵּר לְגַזּוֹז צִמְר הַבְּכוֹר וְחַיִּיב לְאוֹכְלוּ תוֹךְ שְׁנֵתוֹ שֶׁנּוֹלַד בּוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר אִם הִיא תְּמִים וְאִם הִיא בַּעַל מוֹם לְפִי שְׁנָה בְּשֵׁנָה וְכִשְׁפּוֹל בּוֹ מוֹם אִסוּר לִיהֵנוֹת בְּגִיזָתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאָחַר אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁחַטְהוּ וְכִשְׁשִׁחַטְהוּ מוֹתֵר לוֹ לִיהֵנוֹת בְּצִמְר שְׁעִלּוֹ אֲבָל מֵה שֶׁנֶּשֶׁר מִמֶּנּוּ בַּעוֹדוֹ חַי קוֹדֵם הַשְׁחִיטָה ר' יְהוּדָה אוֹמֵר שֶׁעַקְבִּיא מִתִּיר אוֹתוֹ אַחֵר שֶׁחִיטְתּוֹ וְחַכְמִים מַעֲמִידִים אוֹתוֹ בְּאִיסוּרוֹ וְאִפִּילוּ אַחֵר שְׁחִיטָה שֶׁהוּא אִסוּר בַּהֲנָאָה וְר' יוֹסִי אוֹמֵר אִפִּילוּ חַכְמִים מִתִּירִים לִיהֵנוֹת מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁחִיטָה [וְלֹא שֶׁהָא] וְלֹא נִחְלְקוּ אֵלָא אִם מֵת אִיךָ יֵהָא דִּין אוֹתוֹ הַצִּמְר שֶׁנֶּשֶׁר מִמֶּנּוּ בַּעוֹדוֹ חַי אַחֵר מוֹתוֹ חַכְמִים אוֹסְרִים גְּזִירָה שְׁמָא יִשְׁהֵא אוֹתוֹ שְׁנִים כְּדֵי לְהַנּוֹת בְּכֹל מֵה שֶׁנֶּשֶׁר מִמֶּנּוּ לְאַחֵר מוֹתוֹ וְעַקְבִּיא מִתִּיר וּפְסִק הֶהֱלַכָה שֶׁמַּחֲלוּקָתָם לְאַחֵר שְׁחִיטָה אֲבָל לְאַחֵר מִיתָה אִפִּילוּ עַקְבִּיא אוֹסֵר וְמֵה שֶׁאֵמֵר אֵת שֶׁהוּא נִרְאָה עִם הַגְּזָה הִרִי הוּא כְּאִילוּ נֶשֶׁר וְדִינוֹ שֶׁהוּא אִסוּר בַּהֲנָאָה וְאִפִּילוּ לְאַחֵר שְׁחִיטָה עַל דַּעַת חַכְמִים. אֵמֵר הִיכִי דְּמִי שֵׁאִינוּ נִרְאָה עִמּוֹ כֹּל שֶׁעִיקְרוֹ הַפּוֹךְ כְּלָפִי רָאִשוּ וְהֶלְכָה כְּחַכְמִים: (רְמַב"ם)

פרק ד - משנה א

עד כמה ישראל חייבים להטפל בבכור. בבמה דקה, עד שלשים יום. ובגסה, חמשים יום. רבי יוסי אומר, בדקה שלשה חדשים [ד]. אמר לו הכהן בתוך זמן זה תנהו לי, הרי זה לא יתנו לו. אם היה בעל מום, אמר לו תן לי שאוכלנו, מתר. ובשעת המקדש, אם היה תמים, אמר לו תן לי שאקריבנו, מתר. הבכור נאכל שנה בשנה בין תמים בין בעל מום, שנאמר (דברים טו), לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה [ה]:

ר"ע מברטנורה **עד כמה**. להטפל בבכור. להתעסק בגדולו קדם שיתנהו לכהן: **בדקה עד שלשים יום ובגסה עד חמשים**. בגמרא ילפינו לה מדכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי, וסמיך ליה כן תעשה לשורך לצאנך, ורמינן שורך המקדש במקרא למלאתך ודמעך שהוא מקדש, וצאנך המאחר לבכור בניך שהוא מאחר [א], ומלאתך ודמעך שהם הבכורים [ב] קרבים לחמשים יום, שהתבואה מבשלת בפסח [ג] ואין מביאין בכורים עד עצרת דכתיב (שם כג) וחג הקציר בכורי מעשיך, וכמו שאתה עושה למלאתך ודמעך שאינך מביאם אלא לסוף חמשים יום, כן תעשה לשורך שלא תביאנו עד חמשים יום, וכדרך שאתה עושה לבכור בניך דכתיב ביה (במדבר יח) ופדונו מן חדש תפדה, כן תעשה לצאנך שלא תביאנו עד שלשים יום: **בדקה שלשה חדשים**. לפי שטפולה מרבה, ששניה דקות ואינה יכולה לאכל עשב, ואם לא תהיה עם אמה תמות. ואין הלכה כרבי יוסי: **לא יתנו לו**. דכיון דעל ישראל רמיא לטפל בו חמשים יום ואמר לו כהן בתוך זמן זה תנהו לי וארענו, דומה כמי ששוכרו, שהוא מצילו מן הטרח על מנת שיתנו לו ולא לכהן אחר, ודומה לכהן המסיע בבית

הגִּרְנוֹת לְדוֹשׁ וְלִזְרוֹת כְּדֵי שְׂפִתְנוּ לֹו הַתְּרוּמוֹת, וְתִנָּא כְהֻנִּים וְלוֹיִם הַמְּסִיעִים בְּבֵית הַגִּרְנוֹת אֵין נוֹתְנִין לָהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. אָבֵל אִם הָיָה בְּעַל מוֹם וְאָמַר לוֹ תֵּן לִי שְׂאֲכָלְנוּ, הוֹאִיל וְחִזִּי לִיָּה לֹא הוּי כִּכְהֵן הַמְּסִיעֵ בְּבֵית הַגִּרְנוֹת: **בֵּין תַּמִּים בֵּין בְּעַל מוֹם**. בֵּין בְּזִמְן הַמְּקַדָּשׁ וּבֵין עֲכָשׁוֹ, כָּל שָׁנָה דִּידִיָּה רִשָּׁאֵי לְקִימוֹ. וּבְכוֹר בְּעַל מוֹם יִלְפִינָן שְׁהוּא נִתָּן לְכַהֵן וְאוֹכְלוּ בְּמוֹמוֹ מִדְּכֻתִּיב (שׁם) וּבְשָׂרָם יְהִיָּה לָדָּ, לְשׁוֹן רַבִּים, אֶחָד בְּכוֹר תָּם וְאֶחָד בְּכוֹר בְּעַל מוֹם: (ר״ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [א] וּפְרָכִינוּ, אֲדַרְבֵּה דְסָמִיד לִיָּה לְדְסָמִיד לִיָּה. אָמַר רַבָּה אָמַר קָרָא תַעֲשֶׂה, הוֹסִיף לָדָּ הַכְּתוּב עֲשֶׂה אַחֲרַת בְּשׁוֹרָד. וְאִמָּא שִׁיתִין. לֹא מְסַרְדָּ הַכְּתוּב אֶלָּא לְחַכְמִים. פִּרְשׁ רִשִּׁי, הוֹאִיל וְלֹא גָלָה לָדָּ שְׁעוֹר עֲשֶׂה שְׁהוֹסִיף, וְדָאֵי לְחַכְמִים מְסַרְדָּ שְׂיִפְרָשׁוּ לָדָּ הַטַּעַם, וְאַחֲרֵיהֶם תִּלְדָּ כּוּי. גְּמָרָא: **[ב]** אֲמַלְאָתָד בְּלַחוּד הוּא דְמְהִדֵּר. וּכְמוֹ שְׂפָתַב הַר"ב בְּמִשְׁנָה וּ' פִּרְק ג' דְּתְרוּמוֹת: **[ג]** קָשָׁה, שְׁהָרִי אֵין קָצִיר שְׁעָרִים קוֹדֵם לְעַמֵּר שְׂבַפְסַח וְהִיאָדָּ אֲפָשָׁר שְׁהַחֲטִים גַּם כֵּן מְבַשְׁלִים בְּפָסַח, וּמְקָרָא מְלָא הוּא כִּי הַשְּׁעָרָה אָבִיב וְגוּ' וְהַחֲטָה וְגוּ' אֲפִילוֹת הִנָּה כּוּי [שְׁמוֹת ט]. וְלִכֵּן נִרְאָה לִי שְׁרוּצָה לֹוּמַר כְּהַתּוֹסְפוֹת שְׁם שְׂפָתַבּוּ שְׁגַמְר זִמְן בְּשׁוּל הַתְּבוּאָה עַד הַעֲצָרַת שְׂמִבִּיאִין כּוּי. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְעֵין תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים: **[ד]** בְּדָקָה כּוּי. צָרִיד לֹוּמַר דְּרַבִּי יוֹסִי לִית לִיָּה דְרִשָּׁא דְקָרָא, אֶלָּא סְבִירָא לִיָּה דְמְסַבְרָא בְּעַלְמָא אָמְרוּ חַכְמִים שְׂיִטְפְּלוּ בּוּ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שְׁתֵּהֵא הַנְּתִינָה דְרָדָּ גְדֻלָּה וּכְדְכֻתִּיב [שְׁמוֹת כט] לְמִשְׁחָה בְּהֶם. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ה]** שְׁנֵאמַר כּוּי בְּשָׁנָה. וְכִי יְהִיָּה בּוּ מוֹם בְּשְׁעָרִיד תֵּאכְלֵנוּ. הַרְמַב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עַד כִּמָּה יִשְׂרָאֵל חַיִּיבִים לְהִיטַפֵּל בְּכוֹר כּוּי: לְטַפֵּל ר"ל לְהַתְעַסֵּק בְּגִידוֹלוּ וְהוּא שְׂכַל מַתְנוֹת כְּהוֹנָה אֵינוּ מוֹתֵר לַתּוֹת אוֹתָן לְכַהֲנִים אֲלָא דְרָדָּ גְדוּלָּה וְקִרְבָּה לְמִקּוֹם כְּמוֹ שְׁנוֹתְנִים הַמַּתְנוֹת לְמַלְכִים הַגְּדוּלִים וְכִבֵּר פִּירְשֵׁנוּ מָה שְׂאֵמַר רַחֲמֵנָא לְמַשְׁחָה בְּהֶם לְגְדוּלָּה וּלְפִיכַךְ אֵין נוֹתְנִים לָהֶם שׁוֹם דְּבַר שִׁישׁ בּוּ עֵמַל וְטוֹרַח אֲלָא בְּדַבְרִים שְׂאֵין בְּהֵן עֵמַל וְאֲפִילוּ רַצָּה הַכְּהֵן לִיטַפֵּל בְּאוֹתוֹ הַטּוֹרַח כְּדֵי לְהַקְלֵ עַל בְּנֵי אָדָם לַתּוֹת * [נח] הַמַּתְנוֹת אֵין שׁוֹמְעִים לוֹ דְאֵמַר בְּבֵרִיתָא הַכְּהֻנִּים וְהַלוֹיִם וְהַעֲנִיִּים הַמְּסִיעִים בְּבֵית הַרוֹעִים וּבְבֵית הַגְּרָנוֹת וּבְבֵית הַמְּטַבְּחִים אֵין נוֹתְנִים לָהֶן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת בְּשַׁכְרָן וְאִם עֲשׂוּ כֵן חֲלָלוּ וְעֲלִיָּהֵן הַכְּתוּב אוֹמַר שְׁחַתְּם בְּרִית הַלוֹי וּלְפִי הַעִיקַר הַזֶּה אִם אָמַר לוֹ כְּהֵן בְּתוֹךְ זִמְן זֶה תִּנְהוּ לִי הָרִי זֶה לֹא יִתְנוּ לוֹ אֲלָא אִם תְּבַע אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וְהוּא בְּעַל מוֹם הוֹאִיל וְרָאוּי לְשַׁחֲטָה הָרִי זֶה לֹא יֵאָחַר אוֹתוֹ וְדַע שְׂבַעֵל מוֹם הָרִי הוּא ג"כ לְכַהֵן וְהַכְּהֵן הוּא שְׂמוּכְרוּ אוּ מֵאֲכִילוּ לְמִי שִׁירְצָה וְכֵן בְּסַפְרֵי וּבְשָׂרָם יְהִיָּה לָדָּ לְהַבִּיאַ בֶּשֶׁר בְּעַל מוֹם שְׂמַתְנָה לְכַהֵן שְׂלֵא שְׂמַעְנוּ לוֹ בְּכַל הַתּוֹרָה וְהַרְמַז לְשַׁלְשִׁים יוֹם בְּדָקָה וְחַמְשִׁים לְגַסָּה מָה שְׂנֵאמַר מִלְּאֲתָד וְדַמְעָד לֹא תֵּאָחַר וְאֲחִי"כ סָמוּךְ לִיָּה כֵן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרָד לְצֵאנָךְ וְכַתּוּב בְּתוֹרָה בְּכוֹר אָדָם מִבֵּן חֲדָשׁ וּמַעֲלָה תַּפְדָּה וְכִבֵּר יִדְעַת שְׁהָאָדָם אֵינוּ עוֹבֵר עַל לֹא תֵּאָחַר אֲלָא כְּשִׁיחוּל הַחֹב עֲלִיו וּפְחוֹת שְׁהוּא בֵּין הַחַג לְחַג חַמְשִׁים יוֹם שְׂבִין פָּסַח לְעַצְרַת לְפִיכַךְ נִתָּן לוֹ לִיטַפֵּל בְּדָקָה שְׁלִשִׁים יוֹם וּבְגַסָּה חַמְשִׁים יוֹם: וְר' יוֹסִי אוֹמַר דָּקָה טִיפּוּלָּה מְרוּבָה מִפְּנֵי שְׁשִׁינָה דְקוֹת וּלְפִיכַךְ צָרִיד לְהֵאֲכִילָה שִׁיתְחַזְקוּ שִׁינָה וְתוֹכֵל לְטַחוּן וְאֵין הַלְכָה כְּר' יוֹסִי: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ב

נולד לו מום בתוך שנתו (ו), מתר לקימו כל שנים עשר חדש. לאחר שנתו, אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום (ז):

ר"ע מברטנורה כל שנים עשר חדש. משנולד: לאחר שנתו. כגון בזמן הזה דצריך לקימו עד שיפיל בו מום: אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום. מיום שנפל בו המום: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ו) שנתו. דלשנה דידיה מנינן, דאם נולד בניסן רשאי לקימו עד ניסן אחר. ולא אמרינן מתשרי ששלמה שנת מנין עולם שלמה נמי שנת הבכור. מנא הני מלי, דאמר קרא שנה בשנה, איזוהי שנה שנכנסה בחברותיה הוי אומר שנה של בכור, כלומר דכי אזלת אחר שנת הבכור הוי נכנס בחברתה, דכי הוי לבכור שנה אחת נכנסת שניה למנין עולם מתשרי. ועין תוספות יום טוב: (ז) שלשים יום. מפרש בברייתא, מפני השבת אבדה לבעלים. ופרש רש"י דהינו כהן. דזמנין דלא משכח כהן למיתביה ליה, ואם ישחטנו מיד יסרח, לפיכך רשאי לקימו שלשים יום אחר שנתו. והתוספות פרשו דמירי ביד כהן ואין צריך עכשיו לבשר, ונתנו לו חכמים זמן שלשים יום. אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן. עד כאן. ובירושא נמי דתנן מתר לקימו כל שנים עשר חדש, אי נפל ביה מום סמוך לשנים עשר חדש כגון חמשה עשר יום, משלימין לו עוד חמשה עשר יום אחר שנתו שיהא לו שלשים יום מיום שנפל בו מום, כדאיתא בגמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נולד לו מום בתוך שנתו מותר לקימו כל שנים עשר כו': מה שאמר לאחר שנתו אי אפשר זה בהיתר אלא בזמן שאין בהמ"ק קיים שדין הבכור לעמוד עד שיאכל במומו לבעלים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

השוחט הבכור ומראה את מומו, רבי יהודה מתיר. רבי מאיר אומר, הואיל והוא נשחט שלא על פי ממחה {ט}, אסור:

ר"ע מברטנורה רבי יהודה מתיר. במומין שבעין מודה רבי יהודה דאסור, מפני שהן משתנים לאחר מיתה, שפני צער מיתה העין משתנה, ואף על גב דהשתא מתחזי מום קבוע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מתחזי עובר, ולא שרי אלא במומין שבגוף שאינן משתנים. ורבי מאיר סבר גזרינן {ח} מומין שבגוף שאינן משתנים אטו מומין שבעין שהן משתנים. והלכה כרבי מאיר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} ולא משום קנס. דהא לא קתני הואיל ושחטו, אלא הואיל ונשחט, משמע אפלו שחטו אחר, ובהא לא שניד קנסא. הרמב"ן. ועין תוספות יום טוב: {ט} ממחה. פרש הר"ב במתניתין דלקמן, והשם נגזר מן ומחה על כפתף ים [במדבר לד], שהוא לשון מישר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם השוחט הבכור ומראה את מומו ר' יהודה מתיר כו': הכל מודים שאם שחט על מום שנפל בעין שאינו צריך להראותו למומחה אחר שחיטה לפי שאותו המום משתנה אחר שחיטה ואין מחלוקתן אלא במומין שבגוף ר"ל בשאר הגוף שאינן משתנים ר' יהודה אומר הואיל ואינן משתנין רואה אותו מומחה אחר שחיטה ור"מ אומר גזרינן מומין שבשאר הגוף אטו מומין שבעין והלכה כר"מ ודע שענין מומחה זכאי ר"ל שיהא האיש ההוא כבר עמד בנסיונות וקושיות ונמצא בחכמה גדול ומובהק ואם היה מקשה עליו והמנסה אותו ב"ד הוא נקרא מומחה ב"ד: ואם נתפרסמה חכמתו אצל המון בני אדם מעצמו לא שזיכו אותו ב"ד הוא הנקרא מומחה לרבים ואע"פ שזיכו אותו ב"ד אין מותר לו להתיר בכורות עד שיטול רשות מב"ד על כך ויאמרו לו שיתיר בכורות במומין בפירוש וכבר בארנו בתחלת סנהדרין שאינו נקרא ב"ד בשם מוחלט אלא סמוך בא"י בין שיהיה סמוך מפי סמוך או הסכימו בני ארץ ישראל למנות אותו ראש ישיבה לפי שבני א"י הם הנקראים קהל והקב"ה קרא אותן כל הקהל ואפ"י היו עשרה אנשים ואין משגיחין לזולתן שבחוצה לארץ כמו שבארנו בהוריות ואינו מועיל רשות ראש גליות בהיתר בכורות בלבד רק צריך בזה רשות ראש ישיבה מארץ ישראל כמו שנתבאר בגמ' לפיכך כשתשמע מומחה בהיתר בכורות בלבד או ראיית מומו תדע שהוא מומחה שנטל רשות מב"ד לראות בכורות: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ד

מִי שְׁאִינוּ מִמָּחָה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹר וְנִשְׁחַט עַל פְּיוֹ, הָרִי זֶה יִקָּבֵר, וַיִּשְׁלַם מִבֵּיתוֹ. דָּן אֶת הַדִּין, זָכָה אֶת הַחַיִּב וְחַיִּב אֶת הַזֵּכָאִי, טָמֵא אֶת הַטָּהוֹר וְטָהַר אֶת הַטָּמֵא, מֶה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי וַיִּשְׁלַם מִבֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה מִמָּחָה לְבֵית דִּין, פְּטוֹר מִלְּשָׁלִים. מַעֲשֵׂה בְּפָרָה שְׁנִטְלָה הָאִם שְׁלָהּ, וְהֶאֱכִילָה רַבִּי טַרְפוֹן לְכָל־בָּיִם, וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנָי חֲכָמִים וְהִתִּירוּהָ. אָמַר תּוֹדוֹס הַרֹפֵא, אֵין פָּרָה וְחִזִּירָה יּוֹצֵאָה מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיא עַד שֶׁהִם חוֹתְכִין אֶת הָאִם שְׁלָהּ, בְּשָׁבִיל שְׁלֵא תֵלֵד. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, הִלְכָה חֲמוּרָד טַרְפוֹן. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי טַרְפוֹן, פְּטוֹר אַתָּה, שְׂאֵתָה מִמָּחָה לְבֵית דִּין, וְכָל הַמָּמָחָה לְבֵית דִּין פְּטוֹר מִלְּשָׁלִים :

ר"ע מברטנורה **ממחה**. הוא שנטל רשות מן הנשיא **[י]** או מבית דין של ארץ ישראל להתיר בכורות. ואף על גב דבעלמא מי שלמד בתורה ושבכתב ושבפעל פה ויודע לסבר ולהקיש ולהבין דבר מתוך דבר הוא הנקרא ממחה, וכשהוא נכר וידוע ונצא טבעו אצל אנשי דורו הוא ממחה לרבים, והוא יכול לדון יחידי, ואף על גב דלא נקט רשותא מראש גולה, לענן התר בכורות אינו קרוי ממחה, ואינו יכול להתיר בכורות אלא אחר שיטל רשות מבית דין הסמוכים בארץ ישראל, ואין רשות ראש הגולה מועיל בזה: **וישלים מביתו**. וכשהוא משלים לפהו נותן רביע דמיו אם היא בהמה דקה, וחצי דמיו אם היא גסה. ומשום הכי משלים מחצה, דממון המטל בספק חולקים **[יא]**, דאיכא למימר אפסדיה, דאי

לא הוּהוּ שְׂרֵי לִיָּה הָאֵי הוּהוּ אֶתִּי מִמְּחָה גְמוּר וְשְׂרֵי לִיָּה וְהוּהוּ אֶכִּיל לִיָּה וְהִשְׁתָּא בְּעֵי קְבוּרָה, וְאִיכָא לְמִימַר לָאו מִיִּדֵי אֶפְסָדִיָּה, דְּדַלְמָא לֹא הוּהוּ בִּיה מוּמָא, וּמִמְּחָה גְמוּר לֹא הוּהוּ שְׂרֵי לִיָּה, וְשִׁמְא לֹא הוּהוּ נְפִיל בִּיה מוּם קְבוּעַ לְעוֹלָם עַד שְׁיִמוּת. וְהָאֵי דְלֹא מְשַׁלֵּם פְּלַגָּא לְדַקָּה כְּמוֹ לְגַסָּה, מְפַנֵּי שְׂרֵי טָרַח גְדוּל לְגַדְל בְּהֵמָה דְקָה וְזָה שְׁהַתִּיר הַבְּכוֹר הֶצִּילוֹ לְפָהוּ מִן הַטָּרַח הַגְדוּל שְׁהֵיָה לוֹ לְהַטְפִּיל בָּהּ, דְשִׁמְא אִם הִרְאָהוּ לְאַחַר לֹא הֵיָה מִתִּירוֹ וְהֵיָה לוֹ בּוֹ טְפוּל מְרַבָּה עַד שְׁיִפֵּל בּוֹ מוּם, לְהַכִּי נִגְעוּ בָּהּ דְלֹא מְשַׁלֵּם אֲלֵא רְבִיעַ. וְרַמְבַּ"ם פְּרָשָׁה בְּעֵנָן אַחַר. וְזָה עֶקֶר: **מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי וַיִּשְׁלַם מִבֵּיתוֹ.** לְמַאן דְּדָאִין דִּינָא דְגַרְמֵי **[יב]** חֲזִיב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ בְּשִׁבִיל שְׁגָרָם הַפְּסַד לְחַבְרוֹ. וּמַאן דְּלֹא דָאִין דִּינָא דְגַרְמֵי מְפָרֵשׁ מִתְנִיתִין דְּיֻקָּא שְׁנַשְׂא וְנָתַן בְּיַד **[יג]**. זָכָה אֶת הַחֲזִיב מִשְׁפַּחַת לֵה כְּגוֹן שְׁהֵיָה לוֹ מְשַׁכּוֹן לְמַלְוָה וְזָה פְּטוּר אֶת הַלְוָה וְנָטַל אֶת הַמְשַׁכּוֹן בְּיָדוֹ מִיַּד הַמַּלְוָה וְהַחֲזִירוֹ לְלוֹה. וְטַמָּא אֶת הַטְּהוֹר נְמִי מִשְׁפַּחַת לֵה שְׁנַשְׂא וְנָתַן בְּיַד, כְּגוֹן שְׁהַבִּיאוּ לְפָנָיו טְהוֹרוֹת לְשִׂאל עֲלֵיהוֹן וְאָמַר טַמְאוֹת הֵן וְנָטַל שְׂרָץ אַחַד וְהִגִּיעוּ בְּהוֹן כְּדִי שְׁלֹא יְהֵא בְּהוֹן עוֹד סַפֵּק וַיַּעֲמָדוּ דְבַרְיוֹ. וְטַהַר אֶת הַטַּמָּא, כְּגוֹן שְׁלֵקַח פְּרוֹת טְהוֹרוֹת וְעַרְבָן עִם פְּרוֹת אֵלוֹ שְׁטַהַר הוּא שְׁלֹא כְּדִין וְטַמָּאן **[יד]**: **וְאִם הֵיָה מִמְּחָה לְבֵית דִּין.** שְׁנָטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין: **פְּטוּר.** דְּלֹא מְצִי לְמִימַר לִיָּה אֶמְאֵי דִּינַת לִיָּה הוּאִיל וְלֹא בְקִיָּאת בְּדִינֵי: **הָאִם שְׁלָה.** רַחֵם שְׁלָה: **וְהָאֶכִּילָה רַבִּי טְרַפּוֹן לְכַלְבִּים.** שְׁשִׂאֲלוּ לוֹ עֲלֵיהָ וְאָמַר טְרַפָּה וְהָאֶכִּילָה לְכַלְבִּים: **שְׁלֹא תֵלַד.** מְפַנֵּי שְׁפָרוֹת וְחֲזִירוֹת שְׁלָהוֹן מְעַלִּין מְאֹד וּמוֹכְרִים אוֹתָן בְּיָקָר, וְרוֹצִים שְׁלֹא יֵלְדוּ בְּמַלְכוּת אַחֲרַת כְּדִי שְׁיִהִיו צָרִיכִים לָהֶם, וְחוֹתְכִים הָאִם שְׁלָה וְאִינָה מִתָּה, הַלְכָּךְ לָאו טְרַפָּה הִיא: **הַלְכָּה חֲמוּרָה טְרַפּוֹן.** הַפְּסַדַת חֲמוּרָה, שְׁאֵתָה צָרִיךְ לְמַכְרוֹ כְּדִי לְשַׁלֵּם דְּמֵי הַפְּרָה לְבַעֲלֵיהָ: **שְׁמִמְחָה אַתָּה.** חֲדָא וְעוֹד קָאֻמַר לִיָּה, חֲדָא דְטוּעָה בְּדַבַּר מְשֻׁנָּה הוּא, דְּמִתְנִיתִין הִיא בְּאֵלוֹ טְרַפּוֹת נְטִלָה הָאִם שְׁלָה כְּשִׂרָה, וְקִימָא לוֹ דְטוּעָה בְּדַבַּר מְשֻׁנָּה חוּזַר הַדִּין וְדִנִּין אוֹתוֹ כְּרֵאֻי וְאִינוּ מְשַׁלֵּם **[טו]**. וְעוֹד, אִי נְמִי בְּשִׁקוּל הַדְּעַת טְעִית דְּאִסוּרָה אִסוּר וְלֹא מְצִית לְמַהֲדַר וְנִמְצָא שְׁאֵתָה הַפְּסַדַתוֹ, אֶפְלוּ הַכִּי פְטוּר אַתָּה, לְפִי שְׁאֵתָה מִמְּחָה. וְשִׁקוּל הַדְּעַת, הִינוּ כְּגוֹן תְּרֵי תַנְאֵי אוּ תְרֵי אֲמוּרָאֵי דְפְלִיגֵי וְלֹא אַתְמַר הַלְכָּתָא לֹא כְּמַר וְלֹא כְּמַר, וְסוּגָן דְּעַלְמָא כְּחַד מְנִיָּהוּ, וְאַזֵּל הוּא וְעַבְד כְּאִידָךְ, מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי וּמְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עִיקַר תּוּי"ט [י] הוּא הָרֵאשׁ שְׁבַּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל: **[יא]** לָאו מְשׁוּם דְּתִיתֵי כְּסוּמְכוּס. אֲלֵא תַקְנַת חֲכָמִים בְּעַלְמָא הִיא. וְאַף עַל גַּב דְּאִירֵי בְּכָל מוּם אֶפְלוּ יְדוּעַ שְׁיִתִּירוּנוּ מִמְּחָה עַל יָדוֹ, מְכָל מְקוּם חֲשִׁיב לִיָּה סַפֵּק קְצַת, דְּשִׁמְא לֹא מְזַקִּיק לִיָּה מִמְּחָה. וְגַם לֹא פְּלִיגֵי בֵּין מוּם לְמוּם. וְאִי הוּהוּ מִירֵי בְּדַקִּין שְׁבַעִין דְּיֻקָּא הוּהוּ נִיחָא טְפִי. תּוֹסְפוֹת: **[יב]** הִינוּ רַבִּי מְאִיר, וְאַשְׁכַּחַן דְּקִנִּיס שׁוּגַג אֲטוּ מְזִיד, בְּגִטִּין דְּרַף נִיג. תּוֹסְפוֹת. וּלְפִיכָךְ חֲזִיב אַף עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׂא וְנָתַן בְּיַד. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יג]** וְרִישָׁא דְּמִתְנִיתִין דְּקִתְנֵי וְנִשְׁחַט דְּלֹא מִתּוֹקְמָא בְּנִשְׂא וְנָתַן בְּיַד, הֵתֵם קְנָסָא הוּא דְּקִנְסֵי רַבְּנָן דְּלֹא לִיתֵי לְמִשְׁרֵי מִי שְׂאִינוּ מִמְּחָה, לְפִי שְׂרֵאִית מוּמִין חֲכָמָה יְתָרָה הִיא, וְכַדְאִיתָא בְּגַמְרָא. הָרֵא"שׁ: **[יד]** וְלָמָּה הֵיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ, הַלְכָּךְ הוּי כְּמוֹ מְזִיד דְּמִשְׁנָה ד' פָּרַק ה' דְּגִטִּין.

תוספות: {טו} וכיון דאי קימא פרה הנה מצי למהדר ביה ולמשריה, משתכח שמה שאמר לאו פלום הוא זה, וזה שהאכילה לפלבים איהו דאפסיד אנפשיה. רש"י. אבל מדברי הר"ב ריש פרק ג' דסנהדרין משמע אפלו נשא ונתן ביד פטור. ועין מה שכתבתי שם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו כו': דן את הדין זיכה את החייב וחייב את כו': מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר"ט כו': תחלה מה שאני מבאר שהטעות יהא בדין בשני דברים האחד במקובל הכתוב כגון שישכח אותה הלכה או שלא ידע אותה ועל זה נאמר טעה בדבר משנה והשני שיטעה בענין הקושי כגון שיהא הדבר אפשר כמו שאמר אלא שהמעשה בהפך וזהו הנקרא טעה בשיקול הדעת. וכל זה היה קודם חבור הגמרא אבל עכשיו בזמנינו זה א"א להיות כן אלא מעט מזער מפני שהדן שום דבר אם נמצא במה שכתוב בגמרא הפכו ה"ז טועה בדבר משנה ואם לא נמצא הפכו והיה הקשו כראוי כפי הקשות הדת אע"פ שהדין יוצא בהפך אין אומרים עליו שטעה מפני שהקשו אפשרי והעיקר האמיתי שכל הטועה בדבר משנה חוזר הדין ואינו חייב לשלם כל עיקר בין שיהיה הדין מומחה או דיין אחר אפילו היה הדבר שא"א לחזור כגון דין ר' טרפון בפרה הזאת שהיא טרפה והאכילה לכלבים על דינו שהוא פטור מלשלם לפי שטעה בדבר משנה שלא היה יודע שזו אינה מכלל הטרפות ר"ל שנחתך מן הרחם שלה שום דבר ואפילו לא היה מומחה והוא מה שאמר חדא ועוד קאמר ר"ל חדא דטעה בדבר משנה ועוד אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה לב"ד אתה: ודע שאם הדין טעה בשיקול הדעת ולא נשא נתן ולא ביד אבל אבד אותו דבר עד שאפשר לשלם אינו חייב לשלם רק חוזר הדין אבל אם נשא ונתן ביד או דן בשום דבר שאפשר שיאבד ואבדה כגון שטמא שום דבר או אסר אותו ונתקלקל דינו ואבד בעל הממון ממונו הרי בזה יש חילוק בין הדיינים אם היה הדין מומחה ונטל רשות אפי' לא נתרצו בו בעלי הדין או לא נתקבלה הוראתו ברצון או שהיה מומחה ולא נטל רשות אלא שנתרצו בו בעלי הדין או מקבל הוראתו ברצון הרי זה אינו חייב לשלם רק נאמר מה שעשה עשוי אם אבד הדבר אז יחזיר הדין במה שאפשר לחזור ואם היה מומחה ולא נטל רשות ולא נתרצו בו בעלי הדין או אינו מומחה אבל נתרצו בו בעלי הדין כגון שאמרו לו דון לנו דין תורה וטעה כמו שאמרנו אלו שני הדיינים הן שנאמר עליהם מה שעשה עשוי וישלם מביתו אבל מי שאינו מומחה ולא נתרצו בו בעלי הדין זהו אנס ואין ראוי לדבר עליו ודינו אינו דין כל עיקר ודינו בדבר שנשא ונתן ביד דין האנס וכשמאבד שום דבר ואוסר אותו שלא כדין ג"כ הוא אנס ומשלם הכל ולא נשאר מן החלוקים אלא מי שאינו מומחה ונטל רשות זה אין צד וענין למנותו שלא יתן ב"ד רשות למי שאינו מומחה לפי שאינו מועיל כל עיקר ולא עוד אלא אותו ב"ד כאילו נטע אשרה ומקים מצבה בישראל כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין ועוד נתבאר בחגיגה דבר מערבא שאפי' למנותו לדבר אחר אינו מותר עד שיהא חכם בכל דיני התורה אמרו אע"ג דאת אמר ממנין זקנים לדברים יחידים והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. ונשאר עלינו לברר מי הוא הנותן רשות ולמי ראוי לתת רשות שיועילנו ואומר שהנותן רשות הוא ראש גלות הממונה בבבל ואין צריך להיות חכם וראש ישיבה ממונה בא"י אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאד עד שלא ימצא גדול ממנו בשום פנים בא"י

בזמן שממנין אותו ואם הדיין הזה נקט רשות מראש ישיבה בארץ ישראל אותו הרשות מועיל לא"י בלבד ואינו מועיל בחוצה לארץ ואם נקט רשות מראש הגולה הרי הוא המועיל בכל מקום בא"י ובח"ל לפי שדינו של ראש גלות על כל ישראל כדינה של מלכות שאונסת ומכרחת הרי קראו רחמנא שבט ואמרו ז"ל לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ר"ל אונס ותגבורת הלא תראה שאין אנו חוששים לחכמתו אלא ליחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד אבל ראשי ישיבות א"י הם חכמים שנאמר ומחוקק מבין רגליו אבל האיש שמנסין אותו ואח"כ נותנין לו רשות מבבל או מא"י ומועיל לו הרשות הוא האיש מתלמידי חכמים המפורסמים בחכמת התורה כמו שיתבאר בגמ' הוריות ואם היה משותף בכל הגמרא ויש לו כח במסכתא מן המסכתות ושואלין אותו שאילה באותה מסכתא הוא משיב עליה כראוי הרי זה ראוי למנותו בעירו ונותנים לו רשות בזה וכשנותנים לו רשות הרי הוא נוטל רשות. אם היה גדול בחכמה עד שמשיב כראוי כשואלין אותו בכל הגמרא הרי זה ראוי למנותו ראש ישיבה. וענין ראש ישיבה שיעשה ישיבה בכל מקום שיהיה ודן ומלמד ושופט ואם היה מי שנתן לו רשות שיהיה ראש ישיבה הוא ראש גלות הרי הוא שופט ומלמד בכל הארץ ואם היה מי שנתן לו רשות בישיבת ב"ד של א"י הרי זה דן ומלמד בכל מקום מא"י וידין דיני קנסות ואפילו בח"ל כמו שבארנו בתחילת סנהדרין וכתוב בגמ' אי זהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה ואומר למאי הלכתא למנויה אי במסכתא באתריה אי בכולי גמרא בריש מתיבתא ואל תטעה בכל עניינים האלו שכללתי במאמרי זה אלו השמות הידועים בא"י ובארץ המערב שקורין קצת בני אדם ראש ישיבה ואחרים אב ב"ד ועושין חילוק בין ראש ישיבה גאון יעקב ובין ראש ישיבת של גולה וכותבין לבני אדם שלא ראו אותו בראש ישיבה או זולתן מן השמות לפי שאלו הדברים פטומי שמא בעלמא והולכין אחר הכנויין והייחוסין וכבר ראיתי בא"י אנשים נקראין חברים ובמקומות אחרים יש מי שנקרא ראש ישיבה ואפי' בר בי רב דחד יומא ליתיה ואין אנו מדברים בשמות אלא בעניינים וכבר בארתי שהממונה בענין זה שהוא מנוסה נותנים לו רשות כפי חכמתו : ואחזיר אל כוונת ההלכה מה שאמר הרי זה יקבר וישלם מביתו לפי שהוא אינו מומחה והמקבל דינו כבר נתרצה דינו והדבר שדן עליו כבר עבר זמנו וא"א להחזיר הרי דינו שישלם כמו שאמרנו לפי שאמרו משלם רביע לדקה ומחצה לגסה ונתנו טעם בזה לפי שהפסיד עליו בדקה שיעור מועט ישלם רביע דמיה ולפי שהפסיד עליו בגסה שיעור הרבה ישלם חצי דמיה ואין אנו מחייבין לשלם כשיעור מה שהפסיד מפני התקנה כדי שלא יגדלו בהמה דקה בא"י מפני שהוא אסור כמו שידעת משום גזל ולפיכך הקל בחיוב זה שדן בשחיטתו להחמיר על בעל הבהמה לפי שגדל בהמה דקה בא"י : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ה

הנוטל שכרו להיות רואה בכורות, אין שוחטין על פיו, אלא אם כן היה ממחה כאילא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל ארבעה אסרות בבהמה דקה, וששה בגסה, בין תמים בין בעל מום:

ר"ע מברטנורה אין שוחטין על פיו. דדלמא משום אגרא קא שרי ליה: **כאילא**. שם חכם הדר ביבנה. וחסיד היה ולא נחשד בכך. ובין אמר להו תמים ובין אמר להו בעל מום היה נוטל כל שכרו: **ארבע אסרות בבהמה דקה ובגסה ששה**. גסה נפיש טרחא, להשליכה לארץ ולכפותה ולבדק מומה, הלכך שכרה מרבה: **בין תמים בין בעל מום**. ואף על גב דכי אמר ליה תם הוא לא אהני ליה ולא מידי, נוטל שכרו, דאי לא שקיל אגרא אתו למחשדיה כי אמר בעל מום הוא **[טז]**. ומכאן דן הרמב"ם על השוחטים לרבים, שראוי להם או שלא יטלו שכר כלל או שיטלו שכר על הנמצאות נבלה או טרפה כמו על הנמצאות כשרה, דומיא דרואי מומי הבכור: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [טז] ופרכינן בגמרא, אי הכי כי אמר תם ושקיל אגרא נמי אתו למחשדיה דבעל מום הוא, והאי דלא קשרי, סבר כי היכי דלשקל אגריה זמנא אחריתא. ואמרינן דלא תקנו לו עוד שכר אלא כי מייתי ליה בתר הכי כמה זמני לא שקיל מידי. וכתבו התוספות, ואם תאמר אפתי אמרו האי תם הוא ושרי ליה כי היכי שלא יטריח פעם אחרת. ויש לומר כו', ועוד דבזה לא יחשדוהו שיתיר האסור בשביל טרחתו של פעם שניה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על כו': התקינו לו ליטול שכרו בתמים ובעל מום כדי שלא יחשדו אותו ויאמרו הבכור הזה תמים הוא אבל מה שאמר עליו שהוא בעל מום כדי שיטול שכרו היה וכן אין נותנים לו רשות ליטול שכרו אלא פעם אחת על בהמה זו כדי שלא יאמרו ג"כ שזה הוא בעל מום ולא אמר עליו שהוא תמים אלא כדי שיעמוד אצלו עד שיפול בו מום אחר ויתן לו עליו שכר שני ולפיכך אינו נוטל עליו שכר שני כל עיקר ומן ההלכה הזאת יתבאר לך שיש מן הטבחים ששוחטים בשכירות ידועה כשהשחיטה כשרה ואם היתה טרפה אינו נוטל שכר וזה אינו מן הראוי ואין דין דין זה אלא מי שאין לו חכמה לפי שהראוי מצד הדת שישחוט בלא שכר או יטול שכר על כל מה שישחוט בין נבלה בין טרפה בין כשרה כדי שלא יבא לידי חשד כמו שהתקינו חכמים ז"ל בבכור: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ו

הנוטל שְׁכָרוֹ לָדוֹן, דִּינָיו בְּטָלִים ^[ז]. לְהַעֲיֵד, עֲדוּתָיו בְּטָלִין. לְהַזֹּת וּלְקַדֵּשׁ, מִימָיו מִי מְעַרְהָ ^[כא] וְאֶפְרוֹ אֶפֶר מְקַלָּה. אִם הָיָה כֹהֵן וְטַמְאָהוּ ^[כב] מִתְרוֹמָתוֹ, מֵאֲכִילוֹ וּמִשְׁקוֹ וְסָכוּ. וְאִם הָיָה זָקֵן, מִרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר. וְנוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כַּפּוֹעַל:

ר"ע מברטנורה הנוטל שְׁכָרוֹ לָדוֹן דִּינָיו בְּטָלִים. דְּכַתִּיב (דְּבָרִים ד) רָאָה לַמִּדְתֵּי אֲתַכֶּם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוִּי ה', מָה אָנִי בַחֲנָם אִף אֲתֶם בַּחֲנָם ^[יח]. וּבִרְבֵּנִי אֲשַׁכְנֶז רְאִיתִי שְׁעֲרוֹרֶיהָ ^[יט] בְּדַבָּר זֶה, שֶׁלֹּא יבוֹשׁ הָרֵב הַנִּסְמָךְ רֹאשׁ יְשִׁיבָה לְטַל עֲשָׂרָה זְהוּבִים כְּדִי לְהִיּוֹת חֲצִי שְׁעָה עַל כְּתִיבַת וּנְתִינָת גִּט אֶחָד, וְהַעֲדִים הַחוֹתְמִים עַל הַגִּט שְׁנֵי זְהוּבִים אוֹ זְהוּב לְכָל הַפְּחוֹת לְכָל אֶחָד, וְאִין זֶה הָרֵב בְּעֵינֵי אֶלֶא גְזֵלָן וְאַנָּס, לְפִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁאִין נוֹתְנִים בְּעִירוֹ גִּט שֶׁלֹּא בְרִשׁוּתוֹ, וְנוֹתֵן הַגִּט בְּעַל כְּרָחוּ צָרִיךְ שְׂתֵתֵן לוֹ כֹּל חֲפָצוֹ. וְחוֹשֵׁשׁ אָנִי לְגִט זֶה שֶׁהוּא פָּסוּל, דְּהָא תַנֵּן בְּמִתְנִיתִין הַנוֹטֵל שְׁכָרוֹ לָדוֹן דִּינָיו בְּטָלִין. לְהַעֲיֵד עֲדוּתוֹ בְּטָלָה: לְהַזֹּת. מִמֵּי חֲטָאת עַל טַמְאָה מֵת: לְקַדֵּשׁ. ^[כ] אֶפֶר חֲטָאת בְּמִים חַיִּים אֶל כָּלִי: אֶפֶר מְקַלָּה. אֶפֶר כִּיָּרָה קְרוּיָה אֶפֶר מְקַלָּה. כְּלוּמַר אֶפֶר בְּעֵלְמָא שְׁאִין בָּהּ קַדְשָׁה: אֲבָל אִם הָיָה. זֶה רוּאָה הַבְּכוֹרוֹת, אוֹ זֶה הַדִּין אוֹ הַעֵד אוֹ הַמְקַדֵּשׁ, כֹּהֵן, וְהַעֲבִירוֹ הַמוֹלִיכֵי עִמּוֹ בְּמִקּוֹם טַמְאָה וְטַמְאָהוּ מִתְרוֹמָתוֹ, וּמִפְּסִידוֹ שְׁצָרִיךְ לְקַנּוֹת חֲלִין וּלְאָכַל וּדְמֵי חֲלִין יְקָרִים מִדְּמֵי תְרוּמָה, שֶׁחֲלִין רְאוּיִין לְכָל וּתְרוּמָה אֵינָה רְאוּיָה אֶלֶא לְכַהֲנִים טְהוֹרִים: מֵאֲכִילוֹ. זֶה הַמוֹלִיכֵי, וּמִשְׁקָהוּ וְסָכוּ: וְנוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כַּפּוֹעַל. אִם הָיָה רְגִיל בְּמִלְאָכָה כְּבִדָּה וְקִשָּׁה וּמְרוּיַח בָּהּ הִרְבָּה, אוֹמְדִים כִּמְהָ אָדָם כְּזֶה רוּצָה לְטַל פְּחוֹת מִמֶּה שֶׁהָיָה מְרוּיַח בְּמִלְאָכָה כְּבִדָּה וּלְהַתְעַסֵּק בְּמִלְאָכָה זֹו שֶׁהִיא קַלָּה ^[כג], וְכֵן מִתֵּר לְכָל דִּין לְטַל שְׁכָרוֹ בְּטָלָה כְּשֶׁהַבְּטָלָה נִכְרַת וּמִפְּרָסְמָת, וְלוֹקַח מִשְׁנֵי בְּעֵלֵי הַדִּין בְּשׂוּהָ. וְיוֹתֵר מִזֶּה אֲסוּר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} **דיניו**. ולא תנן דינו בטל ועדותו בטל. משמע דלא אותו עדות בלבד שידוע שנטל בו שכר הוא שבטלה אלא כל עדיות שהעיד וכל דיניו שדון, אלא אם כן ידוע שלא נטל בהן שכר. ועין תוספות יום טוב: {יח} ועין מה שכתבתי פרק ד' דאבות משנה ה'. וכתבו התוספות, ואם תאמר ושחד לא תקח דכתב רחמנא למה לי, ולאו פרקא הוא, דתרי מלי ניהו, דבתורת אגרא הינו שכר טרחו, ובתורת שחד הינו להשתדל לדונו יפה ולהפך בזכותו, אפלו לזכות הזכאי כו'. עד כאן: {יט} וכל הפוסקים המליצו בעדם. ועין תוספות יום טוב באריכות. ועין בראשית חכמה בפרק ג' משער הקדשה: {כ} דאלו להביא ולמלאות שרי: {כא} מערה. אינם מתרים לקדוש אלא מן המים חיים. הרמב"ם: {כב} וטמאהו. גמרא, איהו גופיה היכי אזיל, הא קעבר על לנפש לא יטמא. ומשנינו בשאר טמאה דלא מזוהר עליהו, כגון נבלות ושרצים: {כג} ואף על פי שנמצא מגיע לו שכר לדון, כיון שמתבטל ממלאכתו יכול לטל שכר. כך פסקו התוספות. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הנוטל שכר לדון דינו בטלים להעיד עדותיו כו': מי מערה אינו מותרים לקדוש אלא מן המים חיים לפיכך אמר מים האלו כאילו הם מי מערה ואותו האפר כאילו הוא אפר מקלה ר"ל אפר הכבשן לא אפר פרה: וענין הקדוש להשליך אפר הפרה לתוך המים וזהו שאין מותר לעשותו בשכר ואם עשה פסול להזות עליו ממי חטאת ואם נטל הדיין שכר משני בעלי הדין כאחד בפרסום נוטל כנגד מה שבטל ממלאכתו לא יותר ויהיה זה גלוי ומפורסם כגון שיהיה בעל אומנות ידים עושה כל היום ונוטל שני דרכמונים כסף בטל עמהם רביע היום נוטל משניהן חצי דרכמון רביע מזה ורביע מזה והרי זה מותר וכבר עשו כזה גדולי החכמים: ומה שאמר אם היה כהן ר"ל אם היה זה שרוצה לדון לו כהן ונמשך בדין זה עד שנטמא ונמנע מלאכול בתרומה כגון שילך עמו למקומות שנטמא בדרך באחת ממיני הטומאות כדי שיראה לו שם שום דבר מן הדברים כדי שיעשה לו הוראה באיסור או בהיתר הרי זה מותר להאכילו ולהשקותו משלו בכל הדרך ומרכיבו אם יצטרך לכך לפי שזה תשלומי התרומה שמנעו מלאכול אותה: ומה שאמר כפועל אמרו בטל באותה מלאכה ואני הנני מבאר המאמר הזה וענינו לפי ששמעתי בו דברים שאינם מתקבלין ולא עוד אלא שאין להן תכלית כוונה כל עיקר וזהו שלפעמים יהא אדם גבור ומהיר במלאכתו ומרויח בכל יום ממון הרבה אין אומרים יתן לו כנגד מה שבטל האיש הזה אלא אומדים אותה מלאכה על הרוב ורואין במה שאפשר שירויח האדם באותה מלאכה בכל יום וזהו ענין מאמרם כאותה מלאכה אבל אמרם הבטל של אותה מלאכה אומדים אותו כפי היגיעה שבמלאכה ההיא או המנוחה ההיא לפי שיש מן המלאכות שהן בעמל גדול כאומנות חרשי ברזל וחציבת צירי המתכות ולפיכך אם נמסר לאדם רשות לבחור לו לעשות המלאכה הזו המיגיעת או שינוח כל היום בלי ספק יבחר לו המנוחה אע"פ שלא ירויח אלא מעט מזער יותר מהעבודה הקשה אע"פ שירויח בו השיעור הידוע אבל המלאכות הקלות שפועלים כבני הבטלנים כגון השולחני שמקבל מעות ומטבעות ונוטל שכר על כך והדומה לו זו אין הפרש גדול בין העוסק באותה המלאכה או הבטל ואם חרש הברזל דרך משל היה מרויח שני דרכמונים והשולחני שני דרכמונים והיה הדיין הזה אומן ברזל

ובטלו ממלאכתו יום אחד בדינו והוראתו נותן לו חצי דרכמון לפי שאע"פ שבטל הרי זה נח מעמל גדול ואם היה שולחני נותן לו דרכמון וחצי דרך משל לפי שבטלו מדבר שלא היה בו עליו טורח והבן הענין הזה שהוא נפלא ואמתי : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ז

הַחֲשׂוּד עַל הַבְּכוּרוֹת, אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּשֵׁר צְבָאִים וְלֹא עוֹרוֹת שְׂאִינָן עֲבוּדִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נִקְבָּה, וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלַבֵּן וְצוּאִי, אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טוּוֹי וּבִגְדִים {כז} :

ר"ע מברטנורה **הַחֲשׂוּד עַל הַבְּכוּרוֹת**. כִּהֵן הַחֲשׂוּד לְהִטִּיל מוּם בְּבִכּוֹר: **בְּשֵׁר צְבָאִים**. שְׂאֵדָם הוּא וּמַחְלִיף בְּבֵשֶׁר עֵגֶל, וְזִמְנִין דְּמִזְבֵּן בְּכוֹר עֵגֶל תְּמִים וְאוֹמֵר שֶׁבֶשֶׁר צְבִי הוּא, דְּאֵין לְחוּשׁ לְבִכּוֹרָה: **וְלֹא עוֹרוֹת שְׂאִינָן עֲבוּדִים**. אֲבָל עֲבוּדִים זְבֻנִּין מֵנִיָּה, דְּאֵי אֵיתָא דְּבִכּוֹר הָוֵה לֹא הָוֵה טָרַח בֵּיהּ, סָבַר שְׂמַעֵי בֵי רַבָּנָן וּמִפְסָדֵי לִיָּה מֵנָאִי {כד}: **לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁל נִקְבָּה**. דְּמִידַע יְדִיעֵי. וְתֵנָא קָמָא דְּאָסֵר, סָבַר דְּלָמָא חֲתִידָא לְזַכְרוּתֵיהּ וְעֵבִיד בֵּיהּ כְּמִין נִקְבוֹת, וְכִי מְשַׁיְלֵי לִיָּה מַה חֲתוּדָא זֶה {כה} שְׂבַמְקוּם נִקְבוֹת, אוֹמֵר עֲכָבְרִים אֲכַלוּהוּ. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: **מְלַבֵּן וְצוּאִי**. פְּרָשׁוּי בְּגִמְרָא דְּמְלַבֵּן מְצוּאִי קְאָמֵר, כְּלוּמַר מְרַחֵץ מְצוּאָתוֹ. וְלֹא אֶמְרִינָן אֵי דְּבִכּוֹר הוּא לֹא מִפְסִיד טְרַחֲיָה וְלֹא מְלַבֵּן לִיָּה דְּסָבַר שְׂמַעֵי רַבָּנָן וּמִפְסָדֵי לִיָּה מֵנָאִי, דְּכִינָן דְּטְרַחֲיָה זּוּטָא הוּא טָרַח וּמְלַבֵּן לִיָּה וְלֹא קָפִיד עֲלֵיהּ: **אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טוּוֹי וּבִגְדִים**. דְּאֵי דְּבִכּוֹר הוּא כְּלִי הָאֵי לֹא טָרַח בְּהוּ, דְּקָפִיד אֲטְרַחֲיָה דְּלָמָא מִפְסָדֵי לִיָּה מֵנִיָּה: **טוּוֹי וּבִגְדִים**. לָאוּ בִּגְדִים מִפֶּשׁ קְאָמֵר. דְּהַשְׁתָּא טוּוֹי גְּרִידָא לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ, בִּגְדִים אַרוּגִים מִבְּעָא. אֲלֵא בִּגְדִים הֵינּוּ לְבָדִים עֲשׂוּיִים מִצֶּמֶר שְׂאִינָן טוּוֹיִין: (ר"ע מברטנורה).

עֵיקַר תּוּי"ט {כז} וְיִקְנְסוּהוּ כְּפִי רְשָׁעוֹ. הַרְמַב"ם: **{כה}** לְפִי שֶׁחֲתוּדָא נִכְרָ, וְאֵינוּ דוֹמָה מִפֶּשׁ לְנִקְבוֹת. וּבְגִמְרָא, וְאֵידָד בֵּי עֲכָבְרֵי מִידַע יְדִיעֵ: **{כו}**

וּבְגָדִים. וְנִסְחָא אַחֲרֵינָא וְאַרְיֵג. וְרָצוֹנוּ לוֹמַר דְּבַר מְחַבֵּר דּוֹמָה לְאַרְיֵג, רָצוֹנוּ לוֹמַר הַלְבָּדִים : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר כו' : בשר צבאים דומה לבשר העגלים ומה שהתיר לקחת עורות מעובדים לפי שאין מעבדין עור בכור תם לפי שיאמר שמעיינים ביה רבנן ומפסידין לו : ועור נקבה אחז"ל שמא יחתוך מקום זכרותו ויאמר עור נקבה היא שאכלוהו עכברים וחתכוהו. ומה שאמר מלובן מצואי כך פירושו בגמרא מלובן מצואי ר"ל שרוחץ מצואותיו כ"ש שאינו רחוץ כל עיקר : ומה שאמר בארוג אינו ר"ל בגד ארוג לפי שכבר התיר לקנות הטווי ממנו ואיך ידבר על הארוג אלא ר"ל בארוג דבר מחובר דומה לארוג ר"ל הלבדים העושין מצמר ואין הלכה כר' אליעזר : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ח

הַחֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ פְּשֵׁתָן
וְאַפְלוּ סָרְקָא, אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּי טוּוּי וְאַרְיֵג {כז}
: {כח}

ר"ע מברטנורה הַחֲשׂוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. לְזַרְעַ אוּ לְעִשׂוֹת סְחוּרָה בְּסָפִיחֵי שְׁבִיעִית : סָרְקָא. מְתַקֵּן בְּמִסְרָק. דְּכִינּוּ דְטַרְחִיָה זּוּטָא לֹא קְפִיד : אַרְיֵג. לָאוּ אַרְיֵג מִמֶּשׁ. דְּהַשְׁתָּא טוּוּי שְׂרִי אַרְיֵג מִבְּעֵיָא, הָרִי בָּא לְכֻלָּל טוּוּי קָדָם לְכוּ. אֶלָּא אַרְיֵג הֵינּוּ כְּעִין שְׂרִשְׁרוּת שְׁעוּשִׁין מִפְּשֵׁתָן שְׁלֹא נְטוּהָ מְעוּלָם : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כז} פְּשֵׁתָן. יְרוּשְׁלָמִי, וּפְשֵׁתָן לָאוּ קְסָמִין הוּא. אָמַר רַבִּי חִינְנָא מִפְּנֵי זְרָעָה : {כח} וְאַרְיֵג. וּפְרוּשׁ, כְּעִין בְּגָדִים כְּגוֹן הַגְּדִילִים שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה עֲבוֹת מִן הַפְּשֵׁתִים עֲצָמוּ : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן כו' : בגדים אלו שבכאן ר"ל כעין בגדים כגון הגדילים שהם מעשה עבות מן הפשתן עצמו לא מן הטווי לפי שהואיל והתיר לקנות הטווי כ"ש הדבר העשוי עבות : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ט

הַחֲשׂוּד לְהִיּוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חֵלִין, אִין לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ מִיָּם אוּ מִלַּח, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֵׁישׁ {כט} בּוֹ זִקַּת {ל} תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת {לא}, אִין לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ :

ר"ע מברטנורה אֶפְלוּ מִיָּם וּמִלַּח. מִשּׁוּם קִנְס : כֹּל שֵׁישׁ בּוֹ זִקַּת תְּרוּמוֹת. כֹּל דְּבָר שֶׁתְּרוּמָה נוֹהֶגֶת בּוֹ. וְכֹל, לְאֶתוּי קְרָבֵי דְגִים שֶׁמְעַרְבִין בְּהוֹן שְׁמוֹ זֵית, שֵׁישׁ בּוֹ זִיקַת תְּרוּמָה. וְהִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כט} רַבִּי שְׁמַעוֹן כּוֹי. טַעְמִיהָ נִמִּי מִשּׁוּם קִנְס הוּא, דְּהָא רַבָּא דְעֵבִיד עוֹבְדָא כְּוַתִּיה וְקָאֵמַר טַעְמָא, בְּאֶסוּרָא דְגוּפִיהָ קִנְסִין לִיה : {ל} זִקַּת. שְׂיִכּוֹת. וְכָבֵר בְּאֶרְנּוֹ אוֹתוֹ בִּיבְמוֹת. הֶרְמְבִ"ם : {לא} תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. וְהֶרְמְבִ"ם הֶעֱתִיק תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׁר. וְכַתְּבַ, וְכֵן הַחֲשׂוּד לְמַעֲשֵׁר שְׁנֵי כּוֹי. וּפְרִשׁ הַכֶּסֶף מִשְׁנָה, דְּהִכִּי מִשְׁמַע מִדְּקַתְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כֹּל שֵׁישׁ בּוֹ זִקַּת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, דְּאֶשְׁנֵי מַעֲשָׂרוֹת קָאֵי. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב שְׁהַאֲרִיד, וּמִסִּיק, לְכַד נִרְאָה לִי שְׁהֶרְמְבִ"ם לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְמַעֲשֵׁר שְׁנֵי, וְהָאֵי וְכֵן כּוֹי הוּא פְּרוּשׁ דְּבָרֵי הֶרְאֵשׁוּנִים. וְהָא דְתַנִּי מַעֲשָׂרוֹת, רְצוּנּוֹ לּוֹמַר דְּגֵן וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר. וְהַשְּׁתָּא נִיחָא נִמִּי גְרַסַת הַסְפָּר, תְּרוּמוֹת : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַחֲשׂוּד לְהִיּוֹת מוֹכֵר תְּרוּמָה לְשֵׁם חוֹלִין אִין כּוֹי : זִיקַת שְׂיִכּוֹת וְכַבֵּר בְּאֶרְנּוֹ אוֹתוֹ בִּיבְמוֹת : וְר' יְהוּדָה אִינוּ אוֹמֵר אֵלָּא עַל דְּרַךְ הַגְּזִירָה וְהַלְכָה כְּרִ"שׁ : (רמב"ם)

פרק ד - משנה י

הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֵינוֹ **{לב}** חֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת. הַחֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת, אֵינוֹ חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית. הַחֲשׂוֹד עַל זֶה וְעַל זֶה, חֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת. וַיֵּשׁ שֶׁהוּא חֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת, וְאֵינוֹ חֲשׂוֹד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה **{לד}**. זֶה הַכֶּלֶל **{לה}**, כָּל הַחֲשׂוֹד עַל הַדָּבָר, לֹא דָנוּ וְלֹא מַעֲיָדוּ:

ר"ע מברטנורה אֵינוֹ חֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת. וְלוֹקְחִים מִמֶּנּוּ תְבוּאָה בְּשָׂאָר שְׁנֵי הַשָּׁבוּעַ, וְאֵין מַעֲשָׂרִין מֵהוּ וְדָאֵי אֶלְא דְמַאי. וְטַעֲמָא דְחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵין חֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת וְחֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת אֵין חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית, לְפִי שְׂיֵשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהוּ חֲמֵר שְׂאֵינוּ בְּחִבְרוּ, שְׁבִיעִית אֵינָה צְרִיכָה לְהֶאֱכֹל לְפָנִים מִחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם, וּמַעֲשֵׁר שְׁנֵי אֵינוּ נֶאֱכָל אֶלְא לְפָנִים מִן הַחוּמָה, הַלְּפָדָּ אֵיכָא דְחֲמִיר לִיה עֵנֵשׁ מַעֲשֵׁר מַעֲנֵשׁ שְׁבִיעִית. וּמַעֲשֵׁר אֵית לִיה פְּדִיוֹן, וְשְׁבִיעִית כֵּינּוּן שְׁנֶאֱסָרָה אֵין לָהּ פְּדִיוֹן, הַלְּפָדָּ אֵיכָא דְחֲמִיר עֲלִיה שְׁבִיעִית מִמַּעֲשֵׁר: **הַחֲשׂוֹד עַל זֶה וְעַל זֶה**. כֵּינּוּן דְּחֲשׂוֹד אֲדַאֲוֵרִיתָא כָּל שְׁכֹן דְּחֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת, דְּמַדְרַבְּנָן הוּא שְׂיֵהָא אָדָם אוֹכֵל חֶלְיוֹ בְּטְהָרָה **{לג}**: **וַיֵּשׁ שֶׁחֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת**. דְּרַבְּנָן, וְאֵינוֹ חֲשׂוֹד לְשְׁבִיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת. דְּמַאן דְּחֲשׂוֹד אֲדַרְבְּנָן לֹא חֲשׂוֹד אֲדַאֲוֵרִיתָא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לב}** אֵינוֹ כו'. גְּמָרָא, זֹו דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית חֲשׂוֹד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת, דְּבִאֲתַרְיָה דְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁבִיעִית חֲמִירָא לְהוּ כְּדִתְנִין סוּף פְּרָק ג' דְּדְמַאי: **{לג}** וְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם, כְּגוֹן טְמֵאָת אֲכָלִים וְטְמֵאָת יָדַים. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּפֶרֶק ח' מִהֲלָכוֹת שְׁמִטָה, שְׁהֶאֱכֹל הַטְּמֵא הַזֶּה שְׁמִכְרוּ בְּחִזְקַת טְהוֹר, אֵינוֹ מְטֵמָא אַחֲרִים אֶלְא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים: **{לד}** **לֹא עַל זֶה כו'**. לְפִי שֶׁהַחֲשׂוֹד בְּמַלְי דְּרַבְּנָן אֵין רְאוּי לְחַשְׁד אוֹתוֹ בְּמַלְי דְּאוֹרִיתָא. אֲבָל אִם נְחַשְׁד עַל טְמֵאָה דְּאוֹרִיתָא הָרִי הוּא גַם כֵּן חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת, וְלְפִיכֵד אָמַר יֵשׁ שֶׁהוּא חֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת. וְלֹא אָמַר הַחֲשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת]. הַרְמַב"ם: **{לה}** **זֶה הַכֶּלֶל**. קֶצֶת קֶשֶׁה לְשׁוֹן זֶה הַכֶּלֶל, כֵּינּוּן שְׂאֵינוּ כּוֹלֵל הַשְּׁנַיִין כְּבָר אֶלְא מִלְתָּא אַחֲרִיתָא קַפְסִיק וְתַנִּי. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החשוד על השביעית אינו חשוד על כו': איסור שביעית דאורייתא ואיסור מעשרות דאורייתא ויש בכל אחד חומרא שאינה באחר לפי שמעשרות טעונין הבאת מקום ר"ל מעשר שני שעליו אנו מדברים משא"כ בשביעית ושביעית אין לה פדיון משא"כ במעשר וכבר נתבארו עיקרים אלו

במקומותם ולפיכך מי שחשוד באחד מהן אינו חשוד באחר אבל חשוד בשניהם שהם מדאורייתא הרי הוא חשוד ג"כ על הטהרות ולפעמים יהא חשוד על הטהרות שהן מדרבנן כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים וכיוצא בהן ואין ראוי שיהא חשוד על פירות שביעית ומעשרות שהן מן התורה לפי שהחשוד במילי דרבנן אין ראוי לחשוד אותו במילי דאורייתא אבל אם נחשד על טומאה דאורייתא הרי הוא ג"כ חשוד על שביעית ומעשרות ולפי הענין הזה אמר יש שהוא חשוד על הטהרות: ומה שאמר זה הכלל עניינו מה שזכרתי לך שהחשוד על שום דבר בין מדרבנן בין מדאורייתא הרי הוא חשוד ג"כ על איסור אחר שהוא כמותו באיסור או פחות ממנו אבל לא על איסור שהוא חמור ממנו בשום צד מן הצדדין כמו שנתבאר במעשר ובשביעית: (רמב"ם)

ה

פרק

פרק ה - משנה א

כָּל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין (הַנֶּאֱמָרוּ לְהַקְדִּישׁ), נִמְכָּרִין בְּאַטְלִיז (וְנִשְׁחָטוּ בְּאַטְלִיז) וְנִשְׁקָלִין בְּלִטְרָא, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר **(ב)**, שֶׁהֵנִיתָן לַבְּעָלִים. פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין הֵנִיתָן לְהַקְדִּישׁ. וְשׂוֹקְלִין **(ד)** מִנָּה כְּנֶגֶד מִנָּה בְּבָכוֹר:

ר"ע מברטנורה **כל פסולי המקדשין**. קדשים שֶׁנִּפְּל בָּהֶם מוּם, אִם מוֹכְרִין אוֹתָן בְּלִיקָר, טוֹבֵת הַנֶּאֱמָר לְהַקְדִּישׁ הוּא **(א)**. הַלֵּכֶךְ נִמְכָּרִים בְּאַטְלִיז,

דְּהִינוּ שׁוּק שְׂמוּכָרִים בּוֹ שְׂאָר בֶּשֶׁר חֲלִין וְשֵׁם נִמְכָּר בְּיָקָר: וְנִשְׁקָלִין בְּלִטְרָא. לְהַמְכֵר כְּדָרְךְ שֶׁהַקְּצָבִים מוֹכְרִים בֶּשֶׁר חֲלִין. דְּמַתּוּדָּ שְׂיִכּוּלִים לְמִכָּר בְּיָקָר מוֹסִיפִים בְּדָמִים כְּשֶׁפּוֹדִים אוֹתָם מִן הַהִקְדָּשׁ: חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֵׂר. שְׂאֵם נִמְכָּרִים בְּיָקָר הַנְּאֲתָן לְבַעֲלִים. בְּכוֹר הַנְּאֲתָן לַפֶּהוּ, דְּבֶשֶׁר בְּכוֹר נֶאֱכָל לְכָל אָדָם וְהַפֶּהוּ מוֹכְרוֹ וְנוֹטֵל דָּמָיו, וְלַפֶּהוּ קָרִי בְּעָלִים שֶׁל בְּכוֹר (ג). וּמִשׁוּם הַנְּאֲתָת הַדְּיוּט לֹא מְזַלְזְלִין בְּקָדָשִׁים לְנַהֵג בְּהוֹן מְנַהֵג חֲלִין לְמִכָּרָן בְּאִטְלִיז, אֶלָּא בְּבֵיתוֹ, וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא יִקְפְּצוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי אָדָם כָּל כֶּד. וְאִין נִשְׁקָלִים בְּלִטְרָא אֶלָּא בְּאֶמֶד, וְאִם יִפְסִיד לִית לָן בָּהּ: וְשׁוּקָלִין מְנָה כְּנֶגֶד מְנָה בְּבִכּוֹר. שְׂאֵם יֵשׁ לוֹ חֲתִיכַת בֶּשֶׁר חֲלִין שֶׁנִּשְׁקָלָה בְּלִטְרָא יָכוֹל לְשַׁקֵּל בֶּשֶׁר בְּכוֹר כְּנֶגְדָּהּ. אֲבָל מַעֲשֵׂר אִין שׁוּקָלִים מְנָה כְּנֶגֶד מְנָה, דְּמַחְזִי כְּאֵלוֹ מוֹכְרוֹ, וּבִהְמַת מַעֲשֵׂר אָסוּר לְמִכְרָה כָּלֵל מִשׁוּם דְּלֹא כְּתִיב בָּהּ לֹא יִפְדָּה כְּדָרְךְ שְׂפִתוֹב בְּבִכּוֹר אֶלָּא לֹא יִגָּאֵל (ה), וְשִׁנְיָנוּ בְּסַפְרֵי בְּכוֹר שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ לֹא יִפְדָּה, הוּא נִמְכָּר, מַעֲשֵׂר שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ לֹא יִגָּאֵל אִינוּ נִמְכָּר לֹא חִי וְלֹא שְׁחוּט (ו) וְלֹא תָמִים וְלֹא בַעַל מוֹם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] בְּגִמְרָא, אֵימַת, אֵילִימָא לְאַחַר פְּדִיוֹנוֹ, הַנְּאֲתָן לְהַקְדָּשׁ, הַנְּאֲתָן לְבַעֲלִים הוּא, אֶלָּא לְפָנֵי פְדִיוֹנוֹ, נִשְׁחַטִים, הָא בְּעֵי הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה. לְעוֹלָם לְאַחַר פְּדִיוֹן, וּמֵאִי הַנְּאֲתָן לְהַקְדָּשׁ, אֲדַמְעֶקְרָא, דְּכִיּוֹן דְּשָׂרִי לְהוּ מִר דְּנִמְכָּרִין בְּאִטְלִיז וְנִשְׁחַטִין בְּאִטְלִיז וְנִשְׁקָלִים בְּלִטְרָא, טְפִי וּפְרִיק מַעֲקָרָא: **[ב] הַמַּעֲשֵׂר**. וּפְרָכִינוּ בְּגִמְרָא, דְּמַעֲשֵׂר בְּבֵיתִיהָ מִי מְזַדְּבֹן, וְהַתְּנִינָא אִינוּ נִמְכָּר לֹא חִי וְלֹא שְׁחוּט כו'. וּמִשְׁנִינֵן, בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוּמִים עֶסְקִינֵן וּמִשׁוּם הַשֵּׁב אֲבָדָה נִגְעוּ בְּהוּ וְאוֹקְמוּהָ אֲדֹאוּרִיתָא כו'. דְּשְׁחוּט רַבְּנָן הוּא דְּגִזְרוּ. וְעִין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **[ג]** מְסִים רַש"י, וּמַעֲשֵׂר, הַנִּית מְכִירְתוֹ בְּיָקָר לְבַעֲלִים יִשְׂרָאֵל הוּא, וּמִשׁוּם הַנְּאֲתָת הַדְּיוּט כו': **[ד] וְשׁוּקָלִין כו'**. לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, וְכֹהֲנִים שֶׁנִּמְנָנוּ עַל הַבְּכוֹר מִתְרִין לְשַׁקֵּל כו'. וְכֹתֵב הַפְּסָף מְשֻׁנָּה, וּמִפְּשֻׁטָא מִשְׁמַע דְּאֶרִישָׁא קָאִי דְּקִתְנֵי דְּבְכוֹר בַּעַל מוֹם אִינוּ נִשְׁקָל בְּלִטְרָא: **[ה]** וּגְמִרִין גָּאֵלָה גָּאֵלָה מִחֲרָמִים: **[ו]** אֶסְמַכְתָּא בְּעֶלְמָא הוּא. דְּמִדְּאוּרִיתָא לֹא מִתְסַר מְכִירְתוֹ אֶלָּא תָמִים חִי, דּוּמִיָּא דְּתַמוּרָה. פְּסָף מְשֻׁנָּה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כֹּל פְּסוּלֵי הַמוֹקְדָשִׁין נִמְכָּרִים בְּאִטְלִיז כו': אִיטְלִיז שֵׁם מְקוֹם מִיוֹעַד לְמִכּוֹר בּוֹ הַבֶּשֶׁר וְכִשְׂאֲנוּ מִתִּירִים מִכִּירַת פְּסוּלֵי הַמוֹקְדָשִׁים בְּשׁוּקִים כְּבֶשֶׁר חוֹלִין מוֹסִיפִין בְּדַמְיָהוֹן כְּשִׁלּוּקְחִין אוֹתָן מִן הַהִקְדָּשׁ וּלְפִיכֵךְ יֵשׁ בַּדְּבַר שְׂמוֹסִיפִים הַדָּמִים הַנָּאָה לְהַקְדָּשׁ הוּאִיל וְדַמְיָהוֹם קָדֵשׁ אֲבָל הַבְּכוֹר הַנֶּאֱכָל בְּמוֹמִיו כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר אִינוּ נִמְכָּר אֶלָּא בְּבֵתִים לֹא בְּשׁוּקִים. וְשׁוּקָלִים מְנָה כְּנֶגֶד מְנָה חֲלֵק בְּחֵלֶק כְּגוֹן שִׁיחֲלִקוּ אוֹתָן ו' אוּז' וְנוֹתְנִים חֲלֵק בְּכַף זֶה וְחֲלֵק בְּכַף זֶה ר"ל כְּפוֹת הַמֵּאֲזָנִים וְזֶה מוֹתֵר בְּבִכּוֹר בְּלִבְד אֲבָל מַעֲשֵׂר לֹא לְפִי שֶׁנֶּרְאָה כְּאִילוֹ הוּא מוֹכֵר וְכֵאִילוֹ הוּא מַחֲלִיף חֲלֵק זֶה בְּחֲלֵק זֶה וְאֵתָה יִדְעַת שְׂאִין מוֹתֵר לְמִכּוֹר הַמַּעֲשֵׂר כֹּל עֵיקָר וְאֵע"פ שֶׁנֶּפֶל בּוֹ מוֹם וְנִשְׁחַט בְּמוֹמוֹ לֹא בְּאִיטְלִיז וְלֹא בְּבֵית כְּמוֹ שֶׁאֵמַר עֲלִיו לֹא יִגָּאֵל וְלֹא נֶאֱמָר בּוֹ לֹא יִפְדָּה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר בְּבִכּוֹר. כְּתוּב בְּסַפְרֵי בְּכוֹר שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ לֹא יִפְדָּה הוּא נִמְכָּר וּבְמַעֲשֵׂר שֶׁנֶּאֱמָר לֹא יִגָּאֵל אִינוּ נִמְכָּר לֹא חִי וְלֹא שְׁחוּט וְלֹא תָמִים וְלֹא בַעַל מוֹם וְכִבְר זָכְרָנוּ פ"י זֶה בְּתַחֲלַת מַסַּכַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ב

בית שמיאי אומרים, לא ימנה ישראל עם
הכהן על הבכור. בית הלל מתירין, ואפלו
נכרי. בכור שאחזו דם, אפלו הוא מת, אין
מקיזין לו דם, דברי רבי יהודה. וחכמים
אומרים, יקיז, ובלבד שלא יעשה בו מום.
ואם עשה בו מום, הרי זה לא ישחט עליו. רבי
שמעון אומר יקיז, אף על פי שהוא עושה בו
מום {ח} :

ר"ע מברטנורה לא ימנה ישראל עם הכהן. לאכל עמו בחבורה מבשר
בכור בעל מום. שאין נמנין על הבכור אלא חבורה שפלה פהנים, דכתיב
(במדבר יח) ובשרם יהיה לך פחזה התנופה וכשוק הימין, מה חזה ושוק
פהנים אין ישראל לא, אף בכור בין תמים בין בעל מום פהנים אין
ישראל לא: **ובית הלל מתירין ואפלו נכרי**. דכתיב (דברים יב) כצבי וכאיל,
מה צבי ואיל אפלו נכרי, אף בכור נמי. וקרא דכתיב (במדבר יח) ובשרם
יהיה לך פחזה התנופה וכשוק הימין, בבכור תמים דוקא משתעי {ז} :
שאחזו דם. חלי שהוא מסתכן בו מרבוי הדם: **אין מקיזין לו דם**. ואפלו
במקום שאינו עושה בו מום. דמתוך שאדם בהול על ממונו, אי שרית
ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום:
ובלבד שלא יעשה בו מום. שלא יסדק ראש אָזְנו או ניב שפתיו במקום
שלא יוכל לחזר ולהרפא. דסברי רבנן כל שכן דאי לא שרית ליה במקום
שאין בו מום אתי למעבד אפלו במקום שיש בו מום: **לא ישחט עליו**.
הואיל והוא הטילו. עד שיפיל בו מום אחר: **יקיז**. אף במקום שעושה בו
מום, אם הוא צריך להקיז מאותו אבר. ולא ניחנו שימות. ואף על פי
שהוא הטיל המום בגדיו ישחט עליו. והלכה כרבי שמעון: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} ואף על גב דבמשנה א' פרק ד' פתב דמדכתוב ובשרם לשון רבים אף בעל מום במשמע, הא אמרינן בסגיא דהכא דבעל מום פתיב הטמא והטהור יחדו יאכלנו, ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור, זר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור. וכתבו התוספות דאתי קל וחמר ומפיק מהקשא ונאכל לזרים, מאחר דמתוקמא הקשא דחזה התנופה בתם: **{ח} אף על פי כו'.** אין פונתו שיארע בו מום בשעת הקזה בהכרח, לפי שמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, אבל הוא אומר שאין חוששים אם יארע בו מום אחר ההקזה לפי שהוא דבר שאין מתכונן ולא נפל בו המום מחמת ההקזה בהכרח כדי שנדמה אותו לפסיק רישיה. ולפיכך בארו בגמרא שהלכה פמותו בהא, דהא קימא לן פותיה בדבר שאינו מתכונן דמתר. הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן כו': בכור שאחזו דם אפי הוא מת אין מקיזין כו': ב"ש אומרים שאפי בכור בעל מום לא יאכל אלא בחבורות הכהנים מצד הכתוב שנא' בו ובשרם יהיה לך וגו' והואיל והוא ממתנות כהן לא יאכל אותו אלא כהן ובי"ה אומרים לא נאמר זה אלא בתמים בלבד אבל בעל מום יכול הכהן למוכרו ולהאכילו למי שירצה ואפי לעובד כוכבים לפי שנאמר בבעל מום כצבי וכאיל: וכבר ידעת דעת ר' שמעון שדבר שאין מתכוון מותר וביארו בגמרא שהלכה כמותו ואין כוונתו במה שנאמר כאן אע"פ שהוד עושה בו מום שאירע המום בשעת הקזה בהכרח לפי שמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פירשנו זה ובארנו אותו פעמים אבל ענין מחלוקתו בכאן שר' יהודה אומר לא יקיז כל עיקר שמא יארע בו מום אע"פ שלא נתכוון לכך דדבר שאין מתכוון אסור וחכמים אומרים שיקיז ע"מ שידע שההקזה אינו עושה מום בשום פנים ור"ש אומר יקיז ואין חוששים [למה שיארע אחר הקזה שאם אירע מום באותה הקזה אין אנו חוששין] לפי שהוא דבר שאין מתכוון ולא נפל המום מחמת ההקזה בהכרח כדי שנדמה אותו לפסיק רישיה ולא ימות ור"ש אומר ששוחטים אותו במומו שיארע בו מחמת אותה הקזה אם אירע והלכה כר"ש שיהא נשחט (עמו) * [עליון] ג"כ: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ג

הצורים באזן הבכור, הרי זה לא ישחט עולמית, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים,

כְּשֵׁינִלֵד לוֹ מוֹם אַחַר, יִשְׁחַט עָלָיו. מַעֲשֵׂה בְזָכָר
שֶׁל רְחֵלִים זָקֵן וְשִׁעְרוֹ מְדַלְדֵל, רָאָהוּ קִסְדוֹר
אֶחָד, אָמַר, מַה טֵּיבוֹ שֶׁל זֶה. אָמְרוּ לוֹ, בְּכוֹר
הוּא וְאֵינוֹ נִשְׁחַט אֲלָא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ מוֹם. נָטַל
פְּגִיוֹן וְצָרַם בְּאָזְנוֹ, וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנָי חֲכָמִים
וְהִתִּירוּהוּ. רָאָה שֶׁהִתִּירוּ, וְהִלֵּךְ וְצָרַם בְּאָזְנֵי
בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים, וְאָסְרוּ. פַּעַם אַחַת הָיוּ
תִּינוּקוֹת מְשַׁחֲקִין בְּשִׂדָּה וְקִשְׁרוּ זִנְבוֹת טְלָאִים
זֶה לָזֶה, וְנִפְסְקָה זִנְבוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם וְהָרִי הוּא
בְּכוֹר, וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנָי חֲכָמִים וְהִתִּירוּהוּ. רָאוּ
שֶׁהִתִּירוּ, וְהִלְכוּ וְקִשְׁרוּ זִנְבוֹת בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים,
וְאָסְרוּ. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ, אָסוּר.
וְשֵׁלָא לְדַעְתּוֹ, מִתֵּר :

ר"ע מברטנורה **הצורם**. הפוגם. ובכהן אירי, שפוגם און הבכור כדי
שְׁהִיָּה חֵלִין בְּיָדוֹ: הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עוֹלָמִית. וְאֶפְלוּ נָפַל בּוֹ מוֹם אַחַר.
מְשׁוּם קָנָס, לְפִי שֶׁעָבַר וְהִטִּיל מוֹם בְּקִדְשִׁים. שֶׁהַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשִׁים
סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים, וְאֶפְלוּ עָשָׂה מוֹם בְּבַעַל מוֹם [ט]. דְּכָתִיב (ויקרא כב) כָּל
מוֹם לֹא יִהְיֶה [י] בּוֹ, קָרִי בִּיה לֹא יִהְיֶה בּוֹ, שֶׁלֹּא יִטִּיל בּוֹ מוֹם. וּמִדֵּהוּ
לִיה לְמַכְתָּב מוֹם וְכָתַב כָּל מוֹם, לְרַבּוֹת אֶפְלוּ בַּעַל מוֹם שֶׁלֹּא יִטִּיל בּוֹ
מוֹם: כְּשֵׁינִלֵד לוֹ מוֹם אַחַר יִשְׁחַט עָלָיו. וְאֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ מוֹם עֲצָמוֹ, אִם
מֵת הַמְטִיל אֶת הַמוֹם, בְּנוֹ שׁוֹחֵט אַחֲרָיו עַל אוֹתוֹ הַמוֹם. דְּלִדְיָה קָנָסוּ
רַבָּנוּ, לְבִרְיָה לֹא קָנָסוּ רַבָּנוּ. וְכֵן הִלְכָה: וְשִׁעְרוֹ מְדַלְדֵל. לְפִי שֶׁלֹּא נִגְזַז
מֵעוֹלָם: קִסְדוֹר. מִמְנַה מִהַמְלֵךְ: מַה טֵּיבוֹ שֶׁל זֶה. שֶׁהִנִּיחוּהוּ לְהִזְקִין כָּל
כֵּד: פְּגִיוֹן. סָכִין שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי פִיּוֹת קְרוּי פְּגִיוֹן: וְהִתִּירוּהוּ. אַף עַל פִּי
שֶׁהִנְכְּרִי נִתְכַּוֵּן לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם, כִּינּוֹן דְּשֵׁלָא מִדַּעְתָּ יִשְׂרָאֵל עָשָׂה, שֶׁלֹּא
נִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיִשְׂרָאֵל [יא]: רָאָה שֶׁהִתִּירוּ וְהִלֵּךְ וְצָרַם בְּאָזְנֵי
בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים. כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיִשְׂרָאֵל. נַעֲשֵׂה כְּאֵלּוּ אָמַר לוֹ
יִשְׂרָאֵל שִׁיעֲשֵׂהוּ וְאָסוּר: הֵיוּ תִּינוּקוֹת מְשַׁחֲקִים. וְצָרִיכָא לְאֲשַׁמְעִינּוּ
קִסְדוֹר נְכָרִי וְתִינוּקוֹת. דְּאִי אֲשַׁמְעִינּוּ קִסְדוֹר, הָוָה אֲמִינָא בְּנְכָרִי הוּא
דְּשָׂרִי דְּלִיכָא לְמַגְזֵר דְּלָמָא אֲתִי לְמַסְרָךְ וְלִלְמַד לְהִטִּיל מוֹם בְּקִדְשִׁים,
דְּסַרְכִיָּה דְּנְכָרִי לֹא אֲכַפֵּת לָן שְׁהָרִי נְהוּג הוּא בְּאִסוּרִין [יב], אֲבָל קָטוֹן
דְּאִי שְׂרִית לִיה אֲתִי לְמַסְרָךְ אִימָא לֹא. וְאִי אֲשַׁמְעִינּוּ תִּינוּקוֹת הָוָה
אֲמִינָא תִּינוּק הוּא דְּשָׂרוּ רַבָּנוּ, דְּמֵאן דְּחִזִּי לֹא אֲתִי לְמִימַר נְמִי אִי הָוָה

שְׂדֵי בֵיה גָדוֹל מוּמָא הָוָה מְשִׁתְּרִי, דְּקָטָן בְּגָדוֹל לֹא מַחְלָף, אָבֵל נְכָרִי גָדוֹל דְּאִתִּי לְאַחֲלוּפֵי בְּגָדוֹל יִשְׂרָאֵל אֵימָא לֹא, צְרִיכִי : **כֹּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ אֲסוּר**. לְאִתּוּי גְרָמָא **[יג]**. כְּגוֹן שְׂיֹלֵדֵךְ הִבְהַמָּה בְּמָקוֹם שֵׁישׁ בּוּ בְרָזֶל כְּדֵי שְׂתַכְשֵׁל בּוּ וַיִּפֹּל בָּהּ מוּם : **וְשֵׁלָא לְדַעְתּוֹ מִתָּר**. לְאִתּוּי אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל מְסִיחַ לְפִי תַמּוֹ **[יד]** וְאוּמַר בְּפָנֵי הַנְּכָרִי בְּכוֹר זֶה אִם נָפֵל בּוּ מוּם הָיִינוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ, וְשָׁמַע הַנְּכָרִי וְהִטִּיל בּוּ מוּם, מִתָּר : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ט] מְשַׁמַּע דְּלַהֲלֵכָה כְּתַב כֶּן, דְּלָרַבִּי אֶלְיָעָזֵר לֹא אֶצְטְרִיךְ, דְּדַלְמָא לֹא אָמַר אֶלָּא בְתָם, וְעוֹד שְׁלָא פִּרְשׁ דְּרַבְּנָן פְּלִיגִי. וְדַבְּרִי תִימָה הֵן כּוֹי, דְּכָל זֶה אֶלְיָפָא דְרַבִּי מְאִיר בְּגִמְרָא, אָבֵל רַבְּנָן דְּזֵה הַפְּלֵל דְּסִיפָא פְּלִיגִי דְּדוֹקָא בְתָם. וְעֵינֵן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : **[י]** כְּלוּמַר, הֵי"ד בְּשַׁבָּ"א וְהֵה"א בְּפִתְחָא. וְהוּא לְשׁוֹן צְוּי וְאַזְהָרָה : **[יא]** שְׁהָרִי אֵינּוּ יוֹדַע שְׁעַל יָדֵי מוּם שְׂיַעֲשֶׂה בּוּ וְשַׁחַט, אֶלָּא אִם כֶּן נָפֵל מֵאֱלֹו. רְשָׁ"י : **[יב]** רְשָׁ"י. וְאֵינִי תִמָּה דְּמַכְדֵי הִטְלַת מוּם בְּבְכוֹר אֲסוּר הוּא לְגַבִּיָּה. וּבְסַגִּיָּא לֹא קָאָמַר אֶלָּא דְלֹא אִתִּי לְמִסְרָךְ. וַיְכוּלְנִי לְפָרֵשׁ דְּסַרְכִּיָּה לֹא מִיָּדֵי הוּא, שְׂאִינּוּ אֲסוּר לְגַבִּיָּה. כֶּן נִרְאָה מְפֹרֵשׁ הַרְמַב"ם : **[יג]** כְּדִילִיף לִיָּה בְּגִמְרָא מְקָרָא. וְעֵינֵן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : **[יד]** שְׁלָא שְׁאֶלְמֵס הַקְּסָדוֹר מַה טִּיבּוֹ אֶלָּא הֵם עֲצָמָם מְסִיחִים לְפִי תַמָּם כּוֹי. רְשָׁ"י : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַצּוֹרֵם בְּאוּזוֹן הַבְּכוֹר ה"ז לֹא יִשַׁח עוֹלָמִית כּוֹי : מַעֲשֶׂה בּוֹכֵר שֶׁל רַחֲלִים זָקֵן וְשַׁעֲרוֹ מְדוֹלְדֵל רָאֵהוּ כּוֹי : צָרַם נֶקֶב קִסְדוֹר מְמוֹנָה עַל מְמוֹנֵי הַמֶּלֶךְ וְכִבֵּר בְּאֵרְנוֹ אוֹתוֹ בְּנָשִׁים. מַה טִּיבּוֹ מַה סַבְתּוֹ וְעֵנִינּוּ וְשֵׁם הַסַּבָּה אֲצֵלֵם טוֹב : וּפִיגִיוֹן שֵׁם הַכֹּלִי שֶׁבּוּ מִנְקֻבִים מְקוֹם הַנְּזִם : וְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְדִין קִטְנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי שְׁמִשְׁנִיָּהם יַחַד יִתְאַמֵּת הָעֵנִין שְׂאִילוֹ הַשְׁמִיעֵנוּ דִּין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְבַדּוֹ אִמְרָנוּ זֶה הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְגִיל לַעֲשׂוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה אֲבֵל הַקִּטָּן אִי אִפְשָׁר שִׁירְגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלֹא יִהְיֶה מוֹתֵר לֹאכּוֹל מַה שַׁעֲשֶׂה בּוּ מוּם אִפִּי שֶׁלֹּא בְּמִתְכִיּוֹן וְאִילוֹ הַשְׁמִיעֵנוּ דִּין קִטְנִים אִמְרָנוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַרֵּב לָנוּ קִטָּן בְּגָדוֹל וּלְפִיכֵךְ הוּא מוֹתֵר הַמוּם שַׁעֲשֹׂאוֹהוּ שֶׁלֹּא בְּמִתְכוּוֹן אֲבֵל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁהוּא גָדוֹל שְׁמָא יִתְעַרֵּב בִּישְׂרָאֵל גָּדוֹל וַיְהִיָּה הַבְּכוֹר הַהוּא אֲסוּר וְאֵע"פ שֶׁלֹּא נִתְכוּוֹן בְּעֵלְיוֹ עֲלִיו לְכַךְ הוֹדִיעֵנוּ שְׂאִין הַפֶּרֶשׁ בִּינֵיהֶן וְדַבֵּר בְּרוּר שֶׁזֶה הַקִּסְדוֹר לֹא נִתְכוּוֹן בְּנוֹקְבוֹ אֲזַן הַבְּכוֹר הַזֶּה אֲלֵא כְּדֵי שִׁיעֲשֶׂה בּוּ מוּם אֲבֵל הוּאִיל וְעֵשֶׂה זֶה מִמִּילָא שֶׁלֹּא צוּינּוּ אוֹתוֹ לְפִיכֵךְ מוֹתֵר לָנוּ לְשַׁחוּט אוֹתוֹ וְכַשְׁמִתְכוּוֹן לְזֶה תִּמִּיד הֵינּוּ כְּאִילוֹ אֲנוּ צוּינּוּ אוֹתוֹ לְהִטִּיל הַמוּם וְמַה שְׂאִמַּר כֹּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ אֲסוּר וְאִפִּי ע"י סִיבָה כְּגוֹן שֶׁהוֹלִיכּוֹ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ בּוּ בְרָזֶל עוֹמֵד כְּדֵי שִׁיכְשֵׁל בּוּ וַיַּעֲשֶׂה בּוּ מוּם וְכִיוּצָא בּוּ וְשֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ מוֹתֵר וְאִפִּי אִמַר בְּתוֹךְ סִיפּוֹר דְּבִרְיוֹ אִילוֹ נָפֵל בְּבְכוֹר זֶה מוּם הֵייתִי אוֹכְלוֹ וְלֹא נִתְכוּוֹן לַעֲשׂוֹת בּוּ מוּם וְשָׁמַע הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְעֵשֶׂה בּוּ מוּם וְהוּא לֹא יוֹדַע הֵרִי זֶה מוֹתֵר : וְרָאוּי שֶׁתִּדַּע שֶׁמִּטִּיל מוּם בְּקִדְשִׁים לוֹקָה וּבִתּוֹסְפַתָּא דְּבְכוֹרוֹת אִמְרוּ הָעוֹשֶׂה מוּם בְּבַעַל מוּם וְהַמְסַרֵס אֶת הַמְסוּרֵס וְהַמְחַמֵץ אֶת הַמְחוּמֵץ לוֹקָה אֶת הָאַרְבַּעִים וְדַע זֶה. וְדַע שְׂאִם עֵבֵר יִשְׂרָאֵל וְהִטִּיל מוּם בְּבְכוֹר וּמַת הֵרִי בְּנוֹ שׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר הַהוּא בְּאוֹתוֹ הַמוּם וְזֵהוּ מַה שְׂאִמְרוּ לְדִידֵיהֶן קִנְסוּ רַבְּנָן לְבִרְיָה לֹא קִנְסוּ רַבְּנָן וְאִין הִלְכָה כְּרִי אֶלְיָעָזֵר : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ד

הָיָה בְּכוֹר {טו} רוֹדְפוֹ, וּבִעָטוֹ וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם, הָרִי
זֶה יִשְׁחוּט עָלָיו. כָּל הַמוֹמִין הָרְאוּיִין לָבוֹא
בְּיַד אָדָם, רוֹעִים יִשְׂרָאֵל נְאֻמָּנִים, וְרוֹעִים
כְּהֻנִּים אֵינָן נְאֻמָּנִים. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר, נְאֻמָּן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ נְאֻמָּן עַל
שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הֶחֱשׂוּד עַל דְּבָר {כ},
לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוֹ:

ר"ע מברטנורה הָיָה בְּכוֹר רוֹדְפוֹ כּוֹי הָרִי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו. וְלֹא שְׁנוּ אֶלָּא
שְׁבַעטוֹ בְּשַׁעַת רְדִיפָה, אֲבָל שְׁלֹא בְּשַׁעַת רְדִיפָה לֹא {טו}: הָרְאוּיִין לָבוֹא
בְּיַד אָדָם. שֵׁישׁ לוֹמֵר אָדָם הַטִּילָם בּוֹ. כְּגוֹן נִסְמִית עֵינוֹ, נִקְטָעָה יָדוֹ,
נִסְדָּקָה אָזְנוֹ {יז}: רוֹעִים יִשְׂרָאֵל נְאֻמָּנִים. יִשְׂרָאֵל הַרוֹעֵה בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל
כֹּהֵן נְאֻמָּן לוֹמֵר עַל הַמוֹמִין שֶׁנִּפְלוּ בְּבִהְמָתּוֹ שֶׁל כֹּהֵן שְׁמַאֲלִיהֶם אֲרַעוּ
וְיֵאכְלֵנוּ בְּעָלָיו הַכֹּהֵן בְּמוֹמוֹ. וְלֹא חֲשָׁדִינָן לִיהָ שְׁמָא עַל יַדֵּי אָדָם בָּא זֶה
הַמוֹם בְּכֹוֹנָה וְרוֹעֵה זֶה מְשַׁקֵּר וּבָא לְהַתִּירוֹ כְּדִי שִׁישְׁחָטְנוּ רַבּוֹ כֹּהֵן
וְיֵאכְלֵנוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהִישְׁרָאֵל מִתֵּר לְאֹכַל מִן הַבְּכוֹר בְּעַל מוֹם כְּשֶׁהַכֹּהֵן נוֹתֵן
לוֹ מִמֶּנּוּ, בְּהַכִּי לֹא חֲשָׁדִינָן לִיהָ, דְּלִלְגִימָה מַעֲטַת כְּזוֹ לֹא חִישִׁינָן שִׁישְׁקֵר
הַרוֹעֵה וְיַעֲבֹר עֲבֵרָה בְּעֵבֹר הַנְּאֻת לְגִימָה בְּלִבָּד: רוֹעִים כְּהֻנִּים. רוֹעִים
שֶׁהֶם כְּהֻנִּים: אֵין נְאֻמָּנִים. כְּשֶׁרוֹעִים בְּהִמָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. דְּנִחְשָׁד הָאֵי
כֹּהֵן רוֹעֵה שֶׁהוּא עַצְמוֹ הַטִּיל בּוֹ מוֹם, דְּמִימֵר אָמַר הָאֵי רוֹעֵה, לֹא שְׁבִיק
רַבִּי לְדִידֵי וְיַהֲבִיָּה לְכֹהֵן אַחֲרֵינָא. וְהוּא הַדִּין דְּכֹהֵן רוֹעֵה {יח} אֵין נְאֻמָּן
לְהַעֲיֵד עַל הַבְּכוֹר שֶׁל כֹּהֵן אַחֵר, דְּחִישִׁינָן לְגוֹמְלִים, דְּסָבֵר אֶעֱיֵדְנוּ עַכְשָׁיו
וְיֵהָא גּוֹמֵל לִי כְּשִׁיתֵּן לִי יִשְׂרָאֵל בְּכוֹר תָּם וְאַטִּיל בּוֹ מוֹם וְיָבֵא כֹהֵן זֶה
וְיַעֲיֵדְנִי שְׁמַאֲלָיו נִפְל בּוֹ מוֹם: רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר נְאֻמָּן הוּא עַל
שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ נְאֻמָּן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל פְּלִיג אֶתְנָא
קָמָא, וְסָבֵר דְּלֹא נִחְשָׁדוּ כְּהֻנִּים אֶלָּא עַל בְּכוֹר עַצְמוֹ שְׁכַבֵּר נִתְּנוּ לוֹ
יִשְׂרָאֵל, אֲבָל עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ בֵּין רַבּוֹ בֵּין אַחֵר לֹא נִחְשָׁדוּ עָלָיו: רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר כָּל הַחֲשׂוּד עַל דְּבָר לֹא דָנוּ וְלֹא מְעִידוֹ. וְאִיכָּא בֵּין רַבִּי מֵאִיר לְתַנָּא
קָמָא, דְּלַרְבִּי מֵאִיר בְּכוֹר כֹּהֵן שֶׁנִּפְל בּוֹ מוֹם צָרִיךְ שְׁנִיגִים מִן הַשּׁוֹק לְהַעֲיֵד

עָלִיו, וְעַד אֶחָד אֶפְלוּ שְׁאִינוּ כִּהֵן אֵין מוֹעִיל בּוֹ [יט]. וּלְתַנָּא קָמָא דְּוֹקָא כִּהֵן אֵינוּ נֶאֱמָן לְהַעֲיֵד עַל בְּכוֹרוֹ שֶׁל כִּהֵן, דְּחִישִׁינָן לְגוֹמְלִים, אֲבָל שְׁאִינוּ כִּהֵן אֶפְלוּ אֶחָד מֵעִיד נֶאֱמָן לְהַתִּירוֹ. וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אֶפְלוּ בְּנֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל כִּהֵן נֶאֱמָנִים, דְּדוֹקָא אִיהוּ גּוֹפִיָּה עַל שֶׁל עֲצָמוֹ אֵינוּ נֶאֱמָן. וְאִשְׁתּוֹ נִמְי אֵינָה נֶאֱמָנָת מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוֹפּוֹ. וְהִלְכָּה כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל [כא]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [טו] בכור. אֵיל מְנַגַּח, רוֹדְפוֹ לְאָדָם לְנַגְחוֹ, וּבַעֲטוֹ אָדָם לְבָכוֹר וְעֵשָׂה בּוֹ מוֹם, יִשְׁחַט עָלָיו וְאֶפְלוּ הֵיךְ כִּהֵן, לְפִי שֶׁלְּהַצִּילָתוֹ נִתְכַּוֵּן. רִשְׁי"י: [טז] גְּמָרָא, פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתִימָא צְעָרִיָּה [מֵה שְׂרָדְפוֹ] הוּא דְּקָא מְדַכֵּר. קָא מְשַׁמַּע לָן: [יז] שְׁיֵשׁ מוֹמִין שְׁאִין רְאוּיִין לְבֵא בִּידֵי אָדָם, כְּגוֹן בַּעַל חֲמֵשׁ רַגְלִים אוֹ עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה כְּשֶׁל עֵגֶל אוֹ קִטְנָה כְּשֶׁל אֶזוּז, דְּהוּי מוֹם שְׁאִין אָדָם נִחְשָׁד עָלָיו. רִשְׁי"י: [יח] צְרִיךְ עִיוֹן, דְּמִידֵי הוּא טַעֲמָא אֲלָא מְשׁוּם דְּחִישִׁינָן לְגוֹמְלִין, וְאִם בֶּן מֵאֵי אִירָיָא כִּהֵן רוּעָה, אֶפְלוּ שְׁאִין רוּעָה נִמְי לֹא כּוֹי. וּמִיָּהוּ רִשְׁי"י מְפָרֵשׁ לְקַמּוֹן בְּהָא, דְּאִיכָא בֵּין תַּנָּא קָמָא לְרַבִּי מֵאִיר דְּלְתַנָּא קָמָא שְׁנֵי כִּהְנִים שְׁאִינָם רוּעִים נֶאֱמָנִים וְשְׁנֵים שֶׁהֵם רוּעִים אֵינָם נֶאֱמָנִים עַל שֶׁל רַבִּים, דְּלֹא חִישִׁינָן לְגוֹמְלִים אֲלָא בְּרוּעִים דְּקָאֵי גְּבִיָּה וְסָבַר אָעִיד אֶת רַבִּי וְהוּא יַעֲיִדְנִי כְּשִׁיתֵּן לִי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלָמָא בְּכוֹר. גַּם דְּבָרֵי הַר"ב דְּלְקַמּוֹן יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֶּף. וּלְפִיכֶף יֵשׁ לוֹמֵר דְּדִיק לְכַתֵּב כִּהֵן רוּעָה, לוֹמֵר דְּאִיכָא בֵּין רוּעָה לְאַחַר, דְּרוּעָה אֶפְלוּ שְׁנֵים אֵינָם נֶאֱמָנִים, וְשְׁאִינָם רוּעִים כְּשֶׁהֵם שְׁנֵים נֶאֱמָנִים. וְדִיק נִמְי לְכַתֵּב לְהַעֲיֵד עַל הַבְּכוֹר שֶׁל אַחַר, לוֹמֵר שֶׁכְּשִׁאִין אֲלָא אֶחָד הַמַּעֲיֵד אֶפְלוּ עַל אַחַר שְׁאִינוּ רַבּוֹ נִמְי לֹא. וּמִמִּילָא דְּאֶפְלוּ אֵינוּ רוּעָה נִמְי, דְּחֲשַׁשׁ דְּרוּעָה לִיתָא אֲלָא בְּרַבּוֹ. כֶּף נִרְאָה לִי לִישֵׁב דְּבָרֵיו שֶׁבְּחֻכְמַת לְשׁוֹנוֹ מְשַׁמֵּיעֵנוּ זֹאת. וּבַעֲקָר סִמְךָ עַל הַמַּסְקָנָא. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: [יט] תַּמְהַנִּי, דְּהָא לֹא אָמַר רַבִּי מֵאִיר אֲלָא הַחֲשׂוֹד. וּבְגְמָרָא וְרִשְׁי"י וְתוֹסְפוֹת נִמְי לִיתָא אֲלָא בְּכִהְנִים. אֲבָל שְׁאִינוּ כִּהֵן אֶפְלוּ חַד מְהִימָן: [כ] הַחֲשׂוֹד כּוֹי. דְּהֵינּוּ כִּהְנִים שֶׁנִּחְשְׁדוּ עַל הַבְּכוֹרוֹת. רִשְׁי"י. וְכַתֵּב הַטּוֹר, מִפְּנֵי שְׁיֵשׁ לָהֵן טָרַח גְּדוֹל לְטַפַּל בּוֹ עַד שְׁיָמוּת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁהָאֵרִיךְ: [כא] וְלֹא קִשְׁיָא אֶהְלַכְתָּא דְּסוֹף פָּרָק ד' דְּדַמְאֵי הַחֲמָרִים שֶׁנִּכְנָסִים לְעִיר כּוֹי דְּחִישִׁינָן לְגוֹמְלִין, הֵתָם שֶׁשְׁנִיָּהֶם לְפָנֵינוּ וּבִידֵיהֶם לְמַכֵּר אִיכָא חֲשַׁשׂא דְּגוֹמְלִין, מַה שְׁאִין בֶּן הֵכָא דְּלְמִיחַשׁ דְּמַעֲיֵד עֲכָשׂוּ כְּדֵי שְׁיִגְמַל לוֹ לְאַחַר זְמַן כְּשִׁיבָא לְיָדוֹ בְּכוֹר וְיִטִּיל בּוֹ מוֹם, לְחֲשַׁשׁ גּוֹמְלִין כִּי הָאֵי לֹא חִישִׁינָן. וְכָל שְׁכָן לְפָרוּשׁ רִשְׁי"י דְּהָהִיא דְּדַמְאֵי בְּשַׁפְּלֵי אֲמָנוּת בְּיָדוֹ דְּמוֹכַח דְּבָא לְמַכֵּר וְלֹא לְהַצְנִיעַ וּלְכַךְ חִישִׁי לְגוֹמְלִין. אֲךָ בְּלֹא זֶה לֹא קִשָּׂה מִיָּדִי, דְּלֹא פָּסַק כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲלָא בְּבָכוֹר. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הִיָּה בְּכוֹר רוֹדְפוֹ וּבַעֲטוֹ וְעֵשָׂה בּוֹ מוֹם הָרִי כּוֹי: כָּל הַמוֹמִין הַרְאוּיִן לְבֵא בִּידֵי אָדָם רוּעִים כּוֹי: כִּבְר זִכְרֵנוּ שֶׁהַכֹּהֲנִים חִיִּיבִין בְּבָכוֹר בַּהֵמָה טַהוּרָה כְּמוֹ שֶׁאָמַר לֹא נִפְטְרוּ מִבְּכוֹרוֹת בַּהֵמָה טַהוּרָה וְאִם יִפּוֹל בּוֹ מוֹם יֵאָכְלוּ בַּעֲלֵיו הַכֵּהן בְּטוֹמָאָה כְּמוֹ שִׁיאָכַל בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּפְלַח בּוֹ מוֹם וְאָמַר שֶׁאִם הִיָּה זֶה הַרוּעָה יִשְׂרָאֵל וְרוּעָה בַּהֵמוֹת כִּהֵן וְאָמַר שֶׁהַמוֹם הַזֶּה אִירַע בְּלִי כּוֹוֹנָה הָרִי הוּא נֶאֱמָן לְפִי שֶׁלֹּא יִגִּיעַ לוֹ תוֹעֵלַת שִׁיעֵשָׂה הוּא הַמוֹם וְאִיִּת שֶׁאֵנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה זֶה כְּדֵי שִׁיאָכִיל אוֹתוֹ מִמֵּנוּ הַכֵּהן כְּשִׁישַׁחַט אוֹתוֹ מִפְּנֵי שְׁמוֹתָ לְיִשְׂרָאֵל לֵאכּוֹל מִבְּכוֹר בַּעַל מוֹם כְּמוֹ שֶׁזָּכְרֵנוּ אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶה לְפִי

שהוא שיעור מועט ועל שיעור מועט כזה לא יעשה עון והוא ענין מה שאמר ללגימה לא חיישינן אבל אם היה הענין בהפך כמו שהיה הרועה כהן והבהמה של ישראל אינו נאמן הרועה לפי שבכור בעל מום מתנה לכהן כמו שזכרנו באורו והרועה חושב בדעתו שלא יניח אותו ויתנהו לזולתו מן הכהנים ולפיכך אנו חוששין שמא הוא עשה בו המום בכוונה ר"ל הרועה כדי שיאכלנו במומו וכן אינו מותר להעיד כהן אחר אם נפל מום בבכור דחיישינן לגומלין זה את זה ואמר רשב"ג נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו וחלק עליו ר"מ ואמר הואיל והוא חשוד אינו נאמן לא על של חבירו ולא על של עצמו וענין מחלוקת ר"מ ות"ק שר"מ אומר בכור כהן צריך ב' מן השוק להעיד עליו ות"ק אומר אינו מעיד כהן על בכור כהן הא שלא כהן מעיד ואפי' א' ורשב"ג אומר אפי' בני ביתו של כהן ובניו נאמנים אבל אשתו לא לפי שהיא כגופו והלכה כרשב"ג : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ה

נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לֹאמֹר הִרְאִיתִי בְּכוֹר זֶה וּבַעַל מוֹם הוּא. הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוֹמֵי הַמַּעֲשֵׂר. בְּכוֹר שְׂנִסְמִית עֵינֹו, שְׂנִקְטָעָה יָדוֹ, שְׂנִשְׁבָּרָה רִגְלוֹ, הִרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכֹּהֲנֹת, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, אֶפְלוּ יֵשׁ שָׁם עֹשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, לֹא יִשְׁחַט אֶלָּא עַל פִּי מִמָּחָה :

ר"ע מברטנורה **הִרְאִיתִי בְּכוֹר זֶה**. לְחֶכֶם, וְאָמַר לִי שְׂמוֹם קְבוּעַ הוּא, וְשׁוֹחֲטוֹ, וּבִלְבָד שְׂיִהְיוּ לוֹ עֲדִים שְׁלֹא הִטִּילוּ בוֹ. שֶׁהַכֹּהֲנִים חֲשׂוּדִים לְהִטִּיל מוֹם בְּבְכוֹר כְּדִי לְמַכְרוֹ וּלְהֶאֱכִילוֹ כְּחֶלֶן, אֲבָל אֵין חֲשׂוּדִין לֶאֱכֹל קִדְשִׁים תְּמִימִים בְּחוּץ **[כב]** וְלוֹמַר עַל מוֹם עוֹבֵר שֶׁהוּא קְבוּעַ. וְכֵהֵן שֶׁהוּא מִמָּחָה נֶאֱמָן לְדוֹן עַל מוֹם הַבְּכוֹר שֶׁהוּא קְבוּעַ וּלְהַתִּירוֹ. וְכֵן נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לֹאמֹר בְּכוֹר זֶה נָתַן לִי יִשְׂרָאֵל **[כג]** בְּמוֹמוֹ, שֶׁהוּא עֲשׂוּי לְהַגְלוֹת אִם נָתַנוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמוֹ אִם לֹא, וּמִלְּתָא דְעֵבִידָא לְאֶגְלוּיֵי לֹא מִשְׁקָרֵי בְּהַ אֵינְשֵׁי: **הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוֹמֵי הַמַּעֲשֵׂר**. הַכֹּהֲנִים חֲבִיבִים לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה כִּיִּשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל נֶאֱמָנִים לֹאמֹר עַל מוֹם שְׂנַעֲשָׂה בְּבִהֵמַת מַעֲשֵׂר

דְּשָׁלָא בְּכוּנָה הָיָה, וְאַפְלוּ הַבְּעָלִים. מִגּוֹ דְאִי בְעֵי שְׂדֵי בֵיה מוּמָא בְּכַלְיָה
עֲדָרִיָּה קִדָּם שְׁיַעֲשֵׂר, וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר בְּעַל מוּם: **שְׁנִסְמִית עֵינּוּ שְׁנִקְטָעָה**
יָדוּ. דְּהֵינּוּ מוּם מִבְּהֶק: **בְּנֵי הַכְּנֶסֶת**. כְּלוּמַר שְׁאִינְן חֲכָמִים. וְהֵינּוּ מְלִי
בְּמָקוֹם שְׁאִין יָחִיד מִמָּחָה, אֲבָל בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ יָחִיד מִמָּחָה אֵינּוּ נִשְׁחַט
אֲלָא עַל פִּי מִמָּחָה, וְאַפְלוּ בְּמוּם מִבְּהֶק. דְּוּמְיָא דְּהַפְּרַת **[כד]** נְדָרִים
שְׁבְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ יָחִיד מִמָּחָה אֵין שְׁלֶשָׁה הַדְּיוּטוֹת מוֹעִילִים: **אֲפְלוּ הָיוּ שָׁם**
עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲפְלוּ הֵיטָה סְנֵהדְרִין בְּמָקוֹם וְאֵין שָׁם אֶחָד שְׁנִטְל
רְשׁוּת לְהַתִּיר מוּמֵי הַבְּכוֹר, אֵינּוּ נִשְׁחַט עַל פִּיהֶם וְאַפְלוּ בְּמוּם מִבְּהֶק, עַד
שְׁיִהְיָה שָׁם מִמָּחָה. וְאֵין הַלְכָה כְּרַבֵּי יוֹסִי: (ר״ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [כב] מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹן כְּרַת. הַרְמַב"ם. וְעֵין סוֹף פֶּרֶק ד': **[כג]** וְאִף
עַל פִּי שְׁלָא פְּרִטוּ בְּשֵׁם לוֹמַר יִשְׂרָאֵל פְּלוּנִי. וְאִף עַל גַּב דְּבַמְשַׁנָּה ה' פֶּרֶק ד'
דְּדָמַי תָּנּוּ, קַח לִי מִמִּי שֶׁהוּא נְאֻמָּן כּוֹי אֵינּוּ נְאֻמָּן, מְאִישׁ פְּלוּנִי הָרִי זֶה
נְאֻמָּן, הֵתָם אֵי אִמֵּר סְתָמָא מְצִי לְאִשְׁתַּמוּטִי לוֹמַר בְּעֵינֵי הָיָה נְאֻמָּן כּוֹי. וְעֵין
תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[כד]** וְהָכִי לִישְׁנָא דְּגַמְרָא. וְכַתְּבוּ הַתּוֹסְפּוֹת, לִישְׁנָא דְּקָרָא
נְקֻט. אֲבָל גַּבֵּי חֲכָם שְׁיָדָּ לְשׁוֹן הַתְּרָה. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נֶאֱמַר הַכֹּהֵן לוֹמַר הַרְאִיתִי בְּכוֹר זֶה וּבַעַל כּוֹי: הַכֹּל הַנֶּאֱמָנִים עַל מוּמֵי
הַמַּעֲשֵׂר בְּכוֹר שְׁנִסְמַת כּוֹי: אֵין הַכֹּהֵן חֲשׂוֹד אֲלָא שְׂמָא יַעֲשֵׂה מוּם בְּכוּנָה
בְּבְכוֹר כַּדִּי שִׁיחָא מוֹתֵר לוֹ לְאוּכְלוּ וּלְמוּכְרוּ כְּמוֹ הַחֹולִין אֲבָל לְאוּכְלוּ קַדְשִׁים
בְּחוּץ אֵינּוּ חֲשׂוֹד לְפִיכַךְ אִם אִמֵּר אֲנִי דְנָתִי שְׁזָה מוּם שְׁחֲטוּ עֲלֵיו הַבְּכוֹר
הָרִי הוּא נֶאֱמַן וְנֶאֱמַן ג"כ לוֹמַר בְּכוֹר זֶה נָתַן לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמוֹ לְפִי שֶׁהוּא
מִילְתָּא דְּעֵבִידָא לְאִגְלוּיִי מִפְּנֵי שְׁשׂוֹאֲלִין לְמִי שְׁנָתְנוּ לוֹ אִם נָתַנוּ בְּמוּם אוֹ
בְּלֹא מוּם וְהַמוּם הַזֶּה אִירַע בְּרִשׁוֹת הַכֹּהֵן שְׁאִין נֶאֱמַן עֲלֵיו כְּפִי שְׁזַכְרָנוּ וְדַע
שַׁעַד מִפִּי עַד כֶּשֶׁר לְעֵדוֹת בְּכוֹר וְכֵן אִשֶׁה מַעֲיָדָה שֶׁהַמוּם הַזֶּה אִירַע בְּפִנְיָה
וְלֹא נַעֲשִׂית בְּכוּנָה וְדַע שֶׁהַכֹּהֵנִים ג"כ מִפְּרִישִׁין מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה וְהַטַּעַם
שֶׁמִּחְמַתּוֹ הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוּמֵי מַעֲשֵׂר לוֹמַר שְׁלָא בָּאוּ בְּכוּנָה וְאִפִּי הַבְּעָלִים
לְפִי שְׁאִילוֹ רָצָה אָדָם הִיָּה מִטִּיל מוּם בְּכָל צֶאֱנוּ וְאִחִ"כ מַעֲשֵׂרָם וּמִפְּרִישׁ
הַמַּעֲשֵׂר בְּעַל מוּם וְאִחִ"כ אִמֵּר שֶׁהַמוּמִין הָאֵלוּ הַיְדוּעִים שְׁאִין בְּהֵן סַפֵּק שֶׁהֵן
מוּמִין מַעֲמִיד עֲלֵיהֶן גִּי הַדְּיוּטוֹת וְיִשְׁחַט עַל פִּיהֶן כֹּל זֶה כְּשֶׁאֵין בְּאוֹתָהּ מַדִּינָה
מוּמָחָה אֲבָל אִם הִיָּה שֶׁם מוּמָחָה לֹא יִשְׁחַט אֲלָא עַל פִּיו וְכֵן הַפְּרַת נְדָרִים
אֵינּוּ מוֹעִיל גִּי הַדְּיוּטוֹת אֲלָא בְּמָקוֹם שְׁאִין שֶׁם מוּמָחָה וְר' יוֹסִי אוֹמֵר וְאִפִּי
הִיוּ מִצּוּיִן סְנֵהדְרִין וְלֹא הִיָּה בְּמַדִּינָה מוּמָחָה לְמוּמֵי בַּהֲמָה לֹא יִשְׁחוּט עַד
שִׁיחָא מִצּוּי מוּמָחָה וְאֵין הַלְכָה כְּר' יוֹסִי: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ו

השוחט את הבכור (ומכרו) ונודע שלא הראהו, מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם את הדמים. ומה שלא אכלו, הבשר יקבר והוא יחזיר להם את הדמים. וכן השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה **{כה}**, מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים. ומה שלא אכלו, הן יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים. מכרוהו לנכרי או הטילוהו לכלבים, ישלמו לו דמי הטרפה:

ר"ע מברטנורה השוחט את הבכור. ומכר מבשרו ונודע לנו שלא הראהו לחכם: מה שאכלו. הלוקחים אכלו: ויחזיר להם את הדמים. משום קנס. שהאכילם בשר אסור: מכרוהו. הלוקחים לנכרי, הואיל ולא גרם להם אסורא, ישלמו לו דמי טרפה כמו שהיא נמכרת בזול **{כו}**, והוא יחזיר להם את המותר. וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרי, דבכור תמים אסור בהנאה **{כז}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כה}** טרפה. פרוש שנטרפה בנדאי. דאלו מספק כל בהמה בחזקת שאינה טרפה ואינה צריכה בדיקה, דבדיקת סרכות דבראה אינו אלא מדרבנו. אבל בבכור תנו ונודע שלא הראהו, שאף על פי שאפשר שיש בו מום, סתמא בחזקת שאין בו מום. ועוד, אפלו נמצא בו מום כיון ששוחט שלא על פי ממחה אסור, כדאפסק הלכתא כרבי מאיר, במשנה ג' פרק ד'. סמ"ע: **{כו}** כלומר, שכן דרד טרפה שנמכרת בזול. והא ודאי שאם מכרה ביקר שמחשב כפי הדמים שקבל: **{כז}** ואני תמה, שאף על פי שאסור בהנאה, אינו תופס את דמיו, שאין לה דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו אלא עבודה זרה ושביעית. אבל נראה לי דהינו טעמא דלא תני גבי בכור, דאף על גב דבמומו שרי אפלו לנכרי כדתנו במשנה ב', מכל מקום לא שכיחא למעבד הכי, לפי שישראל קדושים הן ומחבבים דבר שהיה עליו קדשה שלא להאכילו לכלב ולנכרי. ואין הכי נמי אי אתרמי דמכרוהו דדינו שוה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו כו': ענין מה שאמר ישלמו לו את הדמים שמחשבים עמו בדמי טרפה ומנכין אותו מן הדמים שנתנו ומחזיר להן המותר: (רמב"ם)

פרק

ו

פרק ו - משנה א

עַל אֱלוֹ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, נִפְגְּמָה אֲזָנוּ
מִן הַסְּחוּס, אֲבָל לֹא מִן הָעוֹר, נִסְדָּקָה {ד} אֵף
עַל פִּי שֶׁלֹּא חֲסָרָה, נִקְבָּה מְלֵא כַרְשִׁינָה, אוֹ
שִׁיבָשָׁה. אִיזוֹ הִיא יִבְשָׁה, כֹּל שֶׁתִּנְקַב וְאִינָה
מוֹצִיָּאָה טַפַּת דָּם. רַבִּי יוֹסִי בֶן מִשְׁלָם אוֹמֵר,
יִבְשָׁה, שֶׁתִּהְיֶה נִפְרָכָת:

ר"ע מברטנורה על אלו מומין. נפגמה. אין פגימה בלא חסרון. אבל סדק
משמע נמי בלא חסרון. ושעור פגימה, כדי שתחגר בה צפרן {א}:
הסחוס. תנוף האזן שקורין טנרו"ם בלע"ז {ב}: אבל לא מן העור. דעור
הדר בריא ולא הוי מומא. והאי עור הינו אליה רפה של אזן {ג}: נקבה
מלא כרשינה. שיש בחלל הנקב שעור גרגיר של כרשינה, בין שהנקב
ארץ בין עגל, אם יש בכף כדי להצטרף בחללו כשעור גרגיר של
כרשינה, הרי זה מום: שתהא נפרכת. נעשית פרוכים ופתיתים
כשמשמשים בה. ואין הלכה כרבי יוסי. וכל הני מומין דחשיב
במתניתין ששוחטין עליהן את הבכור ילפינן מקראי, דכתיב (דברים טו)
וכי יהיה בו מום, כלל. פסח או עור, פרט. כל מום רע, חזר וכלל. כלל

וּפְרָט וּכְלָל, אִי אֶתֶּה דָן אֶלֶּא כְעֵין הַפְּרָט. מֶה הַפְּרָט מְפָרֵשׁ מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וְאִינוֹ חוֹזֵר, אֶף כָּל מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וְאִינוֹ חוֹזֵר {ה} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} שְׁתַּעֲבֵב בְּה צָפָרָן. רש"י: {ב} וְזֶה לְשׁוֹן הַתּוֹסֵפוֹת, בְּדֵל אֶזֶן [עמוס ג] מְתַרְגֵּם הַסְּחוּס דְּאוּדְנָא. עַד כָּאן. וְאִם כֵּן הֵי"א שְׂרִישִׁית. אֲבָל הַרְמַב"ם הֶעֱתִיק סְחוּס. וּבְפָרֵק י"ד דְּנִגְעִים מְשַׁנָּה ט' כְּתַב הַר"ב תְּנוּדָּה זֶה גִּדְר הָאֲמֻצְעֵי שֶׁל אֶזֶן. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: {ג} מְשַׁמַּע שֶׁהוּא הָעוֹר שֶׁבְּתַחֲתִית הָאֶזֶן. וּלְשׁוֹן הַטּוֹר, הָעוֹר שֶׁבְּשִׁפְתַּת הָאֶזֶן. עֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: {ד} נִסְדָּקָה. תְּנִי רַבֵּן הַסְּדָק, כָּל שֶׁהוּא. גְּמָרָא: {ה} גְּמָרָא, וְאִימָא מֶה הַפְּרָט מְפָרֵשׁ כּוֹי וּבּוֹטֵל מִמְּלֵאכְתּוֹ כּוֹי אֶף כָּל כּוֹי, אֶלְמָה תְּנִי נִפְגְּמָה אֶזֶן. וּמְשַׁנֵּי כָּל מוּם רַע רַבּוּיָא הוּא. וּפְרָשׁ רִשְׁיִי וְלֹא דְרִשְׁיִנָּן לִיהַ בְּכָלֵל וּפְרָט. וּפְרָכִינָן, אִי הָכִי מוּמִין שֶׁבִּסְתֵּר נְמִי, אֶלְמָה תְּנִי כּוֹי, בְּעֵינָן מוּם רַע וְלִיכָּא. וּפְרָשׁ רִשְׁיִי, מוּם רַע לֹא מְקַרֵי אֶלֶּא בְּגָלוּי שֶׁמְנַוְלוֹ כּוֹי: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה כו': נפגמה ר"ל חסרה כגון שנחתך ממנה מגוף הסחוס לא מן הקצה העליון שהוא דומה לעור ונקרא בשם הסחוס: מלא כרשינה שיעור גרגר כרשינה ואפי' היה הנקב לאורך או על איזה צורה שיהיה שמצטרף ממנו כשיעור כרשינה הרי זה מום: נפרכת בין האצבעות ונעשית פתיתין ואין הלכה כר' יוסי: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ב

רִיס שֶׁל עֵין שְׁנִקֵּב, שְׁנִפְגָּם, שְׁנִסְדָּק {ו}, הֵרִי בְּעֵינָיו דָּק, תְּבִלּוּל {ז}, חֲלָזוֹן נָחֵשׁ, וְעֵנַב. וְאִיזְהוֹ תְּבִלּוּל, לָבָן הַפּוֹסֵק בְּסִירָא וְנִכְנָס בְּשַׁחֹר. בְּשַׁחֹר וְנִכְנָס בְּלָבָן {ח}, אִינוֹ מוּם, שְׂאִין מוּמִים בְּלָבָן:

ר"ע מברטנורה רִיס שֶׁל עֵין. עֲפֵעָף שֶׁל עֵין: הֵרִי בְּעֵינָיו. כְּלוּמַר הֵרִי שֵׁשׁ בְּעֵינָיו: דָּק. טִיל"א בְּלַע"ז: חֲלָזוֹן נָחֵשׁ. הֵינּוּ חֲלָזוֹן הֵינּוּ נָחֵשׁ, וְקוֹרְהוּ נָחֵשׁ שֶׁעָשׂוּי מִנְמָר כְּנָחֵשׁ. וְהוּא בְּשָׂר נּוֹסֵף הַנְּמָשֵׁד וְחוֹפֵה קֶצֶת מִן הַשַּׁחֹר שֶׁבְּעֵינוֹ, וְקוֹרְיוֹ לוֹ בְּעֵרְבֵי טַפְר"א, כְּמוֹ שֶׁקוֹרְיוֹ לְצַפְרָן טַפְרָא, לְפִי שֶׁהוּא

חופה את העין כְּדָרְךָ שֶׁהֲצַפְרֵן חוֹפֵה בְּשֵׁר הָאֶצְבַּע: **וְעֵנַב**. שְׁיֵשׁ בְּעֵינֵינוּ כְּגִרְגִיר שֶׁל עֵנַב: **לִבָּן הַפּוֹסֵק בְּסִירָא**. סִירָא הֵינּוּ שׁוּרָה שֶׁבְּעֵין סְבִיב הַשָּׁחַר שֶׁמִּשָּׁם מֵרְאִית הָעֵין בְּאֵה. וְאִם חוּט לִבָּן יוֹצֵא מִן הַלִּבָּן שֶׁבְּעֵין וּפּוֹסֵק אוֹתָהּ שׁוּרָה וְנִכְנָס בְּשָׁחַר הָיִי מוּם: **שָׁחַר וְנִכְנָס בְּלִבָּן**. אִם חוּט אֶחָד שָׁחַר יוֹצֵא מִן הַשָּׁחַר שֶׁבְּעֵין וּפּוֹסֵק בְּסִירָא וְנִכְנָס בְּלִבָּן: **אֵינּוּ מוּם שְׂאִין מוּמִין בְּלִבָּן**. דְּלֹאוּ עֵין הוּא אֶלָּא שְׁמֵן הָעֵין: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ו} **שְׁנֵקֵב כו'.** בְּכֻלְהוּ כָּתַב הַרְמְב"ם שֶׁהוּן בְּכָל שָׁהוּ, וְשִׁלְשָׁה מוּמִין אֵלוּ, בְּכֻלְל חֲרוּץ הָאֲמוּר בְּתוֹרָה: **{ז} דַּק כו'.** כְּתִיבִי בְּמוּמֵי אָדָם. וּבְתוֹרַת כְּהֻנִּים, מִנִּין לְתֵת אֶת הָאֲמוּר בְּבִהְמָה בְּאָדָם וְאֶת הָאֲמוּר בְּאָדָם בְּבִהְמָה, תִּלְמוּד לומר גָּרַב גָּרַב לְגִזְרָה שְׁוֹה, יִלְפֵת יִלְפֵת לְגִזְרָה שְׁוֹה: **{ח} בְּשָׁחַר כו'.** לְשׁוֹן הַרְמְב"ם וְאִם צִמַח בְּשָׁחַר שׁוּם דְּבָר בְּמָה שֶׁנִּרְאָה לְעֵין וְנִמְשָׁךְ בְּלִבָּן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ריס של עין שנקב שנפגם שנסדק הרי בעינינו כו': ריס העין שם העפעף האחד משני עפעפי העין ושם הלבן לובן העין: ודק פירושו רושם וכבר נתבאר שכל מה שאירע בלבן לבדו אינו מום ולפיכך אם היה הרושם הזה תבלול לבן בשחור העין והיתה גומא בעין שהיא נראת שפלה הרי הוא כשר ואינו מום ואם היתה בולטת על שטח העין הרי הוא מום ואם היתה כמו גרגר שחור בולט בשחור העין הרי זה ג"כ נקרא דק אבל אינו מום ואם נעשית גומא כל שהוא בשחור העין הרי זה מום: וחלזון נחש שני שמות נגזרים על ענין אחד הוא שיצמח בעין בשר מותר וימשך עד שחופה קצת משחור העין ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא (אמר המעתיק וכן קורין לצפורן האצבע טפרא בלשון ערבי): ותבלול הוא הערבוב ונגזר מן בלול והוא שיתערב הלבן עם השחור ויש לו שר דינים והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור ואם צמח בשחור שום דבר במה שנראה לעין ונמשך בלבן אינו מום והוא ענין מה שאמר נמשך בשחור ונכנס בלבן אינו מום: וסירא הוא שפת הלבן לפי שקרומי העין כוללין כל העין ומקיפין אותם זולתי הלבן שהוא מקיף לקרום הקרניים מכל צדדין סביב לשחור העין ר"ל סביבות המקום הנראה מן העין שמתהפך למראה השחרות או התכלת ואינו מקיף כל העין ואיני בא להגיד סיבות מאורעות התחלואין האלו ולא מקום החולי בצמצום באיזה קרום יהיה ואיזה מהן ראוי ליקרא חולי על האמת ומה הוא הנגרר אחרי החולי לפי שאין כוונתי להודיע אלא הדבר שכשרואים אותו אומרים עליו זה הוא מום וזו היא הכוונה בכאן לא לרפאות אלו התחלואים עד שנצטרך לדעת סיבותם ומקומותם ואיזה מהן חולי: (רמב"ם)

חֲנֻכָּה וְהַמִּים הַקְּבוּעִים. אֵיזָהוּ חֲנֻכָּה הַקְּבוּעָה,
 כֹּל שֶׁשָּׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם. רַבִּי חֲנִינָא בֶן
 אֲנֹטִיגְנוֹס אָמַר, בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים
 בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאֵלּוּ הֵם מֵי הַקְּבוּעִים,
 אֲכָל לֶחֶם וְיַיִשׁ שֶׁל גִּשְׁמִים, לֶחֶם וְיַיִשׁ שֶׁל
 שְׁלֵחִים. אֲכָל הַיַּיִשׁ וְאַחַר כֵּן אֲכָל הַלֶּחֶם, אֵינוֹ
 מוּם, עַד שֶׁיאֲכַל הַיַּיִשׁ אַחַר הַלֶּחֶם:

ר"ע מברטנורה חֲנֻכָּה. כִּמְיֵן טַפִּין לְבָנוֹת בְּעֵין. תַּרְגוּם לָבֶן, חֲנֻכָּה: וְהַמִּים.
 הַיּוֹרְדִים אֶל הָעֵין וּמוֹנְעִים הָרְאוֹת: הַקְּבוּעִים. אֲתֵרוּיָהוּ קָאִי, אַחֲרֵי
 וְהַמִּים: בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. בְּכָל עֶשְׂרִים
 וְשִׁבְעָה יוֹם שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַזְּמַן שֶׁל שְׁמוֹנִים יוֹם בְּקִרְבֵּי בּוֹדֵקִים אוֹתוֹ אִם
 הִלֵּךְ הַחֲנֻכָּה. וְאִם הִלֵּךְ, אָף עַל פִּי שְׁחִזָּר, מוֹנִין לוֹ שְׁמוֹנִים יוֹם מִיּוֹם
 שְׁחִזָּר. וְאֵין הַחֲנֻכָּה קְבוּעָה עַד שֶׁיַּעֲמֵד שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאֵי לֹא בְּדַקוּהוּ בְּתוֹךְ
 שְׁמוֹנִים יוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַחֲנֻכָּה שֶׁסְּמוֹנִים לֹא הָיוּ מוּם,
 דְּשִׁמָּא בִּינְתֵימָן הִלֵּךְ וְחִזָּר. וְהִלְכָה כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנֹטִיגְנוֹס: אֵלּוּ הֵן
 הַמִּים הַקְּבוּעִים. כְּלוּמַר בְּמֵאֵי יִדְעִינוּ אֵי קְבוּעִים אוֹ עוֹבְרִים: אֲכָל לֶחֶם
 וְיַיִשׁ שֶׁל גִּשְׁמִים. אִם הֵאֲכִילוּהוּ לְרַפּוּאָה תִּבְּוֵן וְחֲצִיר שְׁקוּרִין פִּינִינּוּ
 בְּלַע"ז: לֶחֶם. הַגָּדֵל בְּאֶדָר וְחֲצִי נִיסָן: וְיַיִשׁ. הַגָּדֵל בְּאֶלוּל וְחֲצִי תִּשְׂרִי: שֶׁל
 גִּשְׁמִים. הֵינוּ שֶׁגָּדֵל בְּשִׁדָּה בֵּית הַבַּעַל [ט]. וּמִתְנִיתִין חֲסוּרֵי מַחֲסָרָא וְהָכִי
 קִתְּנִי, אֲכָל לֶחֶם וְיַיִשׁ שֶׁל גִּשְׁמִים הָרִי זֶה מוּם, שֶׁל בֵּית הַשְּׁלֵחִין אֵינוֹ מוּם.
 וְדִגְשָׁמִים נְמוּי, אֲכָל יַיִשׁ וְאַחַר כֵּן אֲכָל לֶחֶם אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיאֲכַל יַיִשׁ
 אַחַר הַלֶּחֶם: שֶׁל בֵּית הַשְּׁלֵחִין. אֶרֶץ הַצְּרִיכָה לְהַשְׁקוֹת לֹא הָיוּ רַפּוּאָה,
 וְלֹא בְּדַקִּינָן בֵּיהּ: אֲכָל יַיִשׁ וְאַחַר כֵּן לֶחֶם. לְרַפּוּאָה, אֵין זֶה רַפּוּאָתוֹ, וְאָף
 עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְרַפָּא בְּכֵן אֵינוֹ מוּם: עַד שֶׁיאֲכַל יַיִשׁ אַחַר הַלֶּחֶם. זֶה הֵיא
 דְּרַךְ רַפּוּאָתוֹ, תִּבְּוֵן וְחֲצִיר הַגָּדֵל בְּאֶדָר וְחֲצִי נִיסָן מְאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאֶדָר
 וְחֲצִי נִיסָן, וְתִבְּוֵן וְחֲצִיר הַגָּדֵל בְּאֶלוּל וְחֲצִי תִּשְׂרִי מְאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאֶלוּל
 וְחֲצִי תִּשְׂרִי. דְּלֹא שְׁחִטִּינָן לֵיהּ עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ עָלָיו כָּל יְמֵי הַקֶּץ וְיִבְדֹּק
 בְּשִׁנְיָהֶם, וְאִם לֹא נִתְרַפָּא הָיוּ מוּם. וְצָרִיךְ שֶׁיאֲכַל מֵהֶם לֹא פְּחוּת
 מִכְּגִרְגֵרָת בְּכָל סַעֲדָה וְסַעֲדָה כֹּל שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים בְּתַחֲלַת הַסַּעֲדָה וְלֹא אַחַר
 שְׁשֻׁתָּהּ, וְלֹא יִהְיֶה כְּפוֹת בְּשַׁעַת שֶׁאוֹכֵל הַעֲשָׂבִים הִלְכוּ לְרַפּוּאָה, וְלֹא יִהְיֶה
 יְחִידֵי אֶלָּא עִם חֲבֵרָיו, בְּשִׁדָּה וְלֹא בְּתוֹךְ הָעִיר. וְאִם שָׁלְמוּ כָּל הַתְּנָאִים
 הִלְכוּ וְלֹא נִתְרַפָּא הָיוּ מוּם וְשׁוֹחֲטִין עָלָיו: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם חורור והמים הקבועים איזה חורור הקבוע כל כו': חורור הוא שיעור שיטרד הראות מהעצבים האלו וידוע זה כשאירע פתאום: והמים הם המים היורדים בעין המפורסם אצל בני אדם ומה שאמר הקבועים הוא שב אל המים והחורור לפעמים יתמסמס הסתום ויסורו המים ויתפזרו ולא יעמדו ולפעמים תהיה הראיה נעדרת מחמת סיבות אחרות ויבריא אחרי כן ולפיכך אמר שצריך לדעת שהחורור קבוע כשיתקיים שמונים יום שלא יראה וא"ר חנינא שצריך לבדוק אותה בכל ששה ועשרים יום ושלושים יום משעה שאנו מרגישים בו נמצא שהוא רואה וחזר שאינו רואה ממחרת יום הבדיקה דרך משל מונין לו פי יום אחריו משעת העדר הראיה ובדקין אותו בכל שלישית מהזמן הזה ג"כ ויודע שהמים קבועים ג"כ אם עמדו זמן אחר כן הודיע הזמן ההוא והודיע שהוא הזמן ידוע מפרקי השנה ואינו כמו השמונים יום שזכרנו שהוא מנין זמן באיזו פרק מפרקי השנה שיהיה ולפיכך אמר אם אכל העשב הלח והיבש בזמן הקור ולא הבריא או אכל העשב הלח והיבש שצומח בארצות הציה ולא הבריא או אכל העשב היבש שבזמן הקיץ ואח"כ אכל העשב הלח שצומח אח"כ בתחלת החום ולא הבריא הרי הוא לא יהא בעל מום עם כל זה לפי שלא נקבע המום עדיין ואפשר שיבריא ואם אכל עשב לח החם עד אדר וניסן ועמד בענין זה שלא ראה ואכל אחר כן יתר העשב שיבש בארץ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ולא הבריא הרי אלו מים קבועים וישחט על המום הזה ולפחות שמאכילים אותו מהן כגרוגרות וכל שמוסיפין ה"ז משובח מפני שיש להן תועלת ר"ל לעשבים האלו הלחים והיבשים בחולי זה וצריך להאכילו מן העשבים האלו בזמן הזה כגרוגרת או יותר בכל סעודה וסעודה וקודם סעודה ואחר שתיה יהיה מותר ר"ל שלא יהא כפות בשעה שיאכל הגרוגרת הזאת ויהיה עם חבירו ויהיה בשדה ולא בעיר וכשעושין כן כל הזמן הנזכר ולא הבריא הרי הן מים קבועים והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ד

חֲטָמוֹ שֶׁנִּקְבַּ, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק, שֶׁפָּתוֹ שֶׁנִּקְבָּה, שֶׁנִּפְגְּמָה, שֶׁנִּסְדַּקָּה, חֲטָיו הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוֹ אוֹ שֶׁנִּגְמְמוֹ, וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּעְקְרוּ {יא}. רַבִּי

חנינא בן אנטיגנוס אומר, אין בודקין מן המתאימות ולפנים, אף לא את המתאימות:

ר"ע מברטנורה חטמו שנקב וכו'. והוא שנקבו מחצות החיצוניות של חטם, שהנקב נראה מבחוץ. אבל אינו נראה אלא מבפנים כגון שנקבה מחצה החולקת את החטם, אינו מוס, שסתר הוא, ואנן ילפינן מכלל ופרט וכלל דמומין שבגלוי בעינן: **שנפגם**. ויש בו חסרון: **שנסדק**. ואין בו חסרון. ושעור פגימה, כדי שתחגר בה צפרן: **שפתו**. שורה חיצונה של שפה. כלומר חדה החיצון: **חטיו החיצוניות**. השנים שבאמצע הפה: **שנפגמו**. נחסרו: **נגממו**. נמוקו **י**, ולא נשאר מהם אלא רשם מעט, ואינן בולטות כמו שרגילים להיות: **והפנימיות**. שנים הגדולות שקורין משילא"ש, שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא הוי מוס: **אין בודקין מן המתאימות ולפנים**. שנים הגדולות שאחת נראית כשתיים ועשויות כתאומות, משם ולפנים אינו נחשב מוס מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא הוי מוס. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **י** דנגמם ממילא משמע, ולא בידי אדם. אבל היכא דתנן גומים מפרש הר"ב כורת. כמו שכתב במשנה ד' פרק ב' דכלאים. וילשון הרמב"ם שנחתכו, ונמוקו כו': **יא** **והפנימיות כו'**. שהרי בעת שפותחת פיה וצונחת הו נראין חסרין. הרמב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חוטמו שנקב שנפגם שנסדק שפתו שנקבה כו': חוטיו החיצונות שנפגמו או שנגממו והפנימיות כו': וכן אם ניקב הברש המפסיק האף לשני נקבים עד שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה הרי הוא מוס ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן האף אינו מוס: וחוטיו החיצונות הן שני החוטים הבולטים בגופו של חיד קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה שפותח בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות והן הנה שקורא ר' חנינא מתאימות מפני שהן מזדווגות ויש אומרים חוטיו שיניו וחוטיו הפנימיות הטוחנות: וכבר ידעת שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע: ונגממו הוא שרזו ונימקו עד שלא נשאר בהן אלא רושם מעט ואינן בולטות כמו שהיו והכל מודים שמן הפיקה ולפנים אל הגוף אין חוששין לחסרון ולא יהיה שם מוס אמרו מוס כלל פסח או עור פרט כל מוס רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרים לפיכך אין אנו קורין למה שאירע בפנים מבית הבליעה ובני המעים מוס והמחלוקת הוא בפיקות עצמן שהחכמים אומרים אם נעקרו מעיקרן הרי הוא מוס ור' חנינא אומר שהן עצמן כלפנים ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ה

נִפְגָּם הַזֹּבֵן, או עֲרִיָה שֶׁל נִקְבָה בַּמִּקְדָּשִׁים,
נִפְגָּם הַזָּנֵב מִן הָעֶצֶם, אֲבָל לֹא מִן הַפֶּרֶק, או
שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַזָּנֵב מִפְּצִיל עֶצֶם, או שֵׁשׁ (בְּשָׂר) בֵּין
חֲלִיא לְחֲלִיא מִלֹּא אֶצְבַּע:

ר"ע מברטנורה הזובן. הנרתק שהגיד של בהמה חבוי בו. כשנפגם הוי מום דלא הדר בריא, אבל נטל לא הוי מום, דחוזר לאיתנו **[יב]**: עריה של נקבה. בית הערוה הבולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: **במקדשים.** בשאר קדשים שיש בהן נקבה, כגון שלמים, דאלו בבכור ליכא נקבה: **אבל לא מן הפרק.** דנפגם בין הפרקים מעלה ארוכה, כשלא נחתך כל הזנב: **או שהיה ראש הזנב מפציל עצם.** הזנב התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגלה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא: **מפציל.** כמו אשר פצל [בראשית ל]. פרוש אחר, שנחלק הזנב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתיהן עצם: **ובין חליא לחליא מלא אצבע.** שחליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע, דהינו רחב גדל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יב] גמרא. ומעשה שהיה. ואל תתמה, שהרי בטרפות אפה מוצא כן בנטל הטחול: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נפגם הזובן או עריה של נקבה במוקדשין כו': זובן הוא העור התלוי בזכרות הבהמה שהגיד מתקשה משם ואם נחתך הכיס מעיקרו אינו מום ואם נפגם הגיד עצמו אינו מום לפי שאינו בולט בבהמה כמו שאמרנו ועל כן אין חוששין לחסרונו: ועריה כלי הנקבות הבולט ממנו על שטח הגוף נפגם: ומה שאמר במוקדשים לפי שהבכור לא יהיה אלא זכר והתועלת שיש כשנודע המום ממיוחד בנקבה הוא לשאר קדשים. מפציל עצם שיהא קצה של זנב כשתי זנבות ובכל אחד משתיהן עצם או שיהיו החוליות רחוקות זו מזו כמו שאמר: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ו

אין לו ביצים, (יא) אין לו אלא ביצה אחת. רבי ישמעאל אומר, אם יש לו שני כיסין, יש לו שתי ביצים. אין לו אלא כיס אחד, אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר, מושיבו על עכוזו וממעד, אם יש שם ביצה, סופה לצאת. מעשה שמעד ולא יצאת, ונשחט ונמצאת דבוקה בכסלים, והתיר רבי עקיבא ואסר רבי יוחנן בן נורי:

ר"ע מברטנורה אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אין לו שתי ביצים בשתי כיסין (יג) אלא בכיס אחד, אי נמי שני כיסין וביצה אחת, הרי זה מום: **רבי ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסים.** אסיפא פליג, דקאמר תנא קמא אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין הוי מום, לא היא, דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודה דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי: **רבי עקיבא אומר.** בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו גרסינן (יד). ודגמתו (טו) בפרק פיצד מעברין [ערובין נד] עכוזו תנן או אפוזו תנן. על עכוזו, על עגבתו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין: **וממעד.** וממשמש בכיס ובכסלים: **אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת.** ואם אינה יוצאה הוי מום: **והתיר רבי עקיבא.** דהוי מום, הואיל ולא מצאה במקומה כשמעד ומשמש. וכן הלכה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (יג) פרש רש"י, דכל בהמה יש לה לכל ביצה פיס אחד, לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ נכר שהרי באמצע הוא משקע ונראית בו שורה העמקה. עד כאן. והוא הדין דנחשב באידך פרקין גפי מומי אדם. ועין תוספות יום טוב: (יד) רש"י. ולא אתו לאפוקי אפוזו באלי"ף, דהא איכא נמי התם דתני אפוזו. אלא נראה לי דאתי לאפוקי הגרסא שהעתיק הרמב"ם דגרס הרגוזו: (טו) לא דיק בלישניה שפכת ודגמתו. דהא היא גופה היא, דאדהכא אתמר התם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין לו ביצים אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל כו' : סדר המשנה הזאת כך היא אין לו ביצים בשני כיסים אלא שתי ביצים בכיס א' או שתי כיסים וביצה אחת הרי הוא בעל מום והרגיזו הוא סוף חליות השדרה ויש מי שקורא עכוזו והביא המעשה הזה ללמדך שכל זמן שמעך ולא יצאת אע"פ שמצאנו אותו בפנים הרי הוא בעל מום ומותר לאוכלו וכן הלכה : (רמב"ם)

פרק ו - משנה ז

בעל חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש, ושרגליו קלוטות **{ז}** כּשֶׁל חֲמוֹר, וְהַשְּׁחוּל, וְהַכֶּסוּל. איִזְהוּ שְׁחוּל, שֶׁנִּשְׁמְטָה יָרְכוּ **{ח}**. וְכֶסוּל, שֶׁאַחַת מִיָּרְכוֹתָיו גְּבוּהָה :

ר"ע מברטנורה בעל חמש רגלים או שלש. הא דחשבין ליה בעל מום ולא טרפה, הני מלי פשיטתו או חסר בידי דהינו אותם של צד הראש, אבל חסר רגל או יתר רגל מרגליו האחרונים, הויא טרפה ואסורה באכילה **{ט}** : **קלוטות**. עגלות. ואפלו הן סדוקות הוי מום, דפרטות בהמה טהורה אינן עגלות : **שחול**. שנסמטה ירכו. תרגום משיתהו, שחלתייה : **והכסול**. דרך הבהמה שהירך מחברת לאליה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים, וזו הירך על גבי הכסל **{ח}** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{ט}** דכל יתר כנטול דמי. גמרא. והוא שיהיה זה היתר מראש עצם התחתון ולמעלה. טור : **{ז}** **קלוטות**. וזהו קלוט האמור בתורה. כדתניא בגמרא : **{ח}** רש"י. והנה נראה לפי זה שכשהשני בתוך הכסל עצמו הרי היא גבוהה והוי מום. ואף בפרוש הרמב"ם כתוב כן, אמרו כסול זה שרגלו אחת בתוך הכסל. עד כאן. אבל בגמרא אשכחן דהכי תניא, כסול שרגלו אחת בתוך הכסל ורגלו אחת על גבי הכסל. ונראה לי להגיה כן בפרוש הרמב"ם. וכתב עוד, כסול נגזר מן כסלים : **{יט}** **שנסמטה כו'**. וכגון דלא אעפול ניביה. דאי אעפול ניביה, טרפה נמי הוי. רש"י. וכתב הרמב"ם, שזה שרוע האמור בתורה. והכי תניא בתורת פהנים, זה שנסמטה ירכו. ובגמרא, שנסתרבה ירכו. ופרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחברתה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש כו': התוספת הזו או המגרעת שאמר עליו שהוא בעל מום ויאכל עליו הוא כשהיה התוספת או המגרעת לצד הראש אבל אם יש לו רגל א' או ג' רגלים הרי היא טריפה גם כן: והכסול נגזר מן כסלים אמרו כסול זה שרגלו אחד בתוך הכסל [א] הגהות הגרי"פ ע"ג כסל כצ"ל תוי"ט ע"ש] ומה שאמר קלוטות ר"ל עגולות כדמות רגל החמור ואפ"י היתה סדוקה: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ח

נְשִׁיבַר עֶצֶם יָדוֹ, וְעֶצֶם רַגְלוֹ, אֶף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ נֶכֶר. מוֹמִין אֱלוֹ מְנָה אֵילָא בְּיַבְנָה, וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְעוֹד שְׁלֶשָׁה הוֹסִיף. אָמְרוּ לוֹ, לֹא שְׂמַעְנוּ אֶת אֱלוֹ. אֵת שְׂגִלְגַל עֵינּוֹ עָגוּל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו **[כ]** דוֹמָה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשִׁנְטַל רֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ. וּבֵית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ, הֲרִי אֱלוֹ מוֹמִין:

ר"ע מברטנורה אף על פי ש'אינו נכר'. כשהוא עומד שאין השבר נראה, אבל נכר כשהוא מהלך שהוא צולע. דאי אינו נכר כלל לא הוי מום: מומין אלו. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהזכרו למעלה: אילא. שם חכם: עגל כשל אדם. דלאו הינו אורחא שיהא גלגל עין הבהמה עגל כשל אדם: רב המדבר. הינו אותו קצת הלשון שאינו מדבק למלקוחיו: ובית דין של אחריהן אמרו הרי אלו מומין. וכן הלכה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כ]** ופיו. הינו בשפתים, כדמסקינן במתניתין דלקמן. ואף על פי שאינו חד כשל חזיר שהוא חד כשפוד: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו כו': אע"פ שאינו ניכר ר"ל אינו ניכר כשהוא עומד אלא כשהוא מהלך אבל כל זמן שלא יהיה ניכר אפ"י בשעת הילוכו אינו מום והלכה כב"ד של אחריהם: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ט

מַעֲשֵׂה שְׁהִלְחֵי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיּוֹן, וְשָׁלַח רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים וְאָמְרוּ, הֲרִי זֶה מוּם. אֲזַן הַגָּדִי **{כא}** שְׁהִיתָה כְּפוּלָה, אָמְרוּ חֲכָמִים, בְּזִמֹּן שֶׁהִיא עֵצִים **{כב}** אַחַד, מוּם. וְאִם אֵינָה עֵצִים אַחַד, אֵינָה מוּם. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, זָנַב הַגָּדִי שֶׁהִיא דוּמָה לְשָׁל חֲזִיר, וְשָׂאִין בָּהּ שְׁלֹשׁ חֲלִיּוֹת, הֲרִי זֶה מוּם:

ר"ע מברטנורה מַעֲשֵׂה שְׁהִלְחֵי הַתַּחְתּוֹן. משום דתנן לעיל דבפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא, קמשמע לן השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום. ומעשה נמי שהלחי התחתון עודף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מום. והני מלי כשעצם הלחי התחתון עודף על העליון, אז הוי מום אפלו בבהמה. אבל אין בה עץ אלא ששפתו התחתונה ארכה ומקבלה את העליונה, הוי מום באדם אבל לא בבהמה: **אזן הגדי שהיתה כפולה**. שיש לו שתי אזנים מצד אחד און בתוך אזן: **בזמן שהיא עצם אחד**. שאין לה אלא תנוף אחד, שנכפל תנוף העליון לתוכו ונתחבר למטה, הוי מום: **ואם אינה עצם אחד**. שהתנוכים מבדלים למעלה: **אינו מום**. וטעמא לא אתפרש **{כג}**. ומכל מקום לא דמי לבעל חמש רגלים, דאזן בתוך אזן אינו נראה כל כך: **שהיא דומה לשל חזיר**. עגלה כזנב החזיר, ואף על פי שאינה דקה כמותה: **שלוש חליות**. דוקא בזנב של טלה הוא דבעינן שלש חליות. אבל זנב של גדי, חליא אחת בלבד מום, שתיים אינו מום. וכן הלכה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כא}** **הגדי**. לרבותא נקטיה, דאפלו הגדי שדרך אזניו להיות מוטות וכפולות. הרמב"ם: **{כב}** **עצם**. לכאורה נראה לפרש דתנוף קרוי עצם לפי שהוא גשם חזק דומה לעצם. אבל הרמב"ם כתב ענין עצם הוא גוף אחד

וגלם אחד כמו שנטל גלם אחד רך וכפלו. גזור ממה שנתאמר [שמות כד] וכעצם השמים לטהר. עד כאן. טעמו, שאף על פי שהוא דומה לעצם, זה מחמת חזקו, אבל אינו עצם באמת: **[כג]** אבל הרמב"ם כתב, מי שהיתה אִזְנו כפולה לשתיים כו' ובלבד שיהיו לו שני סחוסים, אבל אם אין לה אלא סחוס אחד, והרי הוא כגוף אחד שנקפל, כשר. וכתב בית יוסף, שהוא מפרש בזמן שהוא עצם אחד הינו לומר שהאזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון כו': אוזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן כו': ענין עצם* [אחד] הוא גוף אחד וגולם אחד כמו שנטל גולם רך וכפלו גזור ממה שנאמר וכעצם השמים לטהר. ומה שאמר ושאין לו שלשה חוליות חוזר על זנב של טלה אבל אם היתה של גדי חוליא אחת מום שתיים אינו מום והוא דברי הכל והלכה כר' חנינא בן גמליאל. (רמב"ם)

פרק ו - משנה י

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, את שיבלת בעינו, וּשְׁנַפְגָּם עֵצִים **[כה]** ידו, ועצם רגלו, וּשְׁנַפְסֵק עֲצָמוֹ שֶׁבְּפִיו. עינו אחת גדולה **[כו]** ואחת קטנה, אִזְנוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, בְּמִרְאָה אֲבָל לֹא בְּמִדָּה. רבי יהודה אומר, אחת מביציו גדולה כשתיים בחברתה, ולא הודו **[כז]** לו חכמים:

ר"ע מברטנורה יבלת. פורו"ש בלע"ז. ואפלו היא בלבן שבעין, ויש בה שער **[כד]**, הרי זה מום: וּשְׁנַפְגָּם עֵצִים ידו. שנקר המום. ולעיל אירי בשנשבר: וּשְׁנַפְסֵק עֲצָמוֹ שֶׁבְּפִיו. שהשנים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מירי. דאי חוטין גופיהו, דהינו השנים עצמן שבאמצע הפה, הא תנן לעיל דאפלו נפגמו או נגממו הוי מום: עינו אחת גדולה. כשל עגל: וְאַחַת קְטַנָּה. כשל אוז: בְּמִרְאָה. שבראה לכל שזו גדולה מזו: אֲבָל

לא במדה. שאם אינו נכר אלא במדה, אינו מום: **ולא הודו לו חכמים.**
לרבי יהודה. והלכה כחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כד] דאי לא תימא הכי הא תני במשנה ב' שאין מומין בלבן.
גמרא: **[כה] עצם.** כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חרוץ הרי זה מום, והוא בכלל
חרוץ האמור בתורה. הרמב"ם: **[כו] אחת גדולה כו'.** אבל שתייהן גדולות
או שתייהן קטנות לא הוי מום, דמחמת בריותא יתרתא או פחישותא
יתרתא הוא דהוי. אבל אחת גדולה כו', אי מחמת בריותא הוא, תרויהו בעי
מיברא כו' או תרויהו בעי מיכחש. גמרא. ועין תוספות יום טוב: **[כז] ולא**
כו'. ועד כמה תהא [מברתה קטנה דמכשירין], תניא כו' אפלו אינה בשנה אלא
כפול, כשרה. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת כו': יבלת ידוע וכל זמן
שתהא יבלת אפי' בלובן העין ויהיה בו שער הרי זה מום לדברי הכל ולדעת
חכמים אפי' אזנו אחד כפולה כשר וכל זמן שתהא עינו אחת גדולה כשל
עגל והשניה קטנה כשל אווז אז יהיה מום והלכה כחכמים בלבד: (רמב"ם)

פרק ו - משנה יא

זנב העגל שאינה מגעת לערקוב, אמרו
חכמים, כל מרבית העגלים כן, כל זמן שהן
מגדילין הם נמתחות. לאיזה ערקוב אמרו,
רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, לערקוב
שבאמצע הירך. על אלו מומין שוחטין את
הבכור, ופסולי המקדשין נפדין עליהן:

ר"ע מברטנורה לערקוב. לקשר העליון שהוא מקום חבור הירך עם
השוק. וכנגדו בגמל נכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה זו עצם בולט
לחוץ: **כל מרבית העגלים כן.** כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מגיע
לערקוב [הלכך בציר מהכי הוי מומא] **[כח]**, וכשהן גדולות נמתחות עד למטה:
שבאמצע הירך. הוא הקפיץ העליון שפרשתי דכנגדו בגמל נכר: **על אלו**

מומין שוחטין את הבכור. אף על גב דתנן בריש פרקין על אלו מומין שוחטין את הבכור {כט}, הדר תנייה הכא. משום דתנן שלשה הוסיף וכו' ואמרו לו לא שמענו את אלו, הדר וכללינהו לומר שאף על אלו מומין שוחטים {ל}: (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כה} כד הגהתי מפרוש רש"י. שאין לפרש שדעתו כהרמב"ם שכתב כל מרבית עגלים כן ואינו מום לפי שגדלים לאחר מכאן, דאם כן הנה ליה להר"ב לכתב נמתחות עד למטה דהינו למטה מן הערקוב: {כט} ואי משום סיפא פסולי המקדשין נפדין עליהו, הא נמי פשיטא, משחט שחטינו, מיפרק פרקינן מבעיא. גמרא: {ל} הרמב"ם. וצריך לומר דלית לן למימר דכליל טפי מהני, משום דבהני דבית דין של אחריהו אמרו שהו מומין. אבל גרסתנו בגמרא, אידי דתנן שלשה הוסיף ואמרו לו לא שמענו את אלו, וקתני ואתי כחידאי נדבבי חנינא כן אנטיגנוס ורבי חנינא כן גמליאל וסלקא דעתא פליגי רבנו עליהו קא סתים בכלהו על אלו מומין שוחטים כו': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כו': על אלו מומין שוחטין את הבכור כו': מה שכפל הלשון ואמר על אלו מומין שוחטין את הבכור אע"פ שאמר בתחלת הפרק על אלו מומין היה כדי לכלול עם המומין שלשה שהוסיפו. ומה שאמרו חכמים ז"ל כל מרבית עגלים כן אמת ואינו מום לפי שגדלים לאחר מכאן: (רמב"ם)

פרק ו - משנה יב

אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה, חורוד והמים שאינם קבועין, וחטיו הפנימיות שנפגמו, (אבל לא) שנעקרו, ובעל גרב, ובעל יבלת, ובעל חזזית, וזקן, וחולה, ומזהם {לג}, ושנעבדה בו עברה, ושהמית את האדם {לד} (על פי עד אחד או על פי הבעלים), וטמטום, ואנדרוגינוס, לא במקדש ולא במדינה. רבי ישמעאל אומר,

אין מוים גדול מזה. וחכמים אומרים, אינו בכור, אלא נגזז ונעבד:

ר"ע מברטנורה לא במקדש. לפי שאינו ראוי, שאין מקריבין במקדש אלא מן המבחר: **ולא במדינה.** שאינו מומין קבועים להפקיע קדשתו. אלא מניחין אותו עד שיפול בהן מום אחר קבוע ויהיו נשחטים עליו: **גרב.** מין שחין לח מבחוץ ומבפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום, הוא שחין יבש **[לא]: יבלת.** בלבן העין, ואין בה שער. ולעיל דחשיב לה במומין ששוחטין עליו, מירי דיש בה שער: **ובעל חזזית.** תרי גוני חזזית הוו. חזזית המצרית היא ילקת הכתובה בתורה שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים **[לב],** והוי מומא דלא הדר בריא, דאמר מר למה נקרא שמה ילקת שמלפפת והולכת עד יום המיתה. וחזזית השנויה כאן היא מין שחין שיש לה רפואה: **ומזהם.** שיוצא ממנו ריח רע: **ושנעבדה בו עברה.** שרבע את האשה או שהמית את האדם על פי עד אחד, שאין לו אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: **או על פי עצמו.** שאין שם עד, אלא הבעלים אמרו ראינוהו שנרבע או שהמית. ואינו נסקל על פיהם. ואי הוו שנים עדים פשרים מעידים בדבר הוי השור בסקילה, ואפלו בהנאה מיתסר: **וטמטום ואנדרוגינוס.** דספק זכר הם וקדשי, ספק נקבה ולא קדשי: **אין לד מום גדול מזה.** אאנדרוגינוס קאי **[לה].** [דמקום] נקבות הוי כמום, והוי כבכור בעל מום, ונשחט במדינה ואסור בגזה ועבודה: **וחכמים אומרים אינו בכור.** דבריה בפני עצמה הוא. ונגזז ונעבד. והלכה פחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [לא] בין בפנים בין מבחוץ. גמרא: **[לב]** וכיון דיבש מבפנים לא [מתסי]. רש"י. ונמוקו עמו, שהרי יבש בין מבפנים בין מבחוץ נמי מום קבוע הוא כדלעיל, שמע מנה דיבשות נמי לא יוכל להרפא. ומפל מקום גרסתנו בגמרא דמצרית לח מבפנים ויבש מבחוץ. וכן כתב רש"י עצמו בפרוש החמש פרשת תבא. תוספות יום טוב. ומוהר"מ שם העתיק לשון רש"י בהפך, לח מבחוץ. תוספות חדשים: **[לג] וזקן כו'. בגמרא יליף להו מקרא:** **[לד] ושנעבדה כו'.** דתנו רבנן מן הבהמה, להוציא רובע ונרבע. ומן הצאן, להוציא את הנוגח. והר"ב לא דקדק בלשונו, שפתח ברובע וסיים בנרבע: **[לה]** וכן רבנן נמי לא קימו אלא אאנדרוגינוס, אבל טמטום [דבבהמה שאין זכרותו ונקבותו במקום אחד], מטיל מים במקום זכרות, זכר, ובעי למתביה לכהן [ואפלו הכי לא נשחט במקדש דנראה כבעל מום. ומטיל מים במקום נקבות, ספק, חשינו שמא נהפך זכרותו לנקבותו. ואף על גב דמעוט הוא, כיון דאשתני אשתני]. הרא"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא כו': אין שוחטין במקדש דבר שיש בו שום ענין מכל אלו לפי שהוא חסר ואין מקריבין אלא שלם בתכלית השלמות וכן לא ישחט עליהן במדינה לפי שאין מומין קבועים: ומה שאמר בעל גרב ר"ל הגרב הלח אבל היבש הרי הוא מום ועל היבש אמרה התורה או גרב: ויבלת ידועה וע"מ שיהא בהם עצם ואם אין בהם עצם הרי הן נקראים דלדולים. ומה שאמרו חכמים אינו ברור הוא על

האנדרוגינוס אבל טומטום לדברי הכל הוא קדוש מספיקא ויאכל במומו לבעליו לפי שהמוציא מחבירו עליו הראייה ואין הכהן יכול להוציא מיד בעליו : ומה שאמר שנעבדה בו עבירה ושהמית את האדם זהו בעד אחד או ע"פ הבעלים אבל בשני עדים בני מות הן : ומזוהם הוא שריחו רע ואין הלכה כר' ישמעאל : (רמב"ם)

ז

פרק

פרק ז - משנה א

מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם. יותר עליהן באדם, הפילון **[ב]**, והלפתן, המקבן, ושראשו שקוע **[ג]**, ושקיפס. ובעלי החטוטרות, רבי יהודה מכשיר, וחכמים פוסלין :

ר"ע מברטנורה **מומין אלו**. הפוסלין בבכור, פוסלים בכהן לעבודה, בין קבועים בין עוברים כל זמן שהן עליו **[א]** : הפילון. שראשו חד מלמעלה ורחב למטה. ודומה לכסוי של חבית שקרוי אכלה, לפיכך נקרא פילון : והלפתן. שראשו דומה ללפת, שרחבה מלמעלה והלכת וכלה מלמעלה : מקבן. שדומה ראשו למקבת, שבולט הפדחת לחוץ וכן ערפו מאחוריו, ולצדעיו שנה ראשו, ודומה לפטיש דהינו מקבת שיוצא מלפניו ומאחוריו : וראשו שקוט. גרסינן. יש מפרשים שראשו בולט הרבה ויוצא לחוץ כלפי פניו. ויש מפרשים שאינו בולט כלל לפניו, כענין

שְׁקִיפָס מֵאַחוֹרָיו שְׁאִין רֹאשׁוּ בּוֹלֵט מֵאַחוֹרָיו כָּלֵל, וְהוּא מְחַסֵּר, שְׂדוּמָה כְּמִי שֶׁנִּחְתָּד מִמֶּנּוּ חֲתִיכָה מֵאַחוֹרָיו. וְלִשׁוֹן שְׁקִיפָס, שְׁקָל פִּיסָא [סנהדרין ט: ד], שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ חֲתִיכָה. וּבִתְּוֹסְפֶתָא מוֹנָה גַם כֵּן צִנְאָר שְׁקוּעַ, שְׂרֹאשׁוּ מְטַל בֵּין כְּתַפְּיוֹ וְדוּמָה כְּמִי שְׁאִין לוֹ צִנְאָר: **וּבַעֲלֵי הַחֲטוּטָרֶת רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר**. כְּשֵׁישׁ עֶצֶם בְּחֲטוּטָרֶת כְּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגֵי דְהוּא מוּם. כִּי פְּלִיגֵי בְּשֵׁאִין בְּהַ עֶצֶם. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר חֲתִיכַת בְּשַׁר בְּעֲלֵמָא הִיא, וְרַבִּנּוּן סָבַר אֲמַר קָרָא (עִיקָרָא כֵּא) כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם מְזַרַע אֶהְרֹן, הַשְּׂוֹה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן יַעֲבֹד, וְשֵׁאִינוּ שׂוֹה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן לֹא יַעֲבֹד [ד]. וְהִלְכָה כְּחֻכְמִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] כֹּל זֶה יְלִיף לְהוֹ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים: **[ב] יוֹתֵר כּוֹ**. גְּמָרָא, דְּאֲמַר קָרָא כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם מְזַרַע אֶהְרֹן, אִישׁ שֶׁשְׂוֹה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן. פִּרְשׁ רַש"י, אִישׁ הַשְּׂוֹה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הוּא דְבַעֲי מוּמָא, הָא אִין שׂוֹה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן בְּלֹא מוּמָא נְמִי מְפָסֵל. וּבְפָרֶק קָמָא כְּתַב, שׂוֹה בְּזַרְעוֹ שְׂדוּמָה לְבַנֵּי אָדָם: **[ג] שְׁקוּעַ**. וְכֵן גֵּרַס הַרְמְב"ם. וּמְפָרֵשׁ, שִׁיְהִיָּה דְמוּת רֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתֵּן יָדוֹ עַל גְּבוּהַ רֹאשׁוֹ וְנִתְפָּשֵׁט עַד שֶׁבִּלְטוֹ צְדָדָיו. וְכִי שְׂרֹאשׁוֹ כְּדְמוּת זֶה קוֹרִין אוֹתוֹ בְּעַרְבֵי קוּב"י. וּבְחַבְרוֹ כְּתַב, מִי שֶׁאֲמָצַע קְדָקְדוֹ שׁוֹקֵעַ לְמַטָּה כְּמִי שֶׁדְּחָקוֹ בְּיָדוֹ: **[ד]** לֹא דְרַבִּי יְהוּדָה לֹא סָבִירָא לִיהַ הֵךְ דְּרַשָּׁא, דְּאָם כֵּן לְפִלּוּג בְּכֻלְהוּ. אֲלָא דְסָבִירָא לִיהַ דְּחֲתִיכַת בְּשַׁר בְּעֲלֵמָא הוּא, וְאִינוּ בְּכֻלֵּל שְׂאִינוּ שׂוֹה. וְכֵן הוּא בְּגְמָרָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מוּמִין אֵלוּ בֵּין קְבוּעִים בֵּין עוֹבְרִין פְּסוּלִים כּוֹ: כִּילוּן נִגְזַר מִן אַכְלָה וְהוּא מַה שֶׁאֲמַרוּ בְּגִמְרָא דְרִישִׁיָּה דְמִי לֹא אַכְלָה וְאִכְלָה הוּא כְּלִי שִׁישׁ לוֹ צוּאֵר אַרוּךְ שְׁשׂוּאֲבִין בּוֹ הֵיִין מִן הַחֲבִית וְעַנִּין הַדְּמִיוֹן הַזֶּה שִׁיְהִי אֲמָצַע רֹאשׁוֹ בּוֹלֵט גְבוּהַ לְמַעְלָה וְהַלְפֶתֶן נִגְזַר מִן לֶפֶת וְהוּא שִׁיְהִי רֹאשׁוֹ עַל צוּאֵרוֹ כְּרֹאשׁ הַלְפֶת עַל הָעֵלִין שֶׁלָּה וְהוּא מַה שֶׁאֲמַרוּ בְּגִמְרָא צוּאֵרוֹ עוֹמֵד בְּאֲמָצַע רֹאשׁוֹ: מְקַב גְּזוּר מִן הַמְּקַבּוֹת וְהוּא שִׁיְהִי רֹאשׁוֹ כְּמוֹ מְקַבֵּת וִיְהִי קְדָקְדוֹ גְבוּהַ לְמַעְלָה: וְשִׂרֹאשׁוֹ שְׁקוּעַ הוּא שִׁיְהִי דְמוּת רֹאשׁוֹ כְּמִי שֶׁנִּתֵּן יָדוֹ עַל גְּבוּהַ רֹאשׁוֹ וְנִתְפָּשֵׁט עַד שֶׁבִּלְטוֹ צְדָדָיו וְכִי שִׂרֹאשׁוֹ כְּדְמוּת זֶה קוֹרִין אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם קוּבֵי: וְשִׁקִּיפָה הוּא שִׁיְהִי אַחוֹרֵי רֹאשׁוֹ בּוֹלֵט לְצַד עַרְפוֹ כְּמוֹ שְׁבוֹלְעִין הַצְּדָדִין מִהַקּוּבֵי: וְחֲטוּטָרֶת שֶׁם יָדוּעַ בְּאִיזָה עַנִּין שִׁיְהִיָּה הַשְּׂמַטָּה הַחֲלִיּוֹת בֵּין לְאַחֲרָיו בֵּין לְצְדָדָיו מִהֵן שִׁיְהִיָּה וְכֵן אַע"פ שֶׁלֹּא נִשְׁמַטוּ הַחֲלִיּוֹת אֲלָא שְׁנוּלְדָה מוּרְסָא קֶשֶׁה עַל גְּבוּהַ כְּדְמוּת חֲטוּטָרָה הִרִי הוּא פְּסוּל לְדַעַת חֻכְמִים וְכֵן הִלְכָה: (רמב"ם)

פרק ז - משנה ב

הקרח, פסול. איזהו קרח, כל שאין לו שטה של שער מקפת מאזן לאזן. ואם יש לו, הרי זה כשר. אין לו גבינים, אין לו אלא גבין אחד, הוא גבין האמור בתורה. רבי דוסא אומר, כל שגביניו שוכבין. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, כל שיש לו שני גבים ושתי שדראות:

ר"ע מברטנורה ואם יש לו הרי זה כשר. והוא שתהיה שטת השער המקפת מאזן לאזן מאחוריו, ולא לפניו. דטפי הוי נוי כשיש לו לאחוריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע קרח (ה). וכל שכן דיש לו לפניו ולא לאחוריו דפסול: **גבינים**. גבות העין (ו): **שגביניו שוכבים**. ששערות גביניו ארכים ומטלים על עיניו (ז): **מי שיש לו שני גבים ושתי שדראות**. לא שיש לו שני גבים ממש, דההוא לא חיי. אלא כגון ששדרתו עקמה ומחזי כגבין ושדראות הרבה. וכלי עלמא מודו דכל הני מומי דחשיבי הני תנאי הוי מום, ומשמעות דורשים בלבד איכא ביניהו, דכל חד סבר שהמום שהוא מונה הוא גבין האמור בתורה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ה) שהוא פסול. כדאיתא בגמרא: (ו) מלשון גב המזבח. על גבי חרשו חורשים. רמב"ן: (ז) ולשון הרמב"ם על עפעפי עיניו: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הקרח פסול איזה הוא קרח כל שאין לו שטה כו': אין לו גבינים אין לו אלא גבין אחד הוא גבן כו': הקרח ידוע ומה שאמר ואם יש לו כשר ע"מ שתהא שטה של שער מאחורי הראש מצד העורף ושתהא מאזן לאזן: וגביניו גבות העין. גביניו שוכבין הוא שיהא שער גביניו רב עד שהוא מגיע אל עפעפי עיניו. וענין שני גבין שיהא גבו חלוק כאילו היו שתי גבין בכל גב מהן שלשלת קשה ואין ר' דוסא ותנא קמא ור' חנינא בן אנטיגנוס חולקין אם אלו מומין או אינן מומין רק הכל מודים שהן מומין אבל מחלוקתם שאלו הג' מומין הוא גבן האמור בתורה: (רמב"ם)

הַחֲרוּם, פָּסוּל. אֵיזָהוּ חֲרוּם, הַכּוֹחַל שְׁתֵּי עֵינָיו
 כְּאַחַת {ח}. שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה, וּשְׁתֵּי עֵינָיו
 לְמִטָּה {ט}, עֵינוּ אַחַת לְמַעְלָה, וְעֵינוּ אַחַת
 לְמִטָּה, רוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת,
 סָכִי שָׁמֶשׁ, זוֹגְדוּס, וְהֶצִּירָן. וּשְׁנַשְׂרוּ רִיסֵי
 עֵינָיו, פָּסוּל, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעֵין {י} :

ר"ע מברטנורה **הכוחל שתי עיניו כאחת**. שֶׁחֲטָמוֹ שָׁבִין עֵינָיו שְׁקוּעֵ וְאֵינוּ
 בּוֹלֵט כְּלָל, עַד שֶׁכָּשָׁהוּא בָּא לְהַעֲבִיר מִכּוֹחַל בְּעֵינָיו יָכוֹל לְמַשֵּׁךְ הַמִּכּוֹחַל
 בֵּין עֵין לְעֵין וְאֵין הַחֲטָם מְעַכְבוֹ : **שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה**. בְּגִבְהַת הַמִּצַּח שֶׁלֹּא
 כְּשָׂאָר בְּנֵי אָדָם : **וּשְׁתֵּי עֵינָיו לְמִטָּה**. מִן הַמְּקוֹם שֶׁנִּהְיָגִים לְהִיּוֹת : **עֵינוּ**
אַחַת לְמַעְלָה. מִן הַמְּקוֹם הַנִּהְיָג : **וְעֵינוּ אַחַת לְמִטָּה**. מִן הַמְּקוֹם הַנִּהְיָג :
רוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. שֶׁעֵינָיו עוֹמְדוֹת בְּמְקוֹמָן הִרְאוּ
 אֲבָל עֵינוּ אַחַת רוֹאֶה לְמַעְלָה וְעֵינוּ אַחַת לְמִטָּה, חֶדֶר לְמִטָּה וְעֲלִיָּה
 לְמַעְלָה. וְכָל מִי שֶׁהוּא מְעֻנֵת הִרְאוֹת עוֹשֶׂה כּוֹן, שֶׁמִּדְּבַר עִם חֲבֵרוֹ וְנִרְאָה
 כְּאֵלוֹ מִבֵּית בְּפָנֵי אָדָם אַחֵר : **סָכִי שָׁמֶשׁ**. כְּשֶׁרוֹצֵה לְהַבִּיט אֶל הַשָּׁמֶשׁ
 מְעַמֵץ עֵינָיו וְסוֹגֵר עֲפַעְפֵּיו : **זוֹגְדוּס**. זוּג שְׁנַיִם. דוּס בְּלִשׁוֹן רוּמֵי שְׁנַיִם.
 כְּלוּמַר, הַזוּג שֶׁל עֵינַיִם אוֹ שֶׁל גְּבִינֵי הָעֵין שֶׁדִּרְכָם לְהִיּוֹת שְׁוִין חֲלוּק לְשְׁנֵי
 עֵינַיִם. כְּגוֹן עֵינוּ אַחַת שְׁחִרְהָ וְאַחַת כְּעֵין הַתְּכַלֵּת. בְּאַחַת מְגַבּוֹת עֵינָיו
 שֶׁעַר מְרַבָּה וּבְאַחַת מְעֻט. וְכֵן בְּכָל שָׂאָר זוּגוֹת שֶׁל אַבְרָם כָּל זוּגָא דְלֹא
 שְׁוִי לְהַדְדִי, זְגָדוּס קָרִי לִיה : **צִירָן**. שֶׁעֵינָיו זוּלְגוֹת, דוּלְפּוֹת וְיוֹרְדוֹת תָּמִיד
 דְּמַעָּה : **שְׁנַשְׂרוּ רִיסֵי עֵינָיו**. שֶׁנִּפְל שֶׁעַר שֶׁבַע עֲפַעְפֵּיו : **מִפְּנֵי מַרְאִית הָעֵין**.
 אֲבָל מוּם גָּמוּר לֹא הוּי. וְהֵי מְלִי כְּשֶׁנִּשְׂאָר בְּעַפְעַפֵּי רִשָּׁם שֶׁעַר, אֲבָל אִם
 לֹא נִשְׂאָר רִשָּׁם לְשֶׁעַר כָּל עֶקֶר, הִרִי זֶה מוּם גָּמוּר. וְכֵן אֵי נְפִישֵׁי שֶׁעֲרֵי
{יא} בְּרִיסֵי הָעֵין, הוּי מוּם גָּמוּר. וְשִׁלְשָׁה דִּינֵי חֲלוּקִים יֵשׁ בְּמוּמֵי אָדָם.
 הַמוּמִין הַשְּׁוִין בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה, כֹּהֵן שֶׁעֵבֵר וְעֵבֵד בְּהֵן לּוֹקָה וְעַבְדוּתוֹ
 מְחַלְלֵת. וְהַמוּמִין הַיִּתְרִים בְּאָדָם וְאֵינָן בְּבַהֲמָה, לּוֹקָה אִם עֵבֵד **{יב}** וְאֵין
 עַבְדוּתוֹ מְחַלְלֵת. וְהַמוּמִין שֶׁהוּן מִפְּנֵי מַרְאִית הָעֵין, אִם עֵבֵר וְעֵבֵד אֵינוּ
 לּוֹקָה, וְאֵין צָרִיךְ לומר שֶׁאֵין עַבְדוּתוֹ מְחַלְלֵת : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{ח}** **איזהו כו'.** וּלְשׁוֹן חֲרוּם מְלִשׁוֹן **{ניקרא כז}** כָּל חֲרָם אֲשֶׁר יִחָרֵם,
 וְהַחֲרָמֵתִי עֲרִיחָם, עֵנָן חֲרָבָן. וְיִקְרָא חֲרוּם כִּי הַחֲטָם הַדֶּרֶת פָּנִים, כְּמוֹ
 שֶׁאָמְרוּ אֵין מְעִידִין אֶלָּא עַל פְּרָצוּף פָּנִים עִם הַחֲטָם. וְאֲשֶׁר אֵין חֲטָמוֹ כְּתָאָר
 בְּנֵי אָדָם צוֹרְתוֹ חֲרָבָה. הַרְמַב"ם : **{ט}** **למעלה כו'.** דְּתַנּוּ רַבָּנָן, בְּעֵינוּ, כָּל מָה
 שֶׁבְּעֵינוּ, מִכָּאֵן אָמְרוּ שְׁתֵּי עֵינָיו כּו' : **{י}** **מפני כו'.** אֲנַשְׂרוּ רִיסֵי עֵינָיו קֵאֵי.

רש"י: [יא] וְדוּחַק זֶה לָזֶה. הַרְמַב"ם: [יב] כָּד כָּתַב הַרְמַב"ם בְּהַדְיָא דְלוֹקָה. אָבֵל רִשְׁיִי כָּתַב עוֹבֵר בְּעֵשָׂה, דְּהִכִּי מְשַׁמֵּעַ, הַשְּׁוֹה בְּזָרַע אֶהְרֹן וְאִין בּוֹ מוֹס הָיִי כְהֵן וְיַעֲבֵד, שְׂאִינוּ שְׁוֹה לֹא יַעֲבֵד. וְלֹאוּ הִבָּא מְכַלְל עֵשָׂה עֵשָׂה. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החרום פסול איזהו חרום הכוחל שתי עיניו כו': חרום הוא שגובה חוטמו שפל מאד: ומה שאמר שתי עיניו למעלן ולמטה הוא שיהא שתי עיניו בפניו למעלה מן הראוי או למטה מן הראוי (ע"ד) שיהיו שניהם במקום הראוי אלא שרואה את החדר ואת העלייה כולן כא' והוא המעוות והוא מ"ש שמדבר עם חבירו ואחר אומר שרואהו וזהו ענין המעוות: וסכי שמש כבר אמרו שהן שונאי השמש ר"ל שונאי השמש והירת והכוונה בזה שבשעה שרוצה להביט אל השמש או לירח או לדברים המאירים מאמץ ומקבץ עפעפי עיניו ומקטין אותן ולא יארע זה אלא למי שנתרחבה בבת עינו וידוע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העינים והאזנים וגבות העינים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שנוי באיזה דבר שיהא אותו שנוי כגון שיהא בגב עינו אחת שער הרבה מאד ובשני מעט מזעיר או שיהא הא' מהם שחור והשני לבן או עינו האחת שתורה והשני כעין התכלת או עינו אחת גדולה והשני קטנה או אחת משני עפעפיו לבן והשני שחור וכן בשאר האברים שהן זוגות ושאר השנויין הרי האיש ההוא בעל מוס: זוגדס ויקרא זגדס ענינו בעל שנוי בשני הדברים שאין ראויין שיהא בהן שנוי וצירן מי שענינו דומעות או שנוזלים קצת ענינו תמיד והוא מה שאמר בפירוש השם הזה דמעות זולפות. ושנשרו ריסי עיניו הוא מי שנפלו שער עפעפיו ועל זה אמר שהוא פסול מפני מראית העין כשישאר מן השער שום דבר לצד עיקרו אבל אם לא נשאר רושם לשער כל עיקר או שער העפעפים הרבה מאד ודוחק זה לזה הרי אלו שני מומים גדולים וכן אמרו בברייתא הלופן והתימר ואמרו בגמרא דלופן דנפיש זיפי תימר שתמו זיפיה וזיפי הם ריסי העין וההפרש שיש בין המומין שכוללים האדם והבהמה ובין המומין המיוחדים לאדם והמומין שנאסר להם משום מראית העין הוא זה שכל מי שיש בו מהמומין הכוללין אדם ובהמה אם עבר חלל עבודתו ומי שיש בו מוס מן המיוחדים לאדם לא חלל עבודתו אבל הוא לוקה ומי שהוא פסול מפני מראית העין לא חלל ואינו לוקה ואפי' עבר ועבד: (רמב"ם)

פרק ז - משנה ד

עיניו [יג] גדולות כְּשֶׁל יַעֲקֹב, או קטנות כְּשֶׁל אֶזְרָא,

גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו, חטמו גדול מאבריו או קטן מאבריו, הצמם, והצמיע. איזה הוא צמיע, שאזניו קטנות [יד]. והצמם, שאזניו דומות לספוג:

ר"ע מברטנורה גופו גדול מאבריו. שיעור גופו גדול מן הראוי לפי שיעור שאר אבריו כגון ידיו ורגליו ושוקיו: חטמו גדול. שיעור החטם כשיעור אצבע קטנה של ידו. ואם היה ארוך מכן או קצר מכן, הרי זה מום: דומות לספוג. שפוצות וסתומות [טו]: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יג] עיניו כו'. אף על גב דבבהמה לא הוה מומא בשתייהן שוות, כמו שכתוב לעיל פרק ו' משנה י', הקא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן מפסיל אף בשתייהן שוין. גמרא: [יד] קטנות. אף על פי ששתייהן קטנות. דומיא דעיניו. וזה לשון הרמב"ם, מי ששתי אזניו קטנות הרבה ומי ששתי אזניו נפוחות דומות לספוג. הרמב"ם: [טו] רש"י. שהספוג צמר היס כו' כששואבת מים היא מתנפחת ונקביה מתרחבים, וכשכובשין אותה ומוציאין ממנה מה ששאבה היא מתקצרת ונכוצת וכל נקביה נעשים צרים. ואם כן דומה לכשהיא ריקנית. ולהרמב"ם שכתבתי בסמוך, דומה לכשהיא מלאה, דהשתא הוי כמו הפך מאזניו קטנות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז כו': העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו קצתם אל קצתם ושיעור חוטמו אמרו שהוא כשיעור אצבע קטן שבידו לפי שחוטמו השוה באבריו הוא כאורך אצבע קטנה של יד ואם היה ארוך מכן או קצר מכן הרי זה מום וכבר נתבאר בספרא שאם נעשה בחוטם חטוטרות או שום עוות או השמטת קצהו שהוא מום: וספוג צמר היס והוא הידוע בסוג וכבר פירשנו זה פעמים: (רמב"ם)

פרק ז - משנה ה

שפתו העליונה עודפת על התחתונה,

והתחתונה עודפת על העליונה **{זט}**, הרי זה מום. וּשְׁנֵטְלוּ שְׁנָיו, פָּסוּל, מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעַיִן. דְּדָיו שׁוֹכְבִים כְּשֶׁל אִשָּׁה, כְּרִסוֹ צָבָה, טְבוּרוֹ יוֹצֵא **{זי}**, נִכְפָּה אֶפְלוֹ אַחַת לְיָמִים, רוּחַ קְצָרִית בָּאָה עָלָיו, הַמְאֲשֶׁכֶן, וּבַעַל גָּבֵר. אֵין לוֹ בִּיצִים, אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בִּיצָה אַחַת **{יח}**, זֶהוּ מְרוּחַ אֲשֶׁדֶּה הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר, כֹּל שְׁנִמְרוֹחוֹ אֲשֶׁכִּיו **{יט}**. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כֹּל שְׁרוּחַ בְּאֲשֶׁכִּיו **{כא}**. רַבִּי חֲנִינְא בֶן אֲנִטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כֹּל שְׁמֵרֵאִיו חֲשׁוֹכִין **{כב}** :

ר"ע מברטנורה דדיו שוכבים. גדולים עד שֵׁנֵרֵאִים שׁוֹכְבִים כְּדָדִי אִשָּׁה: **נכפה.** נוֹפֵל מִחֲמַת חֲלִי: **אֶפְלוֹ אַחַת לְיָמִים.** שְׁאִינוֹ נוֹפֵל תְּדִיר אֶלָּא פֶּעַם אַחַת לְזָמַן מְרַבָּה: **רוּחַ קְצָרִית.** שְׁרוּחוֹ קְצָרָה מִחֲמַת **[מרה]** הַשְּׁחִרָה הַגּוֹבֶרֶת עָלָיו לִפְרָקִים וְנִשְׁאֵר בְּלֹא הַרְגֵשׁ: **הַמְאֲשֶׁכֶן.** שְׁכִיס שֶׁל בִּיצִים שְׁלוֹ אֶרֶדְ עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְאַרְכּוּבָה. בֵּין שֶׁהוּא נִפְוִחַ מִחֲמַת רוּחַ אוֹ מִחֲמַת לְחָה: **וּבַעַל גָּבֵר.** בַּעַל אֶבֶר. שְׁנֵטְאֶרְדֶּה הַגִּיד שְׁלוֹ וְנִעֲשֶׂה גְדוֹל עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְאַרְכּוּבּוֹתָיו: **שְׁנִמְרוֹחוֹ אֲשֶׁכִּיו.** שְׁנִמּוֹחוֹ בִּיצִיו **{כ}**: **שְׁרוּחַ בְּאֲשֶׁכִּיו.** וְעַל יָדֵי כֵן בִּיצִיו נִפּוּחִים: **שְׁמֵרֵאִיו חֲשׁוֹכִין.** שֶׁהוּא שָׁחַר. וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ שָׁחַר כְּכוֹשֵׁי. וְלִשׁוֹן מְרוּחַ אֲשֶׁדֶּה, מְרָאָה חֲשָׁד, וְלֹא בְּבִיצִים מְשִׁתְּעֵי קָרָא. וּבַעֲקֶר הַדִּין לֹא פְּלִיגִי, שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם מוֹדָה בְּמוֹם שְׁמוֹנָה חֲבֵרוֹ דִּהְוִי מוּם. וְלֹא נִחְלְקוּ אֶלָּא בְּפִרוּשׁוֹ שֶׁל מְקָרָא, וּמִשְׁמַעוֹת דּוֹרְשִׁין אֵיכָא בִּינֵיהּוּ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {זט} שפתו כו'. וְאֶפְלוֹ אֵין בָּהּ עֵצֶם. מֵה שְׁאִין כֵּן בְּבִהְמָה. מִשׁוּם דִּהְוִי שְׁאִינוֹ שְׁוָה כּו': **{זי} יוצא.** רַב בְּנֵי אָדָם מְקוּם טְבוּרָם דּוֹמָה לְגִמְא בְּשִׁטַּח הַגּוּף. וְיֵשׁ מֵהֶן שְׁטְבוּרָן בּוֹלֵט עַל שִׁטַּח הַגּוּף דּוֹמָה לְיִבְלָת: **{יח} אין כו'.** לֹא זְכָרָם הִנָּה מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִיַּחְדִּים בְּאָדָם, לְפִי שֶׁכָּבֵר זְכָר שֶׁהֵם גַּם כֵּן מוּמִי בִּהְמָה. אֲמַנָּם זְכָרָם לְהוֹדִיעַדָּה שְׁאֵלוֹ הַמוּמִין הֵם הַנִּקְרָאִים בַּתּוֹרָה מְרוּחַ אֲשֶׁדֶּה. הַרְמַב"ם: **{יט} רבי ישמעאל אומר כו'.** דָּאֵי כְּתָנָא קָמָא הָוָה לִיהַ לְכַתֵּב חֲסַר אֲשֶׁדֶּה. גְּמָרָא: **{כ} מְשִׁמַּע שְׁתֵּי בִיצִיו.** וְכַדָּאֵמַר אֲשֶׁכִּיו לִשׁוֹן רַבִּים. וְהָא דְכַתֵּב קָרָא מְרוּחַ אֲשֶׁדֶּה לִשׁוֹן יַחִיד, פְּרוּשׁ שְׁאִין לוֹ שׁוּם אֲשֶׁדֶּה. וְלֹא דְמִי לֵאֵין לוֹ אֶלָּא בִּיצָה אַחַת כּו', דְּשִׁאֲנֵי הֵתָם שְׁנַבְרָא מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ חֲסַר בִּיצָה אַחַת. כֶּסֶף מְשִׁנָּה: **{כא} רבי עקיבא אומר כו'.** גְּמָרָא, דָּאֵי כְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל מִמְרוּחַ אֲשֶׁדֶּה מְבַעֵי לִיהַ. פֶּרֶשׁ רִש"י, דִּהָא מ"ם דְּמְרוּחַ מְשִׁמַּשֵּׁת הִיא: **{כב} רבי חנינא כו'.** גְּמָרָא, דָּאֵי כְּרַבִּי עֲקִיבָא רוּחַ אֲשֶׁדֶּה מְבַעֵי לִיהַ. אֶלָּא

שְׁמֵרָאֵיו חֲשׂוּכִין, וְקִסְבֵּר גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין וְדוֹרְשִׁין. פֶּרֶשׁ רִשְׁיִי, גּוֹרְעִין חִיִּית מִמְרוֹחַ, וְאֶלֶּיךָ מֵאֲשֶׁךְ, וּמוֹסִיף זֶה בְּמָקוֹם זֶה וְהָיָה מִרְאוֹ חֲשָׁךְ : (עֵינֵי תוֹיִיט).

רמב"ם שפתו העליונה עודפת על התחתונה כו' : דדיו שוכבין כשל אשה כרסו צבה טבורו יוצא כו' : אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת זהו כו' : כריסו צבה שבטנו גדולה עד שהיא בולטת ורוב בני אדם מקום טבורם דומה לגומא בשטח הגוף ויש מהן שטבורן בולט על שטח הגוף דומה ליבלת וזה שנקרא טבורם יוצא הוא מום : נכפה ידוע ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע : ורוח קצרית מקרה מחמת מרה השחורה כגון הנקראים בלשון ערב ממלבנין ואמדמין שגברה עליהן המרה השחורה כל כך עד שנפסדו פעולות הגוף וכחותיו : ומאושכן הוא מי שכיס הבצים שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו ואין הפרש בין שיהיה מלא רוח או ליחה להיות מרוח אשך או שיהיה הכיס ארוך מדולדל ואין בו רוח ולא מורסא הכל מום : ובעל גבר על משקל ארץ ולפעמים קורא גבר על משקל גובל [ב] גבר על משקל גבל כדכתיב זקני גבל [יחזקאל כז ט] והוא מי שהאבר שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו וזה חולי מתחלואי האבר וכבר הזהירו עליו הרופאים וזכר אותו : ומה שאמר בכאן אין לו ביצים או אין לו אלא אחת אין אומרים כן על דעת שאלו המומין הן הנקראים בתורה מרוח אשך אלא שנחלקו אלו התנאים על איזה האלו המומים הוא שאמרה עליו התורה מרוח אשך : ומראיו חשוכים ר"ל השחור ואע"פ שאינו שחור בתכלית : (רמב"ם)

פרק ז - משנה ו

הַמְּקִישׁ בְּקִרְסָלָיו, וּבְאַרְכוּבוֹתָיו, וּבְעַל פִּיקָה, וְהַעֲקָל. אֵיזָהוּ עֲקָל, כֹּל שֶׁמְקִיף פְּרִסוֹתָיו וְאֵין אַרְכוּבוֹתָיו נוֹשְׁקוֹת זֶה לָזֶה. פִּיקָה יוֹצֵאָה מְגוֹדְלוֹ, עֲקָבוֹ יוֹצֵא לְאַחוֹרָיו, פְּרִסָתוֹ רְחֵבָה כְּשֶׁל אֵיזֶה. אֶצְבְּעוֹתָיו **{כה}** מְרַכְּבוֹת זֶה עַל זֶה, אוֹ קְלוֹטוֹת **{למעלה}** עַד הַפֶּרֶק **{כו}**, כְּשֶׁר. לְמִטָּה מִן הַפֶּרֶק וְחֲתָכָה, כְּשֶׁר. הֵיטָהּ בּוֹ יִתְּרֵת וְחֲתָכָה,

אִם יֵשׁ בָּהּ עֵצֶם, פָּסוּל. וְאִם לֹא, כָּשֶׁר. יִתֵּר
 בְּיָדוֹ וּבְרִגְלָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע {כח}, רַבִּי
 יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר, וְחַכְמֵי פוּסְלִים. הַשּׁוֹלֵט
 בְּשֵׁתֵי יָדָיו, רַבִּי פוּסֵל, וְחַכְמֵי מְכַשֵּׁרִים.
 הַכּוֹשֵׁי {כט}, וְהַגִּיחֹר, וְהַלְבָּקוֹ, וְהַקֶּפֶת, וְהַנֶּנֶס,
 וְהַחֶרֶשׁ, וְהַשּׁוֹטָה, וְהַשְּׂכּוֹר, וּבְעֵלֵי נִגְעִים
 טְהוֹרִין, פָּסוּלִין בְּאָדָם, וְכֹשְׁרִין בַּבְּהֵמָה {לא}.
 רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שׁוֹטָה בַּבְּהֵמָה
 אֵינָה מִן הַמְּבַחֵר, רַבִּי אֶלְיעָזֵר אוֹמֵר, אֵף בְּעֵלֵי
 דְלָדוּלִין, פָּסוּלִין בְּאָדָם, וְכֹשְׁרִין בַּבְּהֵמָה :

ר"ע מברטנורה המקיש בקרסליו. שְׁאֲרֵכְבוֹתָיו עֲקֻמוֹת לְחוּץ וְקִרְסָלָיו
 לְפָנִים וְנוֹקְשִׁים זֶה בְּזֶה כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ. וּמְקִישׁ בְּאֲרֵכְבוֹתָיו הוּא אֶפְכָא,
 שְׂרָגְלָיו עֲקָמִים כְּלָפֵי חוּץ וּמְרַחֲקִים זֶה מִזֶּה עַד שְׁאֲרֵכְבוֹתָיו לְמַעַלָּה
 [הַעֲקָמוֹת] כְּלָפֵי פָּנִים נּוֹקְשׁוֹת זֶה בְּזֶה : **בַּעַל הַפִּיקוּן וְהַעֲקָל.** וְקֹא פְרִישׁ עֲקָל
 בְּרִישָׁא {כג} : **כָּל שֶׁהוּא מְקִיף פְּרִסוֹתָיו.** כְּשִׁיוֹשֵׁב וּמְקַרֵּב פְּרִסוֹת רִגְלָיו זֶה
 לְזֶה : **וְאִין אֲרֵכְבוֹתָיו.** נּוֹגְעוֹת זֶה לְזֶה. שְׁעֲקָמוֹת כְּלָפֵי חוּץ. וּבַעַל הַפִּיקוּן
 הוּא שְׁפִיקָה יוֹצֵא מְגוּדְלוֹ, חֲתִיכַת בְּשֶׁר עֲגָלָה כְּפִיקָה יוֹצֵאָה מְגוּדְלָה שֶׁל
 יָדוֹ אוֹ מְגוּדְלָה שֶׁל רִגְלוֹ : **עֲקָבוֹ יוֹצֵא מְאֹחֲרָיו.** כְּגוֹן שְׁשׂוּקוֹ עוֹמֵד בְּאֲמֻצֵּעַ
 רִגְלוֹ, שְׁחֲצֵי הָרֶגֶל לְפָנִים וְחֲצֵי רֶגֶל לְאַחֹר : **רְחִבּוֹת כְּשֶׁל אֹז.** שְׁקִלוֹשׁוֹת
 הֵן כְּשֶׁל אֹז וְאִין אֲרֵכְפֵן יוֹתֵר עַל רְחִבּוֹן {כד} : **קְלוּטוֹת.** מְדַבְּקוֹת זֶה בְּזֶה :
עַד הַפְּרָק. הַאֲמֻצְעֵי שֶׁל אֲצַבְעוֹת : **לְמִטָּה מִן הַפְּרָק.** דְּהֵינּוּ לְצַד הַצֶּפֶרֶן
 שְׁמַחְבְּרִים כָּלֶן : **וְחֲתִכָּה.** שִׁיּהִיו מְחַלְקִים, כְּשֶׁר : **הֵיטָה בּוֹ יִתְרָה.** אֲצַבְע
 יִתְרָת : **אִם יֵשׁ בָּהּ עֵצֶם פָּסוּל.** דְּהוּאֵיל וְחֲתִכָּה {כו} הָרִי הוּא מְחַסֵּר אֶבֶר
 שְׁנַמְצָא בּוֹ : **שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע.** כְּלוּמַר אֶפְלוֹ הֵיוּ אֲצַבְעוֹת יָדָיו
 וְאֲצַבְעוֹת רִגְלָיו שְׁוִין, שְׁבִכְל יָד וּבִכְל רֶגֶל יֵשׁ שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ, אֶפְלוֹ הֵכִי חַכְמֵי
 פּוּסְלִים. וְכָל שְׂכָן אִם הָיָה בְּיָדוֹ אַחַת חֲמֵשׁ וּבְיָדוֹ אַחַת שֵׁשׁ, דְּהוּי מוּם
 טָפִי. וְהִלְכָה כְּחַכְמֵי : **הַשּׁוֹלֵט בְּשֵׁתֵי יָדָיו רַבִּי פוּסֵל.** דְּסַבֵּר כְּחִישׁוֹתָא
 אֲתִילִידָא בֵּיה בְּיָמִין : **וְחַכְמֵי מְכַשֵּׁרִין.** סַבְרֵי בְּרִיאוֹתָא הִיא
 דְּאֲתִילִידָא לֵיה בְּשִׂמְאַל. וְהִלְכָה כְּחַכְמֵי : **הַכּוֹשֵׁי.** שְׂחַר : **הַגִּיחֹר.** אָדָם
 כְּאַרְגָּמֹן : **הַלְבָּקוֹ.** לֶבֶן בְּיוֹתֵר : **וְהַקֶּפֶת.** אֲרֶךְ וְדַק, שְׂאִינוּ עַב לְפִי אֲרֶכֶף.
 וְהוּא מְכַעֵר וּמְגַנֵּה {ל} : **וְהַשְּׂכּוֹר.** וְלֹא מֵיִין, הוּא דְחֲשִׁיב כְּבַעַל מוּם מִן
 הַמוּמִים הַיִּתְרִים בְּאָדָם, שְׂאִם עֶבֶד לוֹקָה וְאִין עֲבוּדְתוֹ מְחַלְלָת. אֲבָל
 הַשְּׂכּוֹר מֵיִין וְשִׂכָר, אִם עֶבֶד חֵלֶל. דְּבִפְרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן כְּתִיב (ויקרא י)
 וְלֹהֵבֵדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל. וְשְׂכּוֹר דְּמִתְנִיתִין אֵינּוּ אֵלָא שְׁשֵׁתָה חֵלֵב
 הַרְבֵּה, אוֹ רַב דְּבִשׁ, אוֹ אֲכַל דְּבִלָּה קַעֲלִית, וְנִתְבַּלְבְּלָה דְּעֵתוֹ. שְׂאֵלוֹ

חשובים כְּבַעְלֵי מוֹמִים וְאִין מְחַלְלִים עֲבוּדָה: וּבַעְלֵי נֹגְעִים טְהוּרִים. כְּגוֹן בְּהֵק וְכֵלּוּ הַפֶּזֶד לָבוֹן. דְּאֵי מִנְגְּעִים טְמֵאִים לֹא צָרִיד לְמִימַר, דְּאֶפְלוּ אֶפְנִיסַת עֲזָרָה חֵיב כְּרַת: דְּלְדוּלִין. כְּמִין חֲתִיכוֹת בְּשֵׁר יוֹצְאוֹת תְּלוּיוֹת בְּהוֹן. וְהִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּוֹ יַעֲקֹב: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט **[כג]** אָבֵל לְהֶרְמַבִּ"ם לֹא פִרַשׁ בְּמִתְנִיתִין אֶלָּא עֵקֶל בְּלֶבֶד. דְּפִיקָה יוֹצְאָה מְגוּדְלוֹ לֹא הָוִי פְרוּשׁ דְּבַעַל פִּיקָה. וּמְפָרֵשׁ בַּעַל פִּיקָה הוּא שְׁתֵּהָא עֵקְבוּ מֵאַחַר רִגְלֵיו בּוֹלְטַת וְיוֹצְאַת יוֹתֵר מִן הָרְאוּי: **[כד]** בְּגִמְרָא, לֹא תִימָא דְטֶרְפָּא וְלֹא סְדִיקָה, אֶלָּא כִּיּוֹן דְטֶרְפָּא אָף עַל גַּב דְסְדִיקָה. פִּרַשׁ רַשִׁי טֶרְפָּא קְלוּשָׁה. וְהָעֵרוּד: פִּרַשׁ רְחֻבָה וּמְשֻׁנָּה: **[כה]** אֶצְבָּעוֹתָיו. בְּיָדָיו וּבְרִגְלָיו. הֶרְמַבִּ"ם: **[כו]** הַפֶּרֶק. פֶּרֶק רֵאשׁוֹן הַסְמוּד: לְכַף הַיָּד. הֶרְמַבִּ"ם: **[כז]** וְתִימָה, דְלִקְמֵן מְפָרֵשׁ הַר"ב כֹּל שְׁפָן אִם הָיָה בְיָדוֹ אַחַת חֲמֵשׁ וּבְיָדוֹ אַחַת שֵׁשׁ דְּהָוִי מוּם כּוֹי, וְהָאִידָּ תְלֵי טַעֲמָא הָכָא בְּהוֹאִיל וְחֲתִכָּה כּוֹי. וְהֶרְמַבִּ"ם כְּתַב, אִם חֲתַדְּ אֶת הַיְתֵרָה כְּשֵׁר, וְאִם הָיָה בָּהּ עֶצֶם אֶפְלוּ חֲתִכָּה פְסוּל. וְלְדַבְרֵיו פְרוּשׁ וְחֲתִכָּה כְּלוּמַר אֶפְלוּ חֲתִכָּה: **[כח]** עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע. לִישְׁנָא דְקָרָא נְקֻט. רַשִׁי. וּבְגִמְרָא עֲבִיד צְרִיכוֹתָא אֶקְרָא: **[כט]** הַכּוּשִׁי. לְפָרוּשׁ הַר"ב לְעִיל שְׁמַרְאֵיו חֲשׂוּכִים שְׁחַר וְאִינוּ כְּכּוּשִׁי, וְכֵן נִרְאָה שְׁפָרֵשׁ הֶרְמַבִּ"ם, קֶשֶׁה כּוּשִׁי לְמָה לִי, דְכֹל שְׁפָן הוּא. וְרַשִׁי פִרַשׁ הַתֵּם שְׁחַר כְּכּוּשִׁי. וּבְגִמְרָא רַבִּי חֲנִינָא בְּוֹ אֲנִטִּיגְנוֹס לֹא תִנִּי כּוּשִׁי: **[ל]** וְהִשְׁמַר שְׁמָא תַעֲלָה עַל דְּעֵתְדָּ שְׁאֵלוּ הַשְּׁמוֹת נֶאמְרוּ עַל הַגּוֹנִים, לְפִי שְׁאִינָן אֶלָּא שְׁמוֹת לְבַנֵּי אָדָם שְׁיֵשׁ בְּהוֹן אֵלוּ הַגּוֹנִים. הֶרְמַבִּ"ם: **[לא]** פְסוּלִין כּוֹי. אָף עַל גַּב דְּכַבֵּר תִּנִּי יְתֵר עֲלֵיהוֹן בְּאָדָם כּוֹי, מְשׁוּם דְּבִתּוֹרַת כְּהֵנִים רְצוּ לְמִילָף בְּקַל וְחִמְרָא אָדָם מְבַהֲמָה עַד דְּמַרְבִּי לִיהַּ מְקָרָא, לְהַכִּי קְאָמַר אָף עַל גַּב דְּכִשְׂרִין בְּבַהֲמָה פְסוּלִין בְּאָדָם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המקיש בקרסוליו ובארכבבותיו ובעל פיקה כו': הכושי והגיחור והלבקן והקפח והננס והחרש כו': מקיש קרסוליו אחת בחברתה בשעת הליכתו וכן מקיש בארכבבותיו ובעל פיקה הוא שתהא עקבו מאחר רגליו בולטת ויצאת יותר מן הראוי: ועיקל הוא מי ששוקיו כפופין כקשת ושיעור כפיפה זו זכרנו כבר שהוא עד שהנותן רגליו זו בצד זו לא יתחברו ארכבותיו: ופיקה יוצא מגודלו שיהא בולט מבוהן היד והרגל שום דבר או שיתעקם ג"כ והבוהן בשעת הנחתו קלוטות עד הפרק מדובקות עד שיהיו ב' האצבעות כאצבע א' ואמר ואפ"י יהיו שש ושש בידיו ושש ושש ברגליו שלא ישתנה אבר מן הדומה לו הרי הוא מום אצל החכמים ואפ"י היה גם באחת באלו הד' אברים שש בלבד והנשאר חמש חמש אינו מום אצל ר"י. כושי שחור: גיחור אדום. הלבקן לבן בתכלית הלובן לפי שכמו שבשחור מום כן האדום כארגמן או הלבן כחלב מום וכן באר הגמרא והשמר שמא תעלה בדעתך שאלו השמות נאמרו על הגוונים לפי שאינן אלא שמות לבני אדם שיש בהן אלו הגוונים: וקפח הוא הארוך הרבה עד שמואסים בני אדם ארכו: וננס הקצר: ובעלי הדלדולין הן שמתדלדלן מגופן עורות עד שעורותיהם דומין לדיסקיא והלכה כר"א בן יעקב: ומה שאמר שהשכור מכלל המומין המיוחדים המותרים באדם כבר זכרנו שבעלי המומים המיוחדים באדם אינם מותרים לעבודה ולפיכך השכור אינו מותר לעבודה וזהו אמת אבל מי שנשתכר מדברים שמבלבלין המות זולתי מיין והשכר כגון ששתה חלב הרבה או אכל דבש הנקרא בלשון ערב סיכרא"ן ובלע"ז

נושקיאמא"י אינו נדון כדין זה רק כשהוא שתוי יין או שכר הוא מחלל עבודה : (רמב"ם)

פרק ז - משנה ז

אלו כשרין באדם, ופסולין בבהמה, אותו ואת בנו **{לב}**, וטרפה, ויוצא דפן, **{לג}**, ושהמית את האדם). הנושא נשים בעברה, פסול, עד שידיר הנקה. המטמא למתים, פסול, עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים :

ר"ע מברטנורה אותו ואת בנו. אב ובנו כהן עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד. ואין אותו ואת בנו בבהמה קרבין ביום אחד: וטרפה. שנולד בה אחד מסימני טרפות המנויין בפרק אלו טרפות, אינה קרבה על גבי המזבח: ויוצא דפן. שקרעו את אמו והוציאוהו חי. בבהמה, פסולה להקרבה, דכי ילד כתיב, פרט ליוצא דפן. ובכהן המקריב לא מפסיל בהכי: הנושא נשים בעברה. כהן שנשא גרושה וחלה זונה, נזדר ועובד. אף על פי שעדין לא גרש מתר לעבד אחר שנזדר שלא יהנה הוא ממנה והיא ממנו עד שיגרש. והוא שידר על דעת רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה **{לד}**. וליכא למיחש שמה ילך אצל חכם ויאמר דלצדך דבר מצוה הוא שואל שיתירו לו את נדרו, דכיון דקמא לן שהבא להתיר נדרו צריך לפרש על מה נדר, ודאי כי שמע חכם דמשום שהיא גרושה או זונה דאסורה לו נדר לא שרי ליה נדרו: עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למתים. הכא סגי ליה בקבלה, ולא מדרינן ליה כמו גבי נושא נשים בעברה. משום דהתם יצרו תוקפו, הכא גבי טמאה אין יצרו תוקפו, הלכך בקבלה גרידא סגי ליה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לב}** אותו כו'. כגון אהרו ובניו. ודכותיה תיש ובנו אסור. ומתניתין חנניא היא דאמר [חלין דף עה] נוהג אף בזכרים. גמרא: **{לג}** ושהעבדה כו'. לא גרסינן. ואפשר משום הא דברכות [דף לב], אמר רבי יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר [ישעיה א] ידיכם דמים

מֵלֵאוּ. וְכָל שְׂפֵן לְעִבּוּדָהּ, וְהוּא הַדִּין לְמַגְלָה עֲרִיּוֹת. אֶלֶּא דְקָשָׁה לִי דָאֵם כֹּן
לְתַנִּי דְפְסוּלִים בְּאָדָם. וְגַם לֹא רָאִיתִי לְהַרְמֵבִים שְׂפָסְלֹן בְּאָדָם: {לד} מְשׁוּם
דְּמִסְתְּמָא נִיחָא לְהוּ לְהַרְבֵּים. תּוֹסְפוֹת: (עִיקָר תּוּי"ט).

רמב"ם אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו כו': אותו ואת בנו
ר"ל שמותר לכהן ובנו לעבוד בזמן אחד ואינו מותר להקריב אותו ואת בנו:
וטרפה הוא שאירע בו חולי ממית כנקובת המרה והמעים וכיוצא בו מאשר
מצינו באלו טרפות: ומפני מה הצריכו בנשיאת נשים נדר והספיקו בטומאה
כשיקבל בלבד לפי ששם יצרו מתגבר עליו ולפיכך אינו נמנע אלא בנדר וע"מ
שידור על דעת רבים שאין לו הפרה אלא לדבר מצוה כמו שהתבאר בגמרא
ואין אנו חוששין שמא ילך אצל חכם ויאמר לו נדר נדרתי על דעת רבים
אבל דבר מצוה בא לידי ואני רוצה להתיר הנדר מחמתו לפי שהחכם יאמר
לו על איזה דבר נדרת לפי שהעיקר בידינו שצריך לפרוט את הנדר: (רמב"ם)

ח

פרק

א

משנה

-

ח

פרק

יֵשׁ בְּכוֹר לַנִּחְלָה וְאֵינוּ בְּכוֹר לְכֹהֵן, בְּכוֹר לְכֹהֵן
וְאֵינוּ בְּכוֹר לַנִּחְלָה, בְּכוֹר לַנִּחְלָה וְלֹכֹהֵן, יֵשׁ
שְׂאֵינוּ בְּכוֹר לֹא לַנִּחְלָה וְלֹא לְכֹהֵן {א}. אִיזָהוּ
בְּכוֹר לַנִּחְלָה וְאֵינוּ בְּכוֹר לְכֹהֵן, הֵבֵא אַחַר
הַנִּפְלִים שְׂיָצָא רֵאשׁוֹ חִי, וּבֶן תְּשֻׁעָה שְׂיָצָא

ראשו מת, והמפלת כמין בהמה תיה ועוף,
דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, עד שיהא
בו מצורת האדם. המפלת סנדל, או שליא,
ושפיר מרקס, והיוצא מחתך, הבא אחריהו,
בכור לנחלה ואינו בכור לכהן ^(ד). מי שלא היו
לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה, עודה שפחה
ונשתחררה, עודה נכרית ונתגירה, משבאת
לישראל ילדה, בכור לנחלה ואינו בכור לכהן
^(ה). רבי יוסי הגלילי אומר, בכור לנחלה
ולכהן, שנאמר ^(שמות יג), פטר כל רחם בבני
ישראל, עד שיפטרו רחם מישראל. מי שהיו
לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, נתגירה
מעברת, נשתחררה מעברת, ילדה היא וכהנת,
היא ולויה, היא ואשה שכבר ילדה, וכן מי
שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת
וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, או בן
שבועה לאחרון, בכור לכהן ואינו בכור לנחלה.
איזהו בכור לנחלה ולכהן, המפלת שפיר מלא
דם, מלא מים, מלא גנינים, המפלת כמין
דגים וחגבים שקצים ורמשים, המפלת יום
ארבעים, הבא אחריהו, בכור לנחלה ולכהן :

ר"ע מברטנורה יש בכור לנחלה. לטל פי שנים : ואינו בכור לכהן. לתת
לכהן פדיונו חמשת סלעים : הבא אחר הנפלים. כגון שהיו תאומים,
אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו לו חדשיו, והנפל שלא כלו
לו חדשיו יצא ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא. זה האחרון בכור
לנחלה, דראשון לא הפסידו ^(ב), ואף על גב דיציאת הראשון חשיבא
לידה מעליא. וטעמא, משום דכתיב ראשית אנו, מי שלב אביו דוה עליו
אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון דלאו בר קימא ^(הוא) דאין לבו
דוה עליו. אבל לענין פטר רחם פטור האי ולד ^[אחרון], דבפטר רחם תלה

רחמנא, והרי הראשון פטר את הרחם: **ובן תשעה מת שיצא ראשו.** והחזירו, ויצא אחיו, הוי בכור לנחלה. דהא ראשון לא חשיב, דאין לבו דוה עליו, ולענגן כהן לאו פטר רחם הוא. אבל יצא ראש בן תשעה חי ואחר כך החזירו ומת, בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: **וכן המפלת בהמה כו'.** למפטר מנחלה לא חשיבי, דאין הלב דוה עליהם, אבל פטר רחם מיהא הוי: **וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם.** לא חשיב פטר רחם, והבא אחריו הוי בכור לכהן. והלכה פתקמים: **סנדל.** חתיכת בשר עשויה כדמות סנדל, ואין לה צורת אברים, ורגילה לבא עם ולד. ולשון סנדל יש מפרשים שנאוי ודל [ג]: **או שליא.** דאין שליא בלא ולד, אלא שנמות, ומיהו פטר רחם הוי: **ושפיר מרקם.** חתיכה של בשר שמרקם בה צורת העבר. ועל שם שעשויה כשפופרת של ביצה קרויה שפיר: **והיוצא מחתך.** שנחתך אבר אבר ובדרך זה יצא כלו. אבל ראש מחתך, לא פטר אם קדם אחיו ויצא קדם יציאת רב אברי המחתך, והוי נמי בכור לכהן: **שכבר ילדה.** דלענגן נחלה דאב כתיב ראשית אנו, ולענגן כהן תלא רחמנא בפטר רחם: **עודה שפחה.** אפלו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו, או נכרית ונתגירה ומשפאת ליד ישראל ילדה, נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לא היו לזה בנים: **רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן.** דבנים הנולדים בנכריותה לא פטרי. ואין הלכה פרבי יוסי הגלילי: **נתגירה מעברת.** ובעלה עמה וילדה. הרי אותו ולד בכור לכהן, דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה, דכיון דהורתו שלא בקדשה לאו בר נחלה הוא, דזרע עובד כוכבים רחמנא אפקריה, דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם: **ילדה היא וכהנת.** בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע אי זה ולד של ישראל: **או היא ולויה.** דלויה נמי בנה פטור מחמש סלעים. כדאמרן בפרק קמא: **או היא ואשה שכבר ילדה.** ואין ידוע איזה בנה: **בכור לכהן.** ובעלה של מבכרת חייב חמש סלעים לכהן, דהא בן זכר יש לו כל היכא דאיתיה: **ולא לנחלה.** דהא לא ידע בריה דמאן הוא: **וכן מי שלא שהתה כו'.** הוא בכור לכהן, והוא יפדה את עצמו. ולא לנחלה, דהא לא ידע מאן גרית. ואפלו כפשוט לא גרית, דהאי מדחי ליה לגבי האי והאי מדחי ליה לגבי האי. ומתניתין דקתני ולא לנחלה, על הבא אחריו קאמר, שהבא אחריו אינו בכור לנחלה, דשמא זה הספק בן האחרון הוא: **מלא גנינים.** מלא גנינים הרבה. פרוש אחר, תולעים, שהשפיר עשוי כלו חתיכות קטנות דקות דומות לתולעים: **דגים וחגבים.** לאו ולד נינהו, דלא נאמרה בהן יצירה כאדם: **יום ארבעים.** משנתעברה, מיא בעלמא נינהו, ואין פאן ולד עד למחרת יום ארבעים. דארבעים יום הוי יצירת הנולד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] יש כו'. אין מאמרו באלו הארבעה חלקים על מי שלא קדמו שום דבר בשום פנים שהוא בכור, לפי שזה דבר מבאר, אבל על מי שהוא בכור ואף על פי שקדמה לו לידה, שאין חוששין לאותה קדימה. הרמב"ם: **[ב] שאפלו נולד הנפל פלו אינו מפקיע את הבא אחריו, שאין לבו דוה עליו.** וכל שכן אם יצא ראשו מת. והאי דנקט ראשו, משום בכור לכהן נקט ליה,

וּבִיצִיאת ראשו הָיָה יְלֹוד וּפּוֹטֵר אֶת אָחִיו מִבְּכוֹר לִפְהֶן. רַשִׁי, וְעֵינַן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {ג} מְשֻׁמֵּעַ דְּלִישׁ מְפָרְשִׁים נְמִי סַנְדֵּל חֲתִיכַת בְּשָׂר. וְלֹא מְשֻׁמֵּעַ כֶּן מְדַבְּרִיו פֶּרֶק קִמָּא דְכֶרְתוֹת מְשֻׁנָּה ג'. וְעֵינַן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {ד} הִבָּא כּו'. תְּנִיָּה מְשׁוּם בְּבֵא דְבִתְרָא דְפְלִיג בְּהַ רַבִּי יוֹסִי: {ה} וְאִינוּ כּו'. דְּאִינוּ פְּטֵר רַחֵם. רַשִׁי: (עֵיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן כו': איזה בכור לנחלה ולכהן המפלת שפיר מלא כו': בכור לנחלה הולד הראשון הנולד לאדם מיהודית ואין אנו קפדים אם ילדה אמו לפניו או לא ילדה שנאמר ראשית אוננו: ובכור לכהן הוא הולד הראשון שתלד האשה ואין קפדים אם נולד לאביו ולד לפניו או לאו שנאמר פטר רחם: ואין מאמרו באלו הארבעה חלקים היוצאים מב' העיקרים האלו על מי שלא קדמו שום דבר בשום פנים שהוא בכור לפי שזה דבר מבואר אבל דבריו של מי שהוא בכור ואע"פ שקדמה לו לידה שאין חוששין לאותה קדימה. ומה שאמר שיצא ראשו חי ר"ל שלא יצא לגמרי עד שמת ואפי' לא כלו לו ט' חדשים. סנדל היא צורה מבשר. ומה שאמר הבא אחריהם ר"ל אחר שיצא ראשו חי בן תשעה ואחר שהיה בו צורת האדם ושאר המנויין אחר כן הודיענו שאם ילדה האשה קודם שנתגיירה ואחר כך ילדה בישראל שהולד השני אינו נקרא פטר רחם אלא אצל ר' יוסי מטעם שזכר. ומה שאמר אח"כ נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת ר"ל כך או שנתגיירה מעוברת וילדה או שנתחררה מעוברת וילדה או אשה שלא ילדה וילדה והיא כהנת או היא לוויה או היא אשה שכבר ילדה: ומה שאמר כהנת ולויה להודיעך שכהנת ולויה אפילו מעוברת מישראל שבנה פטור מחמש סלעים שנאמר פטר רחם בבני ישראל בפטר רחם תלה רחמנא ודע שהלויה המעוברת מעובד כוכבים בנה פטור מה' סלעים שהיא בקדושתה עומדת וכתוב בברייתא לוויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מן המעשר ואוכלת אבל כהנת המעוברת מעובד כוכבים בנה חייב לפי שהיא נתחללה כמו שבארנו במקומות מסדר נשים. ומה שאמר בוולד מי שלא המתינה אחר בעלה ג' חדשים שאינו בכור לנחלה אמת ועוד שאין לו ירושה כל עיקר לפי שאין אנו יודעים לו אב בודאי כמו שבארנו ביי"א מיבמות ולא נתכוין בכאן אלא להבא אחריו ר"ל שהבא אחריו אינו בכור לנחלה לפי שאפשר שאותו המסופק בן האחרון הוא ואין הלכה כרבי יוסי: (רמב"ם)

יוצא דפן והבא אחריו, שניהם אינן בכור לא
לנחלה ולא לכהן. רבי שמעון אומר, הראשון
לנחלה, והשני לחמש סלעים:

ר"ע מברטנורה יוצא דפן והבא אחריו. דרך רחם. כגון שקרעו אשה
שתאומים בבטנה, ולאחר שהוציאו הראשון דרך דפן יצא השני דרך
רחם. אבל להוציא ולד מן האשה דרך דפן ושתתפא האשה ותחזר
ותתעבר ותלד, כתב רמב"ם דאי אפשר **(ו)**: שניהם אינן בכור. ראשון
לא הוי בכור לנחלה, וילדו לו בעינן **(ז)**. ושני נמי לא, ראשית אנו בעינן.
ובכור לכהן ראשון לא הוי, דפטר רחם בעינן. ושני נמי לא הוי בכור
לכהן, דבכור לרחם ואינו בכור לולדות כגון זה שהיה ולד קדם לכו,
אינו בכור: **רבי שמעון אומר הראשון לנחלה**. סבר וילדו אף יוצא דפן
במשמע **(ח)**: והשני לחמש סלעים. סבר בכור לרחם אף על פי שאינו
בכור לולדות הוי בכור. ואין הלכה כרבי שמעון: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(ו)** ונראה עוד מדבריו שבהכרח תמות: **(ז)** דרך לידה. רש"י.
ועין תוספות יום טוב: **(ח)** וסברא תמוהה היא זו, דמסתברא לשון לידה
משמעותו כדרך לידה של כל העולם. ובגמרא, רבי שמעון לטעמיה דאמר
תלד לרבות יוצא דפן. ופרש רש"י, לרבות דהוי לידה מעליא ויושבת עליו
ימי טמאה וטהרה, הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה, דגמרינן
מהתם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינן בכור לא כו': מה שאפשר
להיות בזה שתהא האשה מעוברת משני וולדות ונקרע דופנה ויצא אי מהן
ואח"כ יצא השני כדרך העולם ומתה אחר שיצא השני אבל מה שאומרים
המגידיים שהאשה חיה אחר שקורעים דופנה ומתעברת ויולדת איני יודע לו
טעם והוא ענין זר מאד ואין הלכה כרבן שמעון: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ג

מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים, נותן
חמש סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך

שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָאֵב פְּטוּר. מֵת הָאֵב וְהַבְּנִים
קִיָּמִים, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אִם נָתַנוּ עַד שֶׁלֹּא
חָלְקוּ, נָתַנוּ **[י]**. וְאִם לָאוּ, פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה
אֹמֵר נִתְחַיְבוּ נִכְסִים. זָכַר וּנְקָבָה, אִין כָּאן
לִכְהֵן כְּלוּם :

ר"ע מברטנורה וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים. דאחד מהן בכור:
הָאֵב פְּטוּר. דְּמַצִּי לְמִימַר הַבְּכוֹר מֵת. וּכְשֵׁמֵת הֵבֵן קָדָם שְׁלֹשִׁים אֵינוֹ
חֵיב בְּפִדְיוֹן, וְעַכְשָׁיו שֶׁהַדָּבָר סָפֵק שֶׁמָּא הַבְּכוֹר מֵת וּפְטוּר, שֶׁמָּא זֶה
שֶׁנִּשְׁאַר הוּא הַבְּכוֹר וְחֵיב, הוּי הִפְהֵן מוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ, וְהַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ
עָלָיו הִרְאָהּ. וְהוּא הַדִּין שֶׁהֵבֵן הַנִּשְׁאַר פְּטוּר מִלְּפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּשִׁיחֶיהָ
גְּדוּל **[ט]**: מֵת הָאֵב. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים: וְאִם לָאוּ פְּטוּרִים. דְּסָבַר רַבִּי מֵאִיר
הָאֲחִין שֶׁחָלְקוּ בְּנִכְסֵי אָבִיהֶן דִּין לְקוֹחוֹת יֵשׁ לָהֶן, לְפִי שֶׁאִין בְּרָרָה **[יא]**
לְכָל אֶחָד עַל יִרְשָׁתוֹ, אֶלָּא הָרִי הֵן כָּאֵלוֹ קֵנוּ זֶה מִזֶּה כָּל אֶחָד חָלְקוֹ, וְאֵלוֹ
הַחֲמֵשׁ סְלָעִים הָיָה חוֹב עַל אָבִיהֶן כְּמִלּוֹה עַל פֶּה, וּמִלּוֹה עַל פֶּה אֵינָה
גּוֹבָה מִן הַלְּקוֹחוֹת, הַלְּכָף אִם חָלְקוּ עַד שֶׁלֹּא נָתַנוּ פְּטוּרִים: רַבִּי יְהוּדָה
אֹמֵר נִתְחַיְבוּ הַנִּכְסִים. קִסְבַּר הָאֲחִים שֶׁחָלְקוּ יוֹרְשִׁים הֵן, דִּישׁ בְּרָרָה
לוֹמַר כָּל אֶחָד זָכָה בְּחָלְקוֹ, וּמִלּוֹה עַל פֶּה גּוֹבָה מִן הַיּוֹרְשִׁים. וְהַלְּכָה כְּרַבִּי
יְהוּדָה **[יב]**: זָכַר וּנְקָבָה אִין כָּאן לִכְהֵן כְּלוּם. דְּאָמַר לִיהַּ הַנְּקָבָה יִצְאָה
רִאשׁוֹנָה, וְהַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הִרְאָהּ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[ט]** ונקט האב משום סיפא דבעי למתני מת האב. רש"י: **[י]**
נָתַנוּ. כְּלוּמַר כְּדִין נָתַנוּ. שֶׁהָרִי כָּל שֶׁלֹּא חָלְקוּ הָרִי הַחוֹב עַל הַנִּכְסִים אֵף לְרַבִּי
מֵאִיר, וּמִחֲיָבִים לְתַת: **[יא]** וְתִימָה, דְּרַבִּי מֵאִיר אֵינָה לִיהַּ בְּרָרָה [בדמאי פ"ז
מ"ד]. וַיֵּשׁ לְחַלֵּק בְּבִרְרָה הִכָּא דְּמַתְּנִי בְּפִרוּשׁ כְּגוֹן שְׁנֵי לְגִין שְׁאֵנִי עֲתִיד
לְהַפְרִישׁ. תּוֹסְפּוֹת. וְעַיִן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[יב]** וְכֵן כְּתַב הַרְמְב"ם. וְאִיכָּא
לְמִידָק טוֹבָא, דְּהָא בְּמִשְׁנָה ו' מְפָרֵשׁ דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר מִלּוֹה הַכְּתוּבָה בִּתְוֹרָה
כְּכְתוּבָה בְּשִׁטְר דְּמִיָּא וְטָרִיף מִמְשַׁעְבְּדִי, וְאִם כֵּן אֶפְלוּ סְבִירָא לִיהַּ כְּרַבִּי
מֵאִיר דְּלְקוֹחוֹת הֵן, גְּבִי. וְהַתּוֹסְפּוֹת כְּתַבּוּ דְּטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּהָכָא נְמִי
מְשׁוּם דְּסְבִירָא לִיהַּ כְּכְתוּבָה בְּשִׁטְר דְּמִיָּא. וְעוֹד קִשָּׁה הַלְּכָתָא אֶהְלָכְתָּא
דְּדְּמָאִי [שם] דְּבִדְאֹרִיתָא אִין בְּרָרָה. וְעוֹד קִשָּׁה דְּלְקָמֵן פְּסָקוּ דְּלֹא כְּוִתִּיהַּ.
לְכָף נְרָאָה לִי דְּוֹדָאִי טַעְמִיהַּ דְּרַבִּי יְהוּדָה כְּמוֹ שֶׁכְּתַבּוּ הַתּוֹסְפּוֹת. וּמִיָּהוּ אֲנִי
דְּלֹא קִיָּמָא לֵן הָכִי הָא דְּפָסְקִינֵן הָכָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, לָאוּ מְטַעְמִיהַּ, וְלֹא
מְטַעְמָא שֶׁכְּתַבּוּ הַר"ב וְהַרְמְב"ם, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁכְּתַבּ הַר"שׁ דְּבִטְלָה מִחֲלָקָת
וְלֹא מְטַעַם בְּרָרָה אֶלָּא דְּסְבִירָא מִחֲלָטָת הִיא דִּיתְמִי פְּרָעָא דְּאָבוּהוֹן לְפָרַע
חֹבוֹתֵינוּ. וְעַיִן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מי שלא בכרה אשתו וילדו שני זכרים נותן כו': דף מח שמור שני
השרשים האלו שעליהן נבנות כל ההלכות שנאמרו בענין הזה הא' מהן
שבכור אדם אין חייבין לפדותו אלא לאחר ל' יום שנאמר ופדויו מבן חדש

תפדה וכשימות הוולד קודם ל' יום אינו חייב בפדיון. והעיקר השני דכל זמן שיהא בספק אם זה בכור אם לאו לא נתחייב על אותו המסופק ה' סלעים מפני העיקר שבידינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ומה שאמר מת האב ר"ל שמת האב אחר ל' יום וזה ענין מבואר. וסיבת מחלוקת ר"מ ור' יהודה שדעת ר"מ שהאחין שחלקו לקוחות הן ר"ל שהן כמי שלקח נכסי האב ואלו החמש סלעים דומים למלוה על פה ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות ודעת ר' יהודה האחין שחלקו יורשין הן ומלוה על פה גובה מן היורשין והלכה כר' יהודה: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ד

שְׁתֵּי נָשִׁים שָׁלָא בְּכָרוֹ וַיִּלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים, נוֹתֵן עֶשֶׂר סְלָעִים לַכֹּהֵן. מִת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם {ד}, אִם לָכֹהֵן אֶחָד נָתַן, יַחְזִיר לוֹ חֲמִשׁ סְלָעִים. אִם לְשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתַן, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זְכָר וּנְקֵבָה אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה, נוֹתֵן חֲמִשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. שְׁתֵּי נְקִבּוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקִבּוֹת, אֵין כָּאֵן לַכֹּהֵן כָּלוּם. אַחַת בְּכָרָה וְאַחַת שָׁלָא בְּכָרָה וַיִּלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים. נוֹתֵן חֲמִשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן. מִת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָאֵב פְּטוֹר. מִת הָאֵב וְהַבָּנִים קִיָּמִין, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר {ט}, אִם נָתַנוּ עַד שְׁלָא חָלְקוּ, נִתְּנוּ. וְאִם לָאוּ, פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, נִתְּחִיבוּ נְכָסִים. זְכָר וּנְקֵבָה, אֵין כָּאֵן לַכֹּהֵן כָּלוּם:

ר"ע מברטנורה **שְׁתֵּי נָשִׁים**. שֶׁל אִישׁ אֶחָד, וַיֵּלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים בְּמַחְבּוּא, שֶׁנִּתְעַרְבוּ **{יג}**: **אִם לָכֵן אֶחָד נָתַן**. פְּדִיּוֹן שְׁנֵיהֶם, יַחְזִיר לוֹ הַכֹּהֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים, הוֹאִיל וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְאַיִגְלַאי מִלֶּתֶא דְנִפְל הוּא **{טו}** וְשֶׁלֹּא פְּדִין שְׁקָל: **אֵין יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם**. דְּכָל חַד וְחַד מִדְּחֵי לֵיהּ וְאוֹמֵר הָרִינִי מִחֲזִיק בָּם בְּשִׁבִיל פְּדִיּוֹן הַחַי: **אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה**. יֵלְדוּ הַנְּשִׁים שְׁלוֹ בְּמַחְבּוּא: **נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לָכֵן**. דְּמַמָּה נִפְשָׁךְ חַד הוּי בְּכוֹר, אִם הָאֶחָת יֵלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים הָאֶחָד בְּכוֹר, וְאִם הָאֶחָת יֵלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה, נִמְצָא שֶׁחֲבֵרְתָּהּ יֵלְדָה זָכָר לְבָדוֹ וְהוּא בְּכוֹר, וְאוֹתוֹ שְׁעַם הַנִּקְבָּה פְּטוֹר שְׂמָא נִקְבָּה יִצְאָה רֵאשׁוֹן: **אֵין לָכֵן פְּלוּם**. דְּאִיכָּא לְמִימַר הַנִּקְבּוֹת יִצְאוּ תַחֲלָה וְאֵין כָּאֵן בְּכוֹר: **הָאֵב פְּטוֹר**. דְּמִצִּי לְמִימַר בְּן הַמְּבַקֶּרֶת מֵת: **נִתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חֲלָקוּ כו'**. כְּדַפְרֵשְׁנָא לְעִיל. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **זָכָר וְנִקְבָּה**. יֵשׁ לוֹמַר אוֹתָהּ שֶׁלֹּא בִּפְרָה יֵלְדָה הַנִּקְבָּה וְאֵין כָּאֵן בְּכוֹר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יג}** וְלֹא הֶצְרַךְ לְכַתֵּב כֵּן אֶלָּא מִשּׁוּם סִיפָא, דְּבָהוּ אֶצְטְרִיךְ דְּלֹא בְּרִיר לֹן כו'. בֵּית יוֹסֵף: **{יד}** **שְׁלֹשִׁים יוֹם**. וְיוֹם אֶחָד. כְּדִתְנִן בְּסוּף פֶּרֶק ד' דְּעֶרְכִין, דְּשְׁלֹשִׁים יוֹם דְּבְכוֹר [שְׁלֹשִׁים] וְיוֹם אֶחָד: **{טו}** וְכֵן פֶּרֶשׁ לְקַמֵּן בְּמִשְׁנָה ו'. וְכֵן פֶּרֶשׁ רִש"י. וְהַתּוֹסְפוֹת כְּתִבוּ דְּבַחְנָם פֶּרֶשׁ כֵּן, דְּאֶפְלוּ קִים לֹן בֵּיהּ דְּכָלוּ לֹן חֲדָשִׁיו, בְּבִן חֲדָשׁ תִּלְהַ רַחֲמָנָא: **{טז}** **רַבִּי מֵאִיר כו'**. צָרִיךְ שׁוּם צְרִיכוּתָא אִמְרֵי תַנִּי תוּ פְּלוּגְתָּא זֹו. תוֹסְפוֹת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בָּכְרוּ וַיֵּלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים נוֹתֵן כו': כֹּל הַהִלְכָה הַזֹּאת מִבּוֹאֵר ע"פ שְׁנֵי הָעִקְרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ. וְסַבְתָּ מַחְלוּקַת ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה כְּבָר נֹזְכֵר וְהִלְכָה כְּרִי יְהוּדָה: (רמב"ם)

פֶּרֶק ח - מִשְׁנֵה ה

שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בָּכְרוּ וַיֵּלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים, זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לָכֵן, וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לָכֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם לָכֵן אֶחָד נָתַן, יַחְזִיר לָהֶן חֲמֵשׁ סְלָעִים. אִם לְשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתַנוּ, אֵין

יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זְכוֹר וּנְקָבָה, הָאָבוֹת
פְּטוּרִין, וְהֵבִין חֵיב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ. שְׁתֵּי
נְקָבוֹת וְזָכוֹר אוֹ שְׁנֵי זָכוֹרִים וּשְׁתֵּי נְקָבוֹת, אֵין
כָּאֵן לַכֹּהֵן כָּלוּם :

ר"ע מברטנורה **מת אחד.** מן הוולדות: **יחזיר להם חמש סלעים.** ויחלקו
שני האבות. והגי מלי כשכתב אחד מהן הרשעה לחברו, אבל אם לא
כתב אחד מהן הרשעה לחברו, כי אזיל חד מניהו לגבי כהן דחי ליה
לומר בנדח החי, וכי אזיל אידך דחי ליה לומר בנדח החי: **זכר ונקבה**
האבות פטורים. דכל חד וחד אמר ליה לפהו הנקבה שלי היא: **והבין**
חייב לפדות את עצמו. דמכל מקום בכור הוא: **שתני נקבות וזכר.** יש
לומר האחת ילדה נקבה והאחרת זכר ונקבה והנקבה יצאה תחלה,
הלכך אין כאן לפהו כלום. וכן שני זכרים ושני נקבות: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו כו': מה שאמר אם לכהן
א' נתנו יחזיר להן ה' סלעים ע"מ שיכתוב האחד משניהן לחבירו הרשעה
אבל אם לא עשה כן יכול לומר לכל אחד משניהן בפני עצמו לחבירך אני
חייב לתת הה' סלעים לא לך עד שיתברר שבנדח הוא זה שמת: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ו

אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים,
ויילדו שני זכרים, זה שלא בכרה אשתו, נותן
חמש סלעים לפהו. זכר ונקבה, אין כאן לפהו
כלום. מת הבן בתוך שלשים יום, אף על פי
שנתן לפהו, יחזיר (לו חמש סלעים). לאחר שלשים
יום, אף על פי שלא נתן, יתן. מת ביום
שלשים, כיום שלפניו. רבי עקיבא אומר, אם

נָתַן, לֹא יִטּוֹל. וְאִם לֹא נָתַן, לֹא יִתֵּן. מִתְּהָאב
בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּחִזְקַת שְׁלֹא נִפְדָּה, עַד
שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׁנִפְדָּה. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם,
בְּחִזְקַת שְׁנִפְדָּה, עַד (שְׁיָבִיא רְאִיָּה) **{יח}** שְׁלֹא נִפְדָּה.
הוּא לְפָדוֹת וּבְנוֹ לְפָדוֹת, הוּא קוֹדֵם אֶת בְּנוֹ.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּנוֹ קוֹדֵם, שְׁמִצּוֹתוֹ עַל
אָבִיו, וּמִצּוֹת בְּנוֹ עָלָיו :

ר"ע מברטנורה אחת בכרה ואחת שלא בכרה וכו'. אין כאן לכהן כלום.
דיש לומר המבכרת ילדה הנקבה: **מת הבן בתוך שלשים יום**. אבכורות
נדאין דעלמא קאי: **יחזיר**. דנפל הוה. ולא מתיב בפדיון עד לאחר
שלשים יום: **מת ביום שלשים כיום שלפניו**. ואף על פי שנתן לו יחזיר.
דגמרינן חדש חדש ממדבר, כתיב הקא (במדבר יח) ופדונו מבן חדש תפדה,
וכתיב במדבר (שם ג) פקד כל בכר זכר מבן חדש ומעלה, דמשמע לאחר
שלשים: **רבי עקיבא אומר אם נתן לא יטל**. מספקא ליה לרבי עקיבא
מדאצטריף למכתב ומעלה גבי ערכין, ולא גמרינן ממדבר, הווי להו שני
כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים **{יז}**, הלכך אם נתן לא יטל, ואם
לא נתן לא יתן, דהמוציא מחברו עליו הראיה. והלכה פחכמים: **בחזקת
שלא נפדה**. דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים: **לאחר שלשים
בחזקת שנפדה**. דכהן [הוי מוציא מחברו והורע כחון]: **הוא קודם לבנו**. הכל
מודים כל היכא דלית ליה אלא חמש סלעים הוא קודם את בנו, דמצוה
דידיה עדיף. כי פליגי דאיכא חמש סלעים ממשעבדי וחמש בני חורי,
רבי יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, וחמש
סלעים דידיה דאחיב בהו אבוה אזיל כהן וטריף ממשעבדי, שהרי
שעבודו של כהן קדים. והינו דקאמר שמצותו על אביו, כלומר שמאביו
נשתעבדו הנכסים **{יט}**. ובהני חמש בני חורי פריק לבריה **{כ}** מיד, דאי
יהיב בני חורי משום פדיון דידיה, תו לא מפריק בנו, דשפא **{כא}** שעבוד
הלקוחות קודם ללידת בנו. ורפנן סברי מלוה הכתובה בתורה לאו
ככתובה בשטר דמיא, ואי יהיב בני חורי בשביל בנו תו לא מפריק איהו,
דכהן לא מצי טריף מלקוחות, הלכך מצוה דידיה עדיף. והלכה
פחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יז} או דלמא, כי אין מלמדין לעלמא [דלא משתעי מבכור ודערכין, כמו
אי הוה כתיב חדש במידי אחריןא], אבל לגופיהו [כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי
בבכור הוא משתעין] מלמדין. גמרא: **{יח}** שביא ראייה. ונסח אחר, שיאמרו לו.
וזה לשון רש"י, [עד] שיאמרו לו לבן שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה.
ובאמירה סגי בלא עדות גמורה כו'. ולא שיך פאן עד שביא הכהן ראייה,
דיכול לומר לכהן אחר יהביה אבא. אי נמי לאו בעל דין דידי אה דייהבינא

לְכֹהֵן אַחֵר. וְעֵינֵי תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **{יט}** וְרִשְׁיִי בְּפִרוּשׁ הַמְשָׁנָה כְּתַב, מִצּוֹת פְּדִיתוֹ שֶׁל אֵב זֶה הִיָּתָה עַל אָבִיו שְׁמֵת: **{כ}** וְאִם תֹּאמַר, הֵיכִי טָרִיף מִמְּשַׁעֲבָדֵי בְּמָקוֹם שֵׁשׁ בְּנֵי חוֹרִין, וְאֶפְלוּ כִּי פָּרִיק לְבָרִיָּה מִתַּחֲלָה אֶפְתִּי לִיהַדְרוֹ לְקוֹחוֹת אֶהְיֶי חֲמֵשׁ שְׁפָדָה בָּהֶן בְּנוֹ. וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּהִכָּא מְלַקְוֹחוֹת שְׁקֵנוּ מֵאֲבִיו, לְפִיכָד אֵין חוֹזְרִין עַל נְכָסִים שְׁקָנָה הוּא. תוֹסֵפוֹת: **{כא}** וְהַתּוֹסֵפוֹת הֶעֱתִיקוּ לְשׁוֹן רִשְׁיִי, דְּמִיָּרִי שְׁנַשְׁתַּעֲבָדוּ כוּ': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים כו': מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן כו': מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה כו': אין ספק אצל החכמים להיות יום ל' כיום כ"ט לפי שלמדנו זה משנות ערכין ששנת כ' כשנת י"ט ושנת ס' כשנת נ"ט שנאמר מִבֵּן שָׁשִׁים וּמַעֲלָה וּלְרִ' עֲקִיבָא יוֹם ל' אֶצְלוּ סַפֵּק וּלְפִיכָד דָּן דִּינוּ כְּמוֹ שֶׁאַתָּה רוֹאֵה וְהַלְכָה כַּחֲכָמִים. כֹּל זִמָּן שֶׁאֵין לוֹ אֵלָא ה' סַלְעִים דְּבָרֵי הַכֹּל הוּא קוֹדֵם לְבָנוּ וְאֵין מַחְלוּקְתָן אֵלָא בְּמִי שֵׁשׁ בִּידוֹ ה' סַלְעִים בְּנֵי חוֹרִין וְה' סַלְעִים מְשׁוּעֲבָדִים ר' יְהוּדָה אוֹמֵר מְלוּהַ הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה כְּכַתּוּבָה בַּשֹּׁטֵר הוּא וְהַכֹּהֵן יִטְרוּף מִמְּשַׁעֲבָדֵי וְנוֹתֵן לוֹ אֵלוֹ ה' סַלְעִים שְׁבִידוֹ בְּשִׁבִיל בְּנוֹ וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים אֵינוּ כְּמְלוּהַ בַּשֹּׁטֵר וְאֵין הַכֹּהֵן יִכּוֹל לְטְרוּף מֵהוּן וּלְפִיכָד נוֹתֵן אֵלוֹ שְׁבִידוֹ בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ וְהַלְכָה כַּחֲכָמִים: (רמב"ם)

פֶּרֶק ח - מִשְׁנָה ז

חֲמֵשׁ סַלְעִים שֶׁל בֶּן **{כב}**, בְּמָנָה צוּרֵי. שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וְחֲמִשָּׁים שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מִפְתָּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רָע, כֹּלֵם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ **{כג}**, בְּמָנָה צוּרֵי. וְכֹלֵן נִפְדִּין בְּכֶסֶף, וּבְשֹׁהַ כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים:

ר"ע מברטנורה חֲמֵשׁ סַלְעִים שֶׁל בֶּן. הַסַּלְעַת הָאֲמוּר בְּמִשְׁנָה הוּא הַשְּׁקָל הָאֲמוּר בְּתוֹרָה בְּכֹל מָקוֹם. וּפְעָמַיִם נִקְרָא בְּתוֹרָה כֶּסֶף, חֲמִשָּׁים כֶּסֶף, מֵאָה כֶּסֶף. וְהוּא הָיָה בְּיָמֵי מֹשֶׁה מְשַׁקֵּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים גְּרָגְיָרִי שְׁעָרָה, וּבְבֵית שְׁנֵי הוֹסִיפוּ עָלָיו וְהֶעֱלוּהוּ לְמִשְׁקַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וָאַרְבַּע שְׁעָרָה. וְכֵן מוֹנִים הַיּוֹם לְחֲמֵשׁ סַלְעִים שֶׁל בֶּן. וְנִמְצְאוּ חֲמֵשׁ

סלעים משקל אֶלֶף וּתְשַׁע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים **[כג]** שְׁעָרוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף מְזַקֵּק: **בְּמִנְה צוּרִי**. הַיּוֹצֵא בְּמִדְיַנַּת צוּר. וְכֹל כֶּסֶף שֶׁל תּוֹרָה **[כד]**, כְּגוֹן חֲמִשָּׁת סלעים שֶׁל בֶּן, שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וְחֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וּמִפְתָּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע, כֻּלָּם בְּמִנְה צוּרִי שֶׁהוּא כֶּסֶף מְזַקֵּק. וְכֹל כֶּסֶף שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם כְּגוֹן הַקְּנָסוֹת וּכְתִבַּת אִשָּׁה לְדַבְּרֵי רַמְבַּ"ם כֻּלָּם כֶּסֶף מִדְיָנָה, שְׁאֶחָד מִשְׁמֵנָה חֲלָקִים שֶׁבָּהֶם כֶּסֶף וְשִׁבְעָה חֲלָקִים נְחֹשֶׁת. אֲבָל רַבּוֹתֵי הוֹרוּ שֶׁכְּתִבַּת בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דִּין כֶּסֶף שֶׁל תּוֹרָה, שְׁכֵן פְּתוּב כְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת, וּמֵאֵתָן זוּזֵי הֵן שֶׁל כֶּסֶף נָקִי. וּמִשְׁקַל כֹּל זוּז תְּשַׁעִים וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת: **וּכְלֹן נִפְדִּין**. הֵכִי קֹאֶמֶר, וְכֹל הַנִּפְדִּים נִפְדִּין בְּכֶסֶף וּבְשֹׁה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים. כֹּל הַנִּפְדִּין כְּגוֹן בְּכוֹר אָדָם וְהַקְּדָשׁוֹת, נִפְדִּין בִּין בְּכֶסֶף בִּין בְּשֹׁה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים, שֶׁהָבֵא לְשֶׁקֶל מִחֲצִית הַשְּׁקָל צְרִיף שְׂיִתָּן אוֹתוֹ מִכֶּסֶף נָקִי מִטְּבַע מְצִיר וְלֹא שֹׁה כֶּסֶף. וּמִעֶשֶׂר שְׁנֵי נְמִי **[כו]** אֵין נִפְדָּה אֶלָּא בְּמִטְּבַע שֶׁל כֶּסֶף שְׂיֵשׁ עֲלָיו צוּרָה וְלֹא בְּשֹׁה כֶּסֶף, דְּכִתִּיב (דְּבָרִים יד) וְצָרַת הַכֶּסֶף בִּידָד, כֶּסֶף שְׂיֵשׁ עֲלָיו צוּרָה: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [כב] חמש כו'. אֲשֶׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים וְעָרְכִין, לֹא אֶצְטְרִיף לִיהָ לְמִתְנֵי, דְּבִהְדָּא כְּתִיב בְּהוּ בְּשֶׁקֶל הַקְּדָשׁ. תּוֹסֵפוֹת: **[כג]** שְׁהָרִי בְּרִישׁ פְּרָק קָמָא דְּקְדוּשִׁין כְּתִב שֶׁהַפְּרוּטָה מִשְׁקַל חֲצִי שְׁעָרָה. וְשֵׁם בְּסַגֵּיָא דְּף י"ב, שְׁמֵאָה תְּשַׁעִים וְשִׁתִּים פְּרוּטוֹת בְּדִינָר, וְכֹל סֵלַע אֶרְבָּעָה דִּינָרִין, מֵעֵתָה צֵא וְחָשֵׁב: **[כד]** שֶׁהוּ קָצוּבִין. גְּמָרָא: **[כה]** **בְּשֶׁקֶל כו'.** אֶף עַל גַּב דְּכִבְרַתְנִי בְּמִנְה צוּרִי, אֵינְצְטְרִיכָא לְמִתְנֵי תוּ, מִשּׁוּם אוֹנֵס וּמוֹצִיא שֵׁם רַע דְּלֹא כְּתִיב בְּהוּ שְׁקָל, וְסִלְקָא דְּעֵתָד אֶמִינָא דְּהָא דְּתַנִּי רִישָׁא בְּמִנְה צוּרִי כֹל חַד וְחַד כִּי דִּינִיָּה קֹאֶמֶר, דְּהִיכָא דְּכְתִיב שְׁקָלִים יְהִיב שְׁקָלִים צוּרִי, וְהִיכָא דְּלֹא כְּתִיב שְׁקָלִים יְהִיב זוּזֵי בְּעֵלְמָא, קָא מִשְׁמַע לָן דְּמִילָף יְלָפִי מִהֲדָדִי בְּכֶסֶף קָצוּב מִכֶּסֶף קָצוּב. גְּמָרָא: **[כו]** שְׂרִי נְמִי רֵאיוֹן, דְּלִבִּית שְׁמַאי שְׁתֵּי כֶּסֶף וּלְבִית הֵלֶל מְעָה כֶּסֶף, וְתַנִּי רַב יוֹסֵף, שֶׁלֹּא יָבִיא סוּגָה לְעֲזָרָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חמש סלעים של בן במנה צורי שלשים של כו': כבר בארנו פעמים רבות שהסלע הנאמר בתורה קראו הי"ת שקל ונקרא ג"כ כסף כמו שנאמר חמשים כסף ומאה כסף ונאמר כסף שלשים שקלים הוא משקלו כ"ד דרכמונים ומשקל דרכמון ט"ז גרגיר ואלו הן גופי הגמרא ואין ספק בהן וקבלה בידי מאבא מרי זכרונו לברכה שקבל הוא מאביו ומזקנו איש מפי איש ז"ל שהגרגיר הזה שמשערין בו המשקל הזה הוא גרגיר שעורין ואינו יודע לו שום טעם ולפיכך יהיה משקל הסלע ג' מאות ופ"ד גרגרין ומצאתי משקל הדרכמון המצרי בגרגרי השעורים ס"א* [ולא] גרגרים זה יהא משקל הסלע מדרכמוני מצרים ששה דרכמונים וחלק מט' בקרוב ואמר לי אבא מורי ז"ל שעמד על תשובת גאון מראשי ישיבת בבל וכתוב בה שחמשה סלעים שלהן הן ל"ג דרכמונים וחצי דרכמון זאת היתה כוונת התשובה ולא ביאר באיזה דרכמון ולא כמה הוא משקל הדרכמון ואין ספק שאמר על משקל דרכמון בבל אבל משקל חמש סלעים שלנו מדרכמוני מצרים כמו שאמרנו הם ל"א דרכמונים וחצי דרכמון ושלשים של עבד יהיו מהדרכמונים האלו ק"צ* (ושלשים) דרכמונים וחצי דרכמון פחות שמינית דרכמון שלא בצמצום וכן נ' של מפתה שט"ו דרכמון פחות רביע דרכמון

שלא בצמצום וכל המשקלים האלו כסף מזוקק שאין בו תערובת כלל ודע
לך זה שהעיקר בידינו בשל תורה שהוא במנה צורי וכל אלו הנזכרים בכאן
הן כסף של תורה ושל דבריהם כגון כתובת אשה ולקנסות כסף מדינה ר"ל
שהוא אותו השיעור מהדרכמון ממטבע ירושלים שהיו שמיניות ר"ל
השמיניות כסף והז' חלקים נחשת וזה ג"כ קבלה בידי מאבי שקבל מרבו
ז"ל. ומה שאמר שכולן נפדין כך סדורו וכל הנפדין [נפדין] בכסף או בשוה
כסף זולתי מחצית השקל שהוא כסף מזוקק מצויר מטבע כמו שנתבאר
בשקלים ודע כי מה שאמר בשקל הקדש ר"ל שיהא משקל אלו הדברים
שקל הקדש כמו שבארנו: ומה שאמר ובמנה צורי ר"ל שיהא הדבר נשקל
בשקל במטבע צור ואנחנו לא נדע איך היה מטבע צור באותו זמן ולפיכך
אנו אומרים שכולן ר"ל אלו המשקלים מן המובחר שאפשר להיות מן
הכסף: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ח

אין פודין לא בעבדים, ולא בשטרות, ולא
בקרקות, ולא בהקדשות **[כז]**. כתב לפהו
שהוא חיב לו חמש סלעים, חיב לתן לו ובנו
אינו פדוי, לפיכך אם רצה הפהו לתן לו מתנה,
רשאי. המפריש פדיון בנו ואבד, חיב
באחריותו, שנאמר (במדבר יח), יהיה לך ופדה
תפדה:

ר"ע מברטנורה אין פודין. בכור אדם: לא בעבדים. אף על גב דאמרן
לעיל בכסף ובשוה כסף, אין פודין לא בעבדים: ולא בשטרות. שאם יש
לו שטר על חברו בחמש סלעים ונתנו לפהו שיגבה אותו חוב בפדיון בנו,
אין בנו פדוי: ולא בהקדשות. פלומר, ולא ההקדשות נמי אין פודין
אותן לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות: כתב לפהו שהוא חיב
לו חמש סלעים. משום פדיון בנו: חיב לתן לו ובנו אינו פדוי. דבר תורה
בנו פדוי לכשינתן. ומה טעם אמרו נתן ובנו אינו פדוי, גזרה שפא לאמרו

פּוֹדִין בְּשִׁטְרוֹת: לְפִיכָד. דְּאָמְרִינן שְׁחִיב לְתַן לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים אַחֲרִים לְפָדְיוֹן בְּנוֹ: אִם רָצָה הַכֹּהֵן. לְהַחְזִירָם וּלְתַנֵּם לוֹ בְּמִתְנָה: רִשְׁאֵי. אָבֵל תִּקְנָה אַחֲרַת לִיכָא. וְאָף עַל פִּי שְׁהַכְּהוֹן רִשְׁאֵי לְהַחְזִיר וּלְתַן הַחֲמֵשׁ סְלָעִים בְּמִתְנָה לְאַבִּי הַבְּכוֹר, אִם דָּעַת אָבִי הַבֵּן סוּמְכַת בּוֹדְאֵי שְׁיַחְזִיר לוֹ הַכֹּהֵן הַחֲמֵשׁ סְלָעִים, אִין הַבֵּן פְּדוּי, בִּין הַחְזִיר הַכֹּהֵן בִּין לֹא הַחְזִיר. כָּד נִרְאָה מִן הַגְּמָרָא: שְׁנַאמְר יְהִי לָדּ וּפְדָה תִּפְדָּה. כְּשִׁיְהִי לָדּ הַפְּדִיּוֹן אַז בְּנוֹ פְּדוּי. וְהֵאֵי קָרָא לְאַהֲרֹן נְאָמֵר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כז} לא כו'. בְּגִמְרָא וּבִתּוֹרַת פְּהִינִים יְלִיף לְהוּ מְקַרְאֵי. וְעַן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אִין פּוֹדִין לֹא בַעֲבָדִים וְלֹא בַשִּׁטְרוֹת וְלֹא כּו': אִין דַּעַתוֹ בְּמָה שֶׁאִמֵּר הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁבְכוֹר אָדָם לֹא יִפְדֶּה בַּהַקְּדוּשׁוֹת לְפִי שְׁזָה מְבוֹאֵר אָבֵל ר"ל שְׁדִין זֶה ג"כ בַּהַקְּדוּשׁוֹת שֶׁאִין נִפְדִּין לֹא בַעֲבָדִים וְלֹא בַשִּׁטְרוֹת וְלֹא בַקְּרָקְעוֹת אֲלֵא בְשׁוּהַ כֶּסֶף מִן הַמַּטְלָטְלִין חוּץ מִן הַעֲבָדִים וְכִבֵּר זָכְרָנוּ פַעֲמִים עֵיקָרֵי כָל זֶה וְעוֹד נַחֲזוֹר לְשָׁנוֹת עֵיקָרֵיהֶן: (רמב"ם)

פּרָק ח - מִשְׁנֵה ט

הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאִינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאִם. וְאִינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה, וְלֹא בְּרֵאוּי כְּבַמְחֻזֵּק **{כט}**. וְלֹא הָאִשָּׁה בְּכִתְבֵתָהּ, וְלֹא הַבָּנוֹת בְּמִזֻּנוֹתֵיהֶן, וְלֹא הַיָּבָם. וְכֹלֵן אִין נוֹטְלִין בְּשִׁבְחָה, וְלֹא בְּרֵאוּי כְּבַמְחֻזֵּק:

ר"ע מברטנורה וְלֹא בְּנִכְסֵי הָאִם. נִכְסֵי מְלוּג שֶׁל הָאִם. דְּכִתְיִב (דְּבָרִים כ"א) פִּי הוּא רֵאשִׁית אֲנוֹ לוֹ מִשְׁפֵּט הַבְּכֹרָה, מִשְׁמַע דְּאֲדִידִיָּה קָאֵי, כְּלוּמַר בְּנִכְסֵי מִשְׁפֵּט הַבְּכוֹרָה וְלֹא בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ: וְאִינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה. אִם הַשְּׁבִיחוֹ הַנִּכְסִים לְאַחַר מִיתַת הָאָב קָדָם שְׁחֲלָקוּ, אִין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה. אֲלֵא שְׁמִין אֶת הַנִּכְסִים מֵהָ הוּן שְׁוִין בְּשַׁעַת מִיתַת אָבִיהֶן, וְהַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּהוּן בְּלִבָּד **{כח}**, שְׁנַאמְר (שֵׁם) בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ,

לָאָב בְּשַׁעַת מִיתָהּ: **בְּרֵאוּי**. בְּנִכְסִים שֶׁלֹּא הָיָה אָבִיהֶן מְחֻזָּק בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ אֲבָל רְאוּיִין הָיוּ לִפְלֵלוֹ בִּירְשָׁה וְנִפְּלוּ לָהֶן לְאַחַר זְמַן, אִין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהֶן פִּי שְׁנַיִם: **וְלֹא הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ**. בְּשִׁבְחָה שֶׁהִשְׁבִּיחוּ. אִם אִין שׁוּין הַנִּכְסִים בְּשַׁעַת מִיתָתָהּ בְּעֵלְהָ כְּדִי שְׁעוֹר כְּתִבָּתָהּ וְאַחַר כֶּךָ הִשְׁבִּיחוּ, אִינָה נוֹטֵלָתָהּ אֶלָּא כִּמָּה שֶׁהָיוּ שׁוּיִין. וְאִף עַל גַּב דְּבַעְלָמָא בְּעַל חוּב גּוֹבָה הִשְׁבַּח, מְקַלֵּי כְּתִבָּה שְׁנוֹ כָּאֵן. וְכֵן אִינָה נוֹטֵלָתָהּ בְּרֵאוּי כְּבַמְחֻזָּק: **וְלֹא הַבְּנוֹת**. נוֹטֵלוֹת מְזוֹנוֹת לְאַחַר מִיתָתָהּ אָבִיהֶן בְּתִנְאֵי כְּתִבָּה, וּבְנֵן נוֹקְבִין דִּי יְהוּיִין לִיכִי מִנְאֵי יְהוּיִין יִתְּבוּן בְּבֵיתִי וּמִתְּזַנְּן מִנִּכְסֵי, לֹא מִן הִשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ הַנִּכְסִים וְלֹא מִן הַרְאוּי לְבֹא לְאַחַר מִיתָהּ. כִּיּוֹן דְּמְזוֹנוֹת הַבְּנוֹת מִתְּנָאֵי כְּתִבָּה הֵן כְּכַתְּבָה דְּמוֹ: **וְלֹא הַיָּבָם**. הַנוֹטֵל חֵלֶק הַמֵּת שְׁיָבָם אֶת אִשְׁתּוֹ, אִינֵן נוֹטֵל חֵלֶק אֲחִיו לֹא מִן הִשְׁבַּח **{ל}** וְלֹא מִן הַרְאוּי **{לא}** לְבֹא. מֵאֵי טַעְמָא, דְּבְכוֹר קָרִיָּה רַחֲמָנָא (דְּבָרִים כה), וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד, כְּבְכוֹר, מָה בְּכוֹר אִינֵן נוֹטֵל בְּשִׁבְחָה וְלֹא בְּרֵאוּי לְבֹא, אִף יָבָם אִין נוֹטֵל לֹא בְּשִׁבְחָה וְלֹא בְּרֵאוּי לְבֹא: **וְכֻלָּן אִינֵן נוֹטֵלִין בְּשִׁבְחָה**. הַדֵּר תִּנְאֵי לִיהּ, לְאַתּוּיִי שְׁבַחָא דְּמִמִּילָא, כְּגוֹן תִּבּוּאָה שֶׁהִיָּתָה שְׁחַת כְּשִׁמַּת אָבִיו וְעִכְשָׁיו נַעֲשׂוּ שְׁבָלִים, אוֹ תְּמָרִים סְמָדָר וְנַעֲשׂוּ עִכְשָׁיו תְּמָרִים גְּדוֹלִים. דְּאֵי מְרִישָׁא, הָוָה אֲמִינָא כִּי אִין בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה הֵנִי מְלִי בְּשִׁבְחָה שְׁטָרַח בּוֹ אֲחִיו כְּגוֹן זְבוּל שְׁדוֹת וְקַשְׁקוּשׁ וְעַדוֹר: **וְלֹא בְּרֵאוּי כְּבַמְחֻזָּק**. לְאַתּוּיִי אִם הָיָה אָבִי אָבִיהֶם חֵי בְּשַׁעַת מִיתָתָהּ אָבִיהֶם וְהָיוּ נִכְסִים רְאוּיִים לִפְלֵלוֹתָהּ כְּשִׁימוֹת, אִף עַל גַּב דְּוִדָּאֵי עֵתִידִים לִפְלֵלוֹתָהּ וְאִפְּלוּ יֵשׁ לוֹ בֵּן אַחַר יִטְלוּ אֵלָיו חֵלֶק אָבִיהֶן, וְסִלְקָא דְּעִתְּדָא אֲמִינָא דְּכַמְחֻזָּק דְּמִי, קַמְשִׁמַּע לָן. דְּאֵי מְרִישָׁא, הָוָה אֲמִינָא רְאוּי דְּקִתְּנִי רִישָׁא שְׁאִין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בּוֹ, כְּגוֹן שְׁנִפְּלוּ לָהֶן נִכְסֵי אֲחֵי אָבִיהֶן שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בְּנִים בְּשַׁעַת מִיתָתָהּ אָבִיהֶן, וְאִין רְאוּיִין אֶלָּא מְסַפֵּק דְּשִׁמָּא לֹא יְהִיָּה לוֹ זָרַע: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כח} וְלֹא כְּדַמְשָׁמַע דְּשַׁעוֹר הִשְׁבַּח יָנִיחַ בְּקַרְקַע לְפָשׁוּט, אֶלָּא כְּדַכְּתֵב רְשׁוּי וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, אֶלָּא שְׁמִין מָה שֶׁהָיוּ שׁוּיִין בְּשַׁעַת מִיתָתָהּ אָבִיהֶן, וְהַבְּכוֹר שְׁנֵטֵל שְׁנֵי חֵלְקִים בְּקַרְקַעוֹת יִתְּנוּ מַעוֹת לְפִי מָה שֶׁשָּׁוָה שְׁבַח חֵלֶק הַשְּׁנֵי שְׁנֵטֵל בְּשִׁבִיל הַבְּכוֹרָה, וְאוֹתָן מַעוֹת יִחְלְקוּ בֵּין כֻּלָּם. עַד כָּאֵן. וְהִיא מִמְרָא דְּרַב נַחֲמָן בְּבָבָא קַמָּא דְּף צ"ה: **{כט} כְּבַמְחֻזָּק**. לֹא יִדְעִתִּי לְמֵאֵי נִפְקָא מִנָּה תִּנְנֵן כְּבַמְחֻזָּק: **{ל}** פְּרוּשׁ, בְּשִׁבְחָה שֶׁשְׁבַּחוּ נִכְסֵי הָאָב אַחַר מִיתָתָהּ הָאָח. וְכְּגוֹן שְׁמַת יַעֲקֹב בְּחַיֵּי רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן וְלוֹי בְּנָיו וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְחַלֵּק בְּנִכְסֵים עַד שְׁמַת רְאוּבֵן וְיָבָם שְׁמַעוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ, כְּשִׁבָּא שְׁמַעוֹן לְחַלֵּק עִם לוֹי בְּנִכְסֵי הָאָב נוֹטֵל שְׁנֵי חֵלְקִים בְּקָרוֹ, לֹא בְּשִׁבְחָה. וְזֶה מְכַרְח לְפָרֵשׁ. שְׁאִין לְפָרֵשׁ דְּרָצוֹנוֹ לומר בְּשִׁבְחָה דְּנִכְסֵי הָאָח, דְּבְנִכְסֵי הָאָח אִינֵן חוֹלֵק עִם אֲחִיו אֶלָּא הַכֹּל שְׁלוֹ בֵּין קָרוֹ בֵּין שְׁבַח כּו'. כֵּן כְּתִבַּת הַמַּגִּיד: **{לא}** כְּגוֹן שְׁמַת אֲחִיו וְאַחַר כֶּךָ אָבִיהֶם, לֹא יִטֵּל חֵלֶק אֲחִיו. שָׁם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב וְאִינֵן נוֹטֵל כּו': כִּבְר בְּאֵרְנוּ בִּיבְמוֹת שְׁהִיבָם נִקְרָא בְּכוֹר וְעַל הַיָּבָם נִאֲמַר וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד וּבְאֵרְנוּ בְּתַשְׁיַעִי מִבְּתֵרָא שְׁבְכוֹר אִינֵן נוֹטֵל בְּרֵאוּי כְּבַמְחֻזָּק אֶלָּא בְּדַבְרֵי הַנִּמְצָא בְּעֵין בְּיוֹם

המיתה שנאמר בכל אשר ימצא לו ולפיכך אין היבם נוטל בשבח שהשביחו נכסים אחר מיתת אחיו אלא (סא) היה דינם דין הראוי שהוא משותף לכל האחים וכן האשה לא תגבה כתובתה משבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת בעלה ואין הבנות נוטלות מזונות אחר מיתת אביהן משבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת אביהן ואלו הן מקולי כתובה ומה שחזר ושנה אין נוטלין משבח אפילו היה השבח דאתי ממילא כגון שהיו פירות פגים והבשילו והדומה לזה: ומה שחזר ושנה ג"כ ולא בראוי כבמוחזק כגון שימות האב ואחר כך ימות אבי האב סמוך למיתתו הרי הבנים יורשים אביהם ואבי אביהם שיעלה על הדעת שהבכור נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו לפי שהיו ראוי לאביו ומחמת אביו הוא יורש והרי הנכסים כולם מצויין בא להשמיענו שאינו נוטל פי שנים אלא בנכסי אביו בלבד הואיל ולא נפטר זקנו אלא אחר פטירת אביו וכן יבם ואשה ובנות וכל זה כפי התקנה הראשונה ר"ל כתובת אשה ומזון הבנות לא יהא אלא מן הקרקע וכן בארנו בכתובות שהמעשה בידינו היום לגבות הכתובה ולהוציא על הבנות מן המטלטלים ולפיכך נוטלות מן השבח ומן הראוי: (רמב"ם)

פרק ח - משנה י

אלו שאינן חוזרין ביוכל, הבכורה, והיורש את אשתו, והמיבם את אשת אחיו, והמתנה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, מתנה כמכר. רבי אליעזר אומר, כלן חוזרין ביוכל. רבי יוחנן בן ברוקא אומר, היורש את אשתו, יחזיר לבני משפחה וינכה להם מן הדמים:

ר"ע מברטנורה **הבכורה**. אינה חוזרת ביוכל דכתיב (דברים כא) פי שנים, מקיש שני חלקיו זה לזה, מה חלק פשיטותו אינו חוזרת ביוכל דירשה היא כדכתיב (שם) והיה ביום הנחילו את בניו, אף חלק בכורתו ירשה: **והיורש את אשתו**. דהאי תנא סבר דאורייתא היא, לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה (במדבר כז), מכאן שהבעל יורש את אשתו: **והמיבם את אשת אחיו**. ונטל חלק אחיו, ירשה גמורה היא ואינו מחזיר לשאר

אָחיו בַּיּוֹבֵל. דְּבָכּוֹר קָרְיָה רַחֲמָנָא, וְהָיָה הַבְּכוֹר, וְהַבְּכוֹרָה אֵינָה חוֹזֶרֶת בַּיּוֹבֵל כְּדִלְפִּינָן: **וְהַמִּתְנָה כְּדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר**. דְּמַכְרָה הוּא דְאָמַר רַחֲמָנָא לְיַהֲדָר בַּיּוֹבֵל, יִרְשָׁה וּמִתְנָה לֹא: **וְחַכְמִים אֹמְרִים מִתְנָה כְּמַכְרָה**. כְּדַכְתִּיב (עִיקָרָא כה) בְּשֵׁנִת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ, וְקָרָא יִתְרָא הוּא דְהָא כְּבָר נֶאֱמַר (שם) וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ, אֶלָּא לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה הוּא דְאֶתָּא: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר כָּלֵן חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל**. סֵבֵר לֵה כְּרַבְּנָן דְאָמְרֵי תִּשְׁבוּ לְרַבּוֹת אֶת הַמִּתְנָה, וְהֵינִי כָּלְהוּ מִתְנָה נִינְהוּ. בְּכוֹר לְתַת לוֹ פִּי שְׁנַיִם מִתְנָה קָרְיָה רַחֲמָנָא. וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, יִרְשֵׁת הַבְּעַל דְרַבְּנָן. וְהַמְּנַבֵּם אֶת אִשְׁתּוֹ אָחִיו, בְּכוֹר קָרְיָה רַחֲמָנָא, מֵהַבְּכוֹרָה חוֹזֶרֶת אִף יָבֵם חוֹזֶר: **הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ יַחֲזִיר לְבָנֵי מִשְׁפָּחָה**. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה סְבִירָא לֵיה יִרְשֵׁת הַבְּעַל אֶת אִשְׁתּוֹ דְאֹרִיתָא הִיא, וְהִכָּא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן כְּגוֹן שְׁהוֹרִישְׁתּוֹ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת. וּמִשּׁוּם פְּגָם מִשְׁפָּחָה אָמְרוּ רַבְּנָן לְשָׁקֵל דְּמֵי וְלִיהֲדָר הַקְּבָרוֹת לְבָנֵי מִשְׁפָּחָה **[לב]**: **וַיִּנְפֹּה לָהֶם מִן הַדְּמִים**. דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ. דְּהוּא מֵיחַת חַיִּב בְּקַבּוּרָתָהּ. וְהִלְכָה כְּחַכְמִים דְּמִתְנָה כְּמַכְרָה, וְכַרְבֵּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה דְּבַעַל שְׁהוֹרִישְׁתּוֹ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת **[לג]** שְׁקִיל דְּמֵי וּמִהֲדָר בֵּית הַקְּבָרוֹת לְבָנֵי מִשְׁפָּחָה, וּמִנְפֹּה לָהֶם מִן הַדְּמִים דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [לב] תימיה, דאם כן מאי איריא ביובל, אפלו בלא יובל נמי כו'. וצריך לומר דליכא פגם משפחה עד היובל שאז כל הירשות חוזרות וזו אינה חוזרת ונכר שהם קבורים בשל אחרים. תוספות. ועין תוספות יום טוב: **[לג]** אבל שאר ירשת אשתו אינה חוזרת. ואף על גב דפסק הר"ב בפ"ק ט' דכתבות דירשת הבעל דרבנן היא, הא מסקינן התם שחכמים עשו לה חזיק כשל תורה. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו שאינן חוזרין ביובל הבכור והיורש את כו': חכמים אומרים שחלק הבכורה ירושה היא לפי שהוקש לפשוט: ויבם בכור קריא רחמנא והבעל יורש את אשתו מדאורייתא ולפיכך אין הדברים האלו חוזרים ביובל: ור' אלעזר אומר חלק בכורה מתנה הוא שנאמר לתת לו פי שנים ולא נאמר להוריש לו והיבם כמו בכור וירושת הבעל לאשתו דרבנן ולפיכך חוזרים הדברים ביובל ור' יוחנן בן ברוקה דעתו כדעת חכמים. ומה שהוא אומר בכאן אינו אלא במי שיורש מאשתו אחוזת קבר שהוא פגם משפחה להוציא אותה מידם ולפיכך חוזרת להן אחוזת קבריהן ונותנים לו דמי שווים ומנכין לו מכלל דמיה דמי הקבר שקבר בו את אשתו לפי שהוא חייב בקבורתה וזהו ענין ינכה להן מן הדמים והלכה כחכמים ור' יוחנן בן ברוקה: (רמב"ם)

פרק ט - משנה א

מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֵׁלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת, בְּחֻלִּין אֲבָל לֹא בַמִּקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן, וְאִינוֹ מִתְעַשְּׂרִים מְזָה עַל זֶה. בְּכֹבָשִׁים וּבְעֵזִים, וּמִתְעַשְּׂרִין מְזָה עַל זֶה. בְּחֶדֶשׁ, וּבִישׁוֹן, וְאִינוֹ מִתְעַשְּׂרִין מְזָה עַל זֶה. שְׁהִיָּה בְּדִין, מָה אִם הֶחֱדָשׁ וְהַיִּשׁוֹן שְׂאִינוֹן כִּלְאִים זֶה בְּזֶה, אִין מִתְעַשְּׂרִין מְזָה עַל זֶה. הַכֹּבָשִׁים וְהָעֵזִים שְׁהִים כִּלְאִים זֶה בְּזֶה, אִינוֹ דִין שֵׁלָא יִתְעַשְּׂרוּ מְזָה עַל זֶה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר (ויקרא כז), וְצֹאן, מִשְׁמַע כָּל צֹאן, אֶחָד :

ר"ע מברטנורה מעשר בהמה. כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֵשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ. וּמִקְרִיבִים חֲלָבּוֹ וְדָמוֹ, וְשֵׁאֵר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לְבַעֲלִים טְהוֹרִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּדִין שְׁלָמִים. וְאִם בַּעַל מוֹם הוּא, אוֹכְלִים אוֹתוֹ בְּטַמְאָה בְּכָל מְקוֹם: **בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֵׁלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת.** וְהָאִידָנָא אִמּוּר רַבְּנָן דְּלֵא לִיפְרָשׁוּ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, מִשּׁוּם תַּקְלָה, דְּאִין לָנוּ בֵּית לְהַקְרִיבָה וְצָרִיד לְשִׁהוּיָה עַד שְׁתַּפֵּל בָּהּ מוֹם וְאִתִּי בָּהּ לִיְדֵי תַקְלָה **[א]** דְּגָזָה וְעִבּוּדָה, אוֹ שְׂמָא יִשְׁחַטְנָה בְּלֹא מוֹם: **אֲבָל לֹא בַמִּקְדָּשִׁין.** כְּגוֹן קֹדָשִׁים קָלִים, דְּאִיכָא לְמֵאן דְּאָמַר מְמוֹן בְּעָלִים נִינְהוּ, סְלָקָא דְּעִתְדָא אִמִּינָא לִיעֲשֵׂר, קָא מִשְׁמַע לָן וְהִיָּה קֹדֶשׁ אִמַר רַחֲמֵנָא, וְלֹא שְׁכָבֶר קְדוּשׁ: **בְּכֹבָשִׁים וְעֵזִים.** כְּלוּמַר וְנוֹהֵג בְּכֹבָשִׁים וּבְעֵזִים: **וּמִתְעַשְּׂרִין מְזָה עַל זֶה.** מִדְּרַבֵּי רַחֲמֵנָא וְצֹאן, דְּמִשְׁמַע כָּל צֹאן

מִיּוֹן אֶחָד חֲשִׁיב לִיּוֹה [ב] לְעֵנֶן מַעֲשֵׂר : בְּחֹדֶשׁ. שְׁנוֹלְדוּ לְאַחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶלּוּל שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה : וּבִישָׁן. שְׁנוֹלְדוּ קֶדֶם אֶלּוּל : וְאִין מִתַּעֲשִׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיִּשָּׁן וּמִן הַיִּשָּׁן עַל הַחֹדֶשׁ. דְּכַתִּיב עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר, בְּשִׁתֵּי מַעֲשָׂרוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר, אֶחָד מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה וְאֶחָד מַעֲשֵׂר דָּגוֹן, מִה מַעֲשֵׂר דָּגוֹן מִחֹדֶשׁ עַל הַיִּשָּׁן לֹא דָּהָא כְּתִיב (דְּבָרִים יד) שָׁנָה שָׁנָה, דְּמִשְׁמַע וְלֹא מִשָּׁנָה זֹו עַל שָׁנָה אַחֲרַת, אִף מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה מִחֹדֶשׁ עַל הַיִּשָּׁן לֹא : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] דְּבִשְׁבַּב וְלֹא תַעֲשֶׂה מְצִי לְמַעַקֵּר דְּבַר תּוֹרָה כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּרִישׁ פֶּרֶק י' דִּיבְמוֹת. וְעוֹד, דְּאִין אֶסוּר אֶכִּילָה קֶדֶם עֲשׂוּר, אֶלְא חֲכָמִים קִבְּעוּ זְמַן כְּדַלְקָמֵן מִשָּׁנָה ו'. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : [ב] שְׁשִׁנְיָהֶם נִקְרְאִים שָׁה. הַרְמַב"ם. וְכְמוֹ שְׁכַתֵּב הַר"ב בְּפֶרֶק קַמָּא מִשָּׁנָה ד' : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה נוֹהֵג בְּאַרְצָא וּבְחוּצָה לְאַרְצָא כּו' : כִּבַּר זָכְרָנוּ פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁהַמַּעֲשֵׂר בַּהֶמָּה מִקְרִיבִין מִמֶּנּוּ חֲלָבוֹ וְדָמּוֹ וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ הַבְּעָלִים בִּירוּשָׁלַיִם וְאִם אִירַע בּוֹ מוֹם יֹאכַל בְּטוֹמָאָה בְּכָל מְקוֹם. וְמָה שֶׁאִמַּר בְּכָאן שֶׁהוּא נוֹהֵג בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבַּיִת הוּא דִּין תּוֹרָה אֲבָל מִשׁוּם תַּקְלָה אִמְרוּ אִינוּ נוֹהֵג אֶלְא בְּפָנֵי הַבַּיִת גְּזִירָה שְׁמָא לֹא יִהְיֶה שֵׁם מִקְדָּשׁ וְיֹאכַל חוּצָה לְאַרְצָא בְּלֹא מוֹם. וּמִי"ש אֲבָל לֹא בְּמוֹקְדָשִׁין וְאִפִּי הִיוּ קְדָשִׁים קְלִים וְאִפִּי עַל דַּעַת הָאוֹמְרִים קְדָשִׁים קְלִים מִמּוֹן בְּעָלִים הוּא. וְחֹדֶשׁ הוּא הַנוֹלָד בְּאוֹתָהּ שָׁנָה וְיִשָּׁן הוּא הַנוֹלָד בְּשָׁנָה שְׁלִפְנֵיָה אִמַּר רַחֲמָנָא עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר וְגו' אִמְרוּ בְּשָׁנֵי מַעֲשָׂרוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר אֶחָד מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה וְאֶחָד מַעֲשֵׂר דָּגוֹן וְכְמוֹ שֶׁמַּעֲשֵׂר דָּגוֹן אִין מַעֲשָׂרִין מִן הַיִּשָּׁן עַל הַחֹדֶשׁ וְלֹא מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיִּשָּׁן לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר הַיּוֹצֵא הַשְּׂדֵה שָׁנָה שָׁנָה כֹּךְ מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה לֹא יִהְיֶה אֶלְא שָׁנָה שָׁנָה ר"ל אִין מַעֲשָׂרִין מִשָּׁנָה לַחֲבַרְתָּהּ : (רמב"ם)

פֶּרֶק ט - מִשָּׁנָה ב

מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה מְצַטְרֵף כְּמֵלֵא רֵגֶל בְּהֶמָּה רוּעָה. וְכַמָּה הִיא רֵגֶל בְּהֶמָּה רוּעָה, שְׁשָׂה עָשָׂר מִיל. הָיָה בֵּין אֵלּוּ לְאֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל, אִינֵן מְצַטְרְפִין. הָיָה לוֹ בְּאַמְצָע, מִבֵּיא וּמַעֲשָׂרוֹן.

בְּאֲמָצֵעַ. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, הִירְדּוֹן מִפְּסִיק {ד} לְמַעַשׂר בְּהֵמָה:

ר"ע מברטנורה כְּמֵלֵא רַגְלֵי בְּהֵמָה רוּעָה. כְּמוֹ שְׂיִכּוּלוֹת לְהַשְׁתַּמֵּר בְּרוּעָה אֶחָד כְּשֶׁהִבְהֵמוֹת רוּעוֹת מִתְרַחֲקוֹת זֶה מִזֶּה. וְהִינּוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִיֵּל, דְּבִהְכִי שְׁלֹטָא עֵינָא דְרוּעָה. וְאִם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ בְּהֵמוֹת בְּכַפֵּר זֶה וְחֲמֵשׁ בְּכַפֵּר אַחַר רְחוּקָה זֶה מִזֶּה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִיֵּל, מְבִיאֵן לְתוֹךְ דִּיר אֶחָד וּמַעֲשָׂרָן. וְאִם רְחוּקוֹת יוֹתֵר, פְּטוּרוֹת. דְּאָמַר קָרָא (וְרַמְיָה לֵא) תַעֲבִרְנָה הַצֶּאֱן עַל יְדֵי מוֹנָה, מִשְׁמַע אִם יִכּוּלוֹת לְהַמְנוֹת בְּרוּעָה אֶחָד מִקְרִי צֶאֱן, וְתַעֲבִרְנָה תַחַת הַשֶּׁבֶט לְהַתְעַשֵּׂר, וְאִי לֹא לֹא: **שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיֵּל אֵינָן מִצְטָרְפִין**. מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמַתְנֵי בְּסֻמוּךְ שְׂאֵם הָיָה לוֹ עֵדֶר בְּאֲמָצֵעַ, אוֹתָן הָאֲמָצְעִיּוֹת מְצָרְפוֹת אֶת הַצְּדָדִים, לְהַכִּי תְנִי שְׂאֵם הַצְּדָדִים רְחוּקוֹת זֶה מִזֶּה שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיֵּל אֵין הָאֲמָצְעֵי מְצָרְפִין {ג}: **מְבִיא וּמַעֲשָׂרָן בְּאֲמָצֵעַ**. לָאוּ [מְבִיא] בְּאֲמָצֵעַ מִמֶּשׁ קָאֵמַר: **הִירְדּוֹן מִפְּסִיק**. שְׂאֵם הֵינּוּ לוֹ חֲמֵשׁ בְּהֵמוֹת מִכָּאֵן וְחֲמֵשׁ בְּהֵמוֹת מִכָּאֵן וְיִרְדּוֹן בְּאֲמָצֵעַ, אֵין מְצָטְרְפִין וּפְטוּרוֹת. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ג} כְּלוּמַר, אִף עַל פִּי שְׂיֵשׁ אֲמָצְעֵי, כְּגוֹן הַרוּעָה עֲצָמוֹ אוֹ כְּלִיו שֶׁל רוּעָה, אֵין מְצָרְפִין, שְׂאֵין מְצָרְפִין אֶלֶּא עֵדֶר כּוּי. וּמִיָּהוּ מַה שְׂכַתְּבֵי הַר"ב אוֹתָן הָאֲמָצְעִיּוֹת, לָאוּ דְוָקָא שְׂיָהֵינּוּ דְוָקָא הַרְבֵּה בְּאֲמָצֵעַ, דְּאֶפְלוּ אֶחָד בְּאֲמָצֵעַ וְתִשְׁעָה מִכָּאֵן וְתִשְׁעָה מִכָּאֵן מְצָטְרְפוֹת, כִּיּוֹן שְׂהָאֲמָצְעֵי עִם כָּל אֶחָד מִהַצְּדָדִין רְאוּי לְמַנְנוּ עֶשְׂרֵה כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא: {ד} **הִירְדּוֹן כּוּי**. יְלִיף לִיהּ מִקָּרָא בְּגִמְרָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מעֲשֵׂר בְּהֵמָה מִצְטָרְפִין בְּמֵלֵא רַגְלֵי בְּהֵמָה רוּעָה כּוּי: מַה שְׂאֵמַר אִם הֵינּוּ בֵּין שְׁנֵי הַעֲדָרִים שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיֵּל אֵין מְצָטְרְפִין לְפִי שְׂכַבֵּר בִּיָּאֵר שְׂלֵא יֵהֵא צִירוּף בְּיוֹתֵר מִשְׁשֵׁה עֶשֶׂר מִיֵּל וְאֵמַר זֶה לְהוֹדִיעֵנוּ שְׂאֵם הֵינּוּ בֵּינָם עֵדֶר שְׁלִישֵׁי רְחוּקָה מִשְׁתֵּי הַקְּצוּוֹת רְחוּקָה שׁוֹה שְׂהוּא מְצָרְפִין שְׁלִשְׁתָּן וְאֵין הִלְכָה כְּר"מ: (רמב"ם)

פֶּרֶק ט - מִשְׁנֵה ג

הַלְקוּיִחַ אוֹ שְׁנֵיתָן לוֹ מִתְנָה, פְּטוּר מִמַּעֲשֵׂר

בְּהֵמָה. הָאֲחִים הַשְּׂתֵפִין שְׂחִיבִין בְּקִלְבוֹן,
פְּטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה. וְשְׂחִיבִין בְּמַעֲשֵׂר
בְּהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַקִּלְבוֹן. קִנּוּ מִתְּפוּסֵת
הַבַּיִת, חִיבִין. וְאִם לֹא, פְּטוּרִין. חֲלָקוּ וְחִזְרוּ
וְנִשְׂתַּתְּפוּ, חִיבִין בְּקִלְבוֹן וּפְטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר
בְּהֵמָה :

ר"ע מברטנורה **הלקוח או שנתנו לו מתנה פטור ממעשר בהמה.** בְּגִמְרָא
יְלַפִּינן ליה מִדְּכִתִּיב (שְׁמוֹת כב) בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֶּנּוּ לִי כִּן תַּעֲשֶׂה לְשֶׁרֶף לְצֹאנֶךָ,
מֵה בְּנִיךָ אֵינָם בְּלִקּוּחַ וּמִתְּנָה, דְּלֹא שִׁיךָ בְּהוּ לְקִיחָה וּמִתְּנָה אֶלָּא אֶצְלוּ
נוֹלְדוּ, אִף צֹאנֶךָ וּבְקֶרֶךָ אֵינָן בְּלִקּוּחַ וּמִתְּנָה. וְאִף עַל גַּב דְּהֵאֵי קָרָא
בְּבִכּוֹר הוּא דְּכִתִּיב וְאֵנָן יְלַפִּינן מַעֲשֵׂר מִנִּיהוּ, הֵינּוּ מְשׁוּם דְּכִתִּיב כִּן תַּעֲשֶׂה
לְשֶׁרֶף, וְעֲשִׂיהָ וְדָאֵי לֹא מְצִית מוֹקְמַת בְּבִכּוֹר (ה) דְּהֵא מִרְחָם קְדוּשָׁה וְלֹא
בְּעֵי עֲשִׂיהָ שְׂיִקְדִּישְׁנוּ הָאִישׁ, אִם אֵינּוּ עֲנִין לְבִכּוֹר תִּנְהוּ עֲנִין לְמַעֲשֵׂר
בְּהֵמָה: **האחים השתפין.** הָאֲחִין שְׂחִלְקוּ בִּירֶשֶׁת אַבְיָהוֹן וְאַחַר כֵּן
נִשְׂתַּתְּפוּ (ו) : **כשחיבין בקלבונו.** כְּשֶׁמְבִיאִין שְׂקָלֵיהוֹן מְבִיאִין שְׁנֵי חֲצָאֵי
שְׂקָלִים וְנוֹתְנִים שְׁנֵי קִלְבוֹנוֹת. וְהַקִּלְבוֹן הוּא לְשׁוֹן הַכְּרַע, שְׂחִיבִין
לְהַכְרִיעַ שְׂקָלֵיהוֹן. וְאִם נָתְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם שְׂקָל שְׁלָם נוֹתְנִים שְׁנֵי קִלְבוֹנוֹת,
שְׁהִיָּה לְהֵם לְשְׂקָל לְחֲצָאִין : **ופטורים ממעשר בהמה.** מִכָּל הַנוֹלְדִים
לְהֵם כָּל יְמֵי הַשְּׂתַפּוּת. שְׁהַשְּׂתַפּוּת פּוּטֵר מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה, דְּכִתִּיב אֲשֶׁר
יְהִיָּה לָךְ, וְלֹא שֶׁל שְׂתַפּוּת. וְאִף עַל גַּב דְּהֵאֵי קָרָא בְּבִכּוֹר הוּא דְּכִתִּיב, אִם
אֵינּוּ עֲנִין לְבִכּוֹר דְּהֵא שְׂמַעִינן דְּאִיתִיהָ בְּשְׂתַפּוּת דְּכִתִּיב (דְּבָרִים יב) וּבְכֹרֶת
בְּקֶרֶכְךָ וְצֹאנֶכָם (יז), תִּנְהוּ עֲנִין לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה: **וכשחיבין במעשר**
בהמה. כְּגוֹן אִם לֹא חֲלָקוּ מַעוֹלָם, שְׂתַפּוּסֵת הַבַּיִת קִיְמַת, דְּהֵינּוּ שִׁירֶשֶׁת
אַבְיָהוֹן עוֹמְדַת, חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְעֲשֵׂר הַנוֹלְדִים לְהֵם כָּל יְמֵי
שְׂתַפּוּתָם. דְּהִכִּי אֲמַרִּינן בְּבִרְיָתָא, יָכוֹל אֶפְלוּ קִנּוּ בְּתַפּוּסֵת הַבַּיִת, תִּלְמוּד
לוֹמַר יְהִיָּה, דְּמִשְׁמַע מִכָּל מְקוֹם : **פטורים מן הקלבונו.** לְגִמְרֵי, שְׂשׂוֹקְלִין
בֵּין שְׁנֵיהֶם שְׂקָל שְׁלָם. שְׂמָמוֹן אַבְיָהֶם בְּחִזְקָתוֹ עוֹמֵד, וְהָאֵב שְׂשׂוֹקְלֵי עַל
בְּנֵיו אוֹ עַל אֶחָד מִבְּנֵי עִירוֹ וּפּוּטֵר בְּשָׁלוֹ, פְּטוּר מִן הַקִּלְבוֹן. דְּתַנּוּ
בְּשְׂקָלִים, הַשׂוֹקֵל בְּשָׁבִיל הָעֵנִי אוֹ בְּשָׁבִיל שְׂכֵנוֹ אוֹ בְּשָׁבִיל כִּן עִירוֹ פְּטוּר
מִן הַקִּלְבוֹן. וּבְנֵיו נְמִי אֵין מְצוּת שְׂקָלֵיהֶם עָלָיו וְהוּי לִיהָ כְּשִׂכְנוֹ וּבִן עִירוֹ :
קנו מתפוסת הבית חיבין. בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה. כְּדֹאמְרִינן תִּלְמוּד לוֹמַר יְהִיָּה
דְּמִשְׁמַע מִכָּל מְקוֹם שְׂיָהִיָּה. וּבְפֶרוּשֵׁי רַבּוֹתֵי מְצֹאֲתֵי, דְּהֵאֵי קִנּוּ לֹא
שְׂלָקְחוּ בְּמַעוֹת, אֶלָּא שְׁנַפְלוּ לְהֵם בְּהַמּוֹת מִירֶשֶׁת אַבְיָהֶם : **חלקו וחזרו**
ונשתתפו. הוּוּ כְּשִׂתְּפִים דְּעַלְמָא : **ופטורים ממעשר בהמה.** וְחִיבִין
בְּקִלְבוֹן : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} כָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת, תִּימָה, דְּבָרֵי שֶׁפָּרַק ד' דְּרָשִׁינָן לִיה לְהִנִּי קָרְאִי לְעֵנָן בְּכוֹר. וַיֵּשׁ לֹמֵר דְּהָא דְּרָשִׁינָן לִיה בְּכוֹר, מְשׁוּם דְּכְתִיב בְּכוֹר, אָבֶל מֵאַחַר דְּאַפְקִיָּה רַחֲמָנָא בְּלִשׁוֹן עֲשִׂיָּה דְּרָשִׁינָן לִיה לְמַעְשָׂר, מְשׁוּם דְּבְכוֹר לֹא שִׁדָּד עֲשִׂית קְדָשָׁה. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{ו}** וְזֶה לְשׁוֹן רִשְׁ"י, הָאֲחִים שֶׁהָן שְׁתַּפִּין, כְּשֶׁהָן חִיבִין בְּקֻלְבוֹן, כְּדַמְפְּרֵשׁ לְקַמְן שְׁחֲלִקוּ בְּנִכְסֵי אָבִיהֶם וְאַחַר כֵּן נִשְׁתַּתְּפוּ: **{ז}** דְּאַפְכָּא לִיכָּא לְמִימַר, לְפָטֵר בְּכוֹר מִשְׁתַּתְּפוֹת מִדְּכְתִיב יְהִיָּה לָד, וְלַחֲיֵב מַעְשָׂר בְּשְׁתַּתְּפוֹת מִדְּכְתִיב בְּקֻרְכָּם כּוּי וְאִם אֵינּוּ עֵנָן כּוּי, דְּכִינּוּ דְּהִנִּי קָרְאִי תְרוּיָהוּ בְּכוֹר כְּתִיבִי, אֵין לָנוּ לְקַיִם בּוֹ הַכְּתוּב הַמְּקַל וְלִתְּנָן הַכְּתוּב הַמְּחַמֵּר בְּאִם אֵינּוּ עֵנָן כּוּי. וְעוֹד, דְּהָא בְּכוֹר חָמוּר מִמַּעְשָׂר, דְּקָדִישׁ מִרְחָם וְכֻלּוֹ לַכֹּהֵן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַלְקוּחַ או שניתן לו במתנה פטור ממעשר כו': דע לך שהדינין האלו הנזכרים בכאן במעשר סמכו אותן לפסוקים שנאמר בבכור ואמרו אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר וכולן מפי הקבלה כגון שהבהמות הנקחות אין מוציאין מהן עצמן מעשר וכן אם נשתתפו שני שותפין בבהמות כגון שיהיו לזה עשרה ולזה עשרה ומשתתפין יחד לפטמם ולהתעסק בהם לרעותם והכל ביניהן בשוה הרי אלו העשרים עצמן אינם חייבין במעשר אבל לכשילדו ברשותן אע"פ שהולדות משותפין ביניהן ג"כ הרי אותן הולדות מוציאין מהן מעשר וכן אם לקחו שני השותפים מממון השותפות בהמה מה שתלד אותה בהמה חייב במעשר והוא ענין מה שאמר קנו מתפוסת הבית חייבים ר"ל חייבים במעשר בהמה. ותפוסת הבית נקרא הממון המשותף בין האחים קודם שיחלקו ירושת אביהן: ומה שאמר ואם לאו פטורים ר"ל שלא נולדו הבהמות האלו אחר השתוף רק נשתתפו בבהמות כמו שאמרנו או ירשו מאביהם בהמה והיא משותפת ביניהם פטורים והפך זה הדין הוא בקולבון לפי שהממון שנשתתפו בו שני השותפים כשיטול זה דינרים וזה דינרים וחזרו שניהם וערבו אותן לכשיתנו מהכל חצי שקל על כל א' וא' חייבין בקולבון הואיל והממון עומד בעין אבל אם נשאו ונתנו בהן ומכרו ולקחו עד שיהא הממון שבידם כאילו הוא דבר נולד אחר השותפות ונתנו ממנו חצי שקל אז יהיו פטורים מן הקולבון וכן מה שירשו בעצמן לפי שאין שום א' מהן מכיר חלקו הרי הם פטורים בו מן הקולבון הפך מה שחייב במעשר בהמה וע"פ העיקרים האלו אמר אילו חזרו ונשתתפו חייבין בקולבון ופטורים ממעשר בהמה ענין המאמר הזה שהאחים או השותפים שאמרנו שהן חייבין במעשר בהמה על מה שנולד ברשותן כשמחלקים הממון והבהמות וחזרו ונשתתפו בו כמו שהיו הרי הן בשעת חזרתן קודם שישתנה הממון חייבים בקולבון ופטורים ממעשר בהמה על אותן הבהמות עד שילדו בשתופן ואז יהיו חייבים על הנולד ברשותם והוא פירוש ההלכה הזאת בדיוק וגמר הענין וכבר פרשנו אותה בתחלת שקלים ותחלת חולין כפי הצריך למקום ההוא וכאן השלמנו עניינם כראוי למקום הזה ג"כ: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ד

הכל נכנס לדיר להתעשר, חוץ מן הכלאים, והטרפה, ויוצא דפן, ומחסר זמן, ויתום {י}.

איזהו יתום, כל שמתה אמו או שנשחטה. רבי יהושע אומר, אפלו נשחטה אמו והשלח קים, אין זה יתום:

ר"ע מברטנורה הכל נכנס לדיר להתעשר. הכל לאתויי רובע ונרבע ומקצה שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה, ונעבד שעבדו הבהמה עצמה, ואתנן זונה ומחיר פלב וטמטום ואנדורוגינוס. שכל אלו אף על פי שהם פסולים לקרבן {ח} נכנסין לדיר להתעשר, דכיון דלא הקפידה תורה בבעל מום לגבי מעשר פדכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע, לא הקפידה נמי בכל הנד פסולין: **חוץ מן הכלאים והטרפה ויוצא דפן כו'.** דתנו רבנן, שור או כשב (שם כב), פרט לכלאים, דהינו הבא מתיש ורחל. או עז, פרט לנדמה {ט}, שבא מאיל ורחל ודומה לעז. כי יולד, פרט ליוצא דפן. והיה שבעת ימים, פרט למחסר זמן. תחת אמו, פרט ליתום שמתה אמו כשילדתו. דכל הני פסולים לקדשים. ומעשר בהמה יליף מקדשים בגזרה שנה, נאמר כאן (שם כז) תחת השבט, ונאמר להלן תחת אמו. מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות הללו. וטרפה נמי אינה נכנסת לדיר להתעשר, דכתיב (שם) כל אשר יעבר, פרט לטרפה שאינה עוברת, כגון שנחתכו רגליה מן הארכבה ולמעלה, שהיא אחת מן הטרפיות, והוא הדין לכל שאר מיני טרפיות: **והשלח קים.** העור קים. תרגום והפשיט, ושלח: **אין זה יתום.** לפי שיש מקומות שכשהבהמה מתה מחמת ידה מפשיטין אותה ומלבישים בעורה את החיה [את] הולד {יא} כדי שיתחמם, ומעלי ליה כאלו היתה אמו חיה. ואין הלכה כרבי יהושע: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} ויאכלו במומן לבעלים. רש"י. ובגמרא, דכתיב כי משחתם בהם מום בם וגו'. ותני דבי רבי ישמעאל, כל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא ערוה ועבודה זרה כו', וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסל בו כו'. ומחיר אתקש לאתנן. וטמטום ואנדורוגינוס ספקא הוא, הלכך ממה נפשך מעשרו. וקשה דבסוף פרק ו' פסק הר"ב [דאנדורוגינוס] בריה בפני עצמה הוא. ואפשר דאין הכי נמי דלהלכה אינו נכנס לדיר, ואין למדין

מִן הַכְּלָלוֹת אֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהוֹן חוּץ. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: [ט] וּבְכָל מָקוֹם דְּחָשִׁיב בְּמִשְׁנֵה כְּלָאִים רְגִיל לְדַלֵּג נִדְמָה כְּאֵלוֹ הוּא בְּכָלֵל כְּלָאִים. תּוֹסֵפוֹת: [י] וַיְתוּם. תִּימָה, דְּכִיּוֹן דְּמִקְדָּשִׁים יִלְפִינּוּ, אֲמַאי לֹא תִנּוּ לִיה בְּשׁוּם דְּיֻכְתָּא כּוּי. וּבְכֻסָּף מִשְׁנֵה בְּשֵׁם הַר"י קוֹרְקוּס תַּרְץ, דְּבְכָלֵל יוֹצֵא דְפִן הוּא. דְּבִגְמָרָא אֻקְמִינּוּ לֵהּ, בְּזֵה פִרְשׁ לְמִיתָה וְזֵה לְחַיִּים, וְקִימָא לֹן דְּאִי אֶפְשָׁר לְצַמְצָם. אִם כֵּן אִם נוֹלַד לְאַחַר מִיתָה אִין זֵה יְלוּד. וּלְכַדְּ הַשְּׁמִיטוֹ הַרְמַב"ם. עַד כָּאן. וְהַתְּנָא נְקֻטִיָּה בְּחַד דְּיֻכְתָּא מְשׁוּם דְּהָא אִיתִיהָ עַל כָּל פְּנִים. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: [יא] כְּדָּ הַגְּהֵתִי. דְּבִבְרִיתָא תְּנִי אֶת הַחֲהִיָּה, וּפִרְשׁ רִש"י, זֵהוּ הַנּוֹלַד. וּמְסִיִּים דְּכִיּוֹן דְּעוֹר מִהֲנִי לְנוֹלַד דְּוִמָּה כְּמוֹ שְׁאֵמוֹ קִימָת: (עִיקַר תּוּי"ט).

רמב"ם הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים כו': מה שאמר הכל ואפי' רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ומחיר ואתנן וטומטום ואנדרוגינוס לפי שכל אלו אינם אסורים אלא לדבר שאין ראוי לו בבעל מום ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום שנאמר לא יבקר בין טוב לרע לפיכך אין חוששין בו לכל אלו והוציא מכללן כלאים ומחיר ומחוסר זמן וכו' כפי מה שעלה בידינו מספרא והוא מה שנאמר שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה ר"ל שתלד דומה למין אחר כי יולד פרט ליוצא דופן והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן תחת אמו פרט ליתום והפסוק הזה נאמר בקדשים ולמדנו ממנו ממעשר בהמה בגזירה שוה לפי שנאמר בכאן תחת אמו ונאמר במעשר תחת השבט ואמרנו ג"כ טריפה אינו נכנס לדיר להתעשר לפי שנאמר במעשר כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת לפי שהיא חולה ואין הלכה כר' יהושע: (רמב"ם)

פּרָק ט - מִשְׁנֵה ה

שְׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה, בְּפָרוֹס הַפִּסָּח, בְּפָרוֹס הָעֶצְרָת, בְּפָרוֹס הַחֶג, דְּבִרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. בֶּן עֲזַאי אֹמֵר, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֶדָר, בְּאֶחָד בְּסִיּוֹן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּנִיסוֹן, בְּאֶחָד

בְּסִיּוֹן, בְּעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוֹל. וְלָמָּה אָמְרוּ
בְּעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוֹל וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד
בְּתִשְׂרֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לְעֵשֶׂר
בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ הִקְדִּימוּהוּ בְּעֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה
בְּאֵלוֹל. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, בְּאֶחָד בְּאֵלוֹל {יג}
רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָּה. בֶּן עֲזַאי אֹמֵר,
הָאֵלוֹלִיּוֹן מִתְעַשְׂרִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹן :

ר"ע מברטנורה שְׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָּה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה
הַבְּהֵמוֹת מִתְעַשְׂרוֹת. וְלִשְׁוֹן גְּרָנוֹת, כְּתוּבָאֵת גְּרוֹן שֶׁהִיא טְבוּלָה לְמַעֲשֵׂר
וְאִין אוֹכְלִים מִמֶּנּוּ עַד שִׁיעֲשֻׁרוֹ, כִּד בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים הִלְלוּ אִין אוֹכְלִים
מִן הַבְּהֵמוֹת וְלֹא מוֹכְרִים מִהֶן עַד שִׁיעֲשֻׁרוֹ אוֹתָן: **פֶּרֶס הַפֶּסַח**. חֲמִשָּׁה
עֶשֶׂר יוֹם קֹדֶם הַפֶּסַח דְּהֵינּוּ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל אֶדֶר. וְלִשְׁוֹן פֶּרֶס, פְּלִגָּא, חֲצִי
הַזְּמַן שֶׁשׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח, דְּתַנְיָא שׁוֹאֲלִין בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קֹדֶם
לְפֶסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵן פֶּרֶס עֶצְרַת חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם קֹדֶם. וְכֵן פֶּרֶס הַחֵג
דְּהֵינּוּ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל אֵלוֹל. וְקִבְעוּ הֵנָּךְ תִּלְתָּא זְמַנֵּי שִׁיְהִיו קוֹבְעוֹת
לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָּה, כְּדִי שִׁיְהִיו בְּהֵמוֹת מְצוּיוֹת לְעוֹלֵי רְגָלִים, דְּאָף עַל גַּב דְּתַנּוּ
בְּמִתְנִיתִין שְׁעַד שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַן הַגְּרוֹן מִתֵּר לְמִכָּר וְלִשְׁחֹט, דְּגְרוֹן הוּא
הַקּוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׂר, אֶפְלוּ הֵכִי לֹא שְׁחִטִּי לְהוּ אֵינְשֵׁי עַד שְׁמַעֲשֻׁרִין, דְּנִיחָא
לִיה לְאֵינְשֵׁי לְקִיּוּמֵי מְצוּהָ בְּמִמוּנִיָּה בְּדַבָּר שֶׁאִין חֶסֶר בּוֹ כְּלוּם, כְּגוֹן
מַעֲשֵׂר בְּהֵמָּה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ מִקְרִיב מַעֲשֵׂר וְאוֹכְלוֹ שְׁלָמִים, וְאִם לֹא הָיוּ
מַעֲשֻׂרִים בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים הִלְלוּ הָיוּ הִרְבֵּה נִמְנָעִים לְמִכָּר לְפִי שְׁלֹא עֲשֻׁרוֹ,
וְלֹא הָיוּ בְּהֵמוֹת מְצוּיוֹת לְעוֹלֵי רְגָלִים: **בֶּן עֲזַאי אֹמֵר בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים
בְּאֶדֶר**. דְּהֵינּוּ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יָמִים קֹדֶם הַפֶּסַח. אֶלָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר אֶדֶר
הַסְּמוּךְ לְנִיֶּסוֹן פְּעָמִים חֶסֶר פְּעָמִים מְלֵא, וְחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם קֹדֶם הַפֶּסַח
פְּעָמִים מִתְחִילִים בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּאֶדֶר פְּעָמִים בְּשִׁלְשִׁים בְּאֶדֶר, הַלְּכָךְ
לֹא קִבַּע לִיה זְמַן. וּבֶן עֲזַאי סָבַר אֶדֶר הַסְּמוּךְ לְנִיֶּסוֹן לְעוֹלָם חֶסֶר, וְתַחֲלַת
פֶּרֶס הַפֶּסַח הָיוּ לְעוֹלָם בְּכ"ט בְּאֶדֶר: **בְּאֶחָד בְּסִיּוֹן**. מִתּוֹךְ שֶׁמְעוּט בְּהֵמוֹת
יוֹלְדוֹת מְנִיֶּסוֹן וְעַד עֶצְרַת, אִי מִקְדִּים וּמַעֲשֵׂר לְהוּ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם קֹדֶם
עֶצְרַת כֵּלָן יִהְיוּ נֶאֱכָלִין קֹדֶם עֶצְרַת וְלֹא תִּהְיֶה בְּהֵמָּה מְצוּיָה לְעוֹלֵי
רְגָלִים: **בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵב**. בֶּן עֲזַאי לְטַעְמִיָּה, דְּאָמַר לְקַמֵּן הָאֵלוֹלִיּוֹן
מִתְעַשְׂרִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹן וְאִין מְצֻטְרָפִין עִם אוֹתָן שֶׁנוֹלְדוּ קֹדֶם אֵלוֹל, דְּשִׁמְא
בְּאֶחָד בְּאֵלוֹל רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֵמָּה וְהוּוּ לְהוּ חֲדָשׁ וְיִשׁוּן, וּמִסְפָּקָא
לִיה אֵימַת הָיוּ רֵאשׁ הַשָּׁנָה, אוֹ אֵלוֹל אוֹ תִשְׂרֵי, הַלְּכָךְ לֹא קִבַּע זְמַן גְּרוֹן
שֶׁל קִיֻּטִי בְּכ"ט בְּאֵלוֹל, דְּלֹא לִיֻּטִי לְצֻרֹפִי הַנוֹלְדִים בְּאֵלוֹל בְּהַדְּיָהוּ:
בְּאֶחָד בְּנִיֶּסוֹן. סָבְרִי כְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר שׁוֹאֲלִים בְּהִלְכוֹת
הַפֶּסַח קֹדֶם לְפֶסַח שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, וְהֵינּוּ נִמְי בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח דְּמַעֲשֻׁרִין

לְבַהֲמוֹת כִּי הֵיכִי דְלִיתְחִזּוּ בְּרַגְלֵי: **בְּאַחַד בְּסִיּוֹן**. כְּדֹאמְרוֹן טַעֲמָא דְבוֹן עֲזָאִי, לְפִי שְׁמַעוּט בְּהַמוֹת יוֹלְדוֹת מְנִיֶסוֹן וְעַד עֲצָרַת: **וְלֹא אָמְרוּ בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי**. וְאַף עַל גַּב דְּהוּא יוֹם שְׁתֵּי שְׁבָתוֹת: **מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב**. חֲדָא וְעוֹד קְאָמְר, חֲדָא מְשׁוּם דְּבַעֲי הֶפְרָא בְּחֲדָשׁ וַיִּשׁוֹן, דְּאַחַד בְּתִשְׁרִי הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר, וְאַף עַל גַּב דְּלֹא אֲתִי לְצְרוּפֵי דְתִשְׁרִי בְּהַדְיָהּ דְּהָא אֲפֹתִי לֹא נוֹלַד שׁוּם טָלָה הַיּוֹם, וְאִי נוֹלַד מְחֻסָּר זְמַן הוּא, אֲפֹלוּ הֵכִי לֹא מַעֲשָׂרִינְן הֵהוּא יוֹמָא מְשׁוּם דְּבַעֲינְן לְמַעֲבַד הֶפְרָא בֵּין חֲדָשׁ לְיִשׁוֹן דְּלִידְעוּ אֵינְשֵׁי דְלֹא לִיצְטָרְפוּ הַחֲדָשׁ עִם הַיִּשׁוֹן. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, מְשׁוּם סְקִרְתָּא צָבַע אָדָם שְׁצוּבַע בּוֹ הַעֲשִׂירִי כְּדִי שְׂיֵהָא נֶכֶר, וְאַסוּר לְצַבַּע בְּיוֹם טוֹב **[יב]**: **הָאֱלוּלֵינְן מִתַּעֲשָׂרִין בְּפִנֵי עֲצָמוֹן**. כְּדִפְרָשְׁנָא לְעִיל דְּמִסְפָּקָא לִיהּ אִי הוּי רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בְּהֵמָה אֶחָד בְּאֱלוּל אוֹ אֶחָד בְּתִשְׁרִי, הַלְכָּדִין אִין מִתַּעֲשָׂרִין הָאֱלוּלֵינְן עִם הַנּוֹלָדִים מִתִּשְׁרִי וְאֵילָד, מְשׁוּם דְּלֹא לְצְטָרְפוּ יִשׁוֹן בְּחֲדָשׁ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יב] וְכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת, וְתַפּוֹק לִיהּ דְּאִין מְקַדְּשִׁין בְּיוֹם טוֹב. וּמִסְקִי, כִּינּוֹן דְּעֲשִׂירִי קְדוּשָׁא אֲפֹלוּ לֹא קָרָא עֲשִׂירִי כְּדִלְקַמְן בְּסוּף פְּרָקִין, לֹא מִתְסַר הַקְּדוּשָׁא בְּיוֹם טוֹב: **[יג] בְּאַחַד בְּאֱלוּל**. וְטַעֲמִיהּ כְּתַב הַר"ב בְּרִישׁ פְּרָק קָמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה. וַיִּרְאֶה דְלִדְיָהּ נְפִי בְכ"ט בְּאָב מַעֲשָׂרִין, דְּהָא בְּעִינְן הֶפְרָא. דְּמְשׁוּם הֵכִי אֲמַרִינְן בְּגִמְרָא דְחֲדָא וְעוֹד קְאָמְר כּו'. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח כו': מה שהוא קורא לפרקים האלו גרנות הוא דרך דומיא לפי שהבהמה הנולדה בשנה זו שהיא דומה לדבר הצומח בשנה זו הואיל והגיע לפרק הזה הרי היא כתבואה שהגיע לגורן שנטבלה למעשר ואין אוכלים ממנה עד שיוציאו המעשרות ג"כ אם הגיע זמן זה אינו מותר לאכול הבהמה ולא למוכרה עד שתתעשר: ופרס הוא הפרק וזמנו ט"ו יום בכל פרק מהגי פרקים וייחדו הזמנים האלה במעשר בהמה כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים שאין נכון לבני אדם למכור קודם שיוציא המעשר אע"פ שהוא מותר ואינו אסור אלא בהגיע הפרק מדרבנן כמו שזכרנו ג"כ: ולפי ששמע בן עזאי דברי התנאים ומחלוקתם אחד בחודש אלול אם הוא מסוף הגורן. והבי' כמו שאמר ר' אלעזר ור"ש ט"ו מן אלול. השלישי כמו שמגיד ר"מ. אומר דרך ההצלה שיוציא מעשר מכל הנולדים באלול בפני עצמן [מפני עולי רגלים] והלכה כר"ע: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ו

כָּל הַנוֹלָדִים מֵאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה
בְּאֵלוּל, הָרִי אֱלוֹ מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לְפָנֵי רֹאשׁ
הַשָּׁנָה וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵינֶן
מִצְטָרְפִין. חֲמִשָּׁה לְפָנֵי הַגֵּרֶן וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר
הַגֵּרֶן, הָרִי אֱלוֹ מִצְטָרְפִין. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר
שֶׁלֹשׁ גְּרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה, שֶׁעַד שֶׁלֹא הִגִיעַ
הַגֵּרֶן, מִתֵּר לְמִכּוֹר וְלִשְׁחוּט. הִגִיעַ הַגֵּרֶן, לֹא
יִשְׁחוּט. וְאִם שָׁחַט, פְּטוּר :

ר"ע מברטנורה **כל הנוולדים**. הַדָּ סִתְמָא כְּרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן :
חֲמִשָּׁה לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲגַב דְּבַעֵי לְמִתְנֵי חֲמִשָּׁה לְפָנֵי הַגֵּרֶן וְחֲמִשָּׁה
לְאַחַר הַגֵּרֶן מִצְטָרְפִין, תִּנָּא נְמִי הָאִי : **לֹא יִשְׁחַט**. שֶׁהַגֵּרֶן קוֹבְעוֹ לְמַעֲשֵׂר
מִדְרַבָּנָן : **וְאִם שָׁחַט פְּטוּר**. וּבְהֶמָּה שְׂרִיא בְּאֶכִילָה. דְּלֹא אֲשַׁכְּחוּ בְּטַבֵּל
דְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה לֹא לָאוּ וְלֹא מִיתָה : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם כל הנוולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה כו' : כל זה מבואר
ומה שאמר פטור כדי שלא תחשוב שחלה עליו קדושה ואינו מותר לשוחטו
ואם שחט תהא שחיטתו פסולה לפיכך דבר בשחיטה ולא דבר במכירה
הואיל והוא דבר מבואר שהוא פטור : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ז

כִּיצַד מְעַשְׂרֶן, כּוֹנְסֵן לְדִיר וְעוֹשֶׂה לָהֶן פְּתַח
קָטָן כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיוּ שְׁנַיִם יְכוֹלִין לְצִאת כְּאַחַת,

וּמוֹנָה בַשַּׁבָּט, אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה, אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שֵׁשָׁה, שִׁבְעָה, שְׁמוֹנָה, תְּשָׁעָה, וְהַיּוֹצֵא עֲשִׂירֵי סוּקְרוֹ בְּסִקְרָא וְאוֹמֵר הֵרִי זֶה מַעֲשֵׂר. לֹא סִקְרוֹ בְּסִקְרָא וְלֹא {יז} מִנְאָם בַּשַּׁבָּט, אוֹ שְׁמִנְאָם רְבוּצִים, אוֹ עוֹמְדִים, הֵרִי אֱלוֹ מַעֲשָׂרִים, הִיָּה לוֹ מֵאָה וְנֹטֵל עֲשָׂרָה, עֲשָׂרָה וְנֹטֵל אֶחָד, אֵין זֶה מַעֲשֵׂר. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֵרִי זֶה מַעֲשֵׂר, קִפָּץ {אחַד} מִן הַמְּנוּיִין לְתוֹכוֹ, הֵרִי אֱלוֹ פְטוּרִין. מִן הַמַּעֲשָׂרִים לְתוֹכוֹ, כִּלּוֹן יִרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבוּ, וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמֵן לַבְּעָלִים :

ר"ע מברטנורה לדיר. מְקוֹם מְקוֹף אֲבָנִים אוֹ קִנִּים שֶׁמְכַנְיָסִים בּוֹ הַצֶּאֱן : הִיָּה לוֹ מֵאָה וְנֹטֵל עֲשָׂרָה. בְּלֹא שׁוּם מִנְיָן : אוֹ עֲשָׂרָה וְנֹטֵל אֶחָד. בְּלֹא מִנְיָן : אֵין זֶה מַעֲשֵׂר. דְּכַתִּיב (עִקְרָא כו) הָעֲשִׂירֵי יִהְיֶה קִדָּשׁ, וְאֵין זֶה עֲשִׂירֵי : רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הֵרִי זֶה מַעֲשֵׂר. דְּסָבַר רַבִּי יוֹסִי כְּשֵׁם שְׁתְּרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר נְטָלִים בְּאֵמֶד וּבְמַחְשָׁבָה דְּכַתִּיב (בְּמִדְבָר יח), וְנִחְשַׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם, בְּמַחְשָׁבָה הוּיָא תְרוּמָה {טו}, כִּדּוּ מַעֲשֵׂר נְטָל בְּאֵמֶד וּבְמַחְשָׁבָה, דְּמַעֲשֵׂר תְרוּמָה קְרִיָּה רַחֲמֵנָא, דְּכַתִּיב (שם) כִּי אֵת מַעֲשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְרוּמָה. וְאֵתְקַשׁ מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לְמַעֲשֵׂר דְּגוֹן {טז}, מַה מַּעֲשֵׂר דְּגוֹן נְטָל בְּמַחְשָׁבָה, אִף מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נְטָל בְּמַחְשָׁבָה. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי : קִפָּץ אֶחָד מִן הַמְּנוּיִין. שְׁמִנָּה עֲשָׂרָה שִׁיִּצְאוּ מִן הַפֶּתַח וְנֹטֵל הָעֲשִׂירֵי וְנִפְטְרוּ הַתְּשָׁעָה, וְקִפָּץ אֶחָד מִן הַתְּשָׁעָה לְתוֹךְ הַדִּיר. כֹּל אוֹתוֹן שֶׁבְּדִיר פְטוּרִים {יז}, אִם אֵינוֹ נִכְרַ אֵיזָה הוּא. דְּשָׁמָא זֶה יֵצֵא עֲשִׂירֵי וְהוּא אֵינוֹ רְאוּי לְכַדּוּ שְׁכָבֵר נִפְטָר {יח}. אֵין נִמְי כֹּל אֶחָד מֵהוֹן סָפֵק אִם הוּא מְנוּי כְּבָר וְנִפְטָר, וְכֹל סָפֵקָא לָאוּ בְּרַ עֲשׂוּרֵי הוּא {יט} : מִן הַמַּעֲשָׂרִים. מִן הָעֲשִׂירִים שְׁכָבֵר קִדָּשׁוֹ, קִפָּץ אֶחָד לְתוֹךְ הַדִּיר, הוּוּ כִּלְהוֹ סָפֵק מַעֲשֵׂר וְיִרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבוּ, דְּכֹל זְמַן שֶׁהוֹן תְּמִימִים אֲסוּר לְשַׁחֲטוֹן בַּחוּץ. וְלֹאֲחַר שִׁסְתָּאבוּ יֵאָכְלוּ בְּמוֹמֵן לַבְּעָלִים : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יד} וְלֹא כו'. דְּתַנּוּ רַבְּנָן, תַּחַת הַשַּׁבָּט, מְצוּה לְמִנּוּתוֹן בַּשַּׁבָּט. לֹא מִנְאָן בַּשַּׁבָּט אוֹ שְׁמִנְאָן רְבוּצִין אוֹ עוֹמְדִין מִנְיָן, תַּלְמוּד לּוֹמֵר עֲשִׂירֵי קִדָּשׁ מִכֹּל מְקוֹם : {טו} וְלִית לִיהָ לְהֵאֵי תִנְא הַמְּרַבָּה בְּמַעֲשָׂרוֹת מַעֲשָׂרוֹתָיו מְקַלְקֵלִין. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {טז} וְקִשָּׁה, דְּאִם כּוֹן הוּוּ לִיהָ לְמִילָף כְּפִשׁוּטוֹ, מַה מַּעֲשֵׂר דְּגוֹן נְטָל אֶחָד מַעֲשָׂרָה בְּלֹא הָעֲבָרַת שַׁבָּט. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּמִסְתָּמָא אֵין דְּרַדָּ לְהִיּוֹת כֹּלָם שׁוּיִם וְאֵינוֹ דּוּמָה לְמַעֲשֵׂר דְּגוֹן כֹּל כִּדּוּ.

תוספות. ועין תוספות יום טוב: {ז} מדברי הר"ב נראה דגרס פלן פטורין. והיא דומיא דסיפא פלן ירעו: {ח} ותימה, דלהקל לא הוה ליה למימר, דלא בטלי ברבא. תוספות: {ט} עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק. גמרא. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כיצד מעשרן כונסן לדיר ועושה להן פתח כו': דיר הוא מקום המוקף שמכניסין בו הצאן והבקר בשעת מעשר ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בו: וסיקרא סם ידוע לצבע אדום שקורין בלעז פידדה שנגונייה וכבר נתבאר בתוספתא שאם יותר ממנין הבהמות פחות מעשרה בתוך הדיר מניחין והן מתעשרין לשנה הבאה כשמניחין אותן עם האחרות וחייב להכניס הכל לדיר בהכרח ומה שיותר ישאר לשנה הבאה: אח"כ אמר אם קפץ אחד מן המנויין והן שנמנו בשעת יציאתן מן הדיר לתוך הטלאים שבדיר שלא נמנו עדיין הרי הן פטורין ר"ל שאינן חייבין כל מה שבדיר מעשר לפי שכל אחד מהן ספק אם הוא מנוי שאינו חייב במעשר לפי שאינו נמנה שתי פעמים או מן הצאן שבדיר שחייב במעשר והעיקר בידינו כמו שנתבאר במציעתא כל ספיקא לאו בני עשורי נינהו: ומה שאמר מן המעושרין ר"ל מן הטלאים שהיו מעושרים אם קפץ מהן אפי' אחר לתוך הדיר שכולן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים והוא מה שאמרו בתיקון מה שאמר מעושרין מאי מעושרים עשורים ואין הלכה כר' יוסי בר' יהודה: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ח

יצאו שנים כאחד, מונה אותן שנים שנים. יצאו מנאן אחד, תשיעי ועשירי מקלקליון. יצאו תשיעי ועשירי כאחת, תשיעי ועשירי מקלקליון {כ}. קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, שלשתן מקדשין. התשיעי נאכל במומו, והעשירי מעשר, ואחד עשר קרב שלמים {כא} ועושה תמורה, דברי

רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכִי יֵשׁ תְּמוּרָה
עוֹשֶׂה תְּמוּרָה. אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, אֵלּוּ
הָיָה תְּמוּרָה, לֹא הָיָה קָרֵב. קָרָא לַתְּשִׁיעִי
עֲשִׂירִי וְלַעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי וְלֶאֱחָד עֶשֶׂר עֲשִׂירִי, אֵין
אֶחָד עֶשֶׂר **{כג}** מְקַדָּשׁ. זֶה הַכֹּל **{כד}**, כֹּל שֶׁלֹּא
נֶעְקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מִמֶּנּוּ, אֵין אֶחָד עֶשֶׂר מְקַדָּשׁ :

ר"ע מברטנורה **הכי גרסינן יצאו שנים פאחד מונה אותן שנים שנים.**
מִנָּאן אֶחָד, תְּשִׁיעִי וְעֲשִׂירִי מְקַלְקְלִין. יֵצְאוּ שָׁנִים כְּאֶחָד זֶה אֶצֶל זֶה
בְּרַחֲב הַפֶּתַח וּמִנָּה אוֹתָן זוּג אֶחָד, מוֹנֵה כָּלן שָׁנִים שָׁנִים זוּג זוּג, וְהַזּוּג
הָעֲשִׂירִי קְדוּשׁ בְּקִדְשֵׁי מַעֲשֶׂר. וְהוּא הַדִּין אִם מִנָּאן שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה :
מִנָּאן אֶחָד. לְשָׁנִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁיֵּצְאוּ מִנָּה אֶחָד, וְלִשְׁלִישֵׁי שָׁנִי וְלַרְבִּיעִי
שְׁלִישִׁי : **תְּשִׁיעִי וְעֲשִׂירִי מְקַלְקְלִים.** לְפִי שֶׁהַתְּשִׁיעִי בְּחֻשְׁבוֹנוֹ הוּא עֲשִׂירִי
בְּאֻמָּת, וְעֲשִׂירִי בְּחֻשְׁבוֹנוֹ הוּא אֶחָד עֶשֶׂר, וּמִשּׁוּם הַכִּי הוּוּ מְקַלְקְלִים
וַיִּרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתַּאֲבוּ. וְלֹא דָמוּ לְקָרָא לַעֲשִׂירִי תְּשִׁיעִי וְלֶאֱחָד עֶשֶׂר עֲשִׂירִי,
דְּעֲשִׂירִי מַעֲשֶׂר וְאֶחָד עֶשֶׂר קָרֵב שְׁלָמִים, דְּהֵתֵם נִפְקַ אֶחָד אֶחָד וְכִי מְטִי
עֲשִׂירִי וְקָרִיָה תְּשִׁיעִי וְלֶאֱחָד עֶשֶׂר קָרָא עֲשִׂירִי מִבְּרִיר לְכָלִי עֲלָמָא
שֶׁהַתְּשִׁיעִי לְחֻשְׁבוֹנוֹ הוּא עֲשִׂירִי לְבִהְמוֹת, וְהָעֲשִׂירִי אֶחָד עֶשֶׂר, וְאִיהוּ
הוּא דְשָׁנָה וְטָעָה, הַלְכָד הָעֲשִׂירִי מַעֲשֶׂר גָּמוּר, וְהָאֶחָד עֶשֶׂר קָרֵב שְׁלָמִים
מִגְזֵרֵת מְלָד, כְּדַמְפְּרֵשׁ לְקָמוּ. אֲבָל הֵכָא דִּיֵּצְאוּ שָׁנִים בְּתַחֲלָה בִּיחַד וְלֹא
מִבְּרִיר עֲשִׂירִי, שֶׁהוּא קוֹרָא תְּשִׁיעִי דְלֵהוּי עֲשִׂירִי, לָאוּ מַעֲשֶׂר גָּמוּר הוּא
מֵאֲלִיו, וְכֹדָאֵמַר אִיהוּ נִמְי לֹא הוּי, הַלְכָד מְקַלְקְלִים : **שְׁלֹשָׁתוֹן מְקַדָּשִׁים.**
דְּכִתִּיב (ויקרא כז) וְכֹל מַעֲשֶׂר בְּקָר, לְרַבּוֹת תְּשִׁיעִי וְאֶחָד עֶשֶׂר. יְכוּל שְׁאֲנִי
מְרַבָּה אֶף שְׁמִינִי וּשְׁבִיעִי, אֲמַרְתָּ, הוּאִיל וְהוּא קְדוּשׁ וְטָעוּתוֹ מְקַדָּשֵׁת,
מֵה הוּא אֵינוֹ קְדוּשׁ אֶלָּא בְּסֻמוּדָּ לּוֹ, כְּלוּמַר הָעֲשִׂירִי עֲצָמוֹ הַסֻּמוּדָּ אֶצֶל
גּוֹפּוֹ, אֶף טָעוּתוֹ אֵינָה מְקַדָּשֵׁת אֶלָּא בְּסֻמוּדָּ לַעֲשִׂירִי, דְּהֵינּוּ תְּשִׁיעִי
מִלְּפָנָיו וְאֶחָד עֶשֶׂר מֵאַחֲרָיו : **וְכִי יֵשׁ תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.** סֵבֵר רַבִּי
יְהוּדָה דְּהָאִי אֶחָד עֶשֶׂר הוּי תְּמוּרָה, דְּהָאִי דְקָרִיָה עֲשִׂירִי כְּמֵאן דְּאָמַר
תְּהָא תַּחַת הָעֲשִׂירִי דְמִי, וְאֵין תְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה דְכִתִּיב (שם) וְהָיָה
הוּא וְתְּמוּרָתוֹ יְהִיָה קְדָשׁ, וְלֹא תְּמוּרָת תְּמוּרָתוֹ : **אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר.**
אֵינָה תְּמוּרָה. אֵין הָאֶחָד עֶשֶׂר תְּמוּרָת הָעֲשִׂירִי, שְׂאִם הָיָה תְּמוּרָה לֹא
הָיָה קָרֵב, דְּתְּמוּרָת מַעֲשֶׂר אֵינָה קָרֵבָה, דְּכִתִּיב (במדבר יח) לֹא תִפְדֶּה קְדָשׁ
הֵם, הֵם קָרֵבִין וְלֹא תְּמוּרָתוֹ, וּבְבִכּוֹר כְּתִיב, וַיִּלְפִּינּוּ מַעֲשֶׂר מִנִּיה. וְהַלְכָה
שְׂאֵין הָאֶחָד עֶשֶׂר עוֹשֶׂה תְּמוּרָה **{כב}** : **כֹּל שֶׁלֹּא נֶעְקַר שֵׁם עֲשִׂירִי מִמֶּנּוּ.**
דְּכֹל הֵיכָא דְקָרָא לַעֲשִׂירִי עֲשִׂירִי, תּוֹ לֹא מְקַדָּשׁ אֶחָד עֶשֶׂר בְּמֵאִי דְקָרִי
לִיה עֲשִׂירִי : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} **מקלקלין**. דאי אפֿשר לצמצם, פֿינן דאין זכול להפיר איזה קדם משהו לחברו, ונתפון לקרות שניהם עשירי ובבת אחת קראם, לא דמי לקרא עשירי עשירי ואחר כך האחד עשר עשירי. תוספות: {כא} **שלמים**. יליף ליה בגמרא מקרא: {כב} דתמורת בכור קרבה. כדתנן בסוף פרק ג' דתמורה. ולפיכך האחד עשר עצמו הוא תמורה ואינו עושה תמורה: {כג} **אחד עשר כו'**. אבל תשיעי נאכל במומו, דאפתי לא אברר ליה עשירי. גמרא. ועין עוד: {כד} **הפלל**. לאתויי יצא עשירי ולא דבר, דעשירי מאליו קדש. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם יצאו שנים כאחת מונה אותן שנים שנים מנאן כו': אמר שאם יצאו שנים ראשונים מן הדיר מונה אותן כולן ב' ב' ויהיה הזוג העשירי מעשר וכן אפילו מנאן ג' ג' או ד' ד' יהא הכלל העשירי מעשר ואם לא מנאן ב' ב' אלא השנים שיצאו ראשונה מנאן לאחד ויוצא השלישי ואמר עליו שנים לפי שהוא יוצא בפעם השניה הרי הוא הולך ומונה כן יהיה תשיעי ועשירי במנינו מקולקלים לפי שמי שאמר עליו תשיעי הוא עשירי על האמת לפי ששנים יצאו ראשונה ומה שאמר עליו עשירי הוא י"א וכבר ביאר שאם אמר על הי"א י' שקדושה חלה עליו וכן אם יצא תשיעי ועשירי כאחד ואמר עליהן עשירי הרי שניהן מקולקלין: וענין מקולקלין אינן קרבין ואינן נאכלין אלא עומדים עד שיפול בהן מום ויאכלו במומן לבעלים. ודע שאם יצא תשיעי ועשירי יחד ואמר עליהם תשיעי או אמר עליהן עשירי או אם יצא העשירי והאחד עשר ואמר על שניהם ביחד עשירי או אמר עליהן י"א הרי הן בכל הדרכים האלו שניהן מקודשים ויאכלו במומן לבעלים לפי מה שאמר בהלכה הזאת לעשירי ולי"א עשירי אין י"א מקודש אינו אלא בזה אחר זה לפי שמאחר שקרא העשירי על האמת עשירי בפני עצמו אח"כ יצא הי"א וקראו עשירי אינו מקודש י"א מפני שלא נעקר שם עשירי ממנו אבל אם יצאו שניהן בבת אחת שניהם מקודשים: ומה שאמר זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו לאתויי יצא עשירי לבדו לפי שמאחר שיצא לבדו אע"פ שלא קראו עשירי וחזר וקרא האחד עשר עשירי לא נתקדש הי"א לפי שהעשירי מאליו נתקדש אע"פ שלא קראו ומפשט המשנה יתבאר לך שאינו מתקדש בטעות במעשר אלא הסמוך לעשירי לפניו ולאחריו כמו שנתן דמיון לפי שכן בא בקבלה אבל אם קרא השמיני ומה שלפניו או הי"ב ומה שלאחריו קודש אינו קדוש ר' יהודה אומר שטעות מעשר דינו ודין החמורה אחד ומחמת התמורה מתקדש ולפיכך חלק ואמר וכי יש תמורה עושה תמורה לפי שהכל מודים שאין תמורה עושה תמורה כמו שיתבאר בתמורה

ודעת ר"מ שתמורת מעשר מתה ולפיכך אמר לפי דעתו אילו היה תמורה לא היה קרב וכל זה אם היה הטועה הזה בעל הנכסים אבל אם עשה אדם שליח להפריש לו מעשר בהמה וטעה בשום דבר מהדברים האלו אינו מתקדש אותו שטעה בו לפי שהוא אומר לשלוחו לא איבעי לך למיטעי והלכה כר' יהודה במה שאמר אינו עושה תמורה: ?

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בכורות (רמב"ם)

